

Биков Ігор Олегович

кандидат юридичних наук, адвокат, старший науковий співробітник Науково-дослідної лабораторії з проблемних питань кримінального аналізу Одеського державного університету внутрішніх справ

Биков Ігор

У 2015 р. з відзнакою закінчив Національний університет «Одеська юридична академія» і отримав повну вищу юридичну освіту та продовжив навчання в аспірантурі у тому ж навчальному закладі на кафедрі морського та митного права.

У 2019 р. успішно захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії у галузі права) за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право».

Рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України № 1573 від 16.12.2019 р. присвоєно науковий ступінь кандидата юридичних наук.

17.06.2020 р. на підставі рішення № 40 Ради адвокатів Одеської області Биков І.О. отримав право на заняття адвокатською діяльністю.

З 19.01.2023 р. працює на посаді старшого наукового співробітника Науково-дослідної лабораторії з проблемних питань кримінального аналізу Одеського державного університету внутрішніх справ.

Ігор Олегович є автором ряду публікацій в українських та закордонних фахових виданнях.

Сфера наукового інтересу: адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право; розвідка на основі відкритих джерел (OSINT).

Монографія присвячена дослідженню та обґрунтуванню вперше в Україні запропонованої автором комплексної адміністративно-правової концепції сприйняття та реалізації наближення митного законодавства України до стандартів ЄС. В дослідженні автором проаналізовані еволюційні та закономірні етапи і сучасні тенденції процесу наближення митного законодавства України до стандартів ЄС. Розглянуто європейські стандарти регулювання митних відносин та проаналізовано особливості європейського регіонального регулювання митних стандартів. Автором представлено адміністративно-правові механізми, форми та методи наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС.

УКРАЇНЬКА МИТНИЦЯ ТА СТАНДАРТИ ЄС
(адміністративно-правове дослідження)

Биков Ігор Олегович

УКРАЇНЬКА МИТНИЦЯ ТА СТАНДАРТИ ЄС (адміністративно-правове дослідження)

Детальніше про автора
www.bykov.org.ua

Монографія

Ігор Олегович Биков

**УКРАЇНЬСЬКА МИТНИЦЯ ТА СТАНДАРТИ ЄС
(АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ)**

Монографія

**Видавництво
«Юридика»
2023**

Рецензенти:

А. Ю. Ковальчук – доктор юридичних наук, професор, начальник відділу дослідження проблем протидії кіберзлочинності та загрозам інформаційній безпеці Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України;

Д. П. Калаянов – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративної діяльності поліції Одеського державного університету внутрішніх справ;

О. М. Куракін – доктор юридичних наук, професор, декан факультету № 4 Донецького державного університету внутрішніх справ

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Одеського державного університету внутрішніх справ
(протокол № 7 від 01.03.2023 р.)*

Биков І. О.
Українська митниця та стандарти ЄС (адміністративно-правове дослідження) : монографія / І. О. Биков. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. – 224 с.

ISBN 978-617-8263-22-5

Монографія присвячена дослідженню комплексної адміністративно-правової концепції сприйняття та реалізації наближення митного законодавства України до стандартів ЄС. Запропоновано та обґрунтовано комплексну адміністративно-правову концепцію наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС; визначено динаміку та запропоновано концепцію історичної періодизації процесу наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС. Розкрито еволюційні та закономірні етапи процесу наближення митного законодавства України до стандартів ЄС; запропоновано розглядати тенденцію стандартизації національного митного законодавства, тобто його відповідність європейському стандарту митного законодавства, як його якісну міру та характеристику. Розглянуто європейські стандарти регулювання митних відносин; особливості європейського регіонального та двостороннього забезпечення, регулювання митних стандартів; основні напрямки наближення митного законодавства України до стандартів ЄС. Представлено адміністративно-правові форми наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС як способи зовнішнього вираження змісту та суті владної управлінської діяльності. Визначено та досліджено адміністративно-правові методи реалізації наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС. Здійснено аналіз організації процесу наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС, що відображено у повноваженнях суб'єктів державного управління.

Праця розрахована на науковців, викладачів вищих навчальних закладів, працівників правоохоронних органів, адвокатів, здобувачів вищої освіти, аспірантів, докторантів, науковців вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ.

УДК 342.951:339.543(477):006.032ЄС

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	10
Розділ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ НАБЛИЖЕННЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО СТАНДАРТІВ ЄС	13
1.1. Динаміка еволюції процесу наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС	13
1.2. Наближення митного законодавства України до стандартів ЄС: поняття та зміст	42
1.3. Джерела митного права та митного законодавства у контексті євроінтеграційного процесу	67
Розділ 2 ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	79
2.1. Європейські стандарти правового регулювання митних відносин	79
2.2. Особливості забезпечення та реалізації митних стандартів в ЄС	94
2.3. Україна – ЄС: двостороннє регулювання митних стандартів	103
Розділ 3 АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МИТНИХ СТАНДАРТІВ В УКРАЇНІ	116
3.1. Основні напрямки наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС	116
3.2. Форми та методи наближення митного законодавства України до стандартів ЄС	130
3.3. Організація процесу реформування митного законодавства відповідно до положень Угоди про асоціацію	144
3.4. Сучасні тенденції наближення митного законодавства України до стандартів ЄС	177
ВИСНОВКИ	197
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	203

**Автор присвячує цю книгу
тим людям, що його надихають:
своїм батькам та своїй дружині**

Монографія автора присвячена актуальній проблемі, яка потребує уваги і теоретиків, і практиків в плані вдосконалення законодавства та підвищення ефективності практичної діяльності щодо здійснення державної митної політики. Пропоновані автором адміністративно-правові механізми правозастосовних та право-інтерпретаційних процедур є конструктивними та вчасними при підготовці нормативно-правових актів із питань митного права та у сфері міжнародної торгівлі.

*М.В. Корнієнко, доктор юридичних наук, професор, проректор
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Автором проведено ґрунтовне науково-правове дослідження, яке актуальне в теоретичному та практично-прикладному аспекті, а сформульовані автором рекомендації, пропозиції та висновки становлять наукову новизну і можуть бути предметом подальшого обговорення.

*А.Ю. Ковальчук, доктор юридичних наук, професор,
начальник відділу дослідження проблем протидії кіберзлочинності
та загрозам інформаційній безпеці Міжвідомчого науково-дослідного
центру з проблем боротьби з організованою злочинністю
при Раді національної безпеки і оборони України*

Врахування сучасних досягнень науки адміністративного та митного права, ґрунтовний та критичний аналіз законодавства в досліджуваній сфері дозволили автору в достатній мірі аргументувати отримані ним наукові результати та зробити слушні пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства.

*Д.П. Калаянов, доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративної діяльності поліції
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Автором присвячено значну увагу змісту, формам та методам наближення митного законодавства України до стандартів ЄС. Застосування автором сукупності загальнонаукових, філософських та спеціальних методів і прийомів наукового пізнання надало можливість провести якісне дослідження. Поєднання вказаних

та інших методів пізнання дозволили автору отримати науково значимі результати, сформувати та висловити обґрунтовані пропозиції теоретичного та прикладного характеру.

*О.М. Куракін, доктор юридичних наук, професор,
декан факультету № 4
Донецького державного університету внутрішніх справ*

Робота є першим у вітчизняній науці адміністративного права монографічним дослідженням, в якому запропоновано та обґрунтовано комплексну адміністративно-правову концепцію наближення митного законодавства України до стандартів ЄС в контексті підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Сформульовані автором положення і наукові результати мають теоретичне і практичне значення та побудовані на основі особистого дослідження і критичного аналізу автором численних наукових та нормативних джерел.

*Б.А. Кормич, доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри морського та митного права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
Заслужений юрист України*

Окремі концептуальні положення, які розкривають інноваційний контекст дослідження, мають дійсно оригінальний характер, інші – достатньо обґрунтовані та переконливі. Робота є багатоаспектною, докладною та професійно виваженою. Майже з усіма висхідними положеннями та висновками автора можна погодитися. Автор демонструє сучасний стиль мислення, ґрунтовне знання широкого кола джерел.

*Р.С. Мельник, доктор юридичних наук, професор,
академік Академії адміністративно-правових наук,
професор Вищої школи права Університету КАЗГЮУ
імені М.С. Нарікбаєва (Казахстан)*

Передусім авторові блискуче вдалося у межах дослідження здійснити феноменальний аналіз і наукову інтерпретацію митних стандартів ЄС в контексті сучасних правових реалій. Автором

запропоновано та на достатньому теоретичному рівні обґрунтовано поняття «стандарт митного законодавства», представлено структуру та систему стандарту митного законодавства, запропоновано класифікацію таких стандартів.

*О.П. Федотов, доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри морського та
митного права Національного університету
«Одеська юридична академія»*

Автор є сміливим науковцем з прогресивним мисленням. Автором проаналізовано ряд положень митного законодавства країн-членів ЄС на предмет вивчення їх позитивного досвіду та можливості імплементації кращих практик в національне законодавство. Запропоновані автором адміністративно-правові механізми наближення митного законодавства України до стандартів ЄС враховують питання захисту національних інтересів України.

*Я.І. Маслова, доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного та
фінансового права Національного університету
«Одеська юридична академія»*

Дослідження відрізняється високим науково-теоретичним рівнем підготовки автора, глибиною розробки наукової проблеми, новизною підходу до вирішення поставлених наукових завдань та обґрунтованістю сформульованих практичних рекомендацій та наукових висновків. Можна зі впевненістю зазначити, що автор зробив вагомий внесок у наукову розробку питань реалізації в Україні митних стандартів ЄС.

*Т.В. Волошанівська, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу,
начальник відділу міжнародного співробітництва
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Дослідження відрізняється високим науково-теоретичним рівнем підготовки автора, глибиною розробки наукової проблеми,

новизною підходу до вирішення поставлених наукових завдань та обґрунтованістю сформульованих практичних рекомендацій та наукових висновків. Можна зі впевненістю зазначити, що автор зробив вагомий внесок у наукову розробку питань реалізації в Україні митних стандартів ЄС.

*А.В. Мазур, кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного та приватного права
Навчально-наукового інституту права
та міжнародно-правових відносин
Університету митної справи та фінансів*

Автором зроблено суттєвий внесок в удосконалення адміністративно-правових механізмів гармонізації митного законодавства України зі стандартами ЄС, що має важливе значення як для розвитку подальших наукових пошуків, так і для практичного застосування в нормотворчому процесі.

*Д.С. Афонін, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративної діяльності поліції,
завідувач науково-дослідної лабораторії
з проблемних питань кримінального аналізу
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Вектор України на євроінтеграцію зумовлює необхідність наукових пошуків у напрямі гармонізації законодавства нашої країни із законодавством ЄС. Підготовлена автором монографія містить цікаву наукову концепцію наближення митного законодавства України до стандартів ЄС та заслуговує на те, аби викладені в ній положення знайшли прояв у нормативно-правових актах із питань митного права та у сфері міжнародної торгівлі. Важко залишити поза увагою актуальність обраної теми дослідження, високий рівень академічного викладення думок, їх логічність та послідовність.

*А.В. Боксгорн, доктор філософії у галузі права,
доцент кафедри адміністративної діяльності поліції,
фахівець відділу міжнародного співробітництва
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Новаторським та сучасним підходом щодо реалізації функції державного управління є запропонована автором концепція адміністративно-правових форм наближення митного законодавства України до стандартів ЄС як спосіб зовнішнього вираження владного та управлінського впливу у сфері наближення українського митного законодавства до стандартів країн-членів ЄС.

*В.В. Васильківська, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного та
фінансового права Національного університету
«Одеська юридична академія»*

Автор сформулював важливі теоретичні висновки та практичні поради. Наукові результати, отримані автором у процесі дослідження, може бути використано у нормотворчій та правозастосовній діяльності для підвищення ефективності та удосконалення реалізації положень законодавства країн-членів ЄС в Україні.

*М.А. Слободянюк, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного та
фінансового права Національного університету
«Одеська юридична академія»*

Автором напрацьовано комплекс адміністративно-правових заходів щодо удосконалення норм і положень національного митного законодавства. Автором сформульовано концепцію адміністративно-правових механізмів, які відповідають сучасним принципам належного урядування та верховенства права, властивим митному законодавству ЄС.

*Л.Ю. Чекмарьова, кандидат юридичних наук, адвокат,
викладач кафедри політичних наук та права
Південноукраїнського національного
педагогічного університету імені К.Д. Ушинського*

ПЕРЕДМОВА

Україна є центром європейського континенту, а тому має перспективні можливості стати центром європейської торгівлі, використовуючи свій транзитно-транспортний потенціал. Наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС здебільшого полягає в удосконаленні національних стандартів, норм і положень, які є основою правозастосування та правореалізації. Європейський Союз, як регіональне економіко-політичне утворення, значною мірою впливає на тенденції розвитку українського митного законодавства у цілому.

Починаючи з підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, тенденція наближення митного законодавства України до стандартів ЄС набирала сили, що пов'язано з прагненням України сформувати якісно нове митне законодавство, яке відповідало б європейському. За таких умов постає нагальна потреба наближення митного законодавства України до стандартів ЄС, яке містить комплекс заходів щодо удосконалення національних стандартів, норм і положень, що є основою правозастосування та правореалізації. Крім того, ефективне реформування діяльності української митниці потребує формування сучасного нормативно-правового регулювання та дієвих адміністративно-правових механізмів, які відповідали б сучасним принципам належного урядування та верховенства права, властивим митному законодавству ЄС. Вирішення цих завдань є неможливим без формування комплексної адміністративно-правової концепції сприйняття та реалізації наближення митного законодавства України до стандартів ЄС.

Різні аспекти наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС досліджувалися у працях таких вітчизняних науковців, як: В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, Ю.П. Битяк, Л.В. Бицюра, Г.М. Виноградов, О.Т. Волощук, С.І. Денисенко, Є.В. Додін, Г.В. Друзенко, А.А. Дубініна, С.К. Дудар, Ю.М. Дьомін, Н.А. Железняк,

Ф.Л. Жорин, В.К. Забігайло, С.В. Ківалов, А.М. Колодій, Б.А. Кормич, Т.А. Латковська, А.В. Мазур, А.А. Наку, В.Я. Настюк, В.С. Нерсесянц, Ю.В. Оніщик, Н.М. Пархоменко, С.М. Перецьолкін, В.Ф. Погорілко, Д.В. Приймаченко, Г.В. Романенко, К.К. Сандровський, В.Д. Сидор, М.Л. Смолярова, Є.Л. Стрельцов, С.М. Тимченко, М.Ю. Тихомиров, О.Г. Турченко, В.В. Філатов, Т.І. Фулей, Н.С. Хомюк, О.В. Чорна, А.С. Шелудченкова, Ю.С. Шемшученко, Т.А. Шміт, М.Г. Шульга та ін. Положення, викладені у працях зазначених та інших науковців, свідчать про посилення впливу європейських стандартів на національне митне законодавство України. Ідеї, викладені у цих працях фрагментарно стосуються теоретико-методологічних та практичних проблем адміністративно-правового забезпечення наближення митного законодавства України до стандартів ЄС. Однак комплексні дослідження з питань формування єдиного адміністративно-правового механізму забезпечення наближення митного законодавства України до стандартів ЄС у контексті підписання Україною Угоди про асоціацію між Україною та ЄС не проводилися.

Мета цього дослідження полягає у розробці та формуванні науково обґрунтованої комплексної адміністративно-правової концепції сприйняття та реалізації наближення митного законодавства України до стандартів ЄС.

Монографія написана на основі дисертації І.О. Бикова на тему «Адміністративно-правове забезпечення наближення митного законодавства України до стандартів ЄС» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії у галузі права) за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» (081 – Право), яка захищена автором як аспірантом кафедри морського та митного права Національного університету «Одеська юридична академія» під керівництвом доктора юридичних наук, професора, Заслуженого юриста України Б.А. Кормича, а також на основі інших наукових та науково-практичних публікацій автора.

Автор висловлює особливу подяку за підтримку д. ю. н., доценту, заслуженому працівнику освіти України, полковнику поліції Д.В. Швецю та д. ю. н., професору, полковнику поліції М.В. Корнієнку.

Автор висловлює подяку за підтримку та слушні зауваження щодо змісту монографії шановним рецензентам – д. ю. н., професору А.Ю. Ковальчуку, д. ю. н., професору Д.П. Каляянову, д. ю. н., професору О.М. Куракіну, а також д. ю. н., професору Б.А. Кормичу, д. ю. н., професору Р.С. Мельнику, д. ю. н., професору О.П. Федотову, к. ю. н., доценту А.В. Мазуру, к. ю. н., доценту Л.О. Батановій.

Розділ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ НАБЛИЖЕННЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО СТАНДАРТІВ ЄС

1.1. Динаміка еволюції процесу наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС

Гене́за наближення митного законодавства України до стандартів ЄС має закономірний та поетапний характер розвитку. Історія українського митного законодавства завжди зазнавала впливу європейських тенденцій та змінювалася відповідно до них. З огляду на останні події, пов'язані з підписанням Україною Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію, Угода, Угода про асоціацію між Україною та ЄС), слід сказати, що митне законодавство України нині формується у контексті глобалізації, а після підписання Україною Угоди про асоціацію, зазнає впливу європейських стандартів та еволюціонує до них.

Дослідження історії будь-якого явища чи процесу має важливе значення для формування об'єктивного погляду на сучасний стан та визначення пріоритетних напрямків розвитку у відповідній сфері суспільних відносин. Пізнання будь-якої тематики потребує чіткого визначення її джерельної бази, оскільки джерела містять інформацію про стан та минуле теми дослідження, а завданням ученого є її аналіз та інтерпретація відповідно до визначеної мети та завдань¹.

Процес економічної інтеграції до Європейського Союзу (далі – ЄС) є не менш складним за політичний. На нашу думку, на теперішній

¹ Колесников К.М., Морозов О.В., Виноградов Г.М. Історія митної справи України / за ред. П.В. Пашка, В.В. Ченцова. Київ : Знання, 2006. 606 с.

час завданням України є поступовий та поетапний перехід до європейських економічних, політичних і правових стандартів та їх практична реалізація.

Економічна та політична інтеграція в середині самого ЄС не може не позначитися на Україні, як державі, яка на теперішній час має намір здобути членство ЄС. Але Угода про асоціацію надає Україні ширші можливості співпрацювати з внутрішнім ринком Євросоюзу у порівнянні, наприклад, із третіми державами, які не мають таких угод. Угода про асоціацію, на нашу думку, передбачає поступове та деякою мірою обмежене поширення свобод внутрішнього ринку ЄС на території України, хоча її підписання створює сприятливий клімат для подальшого впровадження європейських економічних, соціальних та правових стандартів. Як слушно зазначає Є.В. Додін, митне законодавство взагалі і українське, зокрема, були і залишаються дуже мобільною галуззю законодавства, причому зі змінами як еволюційного, так і революційного характеру. Прикладом є те, що за 20 років існування України як незалежної держави 13.03.2012 р. було прийнято уже третій МК України (перший – у 1991 р., другий – у 2002 р.), кожен з яких має специфічну митну ідеологію, яка була адекватною своєму часові¹. Такий характер розвитку викликаний не лише політикою євроінтеграції України, але й реальними економічними відносинами між Україною та Європейським Союзом та значним впливом таких зовнішніх факторів як: європейські митні норми та стандарти, практика їх застосування.

Правова база, на підставі якої функціонує митна справа України, дала змогу ліквідувати значні прогалини в її регламентації, більш чітко визначити правовий статус учасників цього виду державної діяльності, проте через свою велику кількість митно-правові акти часто є суперечливими за змістом, повторюють ті чи інші положення, містять значні технічні, орфографічні та інші вади, у них застосовується специфічна термінологія, що потребує роз'яснення².

¹ Додін Є.В. Виникнення та розвиток митного законодавства в Україні. *Актуальні проблеми держави і права*. Одеса, 2012. Вип. 65. С. 76–81.

² Додін Є.В. Систематизація митного законодавства сучасної України. *Митна справа*. 2012. № 3. С. 18.

З огляду на це нами в рамках роботи здійснюється дослідження історичного процесу наближення митного законодавства України до стандартів ЄС через призму нормативно-правових актів. Теоретичною передумовою дослідження процесу наближення національного законодавства до стандартів ЄС, вважаємо, має стати розгляд його предмета – національного митного законодавства. Таким чином, дослідження генези митного законодавства України дозволило його систематизувати і, як наслідок, запропонувати підхід до періодизації процесу наближення митного законодавства України до стандартів ЄС.

Предметом запропонованої нами періодизації є митне законодавство України. Термін «законодавство» є загальним до терміна «митне законодавство» та є фундаментальною категорією загальної теорії права. Однак, у правовій науці немає єдиного визначення цієї категорії. Конституція України використовує, але не визначає термін «законодавство». Таким чином, у широкому розумінні законодавство – це весь комплекс нормативно-правових актів держави, прийнятих у межах повноважень її правотворчих органів.

У національній доктрині присутні й інші точки зору на тлумачення поняття законодавства. Так термін розглядається у вузькому, широкому та найширшому значенні, але, на наш погляд, для історичної періодизації митного законодавства доцільніше використовувати термін у широкому значенні, тобто як комплекс нормативно-правових актів держави з митних питань, прийнятих у межах повноважень її нормотворчих органів, а також міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

У чинному Митному кодексі України (далі – МК України) 2012 р. знаходимо термін «законодавство України з питань державної митної справи», а не «митне законодавство». Так, відповідно до ч. 1 ст. 1 МК України законодавство України з питань державної митної справи складається з Конституції України, цього Кодексу, інших законів України, що регулюють питання, зазначені у ст. 7 цього Кодексу, з міжнародних договорів України, згода на обов'язковість

яких надана Верховною Радою України, а також із нормативно-правових актів, виданих на основі та на виконання цього Кодексу, та інших законодавчих актів¹. Як видно, законодавець застосував широкий підхід при визначенні митного законодавства і вмістив до нього як закони, так і підзаконні нормативно-правові акти. Тому і предметом дослідження є усі нормативні акти законодавства з питань державної митної справи.

Так, в історії наближення митного законодавства України до стандартів ЄС, на нашу думку, можна виокремити декілька етапів його розвитку: перший (початковий) етап умовно можна визначити, починаючи із прийняття Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 р. та до підписання Угоди про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною (далі – УПС), підписаної 14 червня 1994 р.; другий етап починається з підписанням УПС 14 червня 1994 р. та триває до набрання чинності УПС 1 березня 1998 р.; третій етап триває із затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу в 1998 р. до 2013 р. до закінчення переговорів щодо розробки Угоди про асоціацію між Україною та ЄС; четвертий етап (сучасний) – починається у 2014 р. – із підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та триває до теперішнього часу².

Перший етап характеризується становленням України як незалежної держави, що відбилося на процесові формування митного законодавства у цілому. Так, митне законодавство містить у собі сегмент міжнародного митного законодавства, успадкований від УРСР. Міжнародні норми стали частиною національного митного законодавства та відразу визначили напрямок його розвитку³.

На цьому етапові ключовим було приєднання України до Всесвітньої митної організації (далі – ВМО), що стало передумовою входження України у міжнародне митне співробітництво. Так, відповідно до постанови Верховної Ради України «Про приєднання

¹ Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, 46-47, 48. Ст. 552.

² Биков І.О. Історія наближення митного законодавства України до стандартів ЄС. *Прикарпатський юридичний вісник*. Івано-Франківськ, 2016. № 4(13). С. 48.

³ Там само. С. 48-49.

України до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року» від 19.06.1992 р.¹ Україна приєдналася до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року (далі – РМС), преамбула якої декларує намагання забезпечити якомога вищий рівень погодженості й однаковості їх митних систем і посилити вивчення проблем, що виникають у ході розвитку та поліпшення митної техніки та митного законодавства, що стало основою приєднання до стандартів, розроблених у рамках РМС, та пізніше ВМО.

З моменту проголошення незалежності Україна, як правонаступниця УРСР, приєдналася до ряду міжнародних митних конвенцій, підписаних ще за часів СРСР. Це було здійснено відповідно до Закону України «Про правонаступництво України», відповідно до ст. 6 Закону – Україна підтверджує свої зобов'язання за міжнародними договорами, укладеними УРСР до проголошення незалежності Україною. А ст. 7 цього Закону встановлює, що Україна є правонаступницею прав і обов'язків за міжнародними договорами СРСР, які не суперечать Конституції України та інтересам республіки².

Слід погодитися з Є.В. Додіним у тому, що митна справа та її правова основа – митне законодавство – є виключним повноваженням суверенної держави, у тому числі створення нею митних структур і за межами своєї території, які, спираючись на митні правила, встановлені цими суверенними державами, працюють на користь останніх. Тому зародження митного законодавства України слід пов'язувати з історією її становлення як самостійної держави³. Закон України «Про митну справу в Україні» було прийнято Верховною Радою УРСР 25.06.1991 р., який і визначив правові основи організації митної справи в Україні після здобуття нею незалежності⁴.

¹ Про приєднання України до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року : постанова Верховної Ради України від 19.06.1992 р. № 2479-XII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2479-12> (дата звернення: 11.11.2015).

² Про правонаступництво України : Закон України від 12.09.1991 р. № 1543-XII. Дата оновлення: 05.10.1991. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1543-12> (дата звернення: 10.12.2015).

³ Додін Є.В. Виникнення та розвиток митного законодавства в Україні. *Актуальні проблеми держави і права*. Одеса, 2012. Вип. 65. С. 77.

⁴ Про митну справу в Україні : Закон України від 25.06.1991 р. № 1262-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 44. Ст. 575.

Однак, на думку Є.В. Додіна, за часів занепаду економічного стану Української держави, різкого зменшення податкових надходжень тільки ефективна робота митної служби повинна була її врятувати. Для цього необхідно було здійснити ревізію правових засад митної справи, яку було проведено шляхом кодифікації¹. Так, першим кодифікованим актом, який заклав підґрунтя нормативно-правового регулювання митної системи України, став Митний кодекс України, прийнятий Верховною Радою України (далі – ВРУ) 12.12.1991 р.²

Уже в 1992 р. Україна стала повноправним членом Всесвітньої митної організації (далі – ВМО, (англ. – WCO) і приєдналася до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року, що дозволило зробити перші кроки в уніфікації митних систем ЄС та України і покращити національне митне законодавство.

В умовах налагодження зовнішньоторговельних відносин 5 лютого 1992 р. було прийнято Закон України «Про єдиний митний тариф», який зі змінами та доповненнями діяв протягом 10 років³. До того ж Україною було визначено звід ставок мита відповідно до визначеної товарної номенклатури, систематизовано їх найменування та уніфіковано цифрові коди з Гармонізованою системою опису та кодування товарів, що позитивно вплинуло на розвиток торгівлі.

Станом на кінець 1993 р. митне законодавство України мало відповідати Основним напрямкам зовнішньої політики держави (схвалені постановою ВРУ від 2 липня 1993 р.), у розділі 3 яких, серед іншого, закріплено пріоритетність розширення участі в європейському регіональному співробітництві⁴. Таке співробітництво має стати основою інтеграції до загальноєвропейського простору. У 2010 р. постанова ВРУ про Основні напрямки зовнішньої політики

¹ Додін Є.В. Виникнення та розвиток митного законодавства в Україні. *Актуальні проблеми держави і права*. Одеса, 2012. Вип. 65. С. 79

² Митний кодекс України : Закон України від 12.12.1991 р. № 1970-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 16. Ст. 203.

³ Про Єдиний митний тариф : Закон України від 05.02.1992 р. № 2097-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 19. Ст. 259.

⁴ Основні напрямки зовнішньої політики України : постанова Верховної Ради України від 02.07.1993 р. № 3360-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 37. Ст. 379.

України втратила чинність у зв'язку з прийняттям Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики».

Для покращання умов міжнародного перевезення вантажів дорожніми транспортними засобами 11 жовтня 1994 р. для України набрала чинності Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП 1975 р.). Закінчення цього періоду ознаменовано тим, що Україна активно починає приєднуватися до міжнародних угод з окремих питань митного співробітництва. Так, історичним етапом розвитку митного законодавства України є УПС, підписана 14 червня 1994 р. (яка набула чинності з 1 березня 1998 р.), яка стала першою угодою, підписаною ЄС з Україною як країною колишнього Радянського Союзу.

З 1998 р. в Україні діяла «Стратегія її інтеграції до Європейського Союзу». Її основною метою є реалізація стратегічного курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу, забезпечення всебічного входження України до європейського політичного, економічного і правового простору та створення передумов для набуття Україною членства у Європейському Союзі. Одним із напрямів інтеграційного процесу є адаптація законодавства України до законодавства ЄС, яка, зокрема, передбачає поступове наближення вітчизняних нормативно-правових актів до європейських стандартів, у тому числі й у митній сфері¹.

Початковий етап для України є періодом утвердження та позиціонування себе як рівноправної учасниці міжнародної спільноти та входження держави до процесів міжнародного митного співробітництва. Цьому етапові також характерним є становлення зовнішньоекономічних зв'язків України, що переважною мірою стимулювало запровадження в Україні не лише європейських, але й світових митних стандартів. Для України на цьому етапові важливим став контроль зовнішньоторговельної діяльності: було впроваджено досить жорсткий експортний режим, а справляння експортного мита мало лише фіскальну спрямованість, а щодо

¹ Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 11.06.1998 р. № 615/98. *Офіційний вісник України*. 1998. № 24. С. 3. Ст. 870.

імпорту сформувалася преференційна система. Такий порядок речей пов'язаний із цілим комплексом економічних причин, але основною його рисою була відсутність загальної концепції трансформування командно-адміністративної економічної системи до умов ринкової економіки.

Другий етап починається з підписанням Україною УПС 14 червня 1994 р. і триває до набуття нею чинності до 1 березня 1998 р. УПС по суті стала першою угодою, підписаною ЄС з Україною, як країною колишнього Радянського Союзу¹. УПС започатковує співробітництво між Україною та ЄС у правовій, політичній, торговельно-економічній та інших сферах. Так, у ст. 51 УПС сторони визначають, що важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між Україною та Співтовариством є зближення існуючого і майбутнього законодавства України із законодавством ЄС².

Крім того, ч. 2 ст. 51 УПС підкреслює, що приблизна адекватність законів має бути, зокрема, і в галузі митного законодавства, а ст. 76 УПС розкриває суть задекларованого співробітництва та зближення української митної системи з митною системою Співтовариства³. До офіційного тексту УПС належить Протокол про надання адміністративними органами взаємної допомоги у розв'язанні митних питань, який підкреслює важливість гармонізації митного законодавства між Україною та ЄС. Як видно, Україна з власної ініціативи ще в 1994 р. взяла на себе зобов'язання стосовно вжиття заходів щодо поступового приведення її законодавства у відповідність до законодавства ЄС.

З метою посилення митного контролю та боротьби з контрабандою і порушенням митних правил здійснено кардинальну реорганізацію структури митної системи, в її основу покладено регіональний

¹ Биков І.О. Історія наближення митного законодавства України до стандартів ЄС. *Прикарпатський юридичний вісник*. Івано-Франківськ, 2016. № 4(13). С. 49.

² Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейським Співтовариством та їх державами-членами : міжнародний документ від 14.06.1994 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 24. С. 203. Ст. 1794.

³ Биков І.О. Наближення митного законодавства України до стандартів Європейського Союзу. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 20 трав. 2016 р.). Одеса : Юрид. л-ра, 2016 р. У 2 т. Т. 1. С. 442.

принцип розвитку. Відповідно до Указу Президента України № 1145/96 від 29 листопада 1996 р. ліквідовано Державний митний комітет України та утворено Державну митну службу України.

У питанні історії наближення митного законодавства України до стандартів ЄС важливим є прийняття 28 червня 1996 р. Конституції України, а саме ст. 9 визначає, що «чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, є частиною національного законодавства України. Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України». У свою чергу ст. 18 Конституції наголошує, що «зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права»¹. Ці положення знаходять своє відображення у митному законодавстві України. Починаючи з 1996 р., Україна на конституційному рівні закріпила визнання норм міжнародного митного права та їх пріоритет над нормами національного митного законодавства.

Окрім іншого, основна мета на цьому етапі – наповнення державного бюджету, що відображено на фіскальній та митній політиці держави, що, власне, є закономірним для молоді держави. Так, було створено механізми тарифного регулювання та розроблено політику захисту національного товаровиробника. Важливими були позитивні зміни у зовнішньополітичній діяльності держави, що позитивно відобразилося на кількості зовнішньоекономічних операцій.

Другий етап є етапом усвідомленого сприйняття Україною митних стандартів ЄС та намаганням їх реалізувати в рамках державної політики після підписання УПС.

Третій етап є часом становлення та розвитку основних теоретичних розробок та удосконалення системи митно-тарифного

¹ Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 30.09.2016. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 30.01.2016).

регулювання відповідно до вимог міжнародного та європейського законодавства¹.

Як зазначає Є.В. Додін, мобільність митного законодавства обумовлена значною мірою як внутрішніми, так і зовнішніми факторами, які у теперішній час також зазнають значних змін. Особливо значним є вплив зовнішніх факторів, а це – міжнародні митні норми, правила та стандарти, практика їх застосування, які обумовлені глобалізацією світової економіки та торгівлі². Поділяючи думку Є.В. Додіна, не можна не погодитися з тим, що зовнішні фактори відіграють ключову роль у розвитку національного митного законодавства не лише як досвід, який можна використовувати в національній практиці, але і як загальноприйняті стандарти регулювання правовідносин у галузі митної справи.

Так, з метою реалізації стратегічного курсу України на інтеграцію до ЄС Указом Президента від 11.06.1998 р. № 615/98 затверджена Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу. Серед основних напрямків інтеграційного процесу важливою є адаптація законодавства України до стандартів ЄС³, яка передбачає реформування національної правової системи та поступове приведення у відповідність до європейських стандартів, зокрема й у сфері митного законодавства. Відповідно до Стратегії було розроблено Програму інтеграції України до Європейського Союзу (затверджена Указом Президента від 14.09.2000 р. № 1072/2000). Програма є основним інструментом у процесі наближення України до ЄС. Вона передбачає широке співробітництво з Європейським Союзом у багатьох сферах суспільно-політичного життя. У митному законодавстві регулює питання митного контролю і митного оформлення товарів та інших предметів, які містять об'єкти інтелектуальної власності при їх переміщенні через митний кордон України з урахуванням досвіду країн ЄС. Наголошується і на необхідності трансформації митного тарифу

відповідно до Концепції трансформації митного тарифу України на 1996–2005 рр. відповідно до системи ГАТТ/СОТ, затвердженої Указом Президента України від 6.04.1996 р. № 255/96¹. Говориться і про забезпечення порівняно вільного руху товарів шляхом максимального спрощення митних процедур з урахуванням досвіду країн ЄС та запровадженням правил недискримінації згідно з розділом 3 УПС – Торгівля товарами і правилами та нормами багатосторонньої торговельної системи ГАТТ/СОТ.

Програма інтеграції України до Європейського Союзу у пункті 16.2. визначає, що станом на 2000 рік діяльність митних органів проводилась на основі Закону України «Про митну справу в Україні» та Митного кодексу України². Закон України «Про митну справу в Україні», діяв у період з 25 червня 1991 р. та до 1 січня 2004 р. Програма інтеграції України до Європейського Союзу визначає короткострокові перспективи розвитку на період 2000–2001 рр.: встановлює основні розбіжності у митному законодавстві України та ЄС, підготовку фахівців із питань митного законодавства ЄС та вивчення досвіду європейських держав, прийняття Митного кодексу України та Єдиного митного тарифу України, приєднання України до Міжнародної конвенції з Гармонізованої системи опису та кодування товарів, Митної конвенції про карнет А.Т.А. для тимчасового ввезення товарів та Конвенції про тимчасове ввезення. Середньостроковими перспективами (на період 2002–2003 роки) та довгостроковими (на період 2004–2007 роки) було визначено такі: приєднання до Кіотської конвенції, повне підписання Конвенції про транзитну торгівлю внутрішньоконтинентальних держав, розроблення та прийняття нормативно-правових актів, які забезпечують використання Митного кодексу України, удосконалення системи організації та управління митними органами, розроблення етичних норм та стратегія підбору кадрів, підсилення ефективності митного

¹ Биков І.О. Історія наближення митного законодавства України до стандартів ЄС. *Прикарпатський юридичний вісник*. Івано-Франківськ, 2016. № 4(13). С. 50.

² Додін Є.В. Виникнення та розвиток митного законодавства в Україні. *Актуальні проблеми держави і права*. Одеса, 2012. Вип. 65. С. 76.

³ Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 11.06.1998 р. № 615/98. *Офіційний вісник України*. 1998. № 24. С. 3. Ст. 870.

¹ Про Концепцію трансформації митного тарифу України на 1996–2005 роки відповідно до системи ГАТТ/СОТ: Указ Президента України від 06.04.1996 р. № 255/96. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/255/96> (дата звернення: 10.02.2016).

² Програма інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 14.09.2000 р. № 1072/2000. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-00/page> (дата звернення: 10.02.2016).

контролю та сприяння подальшому розвитку відносин між Україною та ЄС¹. У зв'язку з Указом Президента від 7 липня 2015 р. № 398/2015. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу та Програма інтеграції України до Європейського Союзу 10 липня 2015 р. втратили чинність².

16 серпня 1999 р. постановою Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) № 1496 схвалено Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, яка визначає адаптацію законодавства України до законодавства ЄС як процес зближення та поступового приведення законодавства України у відповідність до законодавства ЄС³. Адаптація митного законодавства є плановим процесом, що містить поетапне досягнення певного ступеня відповідності національного законодавства до *acquis communautaire* (далі – *acquis* ЄС).

Необхідно зазначити, що європейські партнери підтримали Україну та її роботу щодо поступового наближення законодавства України до законодавства Європейського Союзу – Європейська Рада на Гельсінському саміті 11 грудня 1999 р. було схвалено Спільну стратегію Європейського Союзу щодо України. Так у пункті 20 Спільної стратегії визначено, що ЄС буде підтримувати Україну шляхом заохочення всебічного зближення її законодавства із законодавством ЄС, зокрема і в митній сфері. А згодом завдяки Указу Президента від 23 травня 2000 р. № 699/2000 Україна приєдналася до Міжнародної конвенції про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства.

Митний кодекс України, прийнятий в 1991 р., не повністю відповідав реаліям того часу, а тому було прийнято підготовлений

¹ Програма інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 14.09.2000 р. № 1072/2000. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-00/page> (дата звернення: 10.02.2016).

² Про визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Президента України : Указ Президента України від 07.07.2015 р. № 398/2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/398/2015> (дата звернення: 10.02.2016).

³ Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : постанова Верховної Ради України від 16.08.1999 р. № 1496. Дата оновлення: 21.05.2003. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1496-99-%D0%BF> (дата звернення: 20.02.2016).

законопроект нового Митного кодексу України, в якому було враховано сучасні на той час світові тенденції розвитку митної справи, зокрема, було враховано і досвід ЄС. На той час українська митниця мала спільні риси з митними органами ЄС, але виокремлювалися деякі відмінності у діяльності митних органів України та європейських колег, зокрема: відсутність можливості здійснювати оперативно-розшукову діяльність, відсутність системи аналізу ризиків та права на здійснення контролю цільового використання товарів та інших предметів, ввезених в Україну суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Прийняття Митного кодексу України від 11 липня 2002 р., який втратив свою чинність 1 червня 2012 р. у зв'язку з прийняттям чинного Митного кодексу України від 13 березня 2012 р., дозволило закріпити в українському митному законодавстві ряду положень міжнародних конвенцій та угод. 19 вересня 2013 р. було прийнято також Закон України «Про Митний тариф України», який визначає митний тариф України та містить перелік ставок загальнодержавного податку – ввізного мита на товари, які ввозяться на митну територію України та є систематизованими згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (далі – УКТЗЕД), складеною на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів.

Важливим для наближення митного законодавства України до європейського є Закон України «Про концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 21 листопада 2002 р. Концепція визначає основною метою Загальнодержавної програми створення передумов для підготовки законодавчої бази до входження України в ЄС. Так, уперше було визначено поняття «Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу», як поетапне прийняття та впровадження нормативно-правових актів України, розроблених з урахуванням законодавства Європейського Союзу¹.

Необхідно сказати, що на момент розроблення Концепції Загальнодержавної програми адаптації законодавства України

¹ Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до Європейського Союзу : Закон України від 21.11.2002 р. № 228-IV. *Офіційний вісник України*. 2002. № 50. С. 8. Ст. 2233.

до законодавства Європейського Союзу угодою про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, Стратегією інтеграції України до Європейського Союзу, Програмою інтеграції України до Європейського Союзу та Спільною стратегією щодо України сформовано основу для подальшого процесу апроксимації митного законодавства.

Указом Президента від 17 травня 2002 р. № 466/2002 Україна приєдналася до Міжнародної конвенції про гармонізовану систему опису та кодування товарів (1983 р.), що в цілому сприяло розвитку міжнародної торгівлі в Україні, а 12 грудня 2003 р. набрала чинності в Україні Міжнародна конвенція про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах, що покращило ринок міжнародних вантажних перевезень.

Важливим фактором здійснення процесу наближення митного законодавства до стандартів ЄС стало прийняття 11.07.2002 р. другого МК України. Новий МК України визначив засади організації та здійснення митної справи в Україні, врегулював економічні, організаційні, правові, кадрові та соціальні аспекти діяльності митної служби України¹.

МК України 1991 р. визначив митну справу як важливу для держави, заклав фундамент сучасної митної системи та основи регулювання митних відносин. МК України 2002 р. у порівнянні з попереднім митним кодексом для свого часу, став прогресивним документом, який забезпечував захист економічних інтересів України, суб'єктів підприємницької діяльності та громадян, а також додержання законодавства України з питань митної справи.

18 березня 2004 р. було прийнято Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», який у 5-му розділі визначає митне право однією з пріоритетних сфер, в яких має здійснюватися адаптація законодавства України². Отже, з 2004 р. на законодавчому рівні

¹ Митний кодекс України : Закон України від 11.07.2002 р. № 92-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 38–39. Ст. 288.

² Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV. Дата оновлення: 01.10.2011. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1629-15> (дата звернення: 03.03.2016).

закріплено пріоритетність адаптації законодавства України до законодавства ЄС, як основного елементу процесу євроінтеграції.

Для забезпечення належного виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу було створено Координаційну раду з адаптації законодавства України до законодавства ЄС, положення про яку затверджено постановою КМУ від 15 жовтня 2004 р. № 1365. Основними завданнями є: розробка пропозицій щодо співробітництва з ЄС у сфері адаптації законодавства до законодавства ЄС, формування єдиних підходів до процесу адаптації законодавства, визначення переліку органів виконавчої влади по роботі з адаптації законодавства, підготовка та розгляд реалізації щорічного плану заходів з виконання програми адаптації законодавства та підготовка і подання до ВРУ щорічної доповіді про стан виконання Програми¹. Координаційна рада є свого роду об'єднуючим та координуючим органом у процесі адаптації національного законодавства до законодавства ЄС.

У 2004 р. було створено також Державний департамент з питань адаптації законодавства, який діяв у складі Міністерства юстиції України і, відповідно, йому підпорядковувався. Департамент було створено постановою КМУ «Про утворення Державного департаменту з питань адаптації законодавства» від 24 грудня 2004 р. № 1742 та ліквідовано у 2011 р. постановою КМУ «Про ліквідацію урядових органів» від 28 березня 2011 р. № 346. 22 вересня 2004 р. Україна приєдналася до Конвенції про тимчасове ввезення, що полегшило в Україні виконання митних формальностей, пов'язаних із тимчасовим ввезенням.

Для покращання якості процесу адаптації законодавства було розроблено Методику визначення критеріїв євроінтеграційної складової державних цільових програм, яку було затверджено наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 16 березня 2005 р. № 62. Ця методика є принципово важливим

¹ Деякі питання адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : постанова Кабінету Міністрів України від 15.10.2004 р. № 1365. Дата оновлення: 16.03.2013. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1365-2004-%D0%BF> (дата звернення: 03.03.2016).

документом, адже у ній уперше на законодавчому рівні надається визначення поняття «гармонізація» (приведення у відповідність) – це процес приведення національних стандартів у відповідність до *acquis* ЄС¹. Таким чином, із 2005 р. можна говорити не лише про адаптацію митного законодавства, але й про його гармонізацію (приведення у відповідність), що не лише вводить нове поняття. Тут можна говорити про якісно новий рівень удосконалення національного митного законодавства. Таким чином, гармонізація та приведення законодавства України у відповідність до законодавства ЄС – один із головних інструментів зближення законодавств України і ЄС, а також один із кроків на шляху до членства в ЄС.

З 1 червня 2005 р. актуальними для Української держави стали Рамкові стандарти безпеки та полегшення всесвітньої торгівлі, що ознаменувало собою початок принципово нового підходу до методів роботи митної служби та роботи з бізнесовими структурами, що позитивно впливає на розвиток економіки у цілому. А вже 5 жовтня 2006 р. Україна приєдналася до Кіотської конвенції, за якою Україна взяла на себе зобов'язання сприяти спрощенню і гармонізації митних процедур. Важливо зазначити, що зазначена Конвенція не містить норми прямої дії, але вказує на необхідність дотримання міжнародних стандартів у сфері митного регулювання та рекомендує учасникам надавати більш сприятливі умови здійснення митних операцій і застосування митних процедур.

5 жовтня 2006 р. Україною було прийнято Закон «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур у змінній редакції згідно з Додатком I до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур»², який у редакції від 5 березня 2011 р. остаточно надав Україні повноцінного статусу договірної

¹ Про затвердження Методики визначення критеріїв євроінтеграційної складової державних цільових програм : указ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 16.03.2005 р. № 62. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0438-05> (дата звернення: 20.03.2016).

² Про приєднання України до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур у змінній редакції згідно з Додатком I до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур від 05.10.2006 р. № 227-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 48. Ст. 476.

сторони Кіотської конвенції, яка від 15 вересня 2011 р. набула чинності для України.

Кіотська конвенція зобов'язує Україну застосовувати однакові міжнародні стандарти в роботі митних служб, у спрощенні та автоматизації митних процедур, а також передбачає перехід на використання електронних документів і створення електронних систем «єдиного вікна» (стандартне правило 7.2 розділу 7 Загального додатка оновленої Кіотської конвенції)¹.

Необхідно зазначити, що Україна є стороною інших міжнародних договорів, а саме: Стамбульська конвенція про тимчасове ввезення (Україна приєдналася у 2004 р.);² Міжнародна конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів (Україна приєдналася у 2002 р.);³ Митна конвенція про міжнародні перевезення вантажів із застосуванням книжки міжнародного дорожнього перевезення (МДП) 1975 р. (Україна приєдналася в 1994 р.);⁴ Міжнародна конвенція про затвердження умов проведення контролю вантажів на кордонах 1982 р. (Україна приєдналася у 2002 р.).⁵

Вступ до СОТ почався із прийняттям Закону України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі»⁶. На нашу думку, вступ до СОТ відкрив для України можливість для стандартизації національного митного законодавства.

На думку К.К. Сандровського, прийняття певних євростандартів є необхідним тому, що вони дадуть змогу підвищити рівень

¹ Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) від 18.05.1973 р. *Офіційний вісник України*. 2011. № 71. / № 18. 2011. С. 727. / С. 244. Ст. 2711.

² Про приєднання України до Конвенції про тимчасове ввезення : Закон України від 24.03.2004 р. № 1661-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 29. Ст. 371.

³ Про приєднання України до Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів : Указ Президента України від 17.05.2002 р. № 466/2002. *Офіційний вісник України*. 2002. № 21. Ст. 1010.

⁴ Про участь України у Митній конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП : Закон України від 15.07.1994 р. № 117/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 33. Ст. 307.

⁵ Про приєднання України до Міжнародної конвенції про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах : Указ Президента України від 04.07.2002 р. № 616/2002. *Офіційний вісник України*. 2002. № 28. Ст. 1312.

⁶ Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі : Закон України від 10.04.2008 р. № 250-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 23. Ст. 213.

добробуту населення і допоможуть людині комфортно почувати себе у суспільстві, а не тому, що їх запровадження допоможе Україні якнайшвидше вступити до ЄС і євроінтегруватися. Вступ України до різноманітних організаційних структур Європи (це переважно стосується Західної Європи) є можливим тільки тоді, коли вона досягне за своїми економічними і соціально-політичними показниками рівня країн Євросоюзу¹.

Європейські стандарти можуть бути втілені у відносинах між різними країнами будь-якого регіону, а не тільки між європейськими, що, у свою чергу, Україні не заважає на сучасному етапі, перебуваючи поза європейськими організаційними структурами, запроваджувати чинні митні стандарти ЄС в Україні².

Правовими підставами реалізації митних стандартів ЄС в Україні є Конституція України та інші національно-правові акти. Так, ст. 9 Конституції України визнає частиною національного законодавства чинні міжнародні договори, ратифіковані належним чином Верховною Радою України.

Таким чином, в Україні створено засади для безпосереднього застосування відповідних митних стандартів ЄС в Україні. Стаття 18 Основного Закону встановлює, що зовнішньополітичну діяльність України спрямовано на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновищими принципами і нормами міжнародного права³.

Як видно, вищевикладені статті Основного Закону України не встановлюють обов'язковості інших форм, в яких можуть бути реалізованими (закріпленими) митні стандарти ЄС, окрім міжнародних договорів, хоча, як зазначалося вище, митні стандарти ЄС можуть бути реалізованими і в різного роду актах ЄС. Крім того, важливим

¹ Сандровский К.К. Международное таможенное право : учебник. 3-е изд., стер. Киев : Знання, КОО, 2002. С. 207–208.

² Биков І.О. Україна як суб'єкт правовідносин у сфері реалізації європейських митних стандартів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. Херсон, 2016. № 6. Т. 2. С. 36.

³ Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 30.09.2016. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 30.01.2016).

в аспекті дослідження є те, що ні Конституція України, ні жоден акт національного законодавства не згадують акти міжнародних організацій, хоча, видається, їх значення важко переоцінити.

Для України забезпечення дії чинних митних норм ЄС є важливим у контексті поступового наближення національного митного законодавства України до стандартів ЄС та, у майбутньому, перехід на митне законодавство ЄС¹. Закон України «Про дію міжнародних договорів в Україні» від 10.12.1991 р., відповідно до якого укладені і належним чином ратифіковані Україною міжнародні договори становлять невід'ємну частину національного законодавства України і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства².

Вищевказані положення було конкретизовано та розширено Законом України «Про міжнародні договори» від 29.06.2004 р., відповідно до якого чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства³. Необхідно зазначити, що митні стандарти ЄС можуть бути реалізованими в Україні шляхом їх застосування національними судами. А тому, на нашу думку, національні суди можуть стати гарантами впровадження та реалізації митних стандартів ЄС в Україні.

Запровадження митних стандартів ЄС на загальнодержавному рівні з власної ініціативи держави є складнішим та тривалим у часі процесом для України, у порівнянні із судовою практикою, однак із часом подібна судова практика сприятиме формуванню відповідної державної політики. Так, цікавою є думка К.К. Сандровського, який виокремив такі форми митного співробітництва України з іноземними державами та міжнародними організаціями: участь

¹ Биков І.О. Митні стандарти ЄС та Україна. *Право як ефективний суспільний регулятор* : матеріали міжнар. наук. конф. (м. Львів, 17–18 лют. 2017 р.). Львів, 2017. С. 60.

² Про дію міжнародних договорів в Україні : Закон України від 10.12.1991 р. № 1953-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 10. Ст. 137.

³ Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-ІV. Дата оновлення: 20.07.2014. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1906-15> (дата звернення: 20.04.2016).

у багатосторонніх договорах; членство у міжнародних митних організаціях; укладення двосторонніх договорів про співробітництво та взаємодопомогу; фактичне дотримання загальноприйнятих норм і стандартів міжнародного митного права; забезпечення виконання зобов'язань існуючих міжнародних договорів¹.

Як зазначають С.П. Коляда та Н.В. Карабаш, стосовно Західної Європи слід було би прийняти більш реалістичну програму не інтеграції, а інтенсивного співробітництва в окремих галузях і напрямках виробництва. Більш широке, а головне, рівноправне співробітництво є можливим лише тоді, коли українська економіка зможе виробляти в необхідній кількості конкурентоспроможну продукцію². УПС регулювала відносини між Україною та ЄС і утворювала правову основу двосторонніх відносин. Відповідно до ст. 51 цієї Угоди Україна взяла на себе зобов'язання вжити заходів щодо забезпечення того, щоб її законодавство поступово було приведення у відповідність до законодавства Співтовариства. Згідно з частиною 2 цієї статті до однієї з пріоритетних сфер адаптації законодавства України до законодавства ЄС віднесено митне законодавство. І це зрозуміло, тому що торговельні відносини між Україною та ЄС значною мірою регулюються нормами митного права. Етапами правової адаптації в Указі Президента України «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» від 11.06.1998 р. № 615/98 було визначено: імплементацію Угоди про партнерство та співробітництво, укладення галузевих угод, приведення чинного законодавства України у відповідність до стандартів ЄС, створення механізму приведення проектів актів законодавства України у відповідність до норм ЄС³.

Таким чином, здійснення адаптації законодавства України планувалося, з одного боку, з метою реформування національної правової системи у цілому відповідно до вимог європейських стандартів, у рамках процесу правової адаптації України до положень сучасної

європейської системи права (адаптація у широкому розумінні), а, з іншого, коли мова йшла про приведення чинного законодавства України у відповідність до стандартів ЄС, розглядалося лише як один з етапів цього процесу (у вузькому розумінні)¹. Постановою Кабінету Міністрів України «Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 16.08.1999 р. № 1496 адаптацію законодавства України до законодавства ЄС було визначено як процес зближення та поступового приведення законодавства України у відповідність до законодавства ЄС². Відповідно до Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18.03.2004 р. № 1629 адаптацію остаточно затверджено як планомірний процес, що містить декілька послідовних етапів, приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність до *acquis communautaire*³. Метою такої адаптації встановлено досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висувалися ЄС до держав, які мають намір вступити до нього. 5 лютого 2008 р. на засіданні Генеральної Ради Світової організації торгівлі було прийнято рішення про приєднання України до Марракеської угоди про заснування СОТ, а вже 16 травня 2008 р. Україна стала членом СОТ, що відкрило для неї нові можливості для економічного зростання. Із вступом України до СОТ та приєднанням до міжнародних митних конвенцій постала необхідність правового забезпечення митних відносин відповідно до вимог часу. Тому наступним кроком розвитку національного митного права стало прийняття нового МК України від 13.03.2012 р., який вже є досить адаптованим до світових та європейських стандартів⁴.

¹ Перепьолкін С.М. Адаптація митного законодавства України в контексті європейської інтеграції. *Митна справа*. 2009. № 3. С. 94.

² Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: постанова Верховної Ради України від 16.08.1999 р. № 1496. Дата оновлення: 21.05.2003. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1496-99-%D0%BF> (дата звернення: 20.02.2016).

³ Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV. Дата оновлення: 01.10.2011. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1629-15> (дата звернення: 03.03.2016).

⁴ Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, 46-47, 48. Ст. 552.

¹ Сандровский К.К. *Международное таможенное право: учебник*. 3-е изд., стер. Киев: Знання, КОО, 2002. С. 271-272.

² Коляда С.П. Проблеми зміни митного законодавства в контексті євроінтеграції. *Вісник Академії митної служби України*. 2004. № 1(21). С. 19.

³ Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 11.06.1998 р. № 615/98. *Офіційний вісник України*. 1998. № 24. С. 3. Ст. 870.

Необхідно зазначити, що чинну редакцію Митного кодексу України (далі за текстом – МК України) спрямовано на забезпечення системності та узгодженості, цілісності та повноти регулювання відносин у галузі митної справи. Редакція МК України 2012 р. вмістила в собі численні норми інших нормативно-правових актів.

Разом із тим, маємо погодитися з І.О. Федотовою щодо того, що сутність суспільного призначення митного права полягає у правовому забезпеченні захисту прав і свобод людини у митній сфері, захисту національної безпеки та сприянні розвиткові економіки України, ЗЕД та підприємництва і здійснення правової охорони митних відносин. Важливо, зазначає вчена, що головна роль при цьому належить митним органам України як органам виконавчої влади, що забезпечують здійснення державної митної справи¹.

Відповідно до п. 3 ст. 2 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 р. зовнішня політика України ґрунтується на визнанні пріоритету загальновизнаних норм та принципів міжнародного права над нормами і принципами національного права². У контексті розбудови держави важливим є врахування європейського досвіду та міжнародних стандартів, у тому числі й у сфері митного законодавства. Із вступом України до Світової організації торгівлі та приєднанням до міжнародних митних конвенцій постала необхідність правового забезпечення митних відносин відповідно до вимог часу. Тому наступним кроком розвитку національного митного права стало прийняття нового МК України від 13.03.2012 р., який уже є досить адаптованим до світових та європейських стандартів³. Логічним завершенням третього періоду є посилення взаємовідносин України та ЄС. Реалізація Стратегії інтеграції України до ЄС створила можливість для України розвиватися шляхом поступової економічної інтеграції та поступового поглиблення політичного співробітництва та виконання умов для підписання Угоди про асоціацію.

¹ Федотова І.О. Роль і місце митного права у системі права України. *Митна справа*. 2012. № 6. С. 49.

² Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 40. Ст. 527.

³ Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, 46-47, 48. Ст. 552

Четвертий етап починається з 2014 р. – підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та ознаменований реалізацією вимог Угоди про асоціацію. У березні 2007 р. почалися переговори щодо розробки Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. У подальші 6 років відбувся 21 раунд переговорів щодо Угоди про асоціацію та 18 раундів переговорів щодо розділу Угоди про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Третій етап передбачає реформування національного митного законодавства та приведення його у відповідність до європейських стандартів.

Метою зони вільної торгівлі є спрощення взаємного доступу до ринків товарів та послуг та узгодження українських правил та регламентів із нормами ЄС. Як відомо, з початку 2016 р. розпочалося тимчасове застосування зони вільної торгівлі, а митні органи ДФС почали видавати на безоплатній основі сертифікат походження (переміщення) товарів EUR.1, який дозволяє користуватися преференціями у рамках вільної торгівлі з ЄС – безмитними тарифними квотами для встановлених видів товарів. Україна, у свою чергу, встановила також тарифні квоти та передбачила додаткові обсяги для певних видів товарів. Однак, після того, як тарифні квоти є використаними, можна продовжувати експортувати у загальному режимові імпорту, тобто оподаткування товарів відбуватиметься за загальними умовами.

Уже в серпні 2017 р., як відомо, Рада ЄС ухвалила низку преференцій на 3 роки, відомі як тимчасові додаткові річні імпортні квоти за нульовим тарифом на ряд сільськогосподарських продуктів, а з жовтня 2017 р. перелік додаткових квот було розширено та планово здійснено збільшення тарифних квот для ряду національних аграрних продуктів.

Очевидним є й те, що зона вільної торгівлі знімає не лише мита, але й так звані технічні (не тарифні) бар'єри. На увазі мається безпечність та якість продукції, відповідності встановленим стандартам ЄС тощо. Як відомо, ще з 2016 р. Україна працює над підписанням Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції (англ. *Agreements on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Goods*) (далі – Угода АСАА). Означена Угода АСАА передбачена

Угодою про асоціацію (ст. 57) та укладається у формі Протоколу щодо оцінки відповідності та прийнятності промислової продукції. Угода АСАА передбачатиме, що торгівля між Україною та країнами ЄС буде здійснюватися на тих же умовах, що застосовуються між країнами-членами ЄС.

Процес підписання Угоди про асоціацію був поетапним: першим етапом було підписання політичної частини Угоди (21 березня 2014 р.), другим етапом (27 червня 2014 р.) було підписання торговельно-економічних і галузевих положень Угоди про асоціацію. 16 вересня 2014 р. Угода про асоціацію було одночасно ратифіковано ВРУ та Європейським парламентом¹. Угода про асоціацію є своєрідним орієнтиром для подальших соціально-культурних та нормативних змін. Відповідно до ст. 479 Угоди про асоціацію Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами 1994 року (УПС) втрачає чинність, адже нова Угода про асоціацію покликана забезпечити якісно новий формат взаємовідносин України та ЄС².

Наближенню митного законодавства до стандартів ЄС присвячена глава 5 розділу IV та додаток XV Угоди. Так, Угода передбачає співробітництво з питань спрощення митних процедур та формальностей і протидію шахрайству. Підписаний у рамках співробітництва, Протокол про взаємну адміністративну допомогу в митних справах створює умови для забезпечення належного застосування митного законодавства та протидії його порушення, адже сторони погодилися надавати одна одній інформацію, потрібну для розслідувань митних правопорушень на території іншої сторони, що фактично створює єдину систему митного контролю.

Відповідно до додатка XV Угоди можна виокремити такі напрямки наближення митного законодавства України до стандартів ЄС: а) протягом трьох років з дати набрання чинності Угоди про асоціацію, за винятком окремо визначених статей, має бути впроваджено Митний

¹ Биков І.О. Історія наближення митного законодавства України до стандартів ЄС. Прикарпатський юридичний вісник. Івано-Франківськ, 2016. № 4(13). С. 52.

² Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27.06.2014 р. Офіційний вісник України. 2014. № 75. Ст. 2125.

кодекс ЄС (Модернізований митний кодекс) Регламент ЄС № 450/2008 Європейського парламенту та Ради ЄС від 23 квітня 2008 р.; б) протягом одного року з дати набрання чинності Угоди положення Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами (від 20 травня 1987 р.) та положення Конвенції про єдиний режим транзиту (від 20 травня 1987 р. зі змінами) мають бути впроваджені до національного митного законодавства; в) не пізніше трьох років з дати набрання чинності Угоди до законодавств України має бути впроваджено розділи I та II Регламенту Ради ЄС від 16 листопада 2009 р. № 1186/2009 (про застосування режиму ЄС щодо звільнення від сплати мита); г) протягом трьох років з дати набрання чинності Угоди мають бути впроваджені положення захисту прав інтелектуальної власності на митниці, а саме Регламент Ради ЄС від 22 липня 2003 р. № 1383/2003 щодо митних дій проти товарів, підозрюваних у порушенні окремих прав інтелектуальної власності та необхідних заходів проти товарів, що порушують такі права, без шкоди результатам поточного перегляду права ЄС стосовно митного дотримання прав інтелектуальної власності та Регламенту Комісії ЄС від 21 жовтня 2004 р. № 1891/2004, який встановлює положення для імплементації Регламенту Ради ЄС від 22 липня 2003 р. № 1383/2003 щодо митних дій проти товарів, підозрюваних у порушенні окремих прав інтелектуальної власності та необхідних заходів проти товарів, що порушують такі права, без шкоди результатам поточного перегляду права ЄС стосовно митного дотримання прав інтелектуальної власності¹.

Наближенню митного законодавства України до законодавства ЄС присвячено главу 5 розділу IV та додаток XV до Угоди. Глава 5 передбачає співробітництво з митних питань та у пов'язаних із митницею сферах, спрощення митних процедур та формальностей і водночас протидію шахрайству². Протокол про взаємну адміністративну допомогу у митних справах створює кращі правові рамки для забезпечення належного застосування митного законодавства і протидії його порушенням. Сторони погодилися надавати одна одній відповідну інформацію, потрібну для проведення розслідувань,

¹ Там само.

² Там само.

враховуючи можливість для офіційних осіб брати участь в адміністративних розслідуваннях на території іншої сторони.

На думку В.Я. Настюка, основними напрямками розвитку митного законодавства, реалізація яких дозволить йому стати категорією правової держави відповідно до вимог євроінтеграції, є: забезпечення соціальної справедливості у сфері управління митною справою; забезпечення стабільності митного законодавства; вироблення загально визнаних стандартів митної діяльності держави; надання вибору варіантів поведінки учасникам митних процесів; забезпечення належного митного контролю¹.

Продовжуючи цю думку, Ф.Г. Клян зазначає, що забезпечення соціальної справедливості у царині управління митною справою головним чином пов'язане з усебічним розширенням і поглибленням демократичної та гуманістичної природи митного законодавства України. Адже митно-правові норми покликані, крім іншого, забезпечити інтереси людини, її відповідну активність у зовнішньоекономічній і митній діяльності. Митне законодавство має служити людині, забезпечувати її права, свободи та інтереси у митній сфері. Звичайно, при цьому не слід забувати і про підвищення відповідальності митного права перед державою та суспільством, проте, що воно покликане бути ефективним інструментом у боротьбі з проявами контрабанди і порушеннями митних правил².

Відповідно до основоположного принципу міжнародного права *pacta sunt servanda*, що закріплений ст. 26 Віденської конвенції про право міжнародних договорів – кожен діючий договір є обов'язковим для його учасників і повинен добросовісно ними виконуватися. Міжнародне право, вимагаючи від держав дотримання міжнародних договорів, учасниками яких вони є «накладає зобов'язання, націлене на результат, а не на засоби його досягнення: держави

¹ Настюк В.Я. Особливості методу правового регулювання митних відносин в умовах євроінтеграції. *Митна політика України в контексті Європейського вибору. Проблеми та шляхи їх вирішення* : матеріали наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 20–21 лист. 2003 р.). Дніпропетровськ, 2003. С. 110.

² Клян Ф.Г. Проблемні питання адаптації митного законодавства України до європейських норм і стандартів. *Держава і право. Серія: Юридичні і політичні науки*. 2009. Вип. 43. С. 600.

в цілому вільні у тому, що стосується способів здійснення своїх договірних зобов'язань»¹.

Реалізація умов Угоди про асоціацію, на нашу думку, може ініціювати не лише зміни до чинного МК України, але й прийняття його у новій редакції, крім того, актуальною є розробка концепції наближення національного митного законодавства України до стандартів ЄС та її реалізація, результатом якої має стати повна відповідність національного митного законодавства стандартам ЄС, а в перспективі перехід України на митне законодавство ЄС. За допомогою митного регулювання будь-яка розвинута держава створює механізм, який пов'язує економічні інтереси національного господарства та завдання його оптимального розвитку з процесами, що відбуваються у світовій економіці. Україна не повинна бути винятком у цьому плані².

Для того, щоб установити, якою мірою кореспондують стратегічні завдання, що поставили перед Українською державою, і сучасна концепція формування митного законодавства, доречною для застосування є запропонована А.В. Мазуром категорія «митна ідеологія». Під цим поняттям науковець розуміє систему політичних та правових поглядів держави на певному етапі її розвитку щодо забезпечення економічної безпеки держави за допомогою заходів митно-тарифного й нетарифного регулювання. Таким чином, ідеологія формування митного законодавства на сучасному етапі являє собою систему політико-правових поглядів держави стосовно нормативного забезпечення впровадження й практичного застосування митно-тарифних і нетарифних заходів реалізації її митної політики³.

Сучасне митне законодавство України має відповідати митним стандартам ЄС та його принципам, які мають відобразитися

¹ Expression of consent by states to be bound by a treaty. Part I: Analytical report. Committee of Legal Advisers on Public International Law (CAHDI). Council of Europe. CAHDI (2001). 3. Strasbourg, 23 January 2001. P. 21.

² Павленко Є.Б. Специфіка інтеграції норм митного права в країнах Європейського Союзу. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 8. С. 54.

³ Мазур А.В. Новітня ідеологія формування митного законодавства України. *Митна політика України в умовах інтеграції до світової спільноти* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. курсантів, студ. та молодих науковців (м. Дніпропетровськ, 14 квіт. 2006 р.). Дніпропетровськ : Акад. митн. служби України, 2006. С. 133.

в національній митній політиці. Значна правова база, на підставі якої функціонує митна справа України, дала змогу ліквідувати значні прогалини в її регламентації, визначити більш чітко правовий статус учасників цього виду державної діяльності, проте через свою велику кількість митно-правові акти часто є суперечливими за змістом, повторюють ті чи інші положення, містять значні технічні, орфографічні та інші вади, у них застосовується специфічна термінологія, що потребує роз'яснення¹.

Україна визначила одним із пріоритетів своєї зовнішньої політики інтеграцію в європейські структури та участь у загальноєвропейських процесах. Так, у 2002 р. Україна поставила перед собою стратегічні цілі економічного та соціального розвитку на 2002–2011 рр. у документі під назвою «Європейський вибір»². Відповідно до програми «Європейський вибір» мали визначитися спрямованість правового регулювання митної справи, вироблятися митна політика, установлюватися роль і функції митних органів у справі ефективного захисту економічних інтересів України³.

Д.В. Приймаченко вбачає роль митної політики у спрямуванні на максимальне полегшення процедур, пов'язаних із міжнародною торгівлею, і має забезпечити їх сталий розвиток⁴.

Розширюючи позицію попереднього автора, слід додати, що ефективність проведення митної політики держави та пов'язаних із нею елементів торгівля може розвиватися більш динамічно за умови запровадження та дотримання Україною митних стандартів ЄС, які дозволять вивести національну економіку на новий рівень розвитку.

А.В. Мазур визначає митне регулювання як діяльність уповноважених органів державної влади з упорядкування митних

¹ Додін Є.В. Систематизація митного законодавства сучасної України. *Митна справа*. 2012. № 3. С. 18.

² Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002–2011 роки : Послання Президента України від 30.04.2002 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-02> (дата звернення 01.05.2016).

³ Дьомін Ю.М. Еволюція митного законодавства України з урахуванням митної політики держави (методологічні аспекти). *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ*. Спецвип. № 3. Ідея права і держава. У 4 ч. Ч. 3. 2007. С. 49.

⁴ Приймаченко Д.В. Міжнародний досвід реалізації митної політики: практика впровадження в Україні. *Митна справа*. 2006. № 5(47). С. 3.

і пов'язаних із ними відносин, що ґрунтуються на сучасних уявленнях про шляхи та напрямки розвитку митної політики держави, а також на відповідних міждержавних стандартах¹.

Як влучно зазначає Б.А. Кормич, між способами регулювання митних відносин у рамках права ЄС та звичайного міжнародного публічного права можна виокремити принципові відмінності².

Вище зазначалося, що право ЄС є інтеграційним правом. Коли мова йде про міжнародні митні стандарти, то під ними слід розуміти аспекти регулювання питань митного співробітництва між державами та визначення загальносвітових стандартів реалізації митної справи. Якщо порівнювати, на нашу думку, митні стандарти ЄС, як і система права ЄС у цілому, є наднаціональними регіональними нормами, які є обов'язковими для країн ЄС. Митне законодавство, у тому числі й національне, було і залишається мобільною галуззю законодавства, причому зі змінами як еволюційного, так і революційного характеру³. На його розвиток завжди будуть впливати міжнародні норми, правила та стандарти, що зумовлено глобалізацією світової економіки та торгівлі. Історичний процес наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС вимагає від України виваженого підходу не лише з точки зору норм права, але й з позиції захисту національних інтересів⁴.

Новітня історія національного митного законодавства формується на хвилі Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Особливості процесу полягають у наближенні національного митного законодавства до стандартів ЄС, що в результаті сприятиме однозначному розумінню та трактуванню норм митного права Україною та ЄС, що буде спрощувати та стимулювати розвиток не лише законодавства, але й економічну співпрацю.

¹ Мазур А.В. Митне регулювання: європейський вибір та новий міждержавний стандарт. *Митна справа*. 2006. № 5(47). С. 23.

² Кормич Б.А. Митне право ЄС як основа європейської інтеграції. *Митна справа*. 2006. № 5(47). С. 13.

³ Додін Є.В. Виникнення та розвиток митного законодавства в Україні. *Актуальні проблеми держави і права*. Одеса : Юрид. л.-ра, 2012. Вип. 65. С. 76.

⁴ Биков І.О. Етапи наближення митного законодавства до стандартів Європейського Союзу. *Право і держава: проблеми розвитку та взаємодії в XXI ст.* : тези доповідей міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 27–28 січ. 2017 р.) Запоріжжя : ЗНУ, 2017. С. 98.

Історія наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС формувалася під впливом політики євроінтеграції України. З моменту проголошення незалежності України, вона стала на шлях формування конкурентного митного законодавства шляхом поетапного та поступового процесу імплементації норм міжнародного митного права. Так, процес наближення митного законодавства можна поділити на чотири основних етапи: перший етап умовно можна визначити з 1990 р. до 1994 р. (підписання УПС) – період входу України до міжнародної спільноти як рівноправного учасника міжнародного митного співробітництва; другий етап розпочинається з 1994 р. і продовжується до набрання чинності УПС 1 березня 1998 р. – започатковує співробітництво між Україною та ЄС у правовій, політичній, торговельно-економічній та інших сферах, характеризується сприйняттям Україною європейських стандартів після підписання УПС; третій етап продовжується із затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу в 1998 р. та триває до 2013 р. до закінчення переговорів щодо розробки Угоди про асоціацію між Україною та ЄС; четвертий етап (сучасний етап) – розпочинається з 2014 р. – підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та триває до теперішнього часу і характеризується реалізацією вимог Угоди про асоціацію.

Вищезазначене дає змогу стверджувати, що зміни у сучасному митному законодавстві зумовлені потребами суспільства та політикою євроінтеграції держави, що постійно розвивається еволюційним шляхом. Таким чином, інтеграція України до ЄС передбачає поступове та поетапне наближення національного митного законодавства до митних стандартів ЄС. Вважаємо, що наближення митного законодавства до стандартів ЄС є поетапним запровадженням конкретних процедурних та інших стандартів у національну систему законодавства та реалізацією вимог Угоди про асоціацію.

1.2. Наближення митного законодавства України до стандартів ЄС: поняття та зміст

Питання наближення митного законодавства до стандартів ЄС постало перед усіма пострадянськими державами, які стали на шлях

євроінтеграції, адже система митного законодавства потребувала глибинних змін для задоволення вимог ринкової економіки. Пріоритетним напрямком сучасної зовнішньої політики України є європейська інтеграція. Однією з проблем у цьому аспекті є проблема наближення митного законодавства. Наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС є не лише основою більш тісної співпраці ЄС та України, але й створює необхідні передумови для переходу до наступних стадій інтеграції, враховуючи членство України в ЄС.

З моменту набуття незалежності для України напрямком її зовнішньої політики був курс на євроінтеграцію. Як згадувалося вище, безпосередньою підставою для проведення перетворень на законодавчому рівні стало підписання УПС 1994 р., яка, відповідно до ст. 9 Конституції України, є частиною національного законодавства. До недавнього часу питання наближення митного законодавства до стандартів ЄС розглядалося як його адаптація або гармонізація з *acquis* ЄС. Але, на нашу думку, з підписанням Угоди про асоціацію з ЄС актуально говорити саме про наближення національного митного законодавства до митних стандартів ЄС, як це встановлено ст. 84 Угоди про асоціацію¹. Суттєві відмінності у митному законодавстві ЄС та України є причиною затяжних перетворень в національному митному законодавстві в аспекті наближення його до стандартів ЄС.

На позначення процесів, пов'язаних з наближенням митного законодавства до стандартів ЄС, в юридичній науці використовується досить широке коло термінів: адаптація, апроксимація, гармонізація, імплементація, інтеграція, рецепція, трансформація, узгодження, уніфікація, спрощення митних процедур.

Як зазначає О.Г. Турченко, у міжнародному праві щодо процесів правової інтеграції законодавств застосовується декілька термінів: «зближення», «гармонізація», «уніфікація», «адаптація»².

¹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27.06.2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Ст. 2125.

² Турченко О.Г. *Правове регулювання державних закупівель товарів, робіт та послуг Європейського Союзу (зближення законодавства України з правом ЄС)* : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2008. С. 8–9.

Ще на першому етапі наближення митного законодавства до стандартів ЄС із підписанням УПС 14 червня 1994 р. Україна та ЄС створили правову основу для двосторонньої співпраці, у тому числі і в митних питаннях. Україна взяла на себе зобов'язання щодо того, що національне законодавство поступово буде приведено у відповідність до європейського. Так, відповідно до ст. 51 УПС – сторони визнають, що важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між Україною та Співтовариством є зближення існуючого і майбутнього законодавства України із законодавством Співтовариства. Україна має вжити заходів щодо поступового забезпечення приведення її законодавства у відповідність до законодавства Співтовариства¹.

На нашу думку, необхідно звернути увагу на термінологію та її суть, що вживається в документі. А саме, вищезгадана ст. 51 УПС вживає таку термінологію: «зближення законодавства» та «приблизна адекватність законів».

Важливим є й те, що відповідно до положень згаданої статті УПС співробітництво передбачено у форматі «докласти максимум зусиль», тобто Україна та ЄС, розуміючи складність процесу, просто задекларували намагання забезпечити поступове приведення у відповідність українського законодавства до *acquis* ЄС.

УПС не обмежує зближення законодавства лише галуззю митного законодавства, проте Угода, серед іншого, визначає окремо митне законодавство, що дозволяє зробити висновок про важливість для сторін Угоди якнайшвидшої співпраці у даній сфері.

Як видно, статтею 51 УПС не передбачено конкретних строків та плану реалізації дій щодо зближення митного законодавства. Але, на нашу думку, Україна завжди була зацікавлена розвивати своє законодавство для досягнення рівня та стандартів законодавства ЄС.

У цьому контексті вважаємо за необхідне зазначити, що процес регіональної стандартизації норм митного законодавства є притаманним не лише Україні, але й іншим державам європейської

¹ Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейським Співтовариством та їх державами-членами : міжнародний документ від 14.06.1994 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 24. С. 203. Ст. 1794.

спільноти. Україна ж лише долучилася до загальноєвропейської тенденції стандартизації норм митного законодавства.

Як зазначає Я.М. Кістанова, базовим документом для здійснення інтеграції до ЄС є УПС, відповідно до якої Україна взяла на себе зобов'язання вжити необхідних заходів для поступового приведення національного законодавства у відповідність до законодавства ЄС¹.

УПС у ст. 76 закріплює саме співробітництво з митних питань, враховуючи зближення митного законодавства². Як видно, мета співробітництва полягає у виконанні положень УПС та, зокрема, має забезпечувати виконання усіх положень стосовно торгівлі та зближення митних систем України та ЄС.

У свою чергу ст. 86 УПС, як і ч. 3 ст. 76 УПС, посилається на Протокол про надання адміністративними органами взаємної допомоги у вирішенні митних питань, що додається до Угоди та передбачає співпрацю митних органів України та ЄС.

Для реалізації положень УПС було розроблено План дій «Україна – Європейський Союз», якого було схвалено Кабінетом Міністрів України 12.02.2005 р. Необхідно зазначити, що План дій встановлював комплексний перелік пріоритетів розвитку як у рамках УПС, так і поза ними, але, на нашу думку, революційним було виконання насамперед основного завдання з метою набуття членства у СОТ – розроблення та прийняття МК України.

Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу полягає у зближенні із сучасною європейською системою права, що забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави у рамках ЄС і сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян, приведенню його до рівня, що склався у державах-членах ЄС (пункт 1 Указу Президента України «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського

¹ Кістанова Я.М. Стан та перспективи адаптації митного законодавства України до митного законодавства ЄС. *Митна справа*. 2008. № 2. С. 25.

² Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейським Співтовариством та їх державами-членами : міжнародний документ від 14.06.1994 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 24. С. 203. Ст. 1794.

Союзу» від 11.06.1998 р. № 615/98)¹. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу (ЄС) є процесом зближення та поступового приведення законодавства України у відповідність до законодавства ЄС (пункт 1 «Концепції адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», що затверджена постановою КМУ від 16.08.1999 р. № 1496)².

Як зазначає Я.М. Кістанова, приєднання України до низки міжнародних конвенцій значною мірою наблизило Українську державу до вступу до СОТ, і, відповідно, до ЄС, адже вважається, що прийняття конвенцій є одним із найбільш дієвих та ефективних засобів адаптації законодавства³.

Із закінченням другого етапу наближення митного законодавства України до стандартів ЄС, тобто після підписання УПС 1 березня 1998 р. в національних нормативних джерелах офіційно з'явився термін «адаптація законодавства».

Так, в Указі Президента України від 11 червня 1998 р. № 615/98 «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу адаптація законодавства України до законодавства ЄС» полягає у зближенні із сучасною європейською системою права, що забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави у рамках ЄС і сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян, приведенню його до рівня, що склався у державах-членах ЄС⁴.

Як зазначає С.М. Перепьолкін, здійснення адаптації законодавства планувалося, з одного боку, з метою реформування національної правової системи у цілому відповідно до вимог європейських стандартів, в рамках процесу правової адаптації України до положень

¹ Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 11.06.1998 р. № 615/98. *Офіційний вісник України*. 1998. № 24. С. 3. Ст. 870.

² Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : постанова Верховної Ради України від 16.08.1999 р. № 1496. Дата оновлення: 21.05.2003. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1496-99-%D0%BF> (дата звернення: 20.02.2016).

³ Кістанова Я.М. Стан та перспективи адаптації митного законодавства України до митного законодавства ЄС. *Митна справа*. 2008. № 2. С. 26.

⁴ Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 11.06.1998 р. № 615/98. *Офіційний вісник України*. 1998. № 24. С. 3. Ст. 870.

сучасної європейської системи права (у широкому розумінні), а, з іншого, коли мова йшла про приведення чинного законодавства України у відповідність до стандартів ЄС, розглядалося лише як один з етапів цього процесу (у вузькому розумінні)¹.

Згодом адаптацію законодавства України до законодавства ЄС визначено як процес зближення та поступового приведення законодавства України у відповідність до законодавства ЄС. Процес адаптації складається з окремих етапів, на кожному з яких досягається певний ступінь відповідності законодавства України законодавству ЄС.

На нашу думку, на сучасному етапові стандартизації митного законодавства викладено положення у контексті євроінтеграції, щодо того, що в процесі розвитку у національній доктрини поняття «адаптація митного законодавства» відбулося звуження розуміння процесу адаптації митного законодавства до стандартів ЄС.

Слід погодитися з думкою С.М. Перепьолкіна щодо того, що адаптацію митного законодавства необхідно здійснювати у трьох напрямках, а саме відповідно до: а) норм і стандартів міжнародного митного права; б) стандартів та практики митного регулювання ЄС; в) внутрішньодержавних норм і стандартів митного регулювання європейських держав².

Цікавою є думка В.Є. Мармазова щодо того, що 2003 р. є переломним у розумінні критичного осмислення досвіду адаптації вітчизняного законодавства до законодавства ЄС, реформування створеного в Україні адаптаційного механізму, формулювання стратегії адаптації³. Так, автор посилається на декілька основних факторів: перший – розроблення Урядом у стислі строки проекту Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС, другий – оприлюднення Європейською Комісією повідомлення для Ради та Європейського парламенту «Ширша Європа – сусідні країни: Нова структура відносин з нашими східними та південними

¹ Перепьолкін С.М. Адаптація митного законодавства України в контексті європейської інтеграції. *Митна справа*. 2009. № 3. С. 94.

² Там само. С. 95.

³ Мармазов В.Є., Друзенко Г.В. Адаптація законодавства України до *acquis* Європейського Союзу: підсумки п'ятирічного шляху. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. Київ, 2003. № 12. С. 23.

сусідами», в якому було запропоновано принципово новий підхід до взаємовідносин – Україну поставили на один рівень з країнами, які не мають перспектив та бажання стати членами ЄС, третій – український уряд зобов'язався за підтримки європейських партнерів розробити План-графік адаптації законодавства України до законодавства ЄС у пріоритетних сферах.

Схваленою у 2002 р. Концепцією Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС було визначено поняття «адаптація законодавства України до законодавства ЄС» – як поетапне прийняття та впровадження нормативно-правових актів України, розроблених з урахуванням законодавства Європейського Союзу¹.

Як зазначає І.А. Кравчук, важливою складовою процесу адаптації є попередній контроль правотворчого процесу з метою недопущення прийняття законодавства, яке суперечить праву ЄС². І.А. Кравчук³, на прикладі реалізації зовнішньополітичних цілей уряду Республіки Хорватія зазначає, що вони суттєво пов'язані з комплексною програмою внутрішніх реформ, які забезпечують економічний розвиток, реорганізацію державної влади та повне впровадження усіх європейських демократичних стандартів. Погоджуючись із попередніми авторами, слід визнати, що важливим елементом процесу наближення митного законодавства України до стандартів ЄС є здійснення контролю правотворчого процесу національного права з правом ЄС.

Цікавою є позиція І.А. Кравчук щодо того, що не лише Україні потрібно подолати шлях реформ в рамках євроінтеграційного процесу, але і ЄС має розробити реальний механізм інтеграції держав-сусідів, у тому числі й України, до внутрішнього ринку ЄС⁴.

¹ Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до Європейського Союзу : Закон України від 21.11.2002 р. № 228-IV. *Офіційний вісник України*. 2002. № 50. С. 8. Ст. 2233.

² Кравчук І.А. Контроль правотворчого процесу з метою адаптації права України до права ЄС. *Право України*. Київ, 2005. № 4. С. 75.

³ Кравчук І.А. Управління процесом гармонізації національного права з правом Європейського Союзу у державах-кандидатах у члени ЄС. *Ефективність державного управління в контексті глобалізації та євроінтеграції* : матеріали наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 трав. 2003 р.). У 2 т. Київ : Вид-во НАДУ, 2003. Т. 1. С. 163–164.

⁴ Кравчук І.А. Адаптація права України до права Європейського Союзу: цілі, етапи, пріоритети. *Право України*. Київ, 2004. № 10. С. 132.

Як зазначає Ф.Г. Клян, у процесі адаптування національного митного законодавства до європейських стандартів необхідно також намагатися, щоб його норми відображали моральні цінності суспільства, напрацьовані світовою спільнотою, справедливі стосунки у митній сфері. На думку науковця, адаптація митного законодавства безпосередньо пов'язана з поглибленням правового регулювання митної діяльності та зі зміною його методу¹.

Таким чином, вважаємо, що основною перспективою наближення митного законодавства вбачається розробка загально-прийнятих стандартів митних норм та митної діяльності, які чітко взаємопов'язані між собою та гарантують широкі можливості для співпраці у митній сфері.

Додамо, що у процесі наближення національно митного законодавства до стандартів ЄС мають бути враховані та захищені національні інтереси з метою ефективного забезпечення стабільності основних принципів митного законодавства України.

Вбачається, що при безпосередній реалізації процесу наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС має бути присутній механізм захисту національних інтересів. Означений процес має спрямовуватися та координуватися Урядом України, відповідно до визначеної ним Стратегії наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС, і безпосередньо реалізуватися профільним міністерством відповідно до компетенції та наданих повноважень. У цьому разі захист національних інтересів може бути реалізовано шляхом надання оцінки відповідності митних стандартів ЄС інтересам України з наданням профільним міністерством, відповідно до повноважень, висновку щодо відповідності митних стандартів ЄС національним інтересам держави та національному законодавству з аналізом можливих результатів та мети впровадження стандартів ЄС, за умови їх реалізації в Україні.

На нашу думку, сучасний процес наближення митного законодавства України до стандартів ЄС, якщо подивитися з точки зору

¹ Клян Ф.Г. Проблемні питання адаптації митного законодавства України до європейських норм і стандартів. *Держава і право. Серія: Юридичні і політичні науки*. 2009. Вип. 43. С. 600–601.

правореалізації, по суті, є процесом розв'язання актуальних проблем Української митниці на шляху євроінтеграції та їх упорядкування у нормах чинного законодавства.

С.П. Коляда та Н.В. Карабаш називають способи адаптації законодавства дещо по-іншому:

1) транспозиція – дослівний переклад тексту законодавчого документа та його впровадження в національне законодавство. Транспозиції надається перевага завдяки її відносній простоті, оскільки вона забезпечує дію міжнародних зобов'язань, а міжнародне походження положень є очевидним. Недоліками цього методу є те, що термінологія може бути не адаптованою, а тлумачення законодавства, відповідно – неоднозначним;

2) переформулювання – адаптація тексту законодавчого документа для збереження національної правової системи та правової мови, а також заради можливості виключити неприйнятні частини і діяти на свій розсуд, зважаючи на традиції національного законодавства. Водночас переформулювання – це процес, що потребує часу та високого рівня професійних знань. У більшості випадків в українській практиці використовують саме метод переформулювання¹.

Є.В. Додін виокремлює два орієнтири адаптації: адаптація до світових митних стандартів та адаптація до митного законодавства ЄС. Автор зазначає, що адаптація до законодавства ЄС – це лише початкове пристосування діючої правової системи України до права ЄС, підготовча стадія правової інтеграції як такої. Вона є характерною лише одностороннім процесом «наближення», виявлення суперечностей та одностороннього зняття контроверсійних положень².

Виходячи із запропонованого Є.В. Додіним бачення орієнтирів адаптаційного процесу національного митного законодавства, логічним є те, що, оскільки Україна є членом ВМО, то і стандарти ВМО є обов'язковими для національної правової системи. Оскільки ВМО

визначає, узагальнює та систематизує основні світові митні стандарти, то вони є загальносвітовими орієнтирами розвитку митної справи не лише для України, але й усього світу.

Наближення ж до митних стандартів ЄС є добровільним для України і залежить від політичної волі. Як зазначає Є.В. Додін, якщо адаптація митного законодавства України до митних норм, правил та стандартів ВМО та СОТ є необхідною умовою набуття членства у цій структурі, то наближення національних митних норм до митного законодавства ЄС є прагненням України впевнити керівництво цієї організації у тому, що стан митної бази Української держави відповідає основним положенням союзу, та отримати запрошення до цієї спільності. Автор зазначає, що для набуття членства ЄС необхідно спочатку наблизити українське законодавство до вимог ЄС, а потім повністю перейти на його митне законодавство та його митну політику¹.

Вважаємо, що зазначений варіант розвитку подій був би найкращим для України у найближчому майбутньому, але при його реалізації необхідно брати до уваги складність митного законодавства ЄС. Як і національне митне законодавство, митне законодавство ЄС є досить динамічним. На нашу думку, адаптацію національного митного законодавства до законодавства митного ЄС можна визначити, по-перше, як перший етап процедури наближення національного митного законодавства до митних стандартів ЄС, по-друге, як первинний процес приведення національного митного законодавства до норм та стандартів митного законодавства ЄС шляхом удосконалення національних митних норм, що передбачає внесення змін та доповнень до діючих нормативно-правових актів, укладення міжнародних договорів із митних питань та приєднання до них.

Виходячи із вищевикладеного, вважаємо, що адаптація митного законодавства України до стандартів ЄС є передумовою гармонізації українського митного законодавства та Євросоюзу. Побудова єдиного правового простору для регулювання митних відносин України та ЄС є неможливою без гармонізації правових приписів. Так,

¹ Коляда С.П. Проблеми зміни митного законодавства в контексті євроінтеграції. Вісник Академії митної служби України. 2004. № 1(21). С. 19.

² Додін Є.В. Шляхи адаптації митного законодавства України до міжнародних митних правил, норм та стандартів. Життя І.В. Шерешевського як духовна єдність між поколіннями юристів : матеріали Міжнар. наук. конф., присвяченої 120-річчю від дня народження (м. Одеса, 13 грудня 2008 р.). Одеса : ОНЮА, 2008. С. 185.

¹ Там само. С. 186.

на нашу думку, такий процес є неможливим без цілеспрямованої та скоординованої діяльності національної законодавчої та виконавчої гілок влади та європейських партнерів.

Як зазначає В.І. Муравйов, положення щодо гармонізації внутрішнього права держав із правом Євросоюзу існують тільки у певних видах міжнародних угод, укладених між ЄС та третіми країнами, які не мають на меті створення асоціації¹. Іншими словами, автор наголошує на тому, що така гармонізація є формою поширення права ЄС на треті країни, з якими укладено угоди про торгівлю, співробітництво чи партнерство. З позиції автора, гармонізація має однобічний характер, адже при її реалізації йдеться про приведення правових норм третіх країн у відповідність до норм ЄС. А тому, розвиток у цьому напрямку залежить у переважній більшості від зусиль третіх країн. В.І. Муравйов гармонізацію права третіх країн із правом Євросоюзу розглядає як етап у процесі поступової уніфікації правових норм європейських інтеграційних організацій та держав – не членів, що співпрацюють із ними². Отже, національне право держав не членів ЄС таким чином насичується нормами права ЄС.

Цікавою є думка Н.А. Железняка, щодо того, що прийняття стандартів, які відповідають міжнародним, свідчить про те, що процес гармонізації національного законодавства у цій сфері та на рівні відомчих нормативно-правових актів розпочався³.

Важливим аспектом гармонізації є те, що гармонізація національного законодавства асоційованих країн із правом ЄС здійснюється в рамках правової системи ЄС. Однак це зовсім не означає, що при здійсненні гармонізації усі асоційовані держави мають справу з одними і тими самими актами Євросоюзу. На практиці має місце вибірковий підхід, коли для окремих асоційованих країн чи груп таких країн залежно від визначених угодою цілей та сфер співробітництва

¹ Муравйов В.І. Питання гармонізації права неасоційованих країн з правом Європейського Союзу. *Підприємництво, господарство і право*. Київ, 2003. № 4. С. 91.

² Муравйов В.І. Гармонізація внутрішнього права асоційованих країн з правом Європейського Союзу. *Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. Серія: Міжнародні відносини*. Київ, 2003. № 25–28. С. 272.

³ Железняк Н.А. Проблеми гармонізації національного законодавства з міжнародним правом та нормотворча діяльність органів виконавчої влади. *Наукові записки*. Київ, 2002. Вип. 20. С. 20.

з усієї маси актів обираються ті, реалізація яких повинна забезпечити виконання сторонами взятих на себе зобов'язань¹.

Зокрема, Л.А. Луць стверджує, що основними способами адаптації національних норм, які застосовують держави, є гармонізація та уніфікація права і законодавства і меншою мірою – рецепція права. Стисло охарактеризуємо ці методи з урахуванням того, що в науковій літературі відсутнім є їхнє єдине розуміння, а на практиці можна зустріти їх різні варіації та різновиди: під гармонізацією права розуміють процес цілеспрямованого зближення права або законодавства шляхом усунення суперечностей та формування мінімальних правових стандартів через утвердження спільних правових принципів. Гармонізація може бути одно- або багатосторонньою (взаємною) залежно від кількості держав, які вживають заходів щодо зближення права та законодавства; уніфікація права – це процес запровадження в національні правові системи однакових (подібних) юридичних норм з метою їх зближення та адаптації; рецепція права – це одностороннє запозичення однією державою в іншій певних юридичних норм, правових термінів, методів правового регулювання².

Щодо рецепції права, на нашу думку, важливим елементом вищезазначеної концепції має стати позиція Л.Р. Тимофєєва, яка виокремлює позитивну і негативну форми рецепції права. У першому випадку – це включення до національного законодавства норм міжнародного права без змін, у другому – виключення норм, які не відповідають міжнародним актам³.

Л.А. Луць виокремлює декілька підходів щодо визначення терміна «гармонізація»: 1) узгодження загальних підходів, концепцій розвитку національних законодавств; 2) створення загальних правових принципів і окремих рішень; 3) узгодження правового

¹ Preston C. Poland and EU Membership: Current issues and Future Prospects. *Journal of European integration*. 1998. V. 21. № 2. P. 153.

² Луць Л.А. Основні заходи та спроби європейської правової інтеграції. *Право України*. 2002. № 5. С. 146–148.

³ Тимофєєва Л.Р. Проблеми адаптації законодавства України до міжнародного права. *Міжнародне економічне співробітництво України (правові проблеми)* : матеріали Міжнародного науково-практичного конференції. (м. Київ, 18 листоп. 2004 р.). Київ, 2004. С. 400.

розвитку держави; 4) координація або зближення окремих правових положень різних правових систем, що досягається шляхом усунення основних суперечностей і відмінностей, а також шляхом формування принаймні мінімальних загальних вимог і стандартів. Як зазначав Л.А. Луць, правова гармонізація – це процес узгодженості, взаємовідповідності, збалансованості правових систем (інших правових явищ) у межах відповідного правового простору. При цьому він розрізняє міжнародно-правову та національну гармонізацію. Різновидом правової гармонізації є нормативно-правова, особливе місце в якій посідає гармонізація законодавства¹.

О.О. Бекетов наголошує, що термін «гармонізація» є синонімом до термінів «перебування у згоді», «відповідність», «злагодженисть» із чимось. При цьому науковець надає своє визначення терміну «гармонізація» у широкому розумінні – це процес приведення у відповідність, побудований на наукових методологічних засадах: єдності, завершеності, цілісності, пропорційності, узгодження та досконалості².

С.К. Дудар поняття «гармонізація» визначає як динамічний процес внутрішнього узгодження систем права або законодавства суб'єктів єдиного федеративного чи інтеграційного утворення шляхом установлення спільних правових принципів та норм щодо визначених сфер суспільного життя з метою забезпечення єдності та подолання розбіжностей правового регулювання суспільних відносин у її межах. Крім того, С.К. Дудар робить висновок щодо того, що про гармонізацію необхідно говорити лише у разі набуття Україною статусу повноправного або частково асоційованого членства в ЄС³. Тому нині найбільш актуальною є проблема зближення національного законодавства з правовою системою ЄС.

На нашу думку, говорити про гармонізацію можна і до набуття Україною статусу повноправного або частково асоційованого

¹ Луць Л.А. Правова інтеграція: загальнотеоретична характеристика. *Вісник Львівського університету. Серія: Юридична*. 2004. Вип. 39. С. 81.

² Бекетов О.О. Поняття гармонізації як наукової категорії. *Український часопис міжнародного права*. 2002. № 3. С. 92.

³ Дудар С.К. Гармонізація законодавства: проблеми визначення поняття. *Держава і право. Серія: Юридичні і політичні науки*. 2002. Вип. 17. С. 16.

членства в ЄС, адже це не є умовою гармонізації, а її реалізація, попри складність та тривалість у часі, може призвести до асоціації з ЄС, зокрема шляхом реалізації митних процедур в Україні у відповідності до митного законодавства ЄС.

Як зазначає Суд ЄС, Угода про асоціацію створює спеціальні привілейовані відносини між ЄС та країною не членом, яка завдяки цьому повинна певною мірою брати участь у системі Співтовариства¹. Проте це не означає, що у разі укладення Угоди про асоціацію з ЄС третя країна приєднується якимось чином до Євросоюзу².

Отже, вважаємо, що гармонізацію митного законодавства України з митними стандартами ЄС можна визначити як складовий елемент процесу наближення національного митного законодавства України до стандартів ЄС, який полягає у розробці та прийнятті національних нормативно-правових актів із митних питань, які враховували б положення митного законодавства ЄС, інкорпорації актів митного законодавства ЄС в національне митне законодавство та приєднання до регіональних та міжнародних угод із митних питань, учасниками яких є держави-члени Євросоюзу.

Багатьма дослідниками поряд із терміном «гармонізація» вживається термін «уніфікація». Так, А.С. Довгерт вважає, що уніфікація – правотворчий процес, спрямований на створення правових норм для декількох національних правових систем³. Г.С. Фединак називає уніфікацію правотворчим процесом, спрямованим на створення (зміну, припинення) правових норм, тотожних іншій правовій системі⁴. В.Г. Буткевич зазначає, що уніфікація є цілеспрямованими діями з вироблення єдності приписів у двох правових системах⁵. Таким

¹ Case Meryem Demirel v Stadt Schwäbisch Gmünd (Application no. 61986J0012) : Judgment of the Court, 30 September 1987. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61986CJ0012> (Last accessed: 21.06.2016).

² Richard E. Baldwin. Central and Eastern Europe on the Way into the European Union. *European economic review*. 1995. Vol. 39. P. 475.

³ Довгерт А.С. Система приватного права та структура проекту нового суспільного кодексу України. *Українське право*. 1992. № 1. С. 21.

⁴ Фединак Г.С., Фединак Л.С. Міжнародне приватне право : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2000. С. 32.

⁵ Буткевич В.Г. Соотношение внутригосударственного и международного права. Київ : Вища школа, 1981. С. 59.

чином, як процес створення та реалізації правових норм, уніфікація є методом розвитку та поширення міжнародного приватного права та права ЄС.

Вважаємо, що в концепції наближення права до стандартів ЄС гармонізація та адаптація як способи інтеграційного процесу є способами впливу. Виходячи із цього, їхня суть полягає в одному – зведенні правових норм до єдиної основи. Але, необхідно зазначити, що гармонізація є більш м'яким методом у порівнянні з адаптацією, адже вона полягає у зближенні національного законодавства з іншою моделлю, яка ґрунтується на зближенні законодавств різних держав.

Щодо співвідношення уніфікації та гармонізації О.Г. Турченко називав чотири основні позиції такого співвідношення: 1) уніфікація трактується як один із методів гармонізації, що виявляється у створенні єдиного уніфікованого законодавства, наприклад, у сфері міжнародної торгівлі; 2) гармонізація є способом уніфікації права; 3) різниця між гармонізацією та уніфікацією є теоретичною або лінгвістичною, що не має практичного значення; 4) уніфікація та гармонізація є самостійними способами зближення законодавства¹.

Етимологія слів «гармонізація» від грец. *harmonia* – «співзвуччя, благополуччя» та «уніфікація» від лат. *unio facere* – «робити єдиним» і означає «приведення до одноманітності, зведення будь-чого до єдиної форми, системи, єдиних нормативів», «приведення до одноманітності (подібності)». Співвідношення гармонізації та уніфікації доцільно розглядати за такими категоріями одноманітності: юридична форма, результати та вплив. За юридичною формою – розв'язання поставлених перед ними завдань (Уніфіковані норми фіксуються в юридично обов'язковій формі договорів, розпорядження яких підлягають включенню у незмінному варіанті до національної правової системи. За допомогою актів, що не мають обов'язкової юридичної сили, може здійснюватися лише

¹ Турченко О.Г. Правове регулювання державних закупівель товарів, робіт та послуг Європейського Союзу (зближення законодавства України з правом ЄС) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2008. С. 9.

гармонізація). За результатом гармонізації є подолання суперечностей і формування мінімальних правових стандартів за допомогою затвердження загальних правових принципів, а результатом уніфікації є введення в національні правові системи однакових (подібних) юридичних норм; основного способу: міжнародного договору – при уніфікації, в якому формулюються настанови, що підлягають включенню в незмінному варіанті в національні правові системи, а при гармонізації ж міжнародний договір зобов'язує держави створити норми, які відповідали б його загальним положенням. За впливом – якщо гармонізація впливає на окремі норми і сфери, то уніфікація впливає не стільки на окремі норми, скільки на правову систему загалом¹.

На нашу думку, викладена вище позиція та аргументи на користь гармонізації та уніфікації як самостійних способів зближення права є найбільш обґрунтованими та максимально відображають як сутність обох засобів, так і співвідношення між ними. Закономірно, що гармонізація та уніфікація здійснюються на основі міжнародно-правових угод та зобов'язань. Механізми зближення суттєво різняться між собою. Зближення правових систем відбувається не шляхом запровадження єдиної міжнародної норми, а через включення до правових систем різних держав однакових внутрішньодержавних норм. Уніфікація являє собою таку форму зближення правових систем, яка передбачає вироблення єдиних міжнародних норм, а гармонізація – вироблення однакових національно-правових норм.

Вважаємо, що уніфікація митного законодавства є процесом приведення чинного митного законодавства до єдиної та впорядкованої системи, усунення розбіжностей та колізій, надання одноманітності правовому регулюванню митних відносин.

Вважаємо, що уніфікація митного законодавства є актуальною на етапові, перенасичення національного митного законодавства нормами митного законодавства ЄС, яке викликає колізії норм та їх безсистемність і, що останній етап уніфікації національного митного законодавства відбувався із прийняттям чинного МК України.

¹ Там само. С. 9–10.

Це сприяє інтеграції правового регулювання у міжнародних відносинах, зближенню національного і міжнародного права, забезпеченню гармонізації правових систем. Головними методами уніфікації у праві є систематизація національного законодавства, імплементація норм міжнародного права у національне законодавство, його адаптація до вимог міжнародного права тощо.

Зближення законодавства полягає у заходах щодо подолання правових відмінностей у національних законодавствах, у виробленні загальних напрямів їх розвитку, розробленні загальних правових рішень.

Відповідно до положень статей 94–97 підрозділу 3 розділу VI Договору про заснування Європейської спільноти¹ важливо зазначити, що заходи «зближення законодавства» передбачають, зокрема, заходи із гармонізації та адаптації законодавства.

В.І. Муравйов, виходячи з аналізу досвіду співпраці асоційованих країн з Євросоюзом, виокремлює такі основні способи зближення національного права цих країн із правом ЄС: 1) прийняття національних правових актів, які враховували б тією чи іншою мірою положення права ЄС; 2) приєднання країни не члена ЄС до міжнародних угод, що зобов'язують Європейське співтовариство та держави члени цього об'єднання; 3) інкорпорація у національне право правових актів ЄС з гармонізації (директив); 4) взаємне визнання сторонами діючих у кожній із них стандартів; 5) паралельне ухвалення асоційованими країнами нормативних актів, які є ідентичними або схожими за своїм змістом з актами Євросоюзу².

На нашу думку, наближення митного законодавства України до стандартів ЄС може бути успішним за умови активної та скоординованої роботи адміністративних органів держави, як того власне і вимагають критерії вступу до ЄС. Це, у свою чергу, підкреслює необхідність пошуку і пропонування нових підходів та глибокого аналізу євроінтеграційного процесу митного законодавства України.

¹ Договір про створення Європейського економічного співтовариства від 25.03.1957 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1906-15> (дата звернення: 20.06.2016).

² Муравйов В.І. Гармонізація внутрішнього права асоційованих країн з правом Європейського Союзу. *Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. Серія: Міжнародні відносини*. Київ, 2003. № 25–28. С. 277.

Погоджуємось із Ю.С. Шемшученко, який зазначає, що процес гармонізації законодавства слід починати з юридичної термінології¹. Певною мірою ідеї Ю.С. Шемшученко розвиває Н.В. Пронюк, який зазначив, що однією з головних передумов адаптації національного законодавства є правильне та однакове розуміння основоположних понять, які використовуються. Автор зазначає, що Україна має рухатись у напрямку уніфікації з термінологією європейського і міжнародного права, оскільки без цього не можна досягти зближення правових систем². Варто погодитися з тим, що для ефективного наближення норм митного законодавства України до стандартів ЄС важливим є доскональне з'ясування змісту нормативно-правових актів у сфері регулювання митних відносин, механізму та практики застосування конкретних нормативних актів та відповідних рішень Європейського суду.

Як зазначає А.С. Шелудченкова, ст. 51 УПС є дискримінаційною щодо України, проте продовжує практику ЄС, який накладає на держав-сусідів вимоги приведення їхнього законодавства у відповідність або сумісність зі своїм, але аж ніяк не взаємне зближення законодавства на паритетних умовах³. Варто зазначити, що Україна має змінити свою систему митного законодавства і, як наслідок, наблизити національне митне законодавство до стандартів ЄС.

Переходячи до питання визначення поняття спрощення митного законодавства, необхідно зазначити, що саме поняття «спрощення» міститься в Рекомендації СЕФАКТ ООН № 4 від 2001 р., в якій цей термін трактується так: «Процес усунення всіх зайвих та дублюючих елементів у формальностях, процесах та процедурах»⁴.

¹ Шемшученко Ю.С. Теоретичні проблеми гармонізації законодавства України з європейським правом. *Проблеми гармонізації законодавства України та держав Європи*. Київ: Юрінком Інтер, 2003. С. 37.

² Пронюк Н.В. Проблеми впровадження європейських стандартів у законодавство України шляхом демократичних реформ. *Український часопис міжнародного права*. 2002. № 4. С. 30.

³ Шелудченкова А.С. Наближення національного законодавства України до права ЄС. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 62. С. 512.

⁴ Рекомендація № 4 Центра ООН по упрощенню процедур торгівлі та електронним деловим операціям (СЕФАКТ ООН). URL: http://www.unecce.org/fileadmin/DAM/cefact/recommendations/rec04/ECE_TRADE_425_CFRec4.pdf

На нашу думку, термін «спрощення» може охоплювати багато сфер, а не лише сферу митного законодавства, хоча і не виключаємо його, адже національна доктрина говорить про спрощення митних процедур, процедури спрощення зовнішньої торгівлі тощо.

Так, до приєднання України до Кіотської конвенції відповідність національного митного законодавства міжнародним угодам у митній сфері не мала особливої актуальності як на практиці, так і в національній доктрині. Із приєднанням до Кіотської конвенції Україна взяла на себе певні зобов'язання. Відповідно до ст. 2 Кіотської конвенції кожна з Договірних Сторін бере на себе зобов'язання сприяти спрощенню і гармонізації митних процедур та з цією метою дотримуватися, відповідно до положень цієї Конвенції, Стандартних правил з перехідним терміном та Рекомендованих правил, що містяться у Додатках до цієї Конвенції. Однак ніщо не перешкоджає Договірній Стороні надавати умови, більш сприятливі, ніж ті, що ними передбачені, і кожній із Договірних Сторін рекомендується по можливості ширше надавати такі більш сприятливі умови¹. Згідно зі Стандартним правилом 1.2 Розділу 1 Загального додатка до Кіотської конвенції, умови і порядок застосування митних правил і процедур цього Додатку, а також Спеціальних додатків визначаються національним законодавством та мають бути гранично простими. До національного законодавства відповідно до пункту d) ст. 1 розділу I Кіотської конвенції віднесено: законодавчі, нормативно-правові та інші акти компетентного органу Договірної Сторони, що застосовуються на всій території відповідної Договірної Сторони, або чинні договори, щодо яких ця Сторона прийняла зобов'язання².

Таким чином, Кіотська конвенція не містить норм прямої дії. Ця Конвенція вказує на дотримання міжнародних стандартів у сфері митного регулювання та рекомендує надавати більш сприятливі умови здійснення митних операцій і застосування митних процедур

¹ Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) від 18.05.1973 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_643 (дата звернення: 29.06.2016).

² Там само.

у порівнянні з тими, що викладені у стандартах та описані в рекомендаціях.

Важливою видається думка О.В. Чорної щодо того, що рамкові стандарти безпеки і полегшення світової торгівлі, розроблені ВМО у співвідношенні з положеннями Кіотської конвенції, є рекомендаціями щодо найбільш ефективної реалізації митними органами своїх функцій у межах діючих митно-правових інститутів. Тому ці міжнародні стандарти не можуть розглядатися як зразки (еталони), що підлягають урахуванню нормотворчості у митній сфері^{1,2}.

На нашу думку, на сучасному етапі розвитку національного митного законодавства доречним є використання терміна «наближення митного законодавства» до законодавства (стандартів) ЄС.

Необхідно зазначити, що в національному митному законодавстві та доктрині є відсутніми положення, які розкривали б поняття наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС.

Як влучно зазначає І.І. Онищук, обумовлені правовою логікою системності та внутрішня узгодженість – важливі риси юридичної термінології. Юридичні терміни становлять складну органічну систему, перебувають між собою у різноманітних зв'язках. Існує ціла низка проблем, пов'язаних з упорядкуванням системи юридичних термінів. Ці проблеми стосуються ієрархічних логічних зв'язків і відношень між юридичними термінами та їх елементами³.

О.Ф. Скакун надає визначення юридичної (нормотворчої) термінології як системи юридичних термінів, словесних позначень понять, що використовуються при викладенні змісту закону, іншого нормативного акта чи нормативного договору. Юридична термінологія ґрунтується на додержанні нормотворцем сукупності вимог до використовуваних термінів: однозначність (уживання термінів у певному законі в одному й тому самому значенні),

¹ Чорна О.В. Гармонізація митного законодавства України до вимог міжнародних стандартів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2015. С. 7.

² Чорна О.В. Гармонізація митного законодавства відповідно до міжнародних вимог та стандартів. *Вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2013. № 6–3. Т. 1. С. 114.

³ Онищук І.І. Термінологія нормативно-правового акта. *Право і безпека*. 2010. № 5(37). С. 25.

загальноживаність (уживання термінів відомих, усталених, а не створених законодавцем для певного закону; у разі вживання терміна уперше – обов'язкове його пояснення), стабільність усталених термінів, а не зміна їх із прийняттям кожного нового закону), доступність (термінологічна простота і відповідність змісту норм права), визначеність (чіткість термінів, що виключає різне трактування думки законодавця), узгодженість (координованість різних термінів)¹.

Для єдності юридичної термінології при позначенні у нормативному тексті певного поняття необхідно послідовно вживати один і той самий термін, а при позначенні різних понять використовувати різні терміни. Прийняті нормативно-правові акти термінологічно стикуються між собою і містять бездоганні дефініції, єдині, наскрізні для усієї галузі законодавства². Не можна не погодитися з тим, що юридична термінологія є основою та смисловим підґрунтям нормативно-правового акта.

Термін «інтеграція», на нашу думку, доцільно розглядати як процес, який відображає суть інтенсивних форм співпраці держав. Преамбула Договору про Європейський Союз 1992 року визначає інтеграцію, як мету заснування і функціонування ЄС, шляхом утворення союзу народів Європи³. Так, інтеграція розглядається як безперервний процес поглиблення співробітництва країн у рамках ЄС для утворення міцного союзу. Правова інтеграція полягає у виробленні єдиних загальноєвропейських правових стандартів, а їх відповідність правовій системі ЄС є обов'язковою умовою інтегрування.

Поняття імплементації, як правило, розуміється як спеціальна законодавча процедура, яка дозволяє перетворити норми європейського права на норми внутрішньодержавного права. Слід сказати, що одним із основних способів імплементації норм є: трансформація, що полягає у переробленні текстів актів ЄС чи окремих їх частин зі збереженням їх змісту із прийняттям на їх основі норм внутрішнього

права; рецепція, як текстуальне повторення органом нормотворення змісту нормативних актів ЄС у статтях національного нормативно-правового акта; відсилання – вказівка в національному нормативно-правовому акті на норми права ЄС, які регулюють означені правовідносини. Такі способи імплементації використовуються у країнах ЄС та державах, які взяли на себе відповідні зобов'язання в рамках двосторонніх або багатосторонніх договорів.

Крім того, маємо зазначити й те, що, на нашу думку, певна термінологічна неоднозначність може відбуватися і в результаті неточностей перекладу нормативних актів ЄС на державну мову. Так, наприклад, в офіційному україномовному тексті УСП використовуються такі поняття, як «зближення» (ч. 1 ст. 51; ч. 1 ст. 76); «наближення» (ст. 60); «адаптація» (ч. 1 ст. 53; ст. 71)¹. В англійській редакції УПС, відповідно, використовуються поняття «approximation» (ч. 1 ст. 51; ч. 1 ст. 76), «gradual approximation» (ст. 60), «adaptation» (ч. 1 ст. 53; ст. 71)².

Зазначимо, що термін «гармонізація» в УПС не використовується, однак ДФЄС активно оперує терміном «гармонізація» (ч. 5 ст. 2; ч. 2 ст. 19; ч. 4 ст. 79; ч. 2 ст. 83; ст. 84, ст. 113, ст. 149, ст. 165, ст. 166, ст. 191). Слід сказати, що у ДФЄС меншою мірою вживаються такі терміни: «зближення» (ст. 81, ст. 114, ст. 115, ст. 151) та «встановлення мінімальних правил та стандартів» (ст. 78, ст. 82, ст. 83). Крім того, ДФЄС у ст. 70 закріплює принцип гармонізації, як взаємне визнання національних правил та стандартів³.

Аналіз Угоди про асоціацію свідчить, що термін «асоціація» неодноразово згадується у тексті угоди (ст. 53, ст. 58, ст. 114, ст. 150, ст. 152–154, ст. 182, ст. 188, ст. 262, ст. 383). Зокрема, ст. 114 зазначає, що сторони визнають важливість адаптації чинного законодавства

¹ Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейським Співтовариством та їх державами-членами : міжнародний документ від 14.06.1994 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 24. С. 203. Ст. 1794.

² Partnership and cooperation agreement establishing a partnership between the European Communities and their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. *Official Journal*. 1998. № L 049 (19.02.1998). P. 3–46.

³ Consolidated version of the treaty on the function of the EU. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:41f89a28-1fc6-4c92-b1c803327d1b1ecc.0007.02/DOC_1&format=PDF (дата звернення: 20.07.2018).

¹ Скаун О.Ф. Теорія держави і права : підручник. 2-ге вид. Київ : Алерта, 2010. С. 357.

² Скаун О.Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2001. С. 512.

³ Договір про Європейський Союз. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_029 (дата звернення: 10.07.2018).

України до законодавства ЄС. Таким чином, Україна має забезпечити досягнення поступової сумісності існуючих законів та майбутнього законодавства з *acquis* ЄС. Стосовно законодавства у митній сфері ст. 84 зазначається про наближення митного законодавства ЄС. Так, в аспекті митного законодавства застосовується термін «наближення». Додамо, що термін «наближення» досить часто згадується в Угоді про асоціацію у контексті наближення законодавства України до законів ЄС (ст. 64, ст. 67, ст. 70, ст. 124, ст. 133, ст. 138, ст. 148, ст. 256, ст. 290, ст. 341, ст. 343, ст. 353, ст. 363, ст. 375, ст. 385, ст. 387, ст. 394, ст. 397, ст. 417, ст. 424, ст. 428, ст. 463, ст. 474, ст. 475). Термін «імплементация» у контексті нормативно-правового забезпечення згадується у ст.ст. 64, 253, 255, 256 Угоди про асоціацію¹.

Отже, маємо ситуацію, за якої у сучасній національній доктрині точиться дискусія щодо того, який термін використовувати терміни: «наближення», «уніфікація», «спрощення», «гармонізація», «адаптація» чи якийсь інший. Варто зазначити, що в національному митному законодавстві та доктрині відсутні положення, які розкривали б поняття наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС.

Під гармонізацією національного митного законодавства з митними стандартами ЄС, на нашу думку, можна розуміти складовий елемент процесу наближення національного митного законодавства України до стандартів ЄС, який полягає у розробці та прийнятті національних нормативно-правових актів із митних питань, які враховували б положення митного законодавства ЄС, інкорпорації актів митного законодавства ЄС в національне митне законодавство та приєднання до регіональних та міжнародних угод із митних питань, учасниками яких є держави-члени Євросоюзу.

Уніфікація митного законодавства – є процес приведення чинного митного законодавства до єдиної та впорядкованої системи, усунення розбіжностей та колізій, надання одноманітності правовому регулюванню митних відносин. Таким чином, вважаємо,

¹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27.06.2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Ст. 2125.

що адаптація, гармонізація та уніфікація національного митного законодавства з митним законодавством ЄС є еволюційними та закономірними етапами процесу наближення митного законодавства України до стандартів ЄС.

Виходячи із вищевикладеного, наближення митного законодавства України до стандартів ЄС та стандартизація митного законодавства до законодавства ЄС є синонімами. Хоча слід сказати, що стандартизація національного митного законодавства може відбуватися з міжнародним митним законодавством у формі наближення національного митного законодавства до міжнародних митних стандартів.

Так, на нашу думку, наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС є цілеспрямованим скоординованим інтеграційним поетапним процесом, який містить адаптацію, спрощення, гармонізацію та уніфікацію національного митного законодавства стосовно законодавства ЄС, що має на меті приведення національного митного законодавства у відповідність до митного законодавства ЄС із поступовим переходом на митне законодавство ЄС.

Важливим є розуміння тенденції стандартизації національного митного законодавства, тобто його відповідності певному стандарту, у цьому контексті – європейському стандарту митного законодавства, як його якісна міра та характеристика. Таким чином, європейська стандартизація національного митного законодавства України, яка виражена в наближенні митного законодавства, у тому числі – є процесом та результатом підвищення ступеня відповідності національного митного законодавства європейському.

У результаті впровадження стандартизації митного законодавства створюється його стандарт. Крім того, вбачається, що стандарт митного законодавства можна визначити як загальноприйняте та універсальне правило, що формується та використовується в рамках міжнародної співпраці держав та міжнародних організацій із митних питань, безпосереднім об'єктом регулятивного впливу якого є правотворча та правозастосовча діяльність національних держав.

З огляду на вищевикладене, пропонується розглянути структуру стандарту митного законодавства. На нашу думку, структуру стандарту митного законодавства має затверджувати центральний

орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику відповідно до Стратегії наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС, затвердженої Кабінетом Міністрів України.

Так, структуру стандарту митного законодавства представлено розглядати як систему, що містить у собі:

1) класифікацію у залежності від інтенсивності практичної реалізації та ступеня обов'язковості імплементації в національне законодавство:

– безумовне виконання – прийняття нормативно-правових актів, що повністю відповідають нормам митного права ЄС, обов'язковість яких передбачено Угодою про асоціацію України та ЄС;

– селекційну стандартизацію – вибіркоче дотримання митних стандартів ЄС, які не є обов'язковими згідно з Угодою про асоціацію України та ЄС;

– метод найменшого стандарту – застосування національного законодавства з урахуванням митних стандартів ЄС, обов'язковість яких визначена Угодою про асоціацію України та ЄС;

– виняткову реалізацію – прийняття нормативно-правових актів, відмінних від стандартів ЄС як засіб урахування національних інтересів України;

2) посилання на міжнародне зобов'язання, яке вирішує реалізація запропонованого стандарту ЄС в Україні;

3) спосіб наближення з огляду на його мету, що визначається в залежності від інтенсивності практичної реалізації та залежить від ступеня обов'язковості імплементації в національне законодавство, реалізується шляхом прийняття нових нормативно-правових актів або зміною установленної практики регулювання предмета правовідносин;

4) строки реалізації;

5) суб'єкт або структурний підрозділ уповноваженого органу, відповідальний за підготовку, організаційне забезпечення та контроль імплементації стандарту ЄС.

На нашу думку, як зазначалося вище, на сучасному етапі розвитку національного митного законодавства доречним

є використання термінологічного словосполучення «наближення митного законодавства» до стандартів ЄС, як процесу реформування національного митного законодавства та результат такого процесу.

Наближення національного митного законодавства до митного законодавства ЄС можна охарактеризувати як процес приведення національного митного законодавства до норм та стандартів митного законодавства ЄС шляхом удосконалення національних митних норм, що містить внесення змін та доповнень до діючих нормативно-правових актів, укладання та приєднання до міжнародних договорів із митних питань.

Вважаємо, що процес наближення митного законодавства України до митних стандартів ЄС має завершитися на момент, коли Україна у регулюванні митних відносин повністю перейде на європейські стандарти. Таким чином, результатом стандартизації національного права має стати подібна за своєю суттю система регулювання митних відносин України та ЄС, а це є можливим або за умови повноправного членства України в ЄС, або за умови двосторонньої співпраці та відповідних спільних домовленостей. Для України наближення митного законодавства України до стандартів ЄС має особливу значущість та актуальність, оскільки із цим процесом пов'язано не лише створення правової бази для можливого майбутнього вступу до ЄС, але й досягнення економічних цілей Української держави.

1.3. Джерела митного права та митного законодавства у контексті євроінтеграційного процесу

Євроінтеграційні процеси на сучасному етапі розвитку України впливають на національну правову систему, що не може не вплинути на митне законодавство та його джерела. Наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС реалізується як через матеріальні норми, так і через процедурні шляхом регламентації діяльності органів євроінтеграційного процесу.

Необхідно враховувати й те, що кожна галузь права має власні особливості застосування цієї юридичної категорії, що зумовлені особливостями норм галузі права, специфікою галузевої правотвор-

чості, юридичними доктринальними традиціями¹. Так, джерела митного права становлять єдину впорядковану систему.

Ф.Л. Жорін визначає джерела митного права як офіційно-документальні форми відображення і закріплення норм права, що створюються органами державної влади та стосуються загальних норм поведінки у митній галузі².

На нашу думку, цікавою є категорія «джерела митної справи». Так, «джерела митної справи» визначаються як похідні від держави або визнані нею офіційно-документальні форми вираження та закріплення норм митної справи, надання їм юридичного та загальнообов'язкового значення³.

Виходячи із загальнотеоретичного бачення поняття «джерело права» та «джерело законодавства», враховуючи особливості митного права та митного законодавства України та ЄС, важливо зазначити, що поняття «джерело митного права» є ширшим, адже до нього можуть належати різні джерела права, а не лише ті, що є нормативно встановленими⁴.

Актуальним є те, що джерело права є формально визначеним, а тому форма права дає розуміння того, як законодавець створює та закріплює норму права. Звідси логічним є те, що всі форми права є джерелами, але не будь-яке джерело набуває якості офіційної правової норми, а тому набуття такого статусу є можливим лише після того, як таке джерело права набуде нормативного вираження.

Джерелам права, у тому числі й міжнародного митного права, є властивими два істотні елементи: 1) зовнішня форма; 2) правова якість норми⁵.

¹ Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс : підручник. Київ, 2006. Т. 1. С. 321.

² Жорін Ф.Л. Правові основи митної справи в Україні (конспект курсу лекцій з програмних тем) : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2001. С. 40.

³ Дубініна А.А. Митна справа : підручник. Київ : Центр учб. л-ри, 2010. С. 23.

⁴ Биков І.О. Система джерел наближення митного законодавства до стандартів ЄС. *Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України : матеріали міжнародної наукової конференції* (м. Львів, 27–28 січ. 2017 р.). Львів : Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2016. С. 59.

⁵ Чепель О.Д., Волощук О.Т., Чебан В.І. Міжнародне митне право : навчально-методичний посібник / за ред. О.Д. Чепеля. Чернівці, 2013. С. 54.

Особливості відносин, що складаються у митній справі, не дозволяють урегулювати їх лише шляхом прийняття кодексу, який, як вважають фахівці права, є єдиним, зведеним, юридично і логічно цілісним, внутрішньо узгодженим нормативно-правовим актом, що забезпечує на науковій основі повне, узагальнене та системне регулювання суспільних відносин у відповідній галузі або підгалузі законодавства¹.

Чинний МК України вживає термін «законодавство України з питань державної митної справи», а не термінологічне словосполучення «митне законодавство». Так, відповідно до ч. 1 ст. 1 МК України законодавство України з питань державної митної справи складається з Конституції України, цього Кодексу, інших законів України, що регулюють питання, зазначені у ст. 7 цього Кодексу, з міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також із нормативно-правових актів, виданих на основі та на виконання цього Кодексу, та інших законодавчих актів. Як видно, законодавець використовує широкий підхід при визначенні митного законодавства, зараховуючи до нього як закони, так і підзаконні нормативно-правові акти.

Ю.В. Оніщик зазначає, що у понятійному апараті чинної системи нормативно-правових актів України, що регулюють суспільні відносини у галузі митної справи, є відсутнім таке поняття, як «митне законодавство»².

У наказі Міністерства юстиції України від 02.06.2004 р. № 43/5 «Про затвердження Класифікатора галузей законодавства України» під № 200.000.000 значиться «митне законодавство» як окрема галузь законодавства держави³.

Отже, галузь митного законодавства України існує не тільки де-факто, як свідчить аналіз правотворчої діяльності українського законодавства, але й де-юре.

¹ Калюжний Р.А., Тимченко С.М., Пархоменко Н.М., Легуша С.М. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. Київ : Паливода, 2007. С. 190.

² Оніщик Ю.В. Митне законодавство як системоутворююча категорія правового регулювання митних відносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 7. С. 34–37.

³ Про затвердження Класифікатора галузей законодавства України : наказ Міністерства юстиції України від 02.06.2004 р. № 43/5. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v43_5323-04 (дата звернення: 15.07.2016).

Проте, як зазначає Є.В. Додін, такого не можна сказати про митне право як галузь української правової науки. Де-факто вона існує, де-юре – є відсутньою, оскільки до переліку наукових спеціальностей її не зараховано¹.

На нашу думку, митне законодавство у комплексі заходів та механізмів національної митної політики є спрямованим на розвиток даної групи суспільних відносин, що має відбуватися з урахуванням національних інтересів. Вважаємо, що митне законодавство України, яке має відповідати європейським стандартам, почало формуватися нещодавно. Євроінтеграційні процеси зобов'язують законодавця удосконалювати митне законодавство.

Як зазначає В.Й. Развадовський, глибокі трансформаційні зміни, які відбуваються у суспільстві, не є можливими без реформування системи національного законодавства². Як і будь-яка правова система, національна містить систему джерел права, яка склалась у певних унікальних та притаманних саме тому суспільству умовах.

Термінологічне словосполучення «система джерел права» дедалі частіше використовується у вітчизняній юридичній літературі, хоча попри це в українській юридичній науці та практиці стійке використання має поняття «система законодавства» у широкому розумінні (як сукупність нормативно-правових актів). Останнє свідчить про те, що єдина вітчизняна концепція «системи джерел права» не є сформованою і дотепер, а це породжує низку проблем у вітчизняній юридичній науці та в юридичній практиці³.

Важливою для розуміння системи джерел митного законодавства України у контексті наближення до стандартів ЄС є сутність понять «система права» та «система законодавства».

Як зазначалося вище, джерела права, а відповідно і їх система, є ширшим поняттям, а ніж джерела законодавства та його система. Виходячи із цього, систему джерел митного права можна

¹ Додін Є.В. Систематизація митного законодавства сучасної України. *Митна справа*. 2012. № 3. С. 15.

² Развадовський В.Й. Адміністративно-правове регулювання правових відносин у транспортній сфері України : монографія. Харків : НУВС, 2004. С. 2.

³ Хомюк Н.С. Система джерел права: деякі теоретичні аспекти. *Вісник Львівського університету. Серія: Юридична*. 2013. Вип. 58. С. 29.

охарактеризувати як сукупність усіх форм юридичного закріплення та фіксування інформації про юридичні норми у їх сукупності та взаємозв'язку.

Отже, систему джерел митного права України становлять: Конституція України; Закони України; Міжнародні договори, які належним чином є ратифікованими ВРУ; Підзаконні нормативно-правові акти; Звичай (звичаєве право); Судова та арбітражна практика; Акти міжнародних організацій, політичні домовленості тощо.

Варто зазначити, що норми національного митного законодавства за умови їх адаптації до митних стандартів ЄС мають відповідати системі джерел митного права ЄС, а не системі митного законодавства ЄС. Аналіз системи джерел та принципів сучасного національного митного законодавства дозволить зробити висновки щодо удосконалення митного законодавства України на євроінтеграційному шляху.

Конституція, норми якої є нормами прямої дії, є підґрунтям для подальшої законодавчої та іншої нормотворчої діяльності. Основний Закон визначає загальні засади діяльності державних органів. Відповідно до ст. 19 Конституції України органи державної влади та їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Конституція України у цьому разі є своєрідною основою, базою для розвитку митного законодавства.

Стосовно здійснення митної справи в Україні можна визначити норми, закріплені у ст. 18 Основного Закону, відповідно до якої зовнішньополітичну діяльність України спрямовано на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва із членами міжнародного співтовариства за загально визначеними принципами і нормами міжнародного права; ст. 67, яка зазначає, що кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори у порядку і розмірах, установлених законом, та ст. 92 за якою виключно законами України визначаються: засади ЗЕД і митної справи; порядок утворення і функціонування вільних та інших спеціальних зон, що мають економічний режим, відмінний від загального. Положення ст. 116 Конституції України, згідно з яким КМ України забезпечує державний суверенітет та економічну

самостійність України, здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави, організацію і забезпечення здійснення ЗЕД України та митної справи покладено на КМ України¹.

Таким чином, Конституція є не лише основою чинного митного права України, але й містить у собі основні засади подальшого розвитку митного права. Інші джерела національного митного законодавства приймаються на підставі та відповідно до Основного Закону, а тому Конституція є основним джерелом митного права України.

Важливе місце в системі джерел митного законодавства посідають міжнародно-правові акти з митних питань, які відіграють значну роль у розбудові національного митного законодавства. Відповідно до ст. 9 Конституції України міжнародні угоди, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства. Порядок укладення, виконання та припинення дії міжнародних договорів України встановлено Законом України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 р. № 1906-IV. Цим законом установлено також співвідношення між актами внутрішнього права та міжнародними договорами, учасником яких є Україна. Так, у ч. 2 ст. 19 вищезазначеного Закону встановлено правило, відповідно до якого, якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору². Це положення узгоджено з положеннями, передбаченими ч. 3 ст. 1 МК України: якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені цим Кодексом та іншими законами України, застосовуються правила міжнародного договору України. Звідси можна зробити висновок, що норми міжнародних договорів України мають вищу силу щодо національного законодавства, у тому числі й у царині митної справи.

¹ Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 30.09.2016. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 30.01.2016).

² Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 50. Ст. 540.

При визначенні ролі міжнародних договорів у структурі законодавства України з питань державної митної справи С.М. Перепьолкін зазначає, що у вищезгаданих положеннях ст. 1 «Законодавство України з питань державної митної справи» чинного МК України говориться лише про ті міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, тобто шляхом прийняття закону про ратифікацію, закону про приєднання або закону про прийняття міжнародного договору, невід'ємною частиною яких є текст відповідного міжнародного договору¹.

Відповідно до положень ст. 26 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. кожен чинний договір є обов'язковим для його учасників і має добросовісно виконуватися ними².

До міжнародних конвенцій, що стосуються здійснення митної справи, можна зарахувати: Митну конвенцію про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП 1975 року), Міжнародну конвенцію про спрощення і гармонізацію митних процедур (Конвенція Кіото), Конвенцію про тимчасове ввезення, Міжнародну конвенцію про Гармонізовану систему опису та кодування товарів від 14.06.1983 р., Міжнародну конвенцію про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства від 09.06.1977 р., Міжнародну конвенцію про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах від 21.10.1982 р. Наступним елементом системи джерел митного законодавства є закони України, які мають вищу юридичну силу стосовно інших нормативно-правових актів.

Пріоритет закону в системі нормативно-правових актів має бути однозначним, повним і бездоганим, таким, що не викликає ніяких сумнівів стосовно свого соціального призначення, регулятивних та охоронних цінностей законодавчого акта³. Пріоритетність закону

¹ Перепьолкін С.М. Міжнародні договори як складова законодавства України з питань державної митної справи. *Держава і право. Серія: Юридичні і політичні науки*. Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2012. Спецвип. С. 147.

² Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23.05.1969 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_118 (дата звернення: 12.08.2016).

³ Дутка Г.І. Закон в ієрархічній системі нормативно-правових актів. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Правознавство*. 1999. Вип. 70. С. 16.

має проявлятися у тому, що: а) всі інші митно-правові акти мають видаватися й реалізовуватися на основі законів і не суперечити їм; б) як найвище вираження державної волі у митно-правовій сфері зміст законів не підлягає контролю з боку будь-яких органів, крім Верховної Ради і Конституційного Суду України; в) митно-правові закони можуть бути скасованими або зміненими лише іншим законом¹.

Сучасна система джерел митного законодавства за формою вираження поділяється на кодифіковані акти та митні закони, а за змістом – на загальні та спеціальні. Так, основним кодифікованим актом є МК України. Чинний МК України 13.03.2012 р. був прийнятий Верховною Радою України, а 01.06.2012 р. набув чинності.

Необхідність ухвалення нового МК України зумовлювалася потребами приведення національного митного законодавства у відповідність до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (у зміненій редакції) та додатків до неї, Конвенції про тимчасове ввезення, а також імплементації до нього основних правил Рамкових стандартів безпеки та полегшення все-світньої торгівлі ВМО та узгодження митного регулювання з Податковим кодексом України (вступив у дію з 01.01.2011 р. і визначив правову основу для адміністрування податків та зборів також і митними органами)².

На підставі МК України сформовано достатньо розгалужену систему поточних митних законів, що передбачають упорядкування окремих аспектів реалізації митної справи³.

Закони у сфері регулювання митних відносин містять у своєму колі дві основні групи: закони, основним змістом яких є митні питання – спеціальні закони та загальні закони. Спеціальними законами, серед інших, є: Закон України «Про Митний тариф України»

¹ Настюк В.Я. Митний закон як основна форма митного законодавства. *Проблеми законності*. Харків : Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2000. Вип. 42. С. 132.

² Ігонін В.К. Джерела митного права України : монографія. Одеса : Астропринт, 2014. С. 43–44.

³ Ігонін В.К. Митний кодекс України в системі джерел митного права. *Проблеми законності*. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2003. Вип. 59. С. 84–89.

від 19.09.2013 р. № 584–VII¹, Закон України «Про транзит вантажів» від 20.10.1999 р. № 1172–XIV² та ін.

Загальними законами є: Закони України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р. № 959–XII³, «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» від 21.09.1999 р. № 1068–XIV⁴, «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» від 22.12.1998 р. № 330–XIV⁵ та ін. Такі закони є складовою системи митного законодавства у частині, в якій вони містять митно-правові норми. Елементами системи джерел митного законодавства є чинні нормативно-правові акти КМ України та підзаконні нормативно-правові акти.

Необхідно зазначити, що підзаконні нормативно-правові акти є найбільш численним видом джерел митного права, що зумовлено тим, що митні закони містять велику кількість відсилочних норм.

Як зазначають С.В. Ківалов і Б.А. Кормич, саме підзаконні нормативно-правові акти використовуються митними органами у їхній повсякденній роботі, і більшість законів або міжнародно-правових актів починає виконуватися лише тоді, коли на їх основі видано певний підзаконний митний акт⁶.

Відповідно до ст. 546 МК України митниця є митним органом, який у зоні своєї діяльності забезпечує виконання завдань, покладених на органи доходів і зборів⁷, тобто вони є виключно органами правозастосування, органами виконавчої влади. Отже, накази митниці на теперішній час не належать до системи митного законодавства.

¹ Про Митний тариф України : Закон України від 19.09.2013 р. № 584–VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 20–21. Ст. 740.

² Про транзит вантажів : Закон України від 20.10.1999 р. № 1172–XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 51. Ст. 446.

³ Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. № 959–XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. Ст. 377.

⁴ Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей : Закон України від 21.09.1999 р. № 1068–XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 48. Ст. 405.

⁵ Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту : Закон України від 22.12.1998 р. № 330–XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 9–10. Ст. 65.

⁶ Ківалов С.В. Джерела митного права. *Митна справа*. 2002. № 4. С. 9.

⁷ Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495–VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, 46–47, 48. Ст. 552.

Щодо актів Конституційного та Верховного Судів України, то вважаємо, що ці документи мають інтерпретаційний характер. Вони не створюють нових юридичних норм, а тільки пояснюють існуючі. Як зазначає Т.А. Латковська, лише законодавець, а не суд, може скасувати або змінити нормативно-правовий акт, що не відповідає Конституції України¹. Отже, такі акти не належать до системи митного законодавства України.

Таким чином, сукупність джерел митного права становить єдину систему, що має свою структуру. Усі складові частини цієї системи знаходяться у відносинах субординації та ієрархічної підпорядкованості. Основними принципами побудови сучасного митного законодавства є конституційність і законність. Конституційність передбачає точну відповідність усіх джерел митного права головним принципам митного регулювання, закріпленим у Конституції України. Законність означає обов'язкову відповідність підзаконних актів приписам законів, на основі і для розвитку яких приймалися ці підзаконні акти².

Значення для розвитку національного митного законодавства та практики діяльності українських митних органів мають правові позиції Європейського суду з прав людини, які передбачають необхідність приведення внутрішньої практики митної діяльності у відповідність до загальновизнаних принципів міжнародного права, зумовлюють дотримання державами-учасницями Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод³.

Зокрема, важливою у митному законодавстві України є послідовна реалізація принципу співмірності: щоб митні органи застосували примус до суб'єктів митних операцій тільки з урахуванням ступеня вчиненого правопорушення і з обов'язковим попереднім застосуванням запобіжних заходів щодо неприпустимості протиправної поведінки (методу переконання)⁴.

¹ Латковська Т.А. Рішення Конституційного Суду України – джерела банківського права? *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 1. С. 73.

² Шульга М.Г. Система джерел митного права України. *Проблеми законності*. Харків : Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 1999. Вип. 40. С. 118.

³ Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_004 (дата звернення: 25.08.2016).

⁴ Коломоєць Т.О. Адміністративний примус у публічному праві України: теорія, досвід та практика реалізації : монографія. Запоріжжя : Поліграф, 2004. С. 73.

Джерелами митного права є його принципи – вихідні, головні ідеї галузі, що є його підґрунтям і реалізуються на рівні правосвідомості, правових норм і правовідносин¹. На процес розвитку митного права, яке є важливим елементом загальної системи права України, впливають такі універсальні правові принципи, визначені Конституцією України, як законність, демократизм, верховенство права, гуманізм, пріоритет загальновизнаних міжнародних норм і правил тощо².

На нашу думку, митне законодавство у комплексі заходів та механізмів національної митної політики спрямовано на розвиток даної групи суспільних відносин, який має відбуватися з урахуванням національних інтересів.

Вважаємо, що національне митне законодавство, яке відповідає європейським стандартам, почало формуватися нещодавно. Євроінтеграційні процеси зобов'язують законодавця удосконалювати митне законодавство.

Виходячи із загальнотеоретичного бачення категорії «джерело права» та «джерело законодавства», враховуючи особливості митного права та митного законодавства України та ЄС, важливо сказати, що поняття «джерело митного права» є ширшим, адже до нього можуть належати різні джерела права, а не лише ті, які є нормативно встановленими.

На нашу думку, на сучасному етапі наближення митного законодавства України до стандартів ЄС склалася така ситуація. Норми національного митного законодавства мають бути адаптованими до митних стандартів ЄС, що, на практиці, означає: Закони України та національні підзаконні нормативно-правові акти мають відповідати системі джерел митного права ЄС, яка власне і містить у собі митні стандарти Євросоюзу, а не системі митного законодавства ЄС.

У цілому особливості процесу розвитку сучасного митного законодавства України полягають у наближенні національного митного законодавства до стандартів ЄС, що в результаті сприятиме

¹ Фулей Т.І. Сучасні загальнолюдські принципи права та проблеми їх впровадження в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2003. С. 11–18.

² Колодій А.М. Конституція і розвиток принципів права України (методологічні питання) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 1999. С. 18–21.

однозначному розумінню та трактуванню норм митного права Україною та ЄС, що буде спрощувати та стимулювати розвиток не лише законодавства, але й економічну співпрацю між Україною та Євросоюзом.

У рамках дослідження, запропоновано та обґрунтовано концепцію періодизації історії національного митного законодавства у контексті його наближення до митних стандартів ЄС, яка формувалася під впливом державної політики євроінтеграції.

Історію формування митного законодавства поділено на чотири основних етапи: перший етап умовно можна визначити з 1990 р. до 1994 р. (підписання УПС) – період входження України до міжнародного митного співробітництва; другий етап розпочинається з 1994 р. і триває до набрання чинності УПС 1 березня 1998 р., що започатковує співробітництво між Україною та ЄС у правовій, політичній, торгівельно-економічній та інших сферах з метою виконання; третій етап триває з затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу в 1998 р. і триває до 2013 р. до закінчення переговорів щодо розробки Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та полягає у виконанні умов для підписання Угоди про асоціацію; четвертий етап – з 2014 р. – підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС триває до теперішнього часу і характеризується реалізацією вимог Угоди про асоціацію.

Реформування національного митного законодавства може здійснюватися шляхом «гармонізації» – як урівняння національних митних процедур та формальностей відповідно до встановлених митним законодавством ЄС та «стандартизації» – як відповідність певному стандарту, як його якісна міра та характеристика. У результаті впровадження стандартизації митного законодавства створюється його стандарт. Таким чином, запропоновано та визначено поняття «стандарт митного законодавства» – як загальноприйняте та багаторазове правило, принцип та характеристика роботи, з метою досягнення оптимального рівня співпраці сторін, що полягає у підвищенні ступеня відповідності національного митного законодавства європейській практиці та стандартам, а об'єктом стандартизації є національне митне законодавство та його застосування.

Розділ 2 ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

2.1. Європейські стандарти правового регулювання митних відносин

Сучасні європейські стандарти регулювання митних відносин щоденно знаходять своє відображення та доводять свою ефективність на прикладі функціонування європейського митного союзу.

Початком створення митного союзу в Європі можна вважати підписання Договору про заснування Європейського об'єднання вугілля та сталі (далі – ЄСВС) та Договору про заснування Європейського об'єднання з атомної енергії (далі – ЄВРОАТОМ), відповідно до ст. 93 якого було скасовано усі митні збори на імпорту та експорт та збори, які мають еквівалентну їм дію, а також кількісні обмеження на імпорту та експорт встановленого кола товарів та продуктів¹.

Правова система ЄС має унікальну внутрішню будову та систему. На нашу думку, основною особливістю правової системи ЄС та джерел права ЄС є те, що власні джерела права ЄС доповнюються джерелами міжнародного права та внутрішнього права держав учасниць.

Як зазначає Б.А. Кормич, митне право ЄС, за своєю суттю є правом інтеграційним, його неможливо аналізувати поза динамікою розвитку політичних, економічних та правових факторів, які обумовлювали формування ЄС у сучасному вигляді². А тому, видається, практика регулювання митних відносин ЄС є практикою досягнення консенсусу та взаємовигідних домовленостей між учасниками Євросоюзу.

¹ Договір про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії (Євроатом) : Міжнародний договір від 25.03.1957 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_027 (дата звернення: 11.10.2016).

² Кормич Б.А. Митне право ЄС як основа європейської інтеграції. *Митне право*. 2006. № 5(47). С. 11.

Основними системними та структурними ознаками права ЄС у цілому є поділ його на «джерела первинного права» та «джерела вторинного права», виокремлення як джерел права правових принципів, і навіть тих, яких не відображено у нормативному вигляді, а існують як правила, вироблені практикою Суду ЄС та остаточно сформульовані доктриною. Так, широко використовувані доктриною терміни «первинне» та «вторинне» право ЄС, у контексті стандартів митного права ЄС можуть бути конкретизованими законодавцем. Крім того, джерела вторинного права ЄС містять норми, що забезпечують можливість національним юрисдикціям вживати певних заходів регулювання у митній сфері, зокрема таких, як: застосування звичаїв щодо встановлення економічного та географічного простору, пунктів перетину кордону, встановлення компетенції національних митних органів, спрощення митних формальностей та інші питання.

Класичним розумінням категорії джерел права, як відомо, є їх офіційна форма вираження та закріплення у вигляді правових норм.

У доктрині існує цікава, на нашу думку, позиція стосовно терміна «джерела права». Так, зазначається, що термін «джерело права» є непридатним, оскільки він є багатомірним. Багатомірність значень терміна «джерело права» викликає необхідність обійти його і замінити його на інший термін – «форма права», під якою слід розуміти різні види права, що відрізняються за способом вираження змісту норм¹.

Є.В. Додін зазначає, що першим кроком до з'ясування специфіки митного права співтовариства є розуміння юридичної сили його джерела. Річ у тому, що система джерел європейського права відрізняється значною своєрідністю. Традиційно у правовій доктрині європейського права розуміють форми його вираження. Виокремлюють три головні різновиди джерел права: нормативно-правові акти, звичаї, судові прецеденти².

¹ Онищенко Н.М. Джерела права та правові системи сучасності. *Правова держава*. Київ, 2001. Вип. 12. С. 90.

² Додін Є.В. Джерела митного права Європейського співтовариства. *Наукові праці Одеської національної юридичної академії*. Одеса : Юрид. л-ра, 2002. Т. 1. С. 238.

Як видно, Є.В. Додін також наголошує на важливості вираження джерел митного права ЄС, посиляючись на своєрідність системи європейського права у цілому, із чим варто погодитися. Саме тому поділяємо думку Б.А. Кормича в аспекті запропонованого погляду на регулювання митних відносин в рамках ЄС, як одного із «стовпів» та одночасно каталізаторів інтеграційних процесів¹.

Я.М. Кістанова зазначає, що джерела права ЄС, на відміну від внутрішнього права держав-членів, не являє собою сталої системи, здатної, з одного боку, об'єднати усі джерела в єдине ціле, а з іншого – встановити критерій для їх поділу на відносно самостійні компоненти. Форми фіксації норм права Євросоюзу є визначальним чинником розвитку європейського інтеграційного об'єднання та мають характерні особливості, акумулюючи в собі елементи джерел міжнародного та внутрішнього права².

Частково погоджуючись із думкою Я.М. Кістанової, вважаємо, що питання джерел митного права ЄС, як і права ЄС у цілому, постійно перебуває в центрі уваги фахівців, адже є достатньо динамічним у своєму розвитку, що власне і може, на перший погляд, сформулювати позицію щодо того, що такі норми не є структурованими та системними.

На нашу думку, динамічність розвитку митного законодавства ЄС та ЄС у цілому як інтеграційного об'єднання і зумовлює особливості формування та застосування митних норм та формування митних стандартів Євросоюзу.

Процес формування стандартів митного законодавства ЄС є законним шляхом розвитку європейського законодавства у галузі митної справи. Як зазначалося вище, основною специфікою джерел митного права ЄС є те, що вони складаються з актів первинного та вторинного права спільноти, а також актів міжнародного права.

До митних стандартів ЄС перш за все слід зараховувати установчі договори ЄС, а тому важливим аспектом у дослідженні є оновлення джерел митного права ЄС, яке відбулося після кодифікації

¹ Кормич Б.А. Митне право ЄС як основа європейської інтеграції. *Митне право*. 2006. № 5(47). С. 11.

² Кістанова Я.М. До питання про джерела митного права Європейського Союзу. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 71. С. 200–201.

установчих договорів ЄС. 1 грудня 2009 р. набув чинності та статусу установчого характеру Лісабонський договір про Європейський Союз. Так, відповідно до ст. 1 ДФЄС – Лісабонському договору надано статус Установчого договору ЄС¹.

На нашу думку, важливим у контексті дослідження є нововведення Лісабонського договору до системи актів регулювання інтеграційних процесів між державами-членами ЄС, що має вираження у тенденції до консолідації актів Євросоюзу.

Договір про функціонування Євросоюзу (далі – ДФЄС) також набуває статусу установчого договору ЄС. Важливо зазначити, що ДФЄС відзначив дві основні сфери митного регулювання нормами митного права ЄС: відносини в середині митного союзу ЄС та торгівлі відносини ЄС із третіми країнами.

Згідно зі ст. 3 ДФЄС має виключну компетенцію в п'яти сферах, однією з яких є митний союз. Так, окреслена компетенція, розкриваючи зміст такої політики ЄС, відображена у таких статтях документа. Зокрема ст. 28 ДФЄС зазначає, що ЄС містить у собі митний союз, який поширюється на весь товарообіг і передбачає заборону між державами-членами митних зборів на імпорту та експорт і будь-яких рівнозначних зборів, а також прийняття спільного митного тарифу у відносинах з третіми країнами. Стаття 30 ДФЄС встановлює, що між державами-членами забороняються мита на імпорту і експорт або збори еквівалентної дії. Така заборона також поширюється на митні збори фіскального характеру².

Як зазначено у ст. 31 ДФЄС, мита загального митного тарифу встановлює Рада за пропозицією комісії, стаття 32 ДФЄС встановлює, що при здійсненні завдань, яких покладено на неї відповідно до цієї глави, комісія виходить з: а) необхідності розвивати торгівлю між державами-членами та третіми країнами; б) еволюції умов конкуренції всередині Союзу, наскільки така еволюція буде приводити до зростання конкурентоспроможності підприємств; в) потреб

¹ Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. Official journal of the European Union. 2016. Vol. 59. P. 405. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=EN> (дата звернення: 11.11.2016).

² Там само.

у постачанні Союзу сировиною та напівфабрикатами, одночасно піклуючись про те, щоб між державами-членами не спотворювати умови конкуренції щодо кінцевої продукції; г) необхідності уникати серйозних порушень у господарському житті держав-членів і забезпечувати раціональний розвиток виробництва та зростання споживання в Союзі. Стаття 288 ДФЄС зазначає, що для здійснення компетенції ЄС інститути приймають регламенти, директиви, рішення, рекомендації та висновки¹.

Регламент має загальну дію. Він є обов'язковим у повному обсязі та підлягає прямому застосуванню в усіх державах-членах. Директива має обов'язкову силу для кожної держави-члена, якій її адресовано, щодо результату, якого потрібно досягти, але залишає в компетенції національних інстанцій вибір форми і способів досягнення. Рішення є обов'язковим у повному обсязі. Коли рішення вказує адресатів, воно обов'язковим тільки для них. Рекомендації та висновки не мають обов'язкової сили. Саме тому, на нашу думку, особливістю митних стандартів ЄС є те, що вони встановлюють зовнішні та внутрішні аспекти функціонування митного союзу ЄС. Джерелом сучасного митного права ЄС є митні стандарти ЄС.

Таким чином, на нашу думку, до числа митних стандартів ЄС, серед іншого, можна зарахувати установчі договори ЄС, зокрема Лісабонський договір та ДФЄС, у частині регулювання митних відносин. Лісабонський договір про Європейський Союз та Договір про функціонування Євросоюзу внесли зміни до Договору про ЄС та Договору про заснування Європейського Співтовариства, і стали установчими джерелами реформованого ЄС, який отримав міжнародну правосуб'єктність.

Установчі договори ЄС, що формують правову основу для функціонування усієї структури ЄС, створюють систему, яка діє у рамках ЄС та забезпечує розвиток інтеграційних процесів. Такі джерела є основними серед інших, тобто мають вищу юридичну силу щодо інших нормативно-правових актів Союзу. Хоча, на нашу думку,

¹ Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. Official journal of the European Union. 2016. Vol. 59. P. 405. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=EN> (дата звернення: 11.11.2016).

останнім часом вбачається тенденція до консолідації нормативної бази ЄС, власне підтвердженням чого є набрання чинності Лісабонського договору, який увібрав у себе коло установчих документів ЄС¹.

Стандартом ЄС на рівні установчих договорів є Хартія основних прав Європейського Союзу, яка має аналогічну з Лісабонським договором юридичну силу².

Цінності ЄС – містять моральні засади сучасного етапу розвитку суспільства держав-членів ЄС – передбачені ст. 2 ДЕС, за недотримання санкції ст. 7 ДЕС, а для держав які хочуть вступити – ст. 49 ДЕС³.

Принципи права ЄС визначають основні засади діяльності ЄС та згадуються у статтях установчих договорів ЄС та конкретизовані у практиці суду ЄС.

До основних принципів наближення митного законодавства в контексті дослідження, видається, можна зарахувати такі принципи, які регулюють відносини між ЄС та державами-членами (ст. 4 ДЕС), визначають засади розподілу повноважень в ЄС (принцип наділення компетенцією, субсидіарність, пропорційність) – ст. 5 ДЕС, забезпечують захист прав та свобод людини – ст. 6 ДЕС та ст. 16 ДФЄС, закріплюють демократичний характер побудови ЄС (рівність громадян, принцип представницької демократії, діалог з інститутами ЄС, участь національних парламентів у діяльності ЄС, гласність, дотримання статусу церков та релігійних організацій) – ст.ст. 9–12 ДЕС, ст. 15, ст. 17 ДФЄС, забезпечують виконання норм права ЄС, координація різних напрямків політики та діяльності ЄС – ст. 7 ДФЄС⁴.

Як зазначалося вище, до стандартів Євросоюзу зараховуємо: міжнародні угоди, укладені під час імплементації положень установчих документів ЄС, міжнародні звичаї, що склалися у процесі діяльності ЄС, міжнародні угоди, укладені компетентними структурами

ЄС з іншими суб'єктами міжнародного права, та рішення органів співробітництва зобов'язального характеру, створених на основі міжнародних угод ЄС, адже вони є стандартами розвитку митної системи ЄС.

Міжінституційні угоди, здатні мати обов'язковий характер, укладені Європейським парламентом, Радою ЄС і Комісією ЄС, які проводять взаємні консультації та організують за спільною згодою порядок своєї співпраці. З цією метою при дотриманні Договорів вони можуть укласти міжінституційні угоди, здатні мати обов'язковий характер. Укладення міжнародних угод та угод між державами-членами та міжінституційні угоди передбачені ст. 295 ДФЄС¹.

Міжнародно-правові акти, можна поділити на два типи: до першого зараховуємо міжнародні договори, укладені ЄС або спільно з ЄС та/або державами-членами. До таких джерел, серед іншого, належать Генеральна угода з тарифів і торгівлі (далі – ГАТТ), Угода з торгових аспектів прав інтелектуальної власності (далі – ТРІПС), Міжнародна конвенція про гармонізовану систему опису та кодування товарів, Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книги ТІР. До цієї ж групи належать як двота багатосторонні угоди, підписані ЄС так і ті, що підписані ЄС разом з державами-членами, спрямовані на надання тарифних поступок (Ломейські конвенції, Конвенція Яунде, Угода про Європейський економічний простір та інші).

До другого типу зараховано Міжнародні договори, укладені державами-членами з третіми країнами або міжнародними організаціями, які зачіпають юрисдикцію ЄС: Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція), 1973 р., Митна конвенція про карнет АТА для тимчасового ввезення товарів 1961 року та ін. Також двосторонні договори держав-членів ЄС регулює територіальні аспекти дії митного права ЄС (Паризька конвенція 1963 р., про митне регулювання щодо Монако, Договір між ФРН та Швейцарією 1964 р. та ін.).

¹ Биков І.О. Європейські митні стандарти. *Lex Portus*. 2017. № 1. С. 150.

² The Charter of Fundamental Rights of the European Union. *Official journal of the European Communities*. 18.12.2000. URL: http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf (дата звернення: 20.01.2017).

³ Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official journal of the European Union*. 2016. Vol. 59. P. 405. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=EN> (дата звернення: 11.11.2016).

⁴ Там само.

¹ Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official journal of the European Union*. 2016. Vol. 59. P. 405. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=EN> (дата звернення: 11.11.2016).

Необхідно сказати, що відповідно до ДФЄС та МКЄС виключна компетенція ЄС у сфері митного регулювання поступається нормам національного митного права держав-членів¹. Так, допускається застосування норм національного права держав-членів у таких випадках: відповідно до ст. 36 ДФЄС, заборона і обмеження імпорту та експорту на підставі суспільної моралі, публічної політики та суспільної безпеки; захист життя та здоров'я людей, охорони тварин та рослин; охорони національного художнього, історичного та археологічного надбання; охорони промислової або комерційної власності; відповідно до ст. 114, 193 ДФЄС – заходи щодо охорони навколишнього середовища, захисту права споживачів тощо; ст. 346 ДФЄС – заходи, вжиті в інтересах безпеки держави-члена – торгівля зброєю, боєприпасами; ст. 347 ДФЄС – заходи, вжиті державами-членами у разі суттєвого порушення правопорядку, у разі війни та виконання зобов'язань з підтримки миру та міжнародної безпеки; ст. 351 ДФЄС – стосовно реалізації прав, що впливають з угод держав-членів з третіми країнами, укладеними до дати їх приєднання до ЄС².

Міжнародні звичаї, які виникли у процесі діяльності ЄС, є також елементом структури джерел митного права ЄС, адже вони застосовуються для заповнення прогалів у праві ЄС та для його подальшого розвитку. Але їх застосування на практиці є обмеженим, адже за час існування ЄС їх небагато склалося.

Міжнародні угоди ЄС з іншими суб'єктами міжнародного права є самостійним джерелом права ЄС і формують основу зовнішнього регулювання діяльності ЄС.

Ключовим для спрощення та гармонізації митних процедур у країнах ЄС стало підписання Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (оновлена Кіотська конвенція)

¹ Modernised Community Customs Code. Regulation (EC) 450/2008 of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008. *Official Journal*. L 145. 04.06.2008. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:do0001> (дата звернення: 30.01.2017).

² Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official journal of the European Union*. 2016. Vol. 59. P. 405. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=EN> (дата звернення: 11.11.2016).¹

18.05.1973 р. Отже, на теперішній час ЄС є стороною цієї конвенції у Брюссельській редакції¹.

В ЄС, до вимог Кіотської конвенції, було запроваджено «Єдиний адміністративний документ» (ЄАД, англ. Single Administrative Document – SAD) як єдину форму письмової митної декларації.

З урахуванням положень Кіотської конвенції ЄС розвивався еволюційним шляхом у сфері спрощення митних процедур через розвиток електронного декларування та запровадження єдиного електронного обміну даними між імпортерами (експортерами) та митними органами. У державах-членах ЄС застосовується «Єдиний стандарт електронної митної документації» – EDI.

Важливим є те, що всі держави-члени ЄС та сам ЄС є членами СОТ, і всі положення ГАТТ та інших міжнародних угод системи СОТ також на них поширюються. Крім того, ЄС як регіональне економічне об'єднання користується привілеями, які у рамках ГАТТ були надані її членам. Як зазначає Гердеген Матіас, тривалий час європейська спільнота офіційно до ГАТТ не приєднувалася, однак унаслідок здійснення компетенції, наданої їй у сфері митної й торговельної політики, «вросла» в права своїх держав-членів і таким чином фактично набула статусу договірної сторони Угоди².

Спеціальними митними стандартами ЄС, серед іншого, є ММК ЄС, Комбінована номенклатура Європейського Союзу, Єдиний митний тариф (далі – ЄМТ) та ін. Основним документом, який регулює митну політику Європейського Союзу, є Митний кодекс ЄС. Документ регламентує митну діяльність об'єднаної Європи, сприяє спрощенню митних процедур і розроблений з метою об'єднання митних правил Євросоюзу, які містяться у численних регламентах та директив в єдиний кодифікований акт.

Так, важливим у питаннях спрощення і гармонізації митних процедур є прийняття Регламенту Ради (ЄЕС) від 12.10.1992 р. № 2913/92, що засновує Митний кодекс співтовариства, який став правовою

¹ Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) від 18.05.1973 р. *Офіційний вісник України*. 2011. № 71 / № 18. 2011. С. 727 / С. 244. Ст. 2711.

² Гердеген М. Європейське право / пер. з нім. Київ : К.І.С., 2008. С. 458.

основою для набрання чинності Митного кодексу ЄС¹, для реалізації положень якого було прийнято спеціальний Регламент Ради від 02.07.1993 р. № 2454/93.

Регламент Ради № 2454/93 (регламент з імплементації МК ЄС) увібрав у себе основні норми ЄС, що регулюють застосування митного законодавства, у тому числі й у сфері спрощення митних процедур. Структура Регламенту дублює структуру Кодексу, що суттєво підвищує чіткість і системність усього комплексу митних правил, які діють в ЄС. Таким чином, переважна кількість правових норм ЄС у галузі митного регулювання зосередилась у двох основних документах: у Митному кодексі ЄС та Регламенті з імплементації.

Комбінована номенклатура Європейського Союзу², на основі якої здійснюється тарифікація товарів, є не менш важливим документом регулювання митних відносин в ЄС. МК ЄС визначаються також походження і митну вартість товарів³. А в ЄМТ, відомому як «Єдиний зовнішній тариф», встановлено тарифні ставки. Фундаментом формування ЄМТ ЄС стали митні тарифи Німеччини, Італії, Франції і країн Бенілюксу. Основними елементами, які враховувалися при формуванні і встановленні спільного митного тарифу, стали: товарна номенклатура; митна вартість товарів; визначення країни походження товарів.

Важливо зазначити, що країни ЄС у процесі реалізації митної політики керуються документами СОТ, крім того, враховуються і регіональні торговельні угоди між окремими країнами.

Регламентом Ради ЄС від 16.11.2009 р. № 1186/2009 про встановлення у країнах ЄС системи звільнень від мита, регламентом закріплено випадки, в яких товари звільнюються від вв'їзних мит, вивізних

¹ Регламент Ради (ЄЕС) № 2913/92, що засновує Митний кодекс співтовариства від 12.10.1992 р. № 2913/92. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_742 (дата звернення: 10.02.2017).

² Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі : Закон України від 10.04.2008 р. № 250-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 23. Ст. 213.

³ Modernised Community Customs Code. Regulation (EC) 450/2008 of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008. *Official Journal*. L 145. 04.06.2008. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:do0001> (дата звернення: 30.01.2017).

мит тощо, якщо товари випускаються у вільний обіг або вивозяться з митної території ЄС.

У контексті дослідження неможливо не відмітити укладення ряду договорів від імені ЄС про співпрацю у галузі міжнародного митного співробітництва.

На думку І.Г. Бережнюка¹, А.А. Наку², В.Д. Сидора³ міжнародне митне право є підгалуззю міжнародного економічного права, але при цьому, як зазначає А.А. Наку, воно має комплексний (полі-системний) характер.

Інші вчені, зокрема К.К. Сандровський⁴ та В.В. Мицик⁵, визначають міжнародне митне право як самостійну галузь міжнародного права, яке складається з принципів та норм, що регулюють відносини між суб'єктами міжнародного права у процесі їх співробітництва з митним і пов'язаних із ним питань міжнародних економічних, торговельних, транспортних зв'язків і туризму.

С.В. Ківалов і Б.А. Кормич зазначають, що процес міжнародно-правової регламентації митної сфери призводить до формування міжнародного митного права⁶.

Так, вважаємо, що розвиток митного законодавства ЄС, як і національного, відповідає міжнародним тенденціям та вимогам. Митне право ЄС є складовою міжнародного митного права.

Регламентом № 450/2008 Європейського парламенту і Ради від 23.04.2008 р. було затверджено Модернізований Митний кодекс ЄС (далі – ММК ЄС)⁷.

¹ Бережнюк І.Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти : монографія. Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. С. 394–395.

² Наку А.А. Митне право ЄС : навч. посіб. Київ : ІМВ КНУ ім. Т. Шевченка, 2003. С. 11.

³ Сидор В.Д. Міжнародне економічне право : навч. посіб. Київ : Дакор, 2010. С. 187.

⁴ Сандровський К.К. Международное таможенное право : учебник. 2-е изд. Київ : Знання, КОО, 2001. С. 32.

⁵ Мицик В.В. Поняття, місце і роль сучасного митного права та його складових: міжнародного, національного і позитивного митного права країни. *Український часопис міжнародного права*. 1994. № 1. С. 76–77.

⁶ Ківалов С.В. Митна політика України : підручник. Одеса : Юрид. л-ра, 2001. С. 214.

⁷ Modernised Community Customs Code. Regulation (EC) 450/2008 of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008. *Official Journal*. L 145. 04.06.2008. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:do0001> (дата звернення: 30.01.2017).

ММК ЄС суттєво спрощує митне законодавство та митні процедури як для митних органів, так і для національних суб'єктів господарювання. Головною новацією ММК ЄС є створення так званого «нового електронного митного середовища», яке спрощує митні правила та процедури.

Аналізуючи співвідношення положень МКЄС 1992 р. і МКЄС 2008 р., погоджуємося з думкою Б.А. Кормича, що перший з них виконав важливу роль щодо консолідації актів вторинного законодавства ЄС у митній сфері, а новий МКЄС спрямований, у першу чергу, на модернізацію митної справи у межах ЄС¹.

Проаналізувавши положення ММК ЄС, вважаємо основними його нововведеннями такі:

положення ст. 108 ММК ЄС про подання митних декларацій та супровідних документів виключно в електронній формі;

електронна форма обміну інформацією між митними та іншими органами держав-членів ЄС (ст. 5 ММК ЄС);

ст. 106 ММК ЄС вводить концепцію «централізованого оформлення», яка надає можливість декларувати товари суб'єктам ЗЕД та сплачувати митні платежі в електронній формі за місцем свого знаходження незалежно від держави ввезення та використання товарів;

ст. 5 ММК ЄС передбачає розвиток концепції «єдиного вікна» і «однієї зупинки». Концепція «єдиного вікна», посиляючись на наявність інформаційного обміну, суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності подають інформацію про товари лише до одного органу, навіть якщо вона повинна надаватися до декількох компетентних органів. Концепція «однієї зупинки» передбачає, що контролюючі дії усіх компетентних органів (митних, санітарних, правоохоронних та ін.) щодо товарів будуть здійснюватися в один час та в одному місці².

У лютому 2012 р. Комісія ЄС запропонувала доопрацювати Модернізований Митний кодекс ЄС (Community Customs Code (Modernised Customs Code)), а 11 вересня 2013 р. парламент ЄС прийняв зміни

¹ Право Європейського Союзу : підручник. Одеса : Фенікс, 2013. С. 429.

² Modernised Community Customs Code. Regulation (EC) 450/2008 of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008. *Official Journal*. L 145. 04.06.2008. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:do0001> (дата звернення: 30.01.2017).

до Митного кодексу ЄС, яких спрямовано на спрощення й уніфікацію митних правил і процедур на всьому митному просторі ЄС.

Нова редакція МК ЄС передбачає перехід до безпаперової, бездокументарної форми оформлення митних процедур до кінця 2020 р. Це означає, що документообіг між підприємствами та митними органами буде відбуватися в електронній формі. У проміжний, перехідний період для митних документів буде застосовуватися одночасно як паперова, так і електронна форма працюють у ЄС над завданням електронного обігу в рамках довгострокового стратегічного плану¹.

Для визначення предмета митного права ЄС необхідно усвідомити природу ЄС і ступінь митної інтеграції його членів. Так, згідно зі ст. 23 Договору про заснування Європейської Спільноти від 25.03.1957 р. (у редакції станом на 01.01.2005 р.) основою функціонування Спільноти є митний союз, що охоплює всю торгівлю товарами та передбачає, по-перше, певні митні правила переміщення товарів усередині кордонів (ліквідація митних зборів, кількісних обмежень тощо) і, по-друге, загальні для всіх країн-членів норми митного регулювання товарообігу з третіми країнами (спільний митний тариф, митні режими тощо)². Таким чином, митне право ЄС можна визначити як сукупність норм європейського права, що регулюють зовнішні та внутрішні аспекти функціонування митного союзу країн-членів ЄС.

Беручи до уваги те, що Україна знаходиться на шляху євроінтеграції, як і раніше, на теперішній час залишається актуальним питання здатності національної системи інтегрувати та реалізувати митні стандарти ЄС. Як зазначає Г.В. Романенко, для того, щоб митна адміністрація країни-кандидата або ж майбутньої країни-кандидата для вступу в ЄС була здатною інтегруватися в алгоритми функціонування Митного союзу ЄС, комісія з питань податкової і митної політики Єврокомісії розробила стандарти, що мають назву «Митні прототипи» (customs blueprints) в редакції 2008 р. Вони, по суті,

¹ Regulation EU of the European Parliament and of the Council «Laying down the Union Customs Code» of 09.10.2013 № 952/2013. URL: <http://eurlex.europa.eu/legalcontent/BG/TXT/?qid=1403326896039&uri=CELEX:32013R0952> (дата звернення: 10.03.2017).

² Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official journal of the European Union*. 2016. Vol. 59. P. 405. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=EN> (дата звернення: 11.11.2016).

є мінімальними союзними стандартами для митних служб. Однією із цілей Митних прототипів є розвиток і реалізація механізму спрощення процедур торгівлі для зменшення витрат, інформації, документації і часу, який витрачається на реалізацію митних та інших формальностей для торгової спільноти, і забезпечення безпеки зовнішньоторговельних поставок¹.

Уперше митні прототипи виникли в 1998 р. в рамках Стратегії підготовки до вступу до ЄС нових країн-членів і були представлені як методичні рекомендації щодо дослідження потреб реформування митних адміністрацій країн-претендентів. Зазначимо, що основною метою customs blueprints є допомога митним адміністраціям, однак митні прототипи мають потенціал використання для спрощення митних процедур у цілому. Вважаємо, що митні прототипи доцільно розглядати як методику та послідовні дії, як інструмент забезпечення покращання діяльності митних адміністрацій у контексті вступу до ЄС нових країн-членів.

На забезпечення реалізації митних стандартів ЄС в Україні безпосередньо спрямовано програми технічної допомоги, у тому числі щодо обладнання пунктів пропуску з метою облаштування державного кордону та його технічного оснащення відповідно до стандартів ЄС та створення сприятливих умов для розвитку транскордонного співробітництва. Програми технічної допомоги дозволяють привести інфраструктуру пунктів пропуску у відповідність до європейських стандартів, їх технічного та технологічного забезпечення. Очікуваними результатами таких програм, окрім наведеного вище, є створення належних умов для участі стейкхолдерів міжнародного ринку та ефективної роботи контрольних служб у пунктах пропуску шляхом приведення їх стану у відповідність до європейських стандартів із забезпечення належного рівня протидії протиправній діяльності в зазначених пунктах. Позитивним результатом означених програм є забезпечення сприятливих умов для поглиблення транскордонного співробітництва.

¹ Романенко Г.В. Митні прототипи (customs blueprints) як орієнтир для модернізації митної служби України. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия: Юридические науки*. 2010. Том 23(62). № 1. С. 409.

З урахуванням викладеного вище, на сучасному етапі розвитку Євросоюзу, з огляду на функціонал та обов'язковість, можна виокремити таку систему стандартів митного законодавства ЄС: загальні митні стандарти ЄС, спеціальні митні стандарти ЄС, кореляційні митні стандарти ЄС, інструментальні митні стандарти ЄС¹.

Так, до загальних митних стандартів ЄС належать основні джерела права ЄС: Установчі договори ЄС – Лісабонський договір про Європейський Союз (ДЕС), Договір про функціонування Євросоюзу (ДФЕС), Хартія основних прав Європейського Союзу, цінності ЄС, принципи права ЄС, міжнародні угоди, укладені під час імплементації положень установчих документів ЄС, міжнародні звичаї, що склалися у процесі діяльності ЄС, міжнародні угоди укладені компетентними структурами ЄС з іншими суб'єктами міжнародного права, та рішення органів співробітництва зобов'язального характеру створених на основі міжнародних угод ЄС.

До спеціальних митних стандартів ЄС зараховуємо акти, що безпосередньо регулюють митні процедури та формальності ЄС: Модернізований митний кодекс ЄС (ММК ЄС), Комбінована номенклатура Європейського Союзу, Єдиний митний тариф (ЄМТ) та акти інститутів ЄС зобов'язувального характеру у формі регламентів, директив, рішень, конвенцій, актів представників держав-членів, що засідають у Раді ЄС.

Кореляційними митними стандартами є: акти інститутів ЄС рекомендаційного характеру у формі висновків, рекомендацій, кваліфікованих думок, рекомендаційні акти органів співробітництва створені у рамках міжнародних договорів між ЄС та третіми країнами, рішення Суду ЄС та доктрина ЄС.

Інструментальні митні стандарти ЄС: акти ЄС, яких безпосередньо спрямовано на реалізацію та забезпечення процесу наближення митного законодавства третіх країн – Митні протоколи ЄС (customs blueprints), програми технічної допомоги тощо.

¹ Биков І.О. Система європейських митних стандартів. *Законодавство України: недоліки, проблеми систематизації та перспективи розвитку* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Херсон, 10–11 лют. 2017 р.). Херсон : Видав. дім «Гельветика», 2017. С. 83.

2.2. Особливості забезпечення та реалізації митних стандартів в ЄС

Процес наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС є закономірним процесом розвитку національної системи митного законодавства. Європейський союз, як регіональне економіко-політичне утворення, значною мірою впливає на українське законодавство у цілому, враховуючи митне, та впливає на тенденції його розвитку. Саме тому, вбачається доцільним дослідити саме регіональний аспект забезпечення та реалізації митних стандартів Європи. Процес наближення національного митного законодавства України здійснюється відповідно до міжнародних митних стандартів та митних стандартів ЄС.

Більшість регіональних економічних інтеграційних об'єднань перебувають на перших (простіших) стадіях розвитку у вигляді преференційних торгових угод або зон вільної торгівлі. Традиційно виокремлюють три центри економічної інтеграції у світі: Європу, Північну Америку, Азійсько-Тихоокеанський регіон¹. Держави-члени Європейського Союзу становлять митну територію ЄС, враховуючи їх територіальні води, повітряний простір і «вільні митні зони». На цьому просторі у повному обсязі діє єдине митне законодавство ЄС, іншими словами країни-члени Євросоюзу прийняли для себе та використовують єдині для всіх стандарти регулювання митних відносин.

Системоутворюючим чинником розвитку митного законодавства Європи є договір про заснування Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) 1957 р., який закріпив основні принципи діяльності держав у сфері митного регулювання²:

– відмова від стягнення мита та встановлення кількісних обмежень на імпорт та експорт товарів і на всі заходи еквівалентної дії між державами-членами;

¹ Бершадська Т.В. Економічна та соціальна географія світу. Тернопіль : Підручники та посібники, 2003. С. 34.

² Договір про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії (Євратом) : Міжнародний договір від 25.03.1957 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_027 (дата звернення: 11.10.2016).

– формування внутрішнього ринку, що передбачає скасування перешкод у вільному пересуванні людей, товарів, послуг та капіталу між державами-членами;

– зближення законодавств держав-членів до рівня, що його потребує функціонування спільного ринку;

– асоціація з іншими країнами та територіями з метою збільшення торгівлі і сприяння спільному економічному і соціальному розвитку.

Важливим для реалізації митних стандартів ЄС був спільний ринок, який власне передбачав створення внутрішнього ринку та координацію його економічної, податкової та митної політик держав-членів¹. А тому, на нашу думку, поняття «спільний ринок ЄС» є близьким до поняття «внутрішній ринок ЄС». Вважаємо, що відмова від поняття «спільний ринок» пов'язана з його еволюцією, власне еволюцією тих відносин, які сформувалися, внаслідок чого виник «внутрішній ринок» ЄС. Як видно, Лісабонський договір скасував поняття «спільний ринок» та замінив його на поняття «внутрішній ринок», або як іще його визначають – «єдиний ринок».

Лісабонська система передбачила створення внутрішнього ринку. Так, відповідно до ст. 26 ДФЄС внутрішній ринок становить територія без внутрішніх кордонів, на якій гарантовано вільний рух осіб, капіталів, товарів та послуг².

На нашу думку, поняття внутрішнього ринку ЄС є комплексним та може не містити в собі, окрім економічної складової, такі компоненти, як митні та фіскальні стандарти, соціальні стандарти ЄС тощо. Вважаємо, що процес формування внутрішнього ринку ЄС не є завершеним, адже на теперішній час відбуваються процеси гармонізації економічних та соціальних стандартів, хоча при цьому функціонує митний союз, який є свідченням розвинутої та працюючої

¹ Биков І.О. Деякі питання регіональної реалізації митних стандартів у Європейському Союзі. *Роль права та закону в громадянському суспільстві* : Міжнародна науково-практична конференція (м. Київ, 10–11 лют. 2017 р.). м. Київ : Центр правових наукових досліджень, 2017. С. 40.

² Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official journal of the European Union*. 2016. Vol. 59. P. 405. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=EN> (дата звернення: 11.11.2016).

системи регіонального функціонування та реалізації митних стандартів ЄС.

Так, ст. 28 ДФЄС передбачено, що ЄС містить митний союз, який поширюється на весь товарообіг та передбачає заборону митних зборів на імпорт та експорт між державами-членами та всіх інших еквівалентних платежів, а також прийняття спільного митного тарифу стосовно третіх країн¹.

Аналіз ст. 28 ДФЄС, яка має пряму дію, дає змогу побачити, що митний союз має два основні аспекти: внутрішній – який реалізується через заборону митних зборів на імпорт та експорт між державами-членами та всіх еквівалентних платежів, та зовнішній – прийняття єдиного митного тарифу (ЄМТ) щодо третіх країн, основною метою якого є забезпечення однакової політики до товарів третіх країн². Необхідно зазначити, що ЄМТ є своєрідним стандартом, який уніфікує відношення ЄС до третіх країн.

Важливим у контексті дослідження є те, що процедури митного оформлення товарів із третіх країн на митних кордонах держав-членів ЄС не уніфіковані, а в ЄС не існує єдиної митної служби. Таким чином, митне оформлення здійснюється митною службою кожної із держав-членів ЄС.

На нашу думку, одним із основних чинників формування внутрішнього ринку ЄС є вільний рух товарів, але при аналізі установчих договорів ЄС та договору функціонування ЄС не виявлено позначення поняття «товар». Але це поняття встановлено Судом ЄС у рішенні по справі 7/68 *Commission v. Italy* [1968] – товаром є будь-які речі або вироби, які можуть бути оцінені у грошовому еквіваленті, завдяки чому можуть стати об'єктом торгових операцій³.

Варто сказати й те, що відповідно до ст. 28 ДФЄС товари держав-членів Союзу та товари із третіх країн після того, як вони потрапляють на внутрішній ринок ЄС, отримують аналогічний статус до статусу товарів ЄС. Так, відповідно до ст. 29 ДФЄС, продукція з третіх

країн перебуває у вільному обігові в державі-члені за умови сплати мита, еквівалентних йому платежів та виконання імпортних формальностей та стосовно якої не здійснювалося повного або часткового повернення мита та зборів¹.

Крім того, ст. 30 ДФЄС встановлює заборону митних зборів та еквівалентних платежів, що є важливим для ліквідації податкових бар'єрів на шляху вільного переміщення товарів у межах регіону². Судом ЄС у справі 72/03 *Carbonati* [2004] встановлено, що стягування мита заборонено, якщо товари ввозяться в певний регіон і вивозяться з нього³. Норми ст. 30 ДФЄС мають також пряму дію, що визнано Судом ЄС у рішенні по справі 26/62 *Van Gend en Loos* [1963]⁴.

Необхідно зазначити, що Судом ЄС у справі 24/68 *Commission v. Italy* [1969] було також визначено поняття зборів, еквівалентних миту. Так суд встановив, що будь-який збір незалежно від його розміру, призначення та способу впровадження, і який не є митом у буквальному значенні, становить збір еквівалентної дії⁵. Хоча таке тлумачення зборів еквівалентної дії митним зборам у справі 3–69 *Social Fonds voor de Diamantarbeiders* [1969] Суд ЄС визначив як таке, що порушує норми ст. 12 Договору про заснування ЄС⁶, нині це ст. 30 ДФЄС⁷. Важливим

¹ Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official journal of the European Union*. 2016. Vol. 59. P. 405. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=EN> (дата звернення: 11.11.2016).

² Там само.

³ *Case Carbonati Apuani Srl v Comune di Carrara* (Application no. 61986J0072) : Judgment of the Court, 09 September 2004. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62003CJ0072> (Last accessed: 02.04.2017).

⁴ *Case NV Algemene Transport – en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v Netherlands Inland Revenue Administration*. (Application no. 61986J0026) : Judgment of the Court, 05 February 1963. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61962CJ0026> (Last accessed: 03.04.2017).

⁵ *Case Commission of the European Communities v Italian Republic*. (Application no. 61986J0024) : Judgment of the Court, 01 July 1969. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61968CJ0024> (Last accessed: 04.04.2017).

⁶ *Case Sociaal Fonds voor de Diamantarbeiders v S.A. Ch. Brachfeld & Sons and Chougol Diamond Co.* (Application no. 61986J0002) : Judgment of the Court, 01 July 1969. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:61969CJ0002> (Last accessed: 05.04.2017).

⁷ Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official journal of the European Union*. 2016. Vol. 59. P. 405. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=EN> (дата звернення: 11.11.2016).

¹ Там само.

² Там само.

³ *Case Commission v. Italy* (Application no. 61986J0007) : Judgment of the Court, 10 December 1968. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61968CJ0007> (last accessed: 30.03.2017).

є й те, що взагалі існує певне коло винятків із заборон на стягнення мита та еквівалентних їм зборам. Так, у рішенні по справі 46/76 *Bauhuis* [1977] таким винятком є вигода (прибуток) імпортера¹.

Наступним аспектом функціонування митного союзу ЄС є заборона дискримінаційного внутрішнього оподаткування. Так ст. 110 ДФЄС встановлює, що держави-члени не мають права (прямого чи опосередкованого) обкладати продукцію іншої держави-члена ЄС будь-якими внутрішніми податками додатково до тих, які вже встановлені, та податками, які прямо або опосередковано призводили б до захисту інших продуктів. Як видно, ці положення підсилюють позитивний вплив ст. 28–30 ДФЄС щодо заборони митних зборів та еквівалентних їм платежів². До того ж Рішенням Суду ЄС по справі 27/67 *Fink-Frucht GmbH* [1968] визначену пряму дію норм щодо заборони дискримінаційного внутрішнього оподаткування³.

Аналіз положення ст. 110 ДФЄС робить зрозумілим, що ключову роль у формуванні внутрішнього ринку ЄС відіграє якість товарів⁴, крім того, Суд ЄС у справі 193/85 *Cooperativa Co-Frutta Srl* [1987] встановив, що імунітет від дискримінаційного оподаткування поширюється і на товари з третіх країн, які є у вільному обігові на території ЄС⁵.

Таким чином, національному виробникові бажано досягати європейських стандартів якості продукції, що у майбутньому призведе не лише до збільшення об'ємів продажів, але й до отримання імунітету від дискримінаційного оподаткування.

¹ Case *W.J.G. Bauhuis v The Netherlands State*. (Application no. 61986J0046) : Judgment of the Court, 25 January 1977. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A61976CJ0046> (last accessed: 05.04.2017).

² Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official journal of the European Union*. 2016. Vol. 59. P. 405. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=EN> (дата звернення: 11.11.2016).

³ Case *Firma Fink-Frucht GmbH v Hauptzollamt München-Landsbergerstrasse*. (Application no. 61986J0027) : Judgment of the Court, 04 April 1968. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61967CJ0027> (last accessed: 10.04.2017).

⁴ Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official journal of the European Union*. 2016. Vol. 59. P. 405. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=EN> (дата звернення: 11.11.2016).

⁵ Case *Cooperativa Co-Frutta Srl v Amministrazione delle finanze dello Stato*. (Application no. 61986J0193) : Judgment of the Court, 07 May 1987. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61985CJ0193> (last accessed: 12.04.2017).

Як видно, ст. 110 ДФЄС доповнює положення ст. 30 цього Договору, адже обидві статті покликані усунути податкові перешкоди на внутрішньому ринку Євросоюзу. Частина 2 ст. 110 ДФЄС містить непрямий захист національних продуктів через оподаткування¹.

На нашу думку, поняття «однорідність продукції» (*similar products*) встановлене частиною 1 ст. 110 ДФЄС, є вужчим, ніж поняття «подібність продукції», яке до речі не визначається ст. 110 ДФЄС, але необхідно зазначити, що аналізована нами ст. 110 ДФЄС відходить від такого тлумачення, посилаючись на недоцільність цього, адже вона стосується ситуацій, коли національні та імпортовані продукти, не будучи подібними, фактично конкурують і коли в результаті спірного податкового режиму може відбуватися непрямий захист національної продукції. Тому, різниця застосування ч. 1 та ч. 2 ст. 110 ДФЄС полягає у тому, що у разі порушення ч. 1 держава має урівняти оподаткування продукції, а у разі порушення ч. 2 держава-член ЄС має усунути захисну властивість оподаткування. Таким чином, ст. 110 ДФЄС вимагає застосування однакового податкового навантаження на території ЄС та забороняє введення податків на імпорт за ставками, які захищають національну продукцію, що не є подібною до імпортованої.

Важливим аспектом функціонування ЄС є виключення бар'єрів нефіскального характеру. До таких зараховуємо адміністративні норми, формальності на кордоні, протекціоністські заходи тощо. Статті 34, 35 та 36 ДФЄС встановлюють заборону дискримінаційних технічних та фізичних торгових обмежень².

Так, ст. 34 ДФЄС забороняє встановлення будь-яких кількісних обмежень або еквівалентні їм заходи на імпорт та експорт між державами-членами ЄС.

В установчих договорах ЄС не визначено поняття «кількісні обмеження», а реалізація цієї статті стосується фізичних торгових обмежень. Поняття «кількісні обмеження» визначено Судом ЄС у справі 2/73 *Geddo* [1973] як заходи, що дорівнюють повному

¹ Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official journal of the European Union*. 2016. Vol. 59. P. 405. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=EN> (дата звернення: 11.11.2016).

² Там само.

або частковому, залежно від обставин, обмеженню імпорту, експорту або транзиту товарів. Як вбачається, таке тлумачення стосується встановлення квот та заборон¹.

Директива 70/50 ЄЕС містить тлумачення та встановлює межі заходів, які мають дію, еквівалентну кількісним обмеженням. Частина 3 ст. 2 Директиви 70/50 ЄЕС встановлює перелік заходів, які можуть мати наслідки, аналогічні кількісним обмеженням, а саме:

- встановлюють виключно для імпортованих товарів мінімальну або максимальну ціну, імпорт товарів вище або нижче якої заборонено, обмежено або він є схильним до умов, що перешкоджають імпортуванню товарів;
- встановлюють менш сприятливі ціни для імпортованих товарів, ніж для товарів вітчизняного виробництва;
- фіксують маржу прибутку або будь-який інший компонент ціни тільки стосовно імпортованих товарів, або фіксують такі компоненти по-різному для товарів вітчизняного виробництва та імпортованих товарів, погіршуючи становище останніх;
- перешкоджають будь-якому підвищенню ціни на імпортовані товари, відповідному додатковим витратам і зборам, що є невід'ємною частиною процесу імпортування;
- фіксують ціни на товари виключно на основі вартості або якості товару вітчизняного виробництва на такому рівні, який є перешкодою успішному імпорту;
- зменшують вартість імпортованих товарів, зокрема зменшуючи їх внутрішню цінність, або підвищує їх ціну;
- зумовлюють доступ імпортованих товарів на внутрішній ринок наявності агента або представника на території держави-члена, куди здійснюється імпорт;
- створюють умови для платежів за імпортовані товари, що поширюються тільки на платежі за такі товари, або умови, що відрізняються стосовно імпортованих товарів у порівнянні з товарами вітчизняного виробництва;

¹ Case Riseria Luigi Geddo v Ente Nazionale Risi. (Application no. 61986/0002) : Judgment of the Court, 12 July 1973. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61973CJ0002> (Last accessed: 12.04.2017).

– вимагають тільки для угод щодо товарів, які імпортуються, надання гарантій або здійснення платежів на рахунок;

– вимагають виключно від імпортованих товарів відповідності певним вимогам щодо форми, розміру, ваги, складу, зовнішнього вигляду, ідентифікації або упаковки відповідності вимогам, що відрізняються від вимог, що пред'являються до товарів вітчизняного виробництва, та які більш складно задовольнити;

– перешкоджають покупці приватними особами товарів, що імпортуються і роблять це виключно стосовно імпортованих товарів, або заохочують, вимагають або віддають перевагу покупці виключно товарів вітчизняного виробництва;

– повністю або частково запобігають використанню обладнання і пристосувань, що належать державі-члену, для імпортованих товарів, і такі заходи поширюються виключно на імпортовані товари, та або повністю, або частково закріплюють використання обладнання і пристосувань, що належать державі-члену, тільки за товарами вітчизняного виробництва;

– забороняють або обмежують рекламу імпортованих товарів, і такі заходи поширюються виключно на імпортовані товари, або повністю, або частково закріплюють рекламу тільки за товарами вітчизняного виробництва;

– забороняють, обмежують чи вимагають створення запасів товарів, що імпортуються, і такі заходи поширюються виключно на імпортовані товари; повністю або частково закріплюють використання місць і пристосувань для зберігання запасів виключно за товарами вітчизняного виробництва, пред'являють до створення запасів товарів, що імпортуються, вимоги, що відрізняються від вимог, що пред'являються до створення запасів товарів вітчизняного виробництва, та які більш складно задовольнити;

– роблять імпорт товарів залежним від надання режиму взаємності одним або декількома державами-членами;

– вимагають від імпортованих товарів відповідності, повної або часткової, правилам будь-якої держави, крім країни, звідки ці товари імпортуються;

– визначають терміни для певних операцій з імпортованими товарами, які є занадто короткими або занадто довгими у порівнянні з нормальними термінами тих трансакцій, до яких застосовуються ці терміни;

– визначають для імпортованих товарів проходження певних контрольних процедур, крім процедур із митного оформлення товарів, яким домашня продукція не піддається або які є більш строгими для імпортованих товарів, ніж для товарів вітчизняного виробництва, у мірі ніж це необхідно для забезпечення їх рівнозначного захисту;

– дозволяють використання імен, які не визначають походження або джерело товарів, тільки щодо товарів вітчизняного виробництва¹.

Крім того, Директива 70/50 ЄЕС встановлює заходи різного (вибіркового) застосування (обмеження імпорту та митний контроль, дискримінація на користь вітчизняної продукції, фіксація ціни тощо) та заходи загального застосування (які не визначають різниці між вітчизняною та імпортованою продукцією, проте можуть обмежувати торгівлю).

Стаття 35 ДФЄС встановлює кількісні обмеження на експорт, а також будь-які еквівалентні їм заходи забороняються між державами-членами. Стаття 36 ДФЄС встановлює винятки із заборон, установлених ст. 34 та ст. 35 ДФЄС. Так, встановлено, що «положення статей 34 і 35 не є перешкодою для заборон або обмежень імпорту, експорту або транзиту, які є виправданими із міркувань суспільної моралі, громадського порядку, громадської безпеки, охорони здоров'я та життя людей і тварин або рослин; захисту національних скарбів, що мають художню, історичну або археологічну цінність, або захисту промислової та комерційної власності². Однак такі заборони чи обмеження не мають бути засобом свавільної дискримінації чи замаскованим обмеженням торгівлі між державами-членами».

¹ Commission directive of 22 December 1969. 70/50 EEC. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31970L0050&from=en> (Last accessed: 20.04.2017).

² Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official journal of the European Union*. 2016. Vol. 59. P. 405. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=EN> (дата звернення: 11.11.2016).

Необхідно також зазначити, що держави-члени ЄС постійно удосконалюють *acquis* як у цілому, так і в окремих його частинах, у тому числі й у галузі митного регулювання. Заходи, що стосуються оновлення *acquis* ЄС, пов'язані із внесенням змін до актів її первинного та вторинного законодавства, і, як наслідок, – до положень національних митних законодавств як держав-членів ЄС, а разом із ними і держав-учасниць Європейського економічного простору, так і держав-кандидатів на вступ¹.

Саме тому, вважаємо, що необхідним у процесі стандартизації національного митного законодавства має стати проведення моніторингу процесів приєднання ЄС до багатосторонніх митних угод, змін у митному законодавстві ЄС.

Стандарти внутрішнього ринку ЄС не можуть не поширюватися на треті країни, зокрема вони не можуть не впливати й на Україну, що, на нашу думку, є закономірним процесом.

2.3. Україна – ЄС: двостороннє регулювання митних стандартів

Однією з основних форм діяльності національних митних органів є двостороннє співробітництво, яке реалізується шляхом укладання відповідних угод. На нашу думку, митне співробітництво в рамках угод спрощує механізм впровадження митних стандартів. Адже безпосередня співпраця митних адміністрацій сторін збільшує оперативність їх взаємодії.

Такі угоди базуються на моделі угоди про адміністративну допомогу у митних справах, яку розроблено ВМО, а також є відповідними більшості елементів (тобто угоди є відповідними) Протоколу про взаємну допомогу адміністративними органами у митних справах Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами і роблять механізми двосторонніх угод доволі гнучкими, здатними адаптуватися до умов співробітництва із різними країнами.

¹ Перепьолкін С.М. Міжнародно-правові аспекти митного співробітництва європейських держав : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2009. С. 18–23.

Важливим є й те, що укладення двосторонніх угод про співробітництво у митних питаннях не обтяжує національний бюджет, що, видається, є важливим із точки зору ефективності витрат державних коштів.

Так, у рамках двостороннього митного співробітництва можна виокремити категорії двосторонніх угод. Це ті, що:

- допомагають реалізувати міжурядові угоди про співпрацю та співробітництво у митних питаннях (так звані – Протоколи про прямі зв'язки);

- організують обмін інформацією про товари та транспортні засоби, які переміщуються через митний кордон України (або Протоколи про обмін даними про товари);

- встановлюють порядок взаємодії з питань обміну даними митної статистики про торгові операції (Протоколи про обмін статистикою);

- встановлюють співробітництво у галузі контролю митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України (Протокол про митну вартість);

- організують обміну попередньою інформацією про товари та транспортні засоби, що переміщуються через митний кордон.

Основним завданням угод про реалізацію міжурядових двосторонніх угод про співробітництво у митних справах (або як їх ще називають – Протоколи про прямі зв'язки) є застосування положень відповідних міжурядових Угод для здійснення ефективного контролю за переміщенням товарів, послуг, пасажирів та транспортних засобів між державами Сторін угоди та налагодження прикордонного співробітництва та режиму на кордоні. Крім того, встановлюють періодичність зустрічей представників сторін. Таке співробітництво в усіх його формах проводиться відповідно до діючого національного законодавства Сторін¹.

Угоди про організацію обміну інформацією про товари та транспортні засоби, які переміщуються через митний кордон України (Протоколи про обмін даними про товари), спрямовані

на підвищення ефективності митного контролю товарів, що переміщуються через митний кордон Сторін з метою захисту економічних інтересів держав Сторін. У такому разі основною формою співробітництва є постійний обмін інформацією на рівні центральних митних органів про товари та транспортні засоби, які переміщуються через спільний митний кордон. У такому разі Сторони узгоджують перелік відомостей, призначений для передачі товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон, порядок передачі інформації. Завдяки цьому прикордонні митні органи мають краще інформаційне забезпечення для виявлення та припинення митних правопорушень.

Основним завданням угод про порядок взаємодії з питань обміну даними митної статистики про торгові операції (Протоколи про обмін статистикою) є підвищення достовірності даних митної статистики держав Сторін та підвищення ефективності у виявленні та запобіганні можливим порушенням митного та податкового законодавства держав Сторін.

Угоди про співробітництво у галузі контролю митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України (Протокол про митну вартість), укладаються з метою гармонізації та спрощення митних процедур. Сторони в рамках співробітництва таких протоколів постійно обмінюються інформацією в напрямках цінової політики у вигляді рекомендацій митних органів Сторін, інформацією про обмін первинною інформацією про чинники, які впливають на формування цін на товари, що переміщуються в рамках взаємної торгівлі, та інформацією про обмін зразками рахунків – фактур фірм, які є добросовісними учасниками ЗЕД (зовнішньоекономічна діяльність) та зразками товаросупровідних транспортних та страхових документів.

Міжвідомчі угоди щодо організації обміну попередньою інформацією про товари та транспортні засоби, що переміщуються через митний кордон, регулюють обмін відомостями, яких отримано під час митного оформлення товарів та транспортних засобів при їх переміщенні через митний кордон.

На думку Є.В. Додіна, найважливішими для організації митної справи у будь-якій державі є багатосторонні договори у митній

¹ Биков І.О. Україна – ЄС: особливості двосторонньої реалізації митних стандартів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2017. № 42. С. 159.

сфері – угоди, конвенції¹. Термін «конвенція» (з лат. *conventio* – «договір») є різновидом міжнародного договору. В науці міжнародного митного права під митною конвенцією (*англ. customs convention*) заведено розуміти багатосторонню або двосторонню міжнародну угоду, яка регулює комплекс питань у сфері митних відносин². Митні конвенції, як правило, розробляються і приймаються у рамках таких міжнародних організацій, як СОТ, ВМО.

Відповідно до ст. 2 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. «міжнародний договір» означає міжнародну угоду, укладену між державами у письмовій формі і регульовану міжнародним правом незалежно від того, чи викладена така угода в одному документі, двох чи кількох пов'язаних між собою документах, а також незалежно від її конкретного найменування³, що власне стосується міжнародного митного права та митного права ЄС.

На нашу думку, закономірною умовою розвитку національної митної справи є розвиток її принципів та механізмів реалізації митної справи до таких, які існують у країнах ЄС.

На шляху до вступу України в ЄС було укладено ряд політичних домовленостей, які позитивно вплинули на методи регулювання та принципи здійснення національної митної справи. Так, напрямком розвитку Українсько-Європейських відносин у галузі митної співпраці особлива увага приділяється між кордонної співпраці, враховуючи модернізацію пунктів пропуску.

Відповідно до прийнятого Плану дій «Україна – Європейський Союз» 12.02.2005 р. щодо здійснення державної митної справи передбачено такі напрямки її удосконалення. Так, до пріоритетів діяльності належать поступове наближення законодавства, норм та стандартів України до законодавства, норм та стандартів Європейського Союзу; подальше посилення дієздатності адміністративних та судових органів. Відповідно до п. 4 Плану дій – «Розробка та імплементація митного законодавства, що відповідає міжнародним

стандартам та стандартам ЄС». Пункт 5 Плану – «Удосконалити функціонування митниці (*Customs service*)»; спрощення та модернізація митних процедур на кордонах і всередині держави¹.

У рамках політики європейського сусідства, Єврокомісія у 2008 р. презентувала нову ініціативу «Східне партнерство», яку у тому числі було спрямовано на поглиблення співпраці з Україною. Східне партнерство має на меті створення та поглиблення необхідних умов для прискорення політичної та подальшої економічної інтеграції між ЄС та Україною. Механізм співробітництва пропонує Порядок денний асоціації (ПДА), який набуває характеру «підготовчого» документа до запровадження асоціації². ПДА чітко визначає правові підстави щодо укладення Угоди про асоціацію – ст. 217 ДФЄС – Союз може укласти угоди третіми країнами або міжнародними організаціями, що запроваджують асоціацію, включаючи взаємні права та обов'язки, спільні дії та спеціальні процедури³.

Листом Державної митної служби «Щодо міжнародних договорів із питань співробітництва у митній сфері», висловлено позицію щодо класифікації міжнародних договорів у митній сфері на: двосторонні міжнародні договори міждержавного та міжурядового характеру; двосторонні міжнародні договори міжвідомчого характеру; багатосторонні міжнародні договори міжурядового та міжвідомчого характеру⁴. Необхідно сказати і про те, що двосторонні договори у сфері спрощення та гармонізації митних процедур ґрунтуються на Рекомендації РМС про взаємну адміністративну допомогу від 05.12.1953 р.

¹ План дій «Україна – Європейський Союз» від 12.02.2005 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_693 (дата звернення: 30.05.2017).

² Порядок денний асоціації Україна – ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію від 20.11.2009 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/94990> (дата звернення: 03.06.2017).

³ Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. Official journal of the European Union. 2016. Vol. 59. P. 405. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=EN> (дата звернення: 11.11.2016).

⁴ Лист Державної митної служби України «Щодо міжнародних договорів з питань співробітництва у митній сфері» від 27.10.2009 р. № 22/1–1010. URL: <http://document.ua/shodo-mizhnarodnih-dogovoriv-z-pitan-spivrobotnictva-u-mitni-doc4024.html> (дата звернення: 10.06.2017).

¹ Додін Є.В. Правові основи митної справи в Україні. *Митна справа*. 2004. № 5. С. 11.

² Бережнюк І.Г. Митна енциклопедія. Хмельницький: ПП Мельник А.А., 2013. Т. 2. С. 28.

³ Віденська конвенція Організації Об'єднаних Націй про право міжнародних договорів від 23.05.1969 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_118 (дата звернення: 25.05.2017).

По суті, можна погодитися із висновком С.М. Переполькіна щодо того, що двосторонні угоди укладаються, як правило, з метою належного застосування митного законодавства, зокрема, у частині запобігання, виявлення, припинення та розслідування порушень митного законодавства, удосконалення пасажирського і вантажного сполучення, забезпечення правильного стягнення мита, зборів та інших платежів, застосування митних пільг, а також гарантування безпеки міжнародного торговельного ланцюга постачання товарів¹.

Прикладом міждержавної угоди є підписаний у листопаді 2009 р. між Україною та ЄС «Порядок денний асоціації Україна – ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію», який містить перелік реформ, які повинна здійснити Україна у співпраці з ЄС, та в якому основну увагу приділено співробітництву та подальшому розвитку митного законодавства України та його імплементаційних положень відповідно до міжнародних інструментів і стандартів, що стосуються митної сфери і торгівлі, включаючи розроблені ЄС, ВМО (зокрема оновленої Кіотської конвенції), СОТ, ООН².

Цікавим у контексті дослідження є Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України, Урядом Республіки Молдова та Європейською Комісією щодо її місії у наданні допомоги з питань кордону в Україні та Республіці Молдова від 07.10.2005 р.³, згідно з яким ЄС надає допомогу Молдові й Україні (The European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine – EUBAM із впровадження передового досвіду ЄС через свою штаб-квартиру у м. Одеса і шість польових офісів по обидва боки молдавсько-українського кордону (3 – в Україні: Одеса, Кучурган і Котовськ і 3 – у Молдові:

¹ Переполькін С.М. Міжнародно-правові аспекти митного співробітництва європейських держав : монографія. Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2008. С. 123–168.

² Лист Державної митної служби України «Щодо міжнародних договорів з питань співробітництва у митній сфері» від 27.10.2009 р. № 22/1–1010. URL: <http://document.ua/shodo-mizhnarodnih-dogovoriv-z-pitan-spivrobotnictva-u-mitni-doc4024.html> (дата звернення: 10.06.2017).

³ Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України, Урядом Республіки Молдова та Європейською Комісією щодо місії Європейської Комісії з надання допомоги в питаннях кордону в Україні та Республіці Молдова від 07.10.2005 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 16. Ст. 1248.

Отач, Кишинів та Басарабська)¹. Основне прагнення місії ЄС полягає у тому, щоб прикордонні та митні процедури у Молдові та Україні у результаті відображали митні процедури ЄС. За допомогою EUBAM на українсько-молдовському кордоні з 2008 р. було впроваджено «Систему попереднього обміну інформацією» (СОП), яка допомагає виявити митні правопорушення і сприяє міжнародній торгівлі².

Прикладом міжурядової двосторонньої угоди є Угода про взаємну адміністративну допомогу в митних справах між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Бельгія. Договірні сторони Угоди домовилися надавати одна одній допомогу щодо:

- питань митного контролю з метою запобігання, розслідування та припинення будь-якого порушення митного законодавства;
- справляння митних платежів: за запитом однієї з митних адміністрацій відповідно до Угоди допомога передбачає також надання будь-яких даних, що мають забезпечити правильне стягнення митними органами мита та інших податків;
- митного оформлення: будь-яка допомога подається кожною з Договірних сторін відповідно до їх національних законодавств і в рамках наявних ресурсів своїх митних адміністрацій³.

Досліджені договори регулюють питання співпраці, що стосуються різних аспектів митної справи, у тому числі й у сфері спрощення та гармонізації митних процедур.

Необхідно зазначити, що практична реалізація інтеграційних планів України до ЄС вирішується в регіонах, які межують із країнами-членами ЄС – Угорщиною, Словаччиною, Польщею, Румунією. Основною метою національного транскордонного співробітництва є розвиток добросусідських відносин на регіональному рівні із сусідніми країнами. Так, Україною створено єврорегіони «Карпати»

¹ Про проведення експерименту з використання електронної форми декларування : наказ Державної митної служби України від 15.09.2004 р. № 671. *Офіційний вісник України*. 2004. № 46. Ст. 3083.

² Протокол між Державною митною службою України та Митною службою Республіки Молдова про організацію обміну попередньою інформацією про товари та транспортні засоби, перемішувані через державний кордон України та Республіки Молдова від 21.11.2006 р. *Офіційний вісник України*. 2008. № 54. Ст. 1829.

³ Угода про взаємну адміністративну допомогу в митних справах між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Бельгія від 01.07.2002 р. *Офіційний вісник України*. 2009. № 57. Ст. 2020.

та «Буг». Єврорегіон «Карпати» створено 14 лютого 1993 р., де міністри закордонних справ України, Польщі, Угорщини підписали політичну декларацію про створення єврорегіону, до якого увійшли: Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська та Чернівецька області.

Як зазначалося вище, Україна не належить до території, на яку поширюється політика добросусідства ЄС, яка власне і доповнює двосторонні угоди між ЄС та Україною.

Національна політика стосовно розбудови відносин з ЄС реалізовується на основі Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». Відповідно до ст. 11 цього Закону однією з основоположних засад зовнішньої політики держави є забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС¹.

Однак уперше про свої євроінтеграційні плани Україна заявила у Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 р. «Про основні напрямки зовнішньої політики України», другий розділ якої присвячено регіональному співробітництву і Європі². На теперішній час, згадана Постанова втратила свою чинність у зв'язку із прийняттям у 2010 р. згаданого вище Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». Однак, ще в 1993 р. Україно у цій постанові було задекларовано, що зовнішньополітичні зусилля України мають бути постійно спрямованими на розвиток європейського регіонального співробітництва в усіх сферах з метою зміцнення своєї державної незалежності та ефективного забезпечення національних інтересів. Перспективною метою України та її зовнішньополітичного вектора на теперішній час залишається членство України в ЄС та загальноєвропейських структурах.

13 березня 2014 р. Верховною Радою України прийнято постанову «Про підтвердження курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу та першочергові заходи у цьому напрямі», якою підтверджено незворотність курсу України на європейську інтеграцію, метою якої

є набуття членства в ЄС¹. Цією Постановою було також зазначено, що Україна поділяє спільну історію та цінності з країнами ЄС. Згаданою Постановою Верховна Рада України рекомендувала низку першочергових кроків у сфері європейської інтеграції, передусім у контексті укладення Угоди про асоціацію.

У 2014 р. було підписано Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони. Необхідно сказати, що до Угоди про асоціацію додається Протокол про надання адміністративними органами взаємної допомоги у вирішенні митних питань.

Відповідно до ст. 84 Угоди про асоціацію поступове наближення до митного законодавства ЄС, як це визначено у стандартах ЄС та міжнародних стандартах, здійснюється згідно з додатком XV до цієї Угоди². Так, у цьому додатку визначено чотири напрями наближення митного законодавства:

1. Митний кодекс (ЄС) – положення Регламенту (ЄС) № 450/2008 Європейського парламенту та Ради ЄС від 23.04.2008 р., який запроваджує Митний кодекс Співтовариства (Модернізований Митний кодекс), за винятком окремо визначених статей мають бути впроваджені до законодавства України протягом трьох років з дати набрання чинності цією Угодою.

2. Спільний транзит та Єдиний адміністративний документ (ЄАД) – положення Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами від 20.05.1987 р. та Конвенції про єдиний режим транзиту від 20.05.1987 р. зі змінами мають бути впроваджені до законодавства України протягом одного року з дати набрання чинності цією Угодою.

3. Звільнення від мит – Розділи I і II Регламенту Ради (ЄС) від 16.11.2009 р. № 1186/2009 про заснування режиму Співтовариства щодо

¹ Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 40. Ст. 527.

² Про основні напрями зовнішньої політики України : постанова Верховної Ради України від 02.07.1993 р. № 3360-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 37. Ст. 379.

¹ Про підтвердження курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу та першочергові заходи у цьому напрямі від 13.03.2014 р. № 874-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 16. Ст. 584.

² Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Т. 1. Ст. 2125.

звільнення від сплати мита будуть впроваджені до законодавства України не пізніше трьох років з дати набрання чинності цією Угодою.

4. Захист права інтелектуальної власності – положення Регламенту Ради (ЄС) від 22.07.2003 р. № 1383/2003 щодо митних дій проти товарів, підозрюваних у порушенні окремих прав інтелектуальної власності, та необхідних заходів проти товарів, що порушують такі права, без шкоди результатам поточного перегляду права ЄС стосовно митного дотримання прав інтелектуальної власності та Регламенту Комісії (ЄС) від 21.10.2004 р. № 1891/2004, який устанавлює положення для імплементації Регламенту Ради (ЄС) від 22.07.2003 р. № 1383/2003, мають бути впровадженими до законодавства України протягом трьох років з дати набрання чинності цією Угодою.

Попри тимчасове застосування Угоди про асоціацію, цей документ з моменту його підписання Україною стає стимулом та стрижнем комплексної програми масштабних внутрішніх реформ в усіх сферах політичного, економічного та соціального життя Української держави. Підтвердженням цього стало затвердження Урядом України 17.09.2014 р. Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію на 2014–2017 рр., реалізація якого забезпечить ефективну підготовку Української Сторони передусім до роботи в умовах вільної торгівлі з Євросоюзом та виконання взятих на себе зобов'язань щодо забезпечення верховенства права, дотримання прав людини, подолання корупції, реформування судової і правоохоронної системи, управління державними фінансами, державних закупівель¹.

ЄС розглядає Україну як пріоритетну державу в рамках Європейської політики сусідства, в основі якої лежить принцип поглиблення політичної співпраці та економічної інтеграції між ЄС та країнами-партнерами. Необхідно зазначити, що політичний діалог між сторонами відбувається на рівні самітів, які проводяться, як правило, один раз на рік. Під час самітів здійснюється загальний нагляд за виконанням Угоди про асоціацію та обговорення питань, що становлять загальний інтерес.

¹ Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.09.2014 р. № 847-р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 77. Ст. 2197.

Відповідно до ст. 461 Угоди про асоціацію у 2014 р. було створено Раду асоціації Україна – ЄС, яка здійснює контроль і моніторинг застосування і виконання Угоди про асоціацію. Засідання Ради асоціації проводяться регулярно на рівні міністрів щонайменше один раз на рік, а також тоді, коли цього вимагають обставини. Крім контролю та моніторингу застосування і виконання цієї Угоди, Рада асоціації вивчає будь-які головні питання, що виникають у рамках цієї Угоди, і будь-які інші двосторонні або міжнародні питання, що становлять взаємний інтерес¹.

Рада асоціації складається із членів Уряду України, з однієї сторони, та членів Ради Європейського Союзу і членів Європейської Комісії, з іншої сторони. Рада асоціації має повноваження приймати рішення та рекомендації в рамках питань, передбачених Угодою про асоціацію, які є обов'язковими для сторін Угоди та є форумом для обміну інформацією про законодавчі акти України та ЄС, як чинні, так і ті, що перебувають на стадії підготовки, а також про заходи із їх виконання, впровадження та дотримання. Із цією метою Рада асоціації може актуалізувати або вносити поправки до Додатків до Угоди про асоціацію, враховуючи розвиток права ЄС і застосованих стандартів, яких визначено у міжнародних документах та, на думку сторін, безпосередньо стосуються Угоди про асоціацію, без шкоди для будь-яких конкретних положень Угоди про асоціацію стосовно торгівлі і питань, пов'язаних із нею.

Доречно зазначити, що Рада асоціації може приймати рішення стосовно створення будь-якого спеціального комітету чи органу у конкретних сферах, які є необхідними для виконання Угоди про асоціацію.

Допомогу Раді асоціації надає Комітет асоціації, який відповідно до ст. 464 Угоди про асоціацію складається із представників сторін, головним чином, на рівні вищих посадових осіб².

Рада асоціації може делегувати будь-яке зі своїх повноважень Комітету асоціації, у тому числі повноваження приймати обов'язкові

¹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Т. 1. Ст. 2125.

² Там само.

для виконання рішення. Комітет асоціації готує свої рішення за згодою сторін Угоди про асоціацію. Комітету асоціації надають допомогу підкомітети.

Отже, сучасні європейські стандарти регулювання митних відносин щоденно знаходять своє відображення та доводять свою ефективність на прикладі функціонування європейського митного союзу. Основною особливістю правової системи ЄС та джерел права ЄС є те, що власні джерела права ЄС доповнюються джерелами міжнародного права та внутрішнього права держав учасниць, що є практикою досягнення консенсусу та взаємовигідних домовленостей між учасниками Євросоюзу.

Динамічність розвитку митного законодавства ЄС та ЄС у цілому як інтеграційного об'єднання зумовлює особливості формування та застосування митних норм та формування митних стандартів Євросоюзу. Процес формування стандартів митного законодавства ЄС є закономірним шляхом розвитку європейського законодавства у галузі митної справи.

Отже, на сучасному етапі розвитку Євросоюзу, можна виокремити таку систему стандартів митного законодавства ЄС: загальні митні стандарти ЄС, спеціальні митні стандарти ЄС, кореляційні митні стандарти ЄС, інструментальні митні стандарти ЄС. Загальними митними стандартами ЄС є: Установчі договори ЄС, цінності ЄС, принципи права ЄС, міжнародні угоди, укладені під час імплементації положень установчих документів ЄС, міжнародні звичаї, що склалися у процесі діяльності ЄС, міжнародні угоди, укладені компетентними структурами ЄС з іншими суб'єктами міжнародного права, та рішення органів співробітництва зобов'язального характеру, створених на основі міжнародних угод ЄС. До спеціальних митних стандартів ЄС відносимо акти, що безпосередньо регулюють митні процедури та формальності ЄС, та акти інститутів ЄС зобов'язувального характеру у формі регламентів, директив, рішень, конвенцій, актів представників держав-членів, що засідають у Раді ЄС. Кореляційними митними стандартами є акти інститутів ЄС рекомендаційного характеру у формі висновків, рекомендацій, кваліфікованих думок, рекомендаційні акти органів співробітництва

створених у рамках міжнародних договорів між ЄС та третіми країнами, рішення Суду ЄС та доктрина ЄС. Інструментальні митні стандарти ЄС – акти ЄС, що безпосередньо спрямовані на реалізацію та забезпечення процесу наближення митного законодавства третіх країн – Митні протоколи ЄС (customs blueprints), програми технічної допомоги тощо.

Обґрунтовано, що особливістю митних стандартів ЄС є те, що вони встановлюють зовнішні та внутрішні аспекти функціонування митного союзу ЄС. Джерелом сучасного митного права ЄС є митні стандарти ЄС.

Європейський Союз, як регіональне економіко-політичне утворення, значною мірою впливає на Українське законодавство у цілому, включаючи митне, та впливає на тенденції його розвитку. Саме тому, актуальним для дослідження є регіональний аспект забезпечення та реалізації митних стандартів Європи, а однією з основних форм діяльності національних митних органів є двостороннє співробітництво, яке реалізується шляхом укладення відповідних угод. Таким чином обґрунтовано, що митне співробітництво у рамках угод спрощує механізм впровадження митних стандартів, адже безпосередня співпраця митних адміністрацій сторін збільшує оперативність взаємодії митних адміністрацій.

Розділ 3

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МИТНИХ СТАНДАРТІВ В УКРАЇНІ

3.1. Основні напрямки наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС

Удосконалення національного митного законодавства, як і будь-якого іншого, може здійснюватися шляхом імплементації законодавства ЄС. Так, серед іншого, Угода про асоціацію вимагає від України впровадження положень митного законодавства ЄС, що, як результат, наближує національне митне законодавство до стандартів Європейського Союзу.

Наближення митного законодавства до стандартів ЄС доцільно розглядати у контексті глобалізації адміністративного права. Результатом наукової дискусії з проблематики питань глобалізації адміністративного права дозволив сформулювати достатньо обґрунтовану концепцію глобального адміністративного права. Як зазначає Б.А. Кормич, погляди на тлумачення поняття глобального адміністративного права базуються на виокремленні не лише предмета регулювання, але й особливостей суб'єктів, як нормотворення, так і застосування відповідних норм¹.

Для повноти та всебічності дослідження є необхідним розгляд наближення митного законодавства України до стандартів ЄС у світлі впливу глобалізації адміністративного права на митне законодавство України та процеси його трансформації у контексті наближення до митних стандартів ЄС. Очевидно, що національне

¹ Кормич Б.А. Глобальне адміністративне право: ключові аспекти концептуалізації. *Lex portus*. 2018. № 1(9). С. 23.

митне законодавство формується у контексті глобалізації адміністративного права¹.

Аналіз юридичної природи глобалізаційного процесу робить очевидним те, що на теперішній час норми митного законодавства України під впливом не лише європейських, як регіональних, але й міжнародних митних стандартів, зазнають певних змін, що має прояв у наближенні митного законодавства до загальноприйнятих світових та/або європейських стандартів. Таким чином, інтеграційні процеси, на нашу думку, не можуть відбуватися без певної стандартизації, яка є своєрідним еталоном для кожної зі сторін. З огляду на це, закономірно стверджувати, що сучасний процес правової глобалізації, серед іншого, є можливим і спирається на стандартизацію в законодавстві. При цьому зазначимо, що сама по собі правова глобалізація не зможе конкретно впливати на уже сформовану систему національного митного законодавства України, однак, вважаємо, що означений процес дає поштовх для суттєвого підвищення якості митного законодавства шляхом його наближення до стандартів ЄС.

Сучасний стан наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС, на нашу думку, інколи зводиться до фактичного здійснення державою міжнародних зобов'язань всередині держави шляхом трансформації міжнародно-правових норм та норм ЄС.

Вважаємо за важливе сказати й про те, що в основі національного механізму імплементації європейських митних стандартів знаходиться національна правова система.

Погоджуючись із думкою В.В. Філатова, слід зазначити, що імплементація є фактичним впровадженням, введенням у дію норм міжнародного права, які у встановленому законом порядку стають частиною національного законодавства. Необхідно зазначити, що саме момент набуття міжнародними нормами чинності в національному законодавстві є підставою для здійснення їх імплементації. Імплементація міжнародних норм є основним завданням

¹ Биков І.О. Актуальні питання концепції наближення митного законодавства України до стандартів ЄС. *Evropský politický a právní diskurz*. 2018. № 4. С. 60.

держав-сторін міжнародних угод та країн, що приєдналися до міжнародних конвенцій¹.

Для ефективності правового механізму взаємодії ЄС та України важливо сформувавши систему правових засобів і заходів, які забезпечували б інтеграційні процеси на кожній зі стадій відповідними способами. Така система заходів має містити: по-перше, порівняльно-правове дослідження правових систем ЄС та України, виявлення їх особливостей; по-друге, визначення оптимальних форм гармонізації, уніфікації та відповідних засобів їх здійснення; по-третє, визначення видів та рівнів гармонізації й уніфікації та сфер і меж їх застосування; по-четверте, виявлення умов здійснення цих процедур; по-п'яте, узгодження термінології, створення словників термінів і понять².

Імплементация має такі стадії: закріплення (прийняття, ратифікація) міжнародних норм; етапізація здійснення прав людини (визначення часових параметрів їх впровадження залежно від можливостей суспільства і держави); визначення державних органів і посадових осіб, на яких спеціально покладається обов'язок забезпечення прав і свобод; інтерпретація і конкретизація юридичних актів щодо прав людини; процедуризація здійснення прав людини; встановлення і реалізація юридичних засобів охорони й захисту прав людини³.

Україна має уже чималий досвід імплементации у сфері митного законодавства. Щоправда, існують недоліки митного законодавства України, які не дозволяють вважати його формування завершеним процесом. Це передусім відсутність закріпленого порядку імплементации міжнародних норм до митного законодавства України, а саме: відсутність нормативного закріплення поняття імплементации та механізмів її реалізації. Дослідження історії дало змогу впевнено стверджувати, що процедура імплементации міжнародних норм до митного законодавства України стосується лише норм процедурного характеру, тобто порядку проведення окремих митних процедур

¹ Філатов В.В. Імплементация міжнародних норм до митного законодавства України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2012. С. 17.

² Луць Л. Формування правового механізму взаємодії України з Радою Європи та Євросоюзом. Віче. 2006. Вип. 7–8. С. 54.

³ Давиденко Л.М. Забезпечення прав і свобод громадян при здійсненні митних процедур (організаційно-правові аспекти) : дис. ... канд. юрид. наук. Дніпропетровськ, 2007. С. 99.

(митний контроль, митне оформлення), а отже, не впливає на структуру митних органів та питання їх компетенції¹.

Зазначимо, що робота із впровадження європейських митних стандартів в Україні уже відбувається. Так, наприклад, значним стимулом для принципового перегляду й активізації роботи у цьому напрямку вважаємо видання Президентом України Указів від 24.10.2003 р. № 1208 «Про серйозні недоліки в роботі Державної митної служби України»² та № 1209 «Про заходи щодо підвищення ефективності діяльності митної служби України»³. У 2004 р. Державною митною службою України впроваджено застосування вантажної митної декларації в електронній формі. Цей експеримент був регламентований Тимчасовими правилами митного контролю і митного оформлення товарів і транспортних засобів, що декларуються з поданням вантажної митної декларації в електронній формі, затвердженими Наказом Держмитслужби України від 15.09.2004 р. № 671⁴. Електронна форма декларування товарів передбачалася Положенням про вантажну митну декларацію, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 09.06.1997 р. № 574⁵, проте, звертаємо увагу, що й вона не застосовувалась у зв'язку з тим, що не існувало законодавчих підстав для застосування електронного документообігу та електронного цифрового підпису.

Із прийняттям Законів України від 22.05.2003 р. № 851-IV «Про електронні документи та електронний документообіг»⁶ та від 22.05.2003 р. № 852-IV «Про електронний цифровий підпис»⁷

¹ Філатов В.В. Імплементация міжнародних норм до митного законодавства України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2012. С. 18.

² Про серйозні недоліки в роботі Державної митної служби України : Указ Президента України від 24.10.2003 р. № 1208/2003. *Урядовий кур'єр*. 2003. № 202.

³ Про заходи щодо підвищення ефективності діяльності митної служби України : Указ Президента України від 24.10.2003 р. № 1209/2003. *Урядовий кур'єр*. 2003. № 202.

⁴ Про проведення експерименту з використання електронної форми декларування : наказ Державної митної служби України від 15.09.2004 р. № 671. *Офіційний вісник України*. 2004. № 46. Ст. 3083.

⁵ Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 9 червня 1997 р. № 574 та від 1 березня 2002 р. № 243 : постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.2010 р. № 212. *Офіційний вісник України*. 2010. № 15. Ст. 707.

⁶ Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст. 275.

⁷ Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22.05.2003 р. № 852-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст. 276.

відповідні нормативно-правові підстави були створені, а електронне декларування поширювалося винятково на тих суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, які за згодою Державної митної служби України брали участь в експерименті із впровадження електронного декларування. Основою для створення цих нормативних актів став Типовий закон ЮНСІТРАЛ «Про електронні підписи»¹.

Наказом Державної митної служби України від 18.10.2006 р. № 907 було затверджено Концепцію створення, впровадження і розвитку системи електронного декларування товарів, яка мала на меті прискорення товарообігу, скорочення часу на здійснення митного контролю, виключення суб'єктивних факторів при здійсненні митних процедур².

У 2008 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.09.2008 р. № 1236-р. схвалено Концепцію створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця», що передбачала її поетапну реалізацію впродовж 2009–2013 рр.³ Електронна митниця (англ. e-Customs) розглядається як багатофункціональна комплексна система, що існує у митних органах країни і поєднує інформаційно-комунікативні технології та сукупність механізмів їх застосування, а також дає можливість підвищити якість митного регулювання та вдосконалити митне адміністрування⁴. Основою для створення вищезазначеного нормативного документа стало приєднання України до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур у зміненій редакції⁵.

У 2010 р. було оприлюднено Концепцію реформування Митної служби України «Обличчям до людей», основною метою якої

¹ Типовий закон ЮНСІТРАЛ про електронні підписи від 05.07.2001 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_937 (дата звернення: 20.07.2017).

² Про затвердження Концепції створення, впровадження і розвитку системи електронного декларування товарів : наказ Державної митної служби України від 18.10.2006 р. № 907. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/МК061325.html (дата звернення: 22.07.2017).

³ Про схвалення Концепції створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця» України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.09.2008 р. № 1236-р. *Офіційний вісник України*. 2008. № 71. Ст. 2392.

⁴ Волик О.Ф., Кашеева О.В., Дорда І.В. Митні інформаційні технології : навчальний посібник. Київ : Знання, 2011. С. 14.

⁵ Про приєднання України до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур у зміненій редакції згідно з Додатком I до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур : Закон України від 05.10.2006 р. № 227-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 48. Ст. 476.

є максимальне наближення митних процедур до європейських і світових стандартів, їх максимальне спрощення на всіх етапах, скорочення впливу людського фактора на результати митного оформлення, реалізація повноцінного партнерства між митними органами і бізнесом.

Так, згідно із зазначеною Концепцією, встановлено термін реформування митної служби України – 2010–2015 рр., упродовж якого основними завданнями є¹: приведення національного законодавства у митній сфері у відповідність до міжнародних стандартів; законодавче і нормативне спрощення процедур митного контролю та митного оформлення; спрощення та розширення переліку методів гарантування і сплати податків; розвиток застосування принципу «єдиного вікна» і єдиного державного контрольного органу у пункті пропуску; розвиток системи «уповноважених економічних операторів»; створення безпаперового середовища надання державних послуг у митній сфері – електронне декларування; розширення джерел отримання достовірної митної інформації; створення уніфікованих і прозорих правил визначення митної вартості товарів та їх класифікації; підвищення прозорості інформації щодо митних процедур і правил; розвиток діалогу і співробітництва з бізнесом.

Нині, лівова частина поставлених завдань реалізована тією чи іншою мірою, однак, актуальним залишається питання системного та комплексного удосконалення сучасного митного законодавства України. Як зазначалося вище, суттєві позитивні зміни можуть відбутися у разі наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС, впровадження їх у систему законодавства та їх реалізація. З точки зору розвитку системи законодавства у цілому відмітимо, що реалізація стандартів ЄС в Україні має здійснюватися комплексно, а не розв'язувати окремі питання.

Погоджуючись із Ф.Г. Кляном, можна зазначити, що залишається низка проблем більш загального, ніж суто митні справи, характеру. Насамперед це – необхідність удосконалення усієї системи

¹ Обличчям до людей : Концепція реформування діяльності митної служби України від 29.10.2010 р. URL: http://www.mdoffice.com.ua/pls/mdoffice/aSNewsDic.getNews?dat=01112010&num_c=180732 (Дата звернення: 27.07.2017).

законодавства України у галузі зовнішньоекономічних зв'язків, приведення їх у відповідність до чинних у міжнародному спілкуванні принципів та норм, що є головним завданням у зв'язку з наміром створення Україною зони вільної торгівлі та підписанням угоди про асоційоване членство з ЄС¹.

Крім того, важливим у контексті імплементації митних стандартів ЄС для України є виконання розпорядження КМУ від 17.09.2014 р. № 847-р «Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони», яке затверджує план заходів з імплементації Угоди про асоціацію на 2014–2017 рр.²

Розпорядженням КМУ від 18.02.2016 р. № 217-р затверджено План заходів з імплементації розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2016–2019 рр.,³ передбачає таке. Відповідно до глави 1 Плану заходів з імплементації національний режим та доступ товарів на ринки визначається методика скасування сторонами рівнів увізних мит, як того вимагає ст. 29 Угоди про асоціацію.

На цьому етапові одним із завдань є підготовка порядку скасування сторонами ввізних мит на товари, які походять з іншої сторони, відповідно до чого Україна має розробити такий порядок та процедуру його затвердження та погодити їх з ЄС.

Глава 5 Плану заходів з імплементації регулює митні питання та сприяння торгівлі, встановлює необхідність приєднання

¹ Осика С.Г. Генеральна угода з тарифів та торгівлі як основа універсального міжнародно-правового регулювання світової торгівлі. Система Світової організації торгівлі як основа регулювання глобальних торговельних процесів. Київ : УАЗТ, 1999. С. 122.

² Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.09.2014 р. № 847-р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 77. Ст. 2197.

³ Про внесення змін до розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. № 847 : розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 р. № 217-р. *Офіційний вісник України*. 2016. № 26. Ст. 1044.

до Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами від 20 травня 1987 р. та Конвенції про єдиний режим транзиту від 20 травня 1987 р. Так, п. 35 Плану заходів з імплементації передбачено встановлення електронної системи обміну даними про товари, які переміщуються транзитом, між всіма митними органами-учасниками транзиту та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності шляхом виконання плану імплементації Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами від 20 травня 1987 р. та Конвенції про єдиний режим транзиту від 20 травня 1987 р., схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2015 р. № 391 «Про схвалення розроблених Міністерством фінансів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС у сфері оподаткування, митних питань та сприяння торгівлі»: забезпечення тестового функціонування системи NCTS на національному рівні; ратифікація Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами від 20 травня 1987 р. та Конвенції про єдиний режим транзиту від 20 травня 1987 р. протягом шести місяців з дати отримання Україною запрошення від Сторони ЄС щодо приєднання до зазначених Конвенцій на правах договірної сторони¹.

Відповідно до п. 36 Плану заходів з імплементації передбачено прийняття актів законодавства, які нададуть найбільш сприятливих умов для торгових операторів (Регламент (ЄС) 952/2013 Європейського Парламенту та Ради від 9 жовтня 2013 р., яким встановлюється Митний кодекс Союзу, крім ст.ст. 4, 10, 11, 24, 25, 54, 46 (п.п. 3, 5–8), 50 (п. 1), 99, 178, 179, 204, 278).

Пункт 37 Плану заходів з імплементації серед завдань визначає імплементацію Регламенту Ради (ЄС) 1186/2009, що встановлює систему Співтовариства для звільнення від сплати мит країн (розділ I «Сфера застосування та визначення» та розділ II «Звільнення від ввізного мита»), та Директиви Ради (ЄС) 2007/74/ЄС про звільнення від податку на додану вартість і акцизів на товари, що ввозяться особами, які подорожують із третіх країн (розділ 3 «Кількісні обмеження»).

¹ Про внесення змін до розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. № 847 : розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 р. № 217-р. *Офіційний вісник України*. 2016. № 26. Ст. 1044.

Виконання плану імплементації Регламенту Ради (ЄС) 1186/2009, що встановлює систему Співтовариства для звільнення від сплати мит країн, та Директиви Ради (ЄС) 2007/74/ЄС про звільнення від податку на додану вартість і акцизів на товари, що ввозяться особами, які подорожують із третіх країн, схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2015 р. № 391 «Про схвалення розроблених Міністерством фінансів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС у сфері оподаткування, митних питань та сприяння торгівлі»¹.

Відповідно до п. 38 Плану заходів з імплементації імплементація Регламенту (ЄС) 608/2013 Європейського Парламенту та Ради від 12 червня 2013 р. про митний контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності та Імплементаційного Регламенту Комісії (ЄС) 1352/2013 від 4 грудня 2013 р., яким встановлюються форми документів, передбачені Регламентом (ЄС) 608/2013 Європейського Парламенту та Ради щодо митного контролю за дотриманням прав інтелектуальної власності.

Пунктом 19 Плану заходів з імплементації визначено важливість імплементації найкращих європейських практик, у тому числі Митних прототипів «Customs Blueprints» в оновленій редакції шляхом розроблення проєкту Стратегії розвитку митної справи в Україні на підставі Митних прототипів «Customs Blueprints» в оновленій редакції.

Процес наближення митного законодавства України до стандартів ЄС відіграє одну з ключових ролей у процесі європейської інтеграції України. Євроінтеграційні тенденції розвитку сучасного національного митного законодавства України забезпечують можливість більш тісної економічної співпраці України та ЄС.

Необхідно зазначити, що КМУ прийняв Середньостроковий план пріоритетних дій Уряду до 2020 р., відповідно до якого одним із ключових пріоритетів відповідно до мети Уряду є зростання рівня життя громадян і підвищення його якості в результаті сталого економічного розвитку є економічне зростання, яке містить підтримку експорту, розвиток вітчизняної промисловості, дерегуляцію, залучення

¹ Биков І.О. Деякі питання імплементації європейських митних стандартів до законодавства України. *Право і суспільство*. 2017. № 1. С. 126.

інвестицій та сприятливий бізнес-клімат¹, що, на нашу думку, є неможливим без ефективної митної та податкової політики.

Здійснивши аналіз останніх напрацювань Уряду, можна зробити висновок, що з метою виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у частині впровадження до національного законодавства стандартів митного законодавства ЄС – внесено на розгляд Верховної Ради України проєкт Законів України «Про внесення змін до Митного кодексу України» (реєстраційний № 4615)² та «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» (реєстраційний № 6016)³. На розгляд Верховної Ради України було внесено законопроект «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо оптимізації територіальних органів державної фіскальної служби» (реєстраційний № 4515)⁴ та «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України» (реєстраційний № 4614)⁵.

У межах реалізації системної реформи митниці та з метою наближення українського законодавства у податковій та митній сферах до норм Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у частині створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі з ЄС на розгляд Верховної Ради України внесено проєкт Законів України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо уповноваженого економічного оператора та спрощень митних формальностей»

¹ Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік : розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.04.2017 р. № 275-р. *Урядовий кур'єр*. 2017. № 85.

² Про внесення змін до Митного кодексу України : проєкт Закону України від 06.05.2016 р. № 4615. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59006 (дата звернення: 20.06.2017).

³ Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : проєкт Закону України від 03.02.2017 р. № 6016. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61045 (дата звернення: 20.06.2017).

⁴ Про внесення змін до Митного кодексу України щодо оптимізації територіальних органів державної фіскальної служби : проєкт Закону України від 22.04.2016 р. № 4515. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=4515&skl=9 (дата звернення: 21.06.2017).

⁵ Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України : проєкт Закону України від 06.05.2016 р. № 4614. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59005 (дата звернення: 22.06.2017).

(реєстраційний № 4777)¹ та «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій із ввезення на митну територію України товарів уповноваженими економічними операторами» (реєстраційний № 4776)².

Як зазначалося у дослідженні, інтеграційне право ЄС також впливає на внутрішнє законодавство третіх держав не членів ЄС.

Інтеграція до Європейського співтовариства є ключовим вектором національної політики України. Важливим елементом та основною умовою євроінтеграції України є узгодження національного митного законодавства із митним законодавством ЄС. Як зазначалося у другому розділі роботи, існують різні підходи до ідентифікації цього процесу, але, на нашу думку, у контексті підписання Угоди про асоціацію слід говорити саме про наближення митного законодавства до стандартів ЄС.

Відмітимо, що у питаннях наближення митного законодавства України до стандартів ЄС є певне коло термінів, які інколи є синонімічними. Так, у літературі використовуються такі поняття: трансформація, адаптація, гармонізація, імплементація, апроксимація, уніфікація. У зв'язку із чим нами у розділі 2 роботи, чітко розмежовано неоднозначні, на нашу думку, поняття, та обґрунтовано використання поняття «наближення» законодавства у контексті Угоди про асоціацію.

Видається, європейський підхід, виражений в Угоді про асоціацію, стосовно бачення подальшої співпраці України та ЄС у галузі розвитку національного митного законодавства України описаний саме терміном «наближення», а тому вважаємо використання цього терміна найбільш вдалим та обґрунтованим вимогами Угоди про асоціацію.

¹ Про внесення змін до Митного кодексу України щодо уповноваженого економічного оператора та спрощень митних формальностей : проект Закону України від 03.06.2016 р. № 4777. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59320 (дата звернення: 22.06.2017).

² Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій із ввезення на митну територію України товарів уповноваженими економічними операторами : проект Закону України від 03.06.2016 р. № 4776. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59318 (дата звернення: 23.06.2017).

Так, на думку С.В. Грищака, можна виокремити такі форми адаптації законодавства: апроксимація (від лат. *approximare* – «наближення») – процес прийняття, внесення змін чи скасування правових норм з метою наближення положень актів національного законодавства до положень актів законодавства іншої держави, групи держав або міжнародної спільноти у цілому; імплементація (від лат. *impleo* – «наповнення», «виконання») – правотворча діяльність держави з метою реалізації прийнятих відповідно до міжнародного права зобов'язань; транспозиція – (від лат. *transpositio* – «перекладання») – процес прийняття, внесення змін чи скасування правових норм з метою досягнення ідентичності з відповідними донорськими актами. Транспозиція може означати копіювання тексту законодавчого документа дослівно в національне законодавство або пряме посилання на міжнародний акт у національному законодавстві; координація – (від лат. *coordinatio* – «взаємне упорядкування») – процес узгодження тієї частини національного законодавства та практики його застосування, згідно з якою наближення або транспозиція є неможливою або непотрібною. Іншими видами правової інтеграції автор називає уніфікацію та гармонізацію¹.

На думку М.Л. Смолярової, адаптація законодавства України до законодавства ЄС є послідовним процесом наближення її правової системи, включаючи законодавство, правотворчість, юридичну техніку, практику, правозастосування до правової системи Європейського Союзу відповідно до критеріїв, що висувуються Європейським Союзом до держав, які мають намір до нього приєднатися².

На нашу думку, ключовою формою адаптації національного законодавства до законодавства ЄС є процес його наближення або апроксимації. Вважаємо, що апроксимація, як процес створення нових правових норм шляхом внесення змін чи скасування правових норм з метою наближення положень актів національного законодавства до положень актів законодавства ЄС є найбільш вдалою формою реалізації в Україні митних стандартів ЄС.

¹ Гришак С.В. Теоретичні основи адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. *Форум права*. 2012. № 4. С. 273–275.

² Смолярова М.Л. Поняття та зміст адаптації законодавства про працю України до законодавства Європейського Союзу. *Право та державне управління*. 2011. № 2. С. 19–20.

Як зазначає В.К. Забігайло, однією із форм адаптації є наближення (або апроксимація) – процес наближення (або апроксимація) є процесом прийняття, внесення змін чи скасування правових норм з метою наближення положень національного законодавства до положень актів законодавства Європейського Союзу для створення належних умов імплементації правового порядку Європейського Союзу¹.

На думку К.В. Яценко, термін «адаптація» вживається у ширшому значенні, ніж термін «наближення», і охоплює не тільки проведення гармонізації та уніфікації законодавства України із законодавством ЄС, але і здійснення усього комплексу заходів, необхідних для приведення законодавства України у відповідність до вимог нормативно-правових актів ЄС².

Є.Л. Стрельцов зазначає, що для здійснення якісного правового регулювання необхідно визначитися з формою такого регулювання, яка буде у змозі найбільш точно відобразити та закріпити у відповідних нормативно-правових актах ті правові наміри, які є необхідними для цього. Правова інтеграція протягом достатнього часу визначалась як апроксимація³. Апроксимація спочатку використовувалась в математиці, а вже потім почала використовуватися в інших галузях знання, як «метод наближення»⁴.

Таким чином, під апроксимацією або «наближенням» традиційно визначають метод, який полягає у тому, що одні об'єкти пізнання іншими, які є близькими до вихідних, але є простішими, що відповідають вимогам часу.

Є.Л. Стрельцов пропонує поділити апроксимацію і виокремити з неї два окремих напрямки закріплення процесів правової інтеграції: уніфікацію та гармонізацію⁵.

¹ Забігайло В.К. Право України в контексті його апроксимації до права Європейського Союзу. *Україно-європейський журнал міжнародного та порівняльного права*. 2000. Т. 1. С. 11.

² Яценко К.В. Місце гармонізації в процесі адаптації законодавства України до законодавства Європейських Співтовариств. *Український часопис міжнародного права*. 2003. № 1. С. 57.

³ Стрельцов Є.Л. Сучасні проблеми правової апроксимації. *Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку*. Одеса : Фенікс, 2013. С. 96.

⁴ Монастирський О.П. Європейська національна нормативно-правова уніфікація. *Вісник Львівського університету. Серія: Юридична*. 2012. Вип. 56. С. 38.

⁵ Стрельцов Є.Л. Сучасні проблеми правової апроксимації. *Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку*. Одеса : Фенікс, 2013. С. 96.

При наближенні національного митного законодавства до стандартів ЄС можна говорити про фактичне створення митного законодавства нової якості, яке відповідало б європейським стандартам¹.

Вважаємо, що вступ до ЄС залежить і від того, наскільки Україна зможе прийняти інтеграційне законодавство ЄС. Інтегрована Європа, як вбачається, менше піддається впливові кризових явищ економіки та фінансової системи. Вважаємо, що наближення митного законодавства до стандартів ЄС є елементом системи переходу України на митне законодавство ЄС, яке має інтеграційний характер.

Створення спільних митних норм України та ЄС, на нашу думку, на початковому етапі для України може бути реалізований саме завдяки процесу наближення національного митного законодавства України до стандартів митного законодавства ЄС. Іншими словами, Україна змінюючи своє митне законодавство шляхом його апроксимації до митного законодавства ЄС, оновлює свою систему джерел митного права та митного законодавства, що забезпечує появу оновленого митного законодавства України, яке відповідає митним стандартам ЄС та забезпечує Україні можливість інтегрувати митне законодавство ЄС в національну систему, що дозволить Україні у перспективі перейти на митне законодавство ЄС².

На нашу думку, апроксимація митного законодавства є процесом наближення національного митного законодавства до стандартів митного законодавства ЄС, однак питання апроксимації чинного митного законодавства України до діючих митних стандартів ЄС, як видно, вирішується недостатньо ефективно.

Тенденція апроксимації або наближення (зближення) національного митного законодавства України до стандартів ЄС останніми роками набирала сили. На нашу думку, така тенденція пов'язана з прагненням України сформулювати якісно нове митне законодавство, яке відповідало б європейському.

¹ Биков І.О. Апроксимація національного митного законодавства до стандартів ЄС. *Актуальні проблеми реформування системи законодавства України* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 27–28 січ. 2017 р.). Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. С. 34.

² Bykov I.O. Ukrainian customs legislation approximation to EU standards. *Legea si Viata*. 2017. № 5. С. 20.

3.2. Форми та методи наближення митного законодавства України до стандартів ЄС

Протягом останніх років спостерігається тенденція до реформування інституційних та організаційних основ державного управління митною службою. Сучасне митне законодавство розвивається синхронно не лише з розвитком та вимогами економічних процесів, потреби яких воно має задовольняти, але і з впливом митного законодавства та стандартів ЄС, яким має відповідати у контексті державної політики положенням Угоди про асоціацію.

В національній доктрині адаптованість форм і методів державного управління було досліджено в роботах Б.А. Кормича і С.В. Ківалова «Митна політика України» та Б.А. Кормича «Державно-правовий механізм митної політики України», у яких автори виокремили форми державної діяльності у митній сфері: правові (правовстановлююча, правозастосовча, правоохоронна, договірна) та неправові (організаційні дії та матеріально-технічні операції). Уже тоді дослідники зробили революційний висновок не лише на галузевому, але й на загальнопублічному рівні: на теперішній час важливого значення в державному управлінні набуває така нова форма діяльності органів виконавчої влади, як адміністративний договір¹.

Вважаємо актуальною думку В.Я. Настюка, яким проаналізовано форми і методи здійснення митної справи. До форм митної діяльності науковець зараховує: видання нормативних митних актів; видання індивідуальних (ненормативних) актів щодо вирішення окремих митних справ; проведення організаційних заходів оперативнослужбового характеру; здійснення матеріально-технічних операцій. Автором, виокремлено також організаційно-регулятивну та процесуальну форми діяльності митних органів². Поділяємо позицію значимості виокремлення процесуальної форми діяльності національних митних органів.

¹ Ківалов С.В. Митна політика України : підручник. Одеса : Юрид. л-ра, 2001. С. 69.

² Настюк В.Я. Адміністративно-правові проблеми законодавчого регулювання митної справи в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2005. С. 10–11.

В.В. Філатовим розглядаються правові форми міжнародної митної співпраці, до яких віднесено обмін інформацією, створення єдиного інформаційно-аналітичного центру з питань митної справи тощо. При цьому під міжнародною митною співпрацею дослідник розуміє окремий вид діяльності органів державної влади, головною метою якого є удосконалення національної митної справи відповідно до світових стандартів¹, що фактично є сегментом державного управління.

Аналіз положень ч. 1 ст. 7 МК України дає змогу зробити висновок, що державна митна справа являє собою сукупність заходів, спрямованих на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи. Відповідно до ст. 5 МК України державна митна політика – це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки. Державна митна політика є складовою частиною державної економічної політики².

Виходячи з положень ч. 1 ст. 7 МК України, можна зробити висновок, що державна митна справа може бути визначена як уся діяльність щодо реалізації даної політики, а апроксимація митного законодавства до стандартів ЄС визначається як елемент такої політики.

На нашу думку, фундаментально забезпечення наближення митного законодавства України до стандартів ЄС має здійснювати центральний орган виконавчої влади, що власне має відбуватися завдяки розвитку митної справи. Очевидним є те, що митні формальності та питання, які безпосередньо пов'язані з переміщенням товарів через митний кордон (справляння митних платежів, здійснення митного контролю та митного оформлення, застосування нетарифного регулювання) є процесами, які можуть відбуватися лише у руслі, означеному центральним органом виконавчої влади.

¹ Філатов В.В. Правові форми співробітництва у галузі удосконалення митного законодавства України. *Митна справа*. 2009. № 6. С. 29.

² Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, 46–47, 48. Ст. 552.

З огляду на викладене вище, виникає питання форм та методів, які зможуть забезпечити наближення національного митного законодавства до європейських стандартів. Дослідження адміністративно-правових форм забезпечення апроксимації сучасного митного законодавства до стандартів ЄС показало, під формою забезпечення апроксимації очевидним вбачається зовнішній вияв змісту такого явища.

Очевидним є те, що адміністративно-правовими формами апроксимації національного митного законодавства до стандартів ЄС, є способи зовнішнього вираження змісту та суті даної владної управлінської діяльності. Очевидно, що для пізнання змісту апроксимації національного митного законодавства до стандартів ЄС форма відіграє ключову роль. Так, через осмислення форм та методів процесу апроксимації відкривається можливість усвідомлення змісту даної управлінської діяльності.

Звертаючись до п. 9 ч. 1 ст. 8 МК України, яка встановлює принципи здійснення державної митної справи, можна зробити висновок, що апроксимація національного митного законодавства до стандартів ЄС має ґрунтуватися на принципах гласності та прозорості¹.

Так, у контексті дослідження, необхідно зазначити, що традиційним способом закріплення методів управління є їх правова форма вираження. В.Б. Авер'янов, зазначає, що форми державного управління підлягають адміністративно-правовому регулюванню, яке набуває значення своєрідної «форми форм»². Таким чином, правове регулювання може розцінюватися у цілому як форма управління (адміністрування), а тому правова форма, на нашу думку, може розглядатися як спосіб закріплення владного впливу.

Так, на нашу думку, під «формою наближення митного законодавства до стандартів ЄС», точніше визначати спосіб зовнішнього вираження владного та управлінського впливу. У такому разі засоби, що традиційно називалися формами державного управління, нині переходять у поняття форм публічного управління (адміністративні акти, адміністративні договори тощо).

¹ Там само.

² Авер'янов В.Б., Андрійко О.Ф., Битяк Ю.П. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. У 2 т. Т. 1. Київ : Юрид. думка, 2007. С. 275.

Наприклад, В.В. Галуцько веде мову про адміністративні акти, адміністративні договори, юридично значущі дії та матеріально-технічні операції як про «форми адміністративного права»¹.

Правові форми забезпечення апроксимації митного законодавства України до стандартів ЄС зазвичай виокремлюються за такими ознаками: юридичними наслідками, правовими наслідками, юридично значущими наслідками. При вивченні правових форм наближення митного законодавства до стандартів ЄС вони сприймаються як синоніми, хоча присутня певна нетотожність понять, яка, видається, у даному контексті є несуттєвою. Юридичні наслідки вважаємо за доцільне розкрити у контексті зв'язку «юридичний факт – правовідносини». Так, під юридичним фактом розуміється передбачена приписами законодавця визначена життєва обставина, яка призводить до настання юридичних наслідків, які реалізовані шляхом виникнення, зміни чи припинення правовідносин.

Як зазначає О.Ф. Скакун, юридичні факти можуть спричинити юридичні наслідки, що не втілюються у правовідносинах, при цьому науковець виокремлює такі види наслідків: виникнення, зміна, припинення правовідносин; породження суб'єктивних прав та юридичних обов'язків². Крім того, сучасними вченими виокремлюються так звані правоперешкоджаючі факти – обставини, які є перепорою реалізації норм права, унеможливаючи виникнення, зміну, припинення певних правовідносин. Так. Г.В. Акініна, узагальнюючи існуючі заперечення проти виокремлення правоперешкоджаючих фактів, зазначає недопустиме віднесення до юридичних фактів обставин, властивість яких полягає саме в тому, що вони не викликають настання правових наслідків³.

С.С. Алексєєв виокремлює правовідновлюючі та правозупиняючі юридичні факти⁴. О.І. Харитонова юридичні факти поділяє

¹ Галуцько В.В., Олєфір В.І., Пихтін М.П. Адміністративне право України : навч. посіб. У 2 т. Т. 1. Херсон : Херсон. міськ. друкарня, 2011. С. 178.

² Скакун О.Ф. Теорія права і держави : підручник. Київ : Алерта, КНТ, ЦУЛ, 2010. С. 401–402.

³ Акініна Г.В. Юридичні наслідки смерті як юридичного факту у цивільному праві. Університетські наукові записки. 2012. № 3(43). С. 104.

⁴ Ковальська В.С. Класифікація юридичних фактів у сімейному праві України. Університетські наукові записки. 2010. № 3(35). С. 82–85.

за правовими наслідками на такі групи, що: встановлюють право; змінюють право; припиняють право; перешкоджають виникненню або трансформації права; призупиняють право; поновлюють право¹. Крім того, цікавою є і думка А.М. Шульги, який відмітив, що юридичне значення має і поведінка, котра не є свідомим і вольовим результатом зовнішнього виразу в ній людської особистості. У такому випадку норма права також передбачає відповідні юридичні наслідки².

Таким чином, правовими формами апроксимації національного митного законодавства до стандартів ЄС є способи зовнішнього вираження процесу апроксимації, які відіграють роль юридичних фактів, що приводять до виникнення, зміни або припинення означених правовідносин у сфері державної митної політики, правові форми приводять до юридичних наслідків, а результати неправових переходять у правові і лише через них впливають за динаміку правової реальності.

Однією з основних форм апроксимації національного митного законодавства до стандартів ЄС є адміністративний акт або ж його синонімічні поняття «управлінський акт», «правовий акт управління». Так, у літературі виокремлюють дві основні форми адміністративних актів – нормативні та індивідуальні, хоча зустрічається одночасне застосування обох підходів³.

На нашу думку, у контексті наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС доцільно виокремлювати такі форми апроксимації: традиційні та нетрадиційні. До традиційних пропонуємо відносити видання адміністративних актів (у галузевому контексті) та укладення адміністративних договорів. Нетрадиційними формами наближення національного митного законодавства до європейських стандартів пропонуємо розглядати застосування (реалізацію) застосування принципів та практик ЄС і реалізацію публічно – приватного партнерства.

¹ Харигонова О.І. Адміністративно-правові відносини (проблеми теорії) : монографія. Одеса : Юрид. л-ра, 2004. С. 94.

² Шульга А.М. Юридично значуща поведінка особистості: поняття, основні ознаки. Форум права. 2012. № 1. С. 1101.

³ Ківалов С.В. Адміністративне право України : навч. посіб. Одеса : Фенікс, 2011. С. 61–63.

Викладене вище обумовлює сприйняття адміністративного акта у галузевому контексті у значенні дії суб'єкта владних повноважень, спрямованої на одностороннє владне упорядкування суспільних відносин у сфері державної митної справи. Так, адміністративний акт має правотворчий або правозастосовний характер, безпосередньо призводить до настання правових наслідків та, як правило має вираження у документальні форми. А тому актом є не лише результат, але й дії, що ведуть до відповідного рішення, обумовлюючи його зміст та якість. А тому, на нашу думку, адміністративний акт можна розглядати не лише як форму, але і як метод наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС, оскільки він, як обґрунтовано вище, є не лише результат, але й дії, що ведуть до відповідного рішення, обумовлюючи його зміст та якість.

У контексті дослідження адміністративні акти можуть бути класифікованими на підставі таких критеріїв: 1) за дією у просторі: уся територія України, територія одного або декількох регіонів держави, частини однієї або декількох адміністративних одиниць; 2) за дією у часі: постійні або тимчасові (діють протягом конкретно визначеного періоду або покликані забезпечити проведення митних формальностей, що за своєю природою обмежені в часі); 3) за формою вираження: словесні (усні та письмові); конклюдентні (акти, що вчиняються шляхом здійснення певних дій, рухів, жестів, зміст і правове значення яких є наперед обумовленими. Такі акти досить часто зустрічаються у сфері державної митної справи та знайшли відображення у законодавстві – п. 10 ч. 1 ст. 4 МК України¹ – дозвіл органу доходів і зборів – надання особі органом доходів і зборів усно, письмово (паперовим або електронним документом) чи шляхом проставлення відбитка особистої номерної печатки на супровідних документах (деклараціях, відомостях) права на вчинення певних дій); акти-знаки (часто не виокремлюються дослідниками, зараховуючись до змісту конклюдентних актів). До них можна віднести позначення та покажчики руху «зеленого» і «червоного» коридорів, біла лінія закінчення «зеленого» коридору; 4) за юридичним

¹ Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44–45, 46–47, 48. Ст. 552.

вираженням: постанова, розпорядження, наказ, указ, інструкція, правила, положення, порядок, рішення, доручення, дозвіл, акт тощо. Законодавством чітко визначаються юридичні форми актів окремих суб'єктів: укази і розрядження Президента; постанови та розпорядження Уряду; накази ДФС тощо. У державній митній справі присутні незвичні юридичні форми адміністративних актів: картки відмови у прийнятті митних декларацій, митному оформленні чи пропуску товарів через митний кордон; листи, що видаються центральним органом виконавчої влади, що видаються територіальними органами і мають індивідуальний характер; 5) за юридичними властивостями: нормативні (загальнообов'язкові правила поведінки, що розраховані на багаторазове застосування, стосовно невизначеного кола осіб у ситуаціях, які врегульовані нормою права), індивідуальні (забезпечують вирішення конкретних питань управління у державній митній справі шляхом визначення міри можливої або необхідної поведінки особи чи осіб у конкретній ситуації), змішані (містять як норми права, так і персоналізовані правозастосовні приписи разового використання).

Адміністративні акти можуть бути реалізованими за умови наявності юридичної та фактичної складової. Юридична складова містить у собі наявність права правотворчості або правозастосування, нормативно закріплена та породжує юридичні наслідки, фактична складова – життєві обставини, які обумовлюють необхідність адміністративних актів.

Крім того, до вчинення адміністративного акту можуть призводити такі обставини. Так, ч. 7 ст. 263 МК України, орган доходів і зборів на підставі заяви та доданих до неї документів продовжує строк декларування¹. У цьому разі, заява є підставою для реалізації повноважень митного органу для виконання відповідного акту, а з іншого боку – така заява повідомляє про потребу у правозастосування, що логічніше визначити як намір до вчинення адміністративного акту.

До того ж митні органи можуть надавати консультації з питань практичного застосування національного митного законодавства,

що власне реалізується за зверненням особи. Такі консультації можуть бути як громадянам, так і суб'єктам господарювання та можуть надаватися в усній, письмовій (паперовій) та електронній формах, які також можуть призводити до юридичних наслідків.

Митні органи можуть також бути ініціаторами надання консультацій у разі, якщо це необхідно для прийняття адміністративного акту. Так, у порядку ч. 4 ст. 57 МК України з метою визначення митної вартості товару при застосуванні другорядних методів визначення митної вартості передує процедура консультацій між органом доходів і зборів та декларантом¹.

У сфері державної митної справи мають юридичне значення і попередні рішення, які приймаються з питань класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД, визначення країни походження товарів, надання дозволу на поміщення товарів в окремі митні режими, дозвіл, необхідний для поміщення товарів у митні режими переробки на митній території України, переробки за межами митної території України, відповідно до ч. 10 ст. 149 та ч. 10 ст. 165 МК України².

Наряду з адміністративними актами у сфері державної митної справи присутні адміністративні договори, які, як зазначалося вище, є наступною традиційною формою наближення митного законодавства України до стандартів ЄС з огляду на таке.

В літературі адміністративні договори визначаються як новий спосіб зовнішнього вираження публічного управління у державній митній справі та запроваджують узгоджувальні засоби у взаємовідносинах співпраці між державою, суспільством, людиною.

Визначальними ознаками адміністративних договорів є таке: однією із сторін є суб'єкт владних повноважень, які, власне, і реалізуються за допомогою адміністративного договору; зміст договору є обмежений компетенцією суб'єкта; їх основна мета – задоволення публічного інтересу.

Необхідно зазначити, що викладене вище знаходить своє відображення у чинному законодавстві. Так, п. 16 ч. 1 ст. 3 КАС України

¹ Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44–45, 46–47, 48. Ст. 552.

¹ Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44–45, 46–47, 48. Ст. 552.

² Там само.

визначає адміністративний договір як спільний правовий акт суб'єктів владних повноважень або правовий акт за участю суб'єкта владних повноважень та іншої особи, що ґрунтується на їх волеузгодженні, має форму договору, угоди, протоколу, меморандуму тощо, визначає взаємні права та обов'язки його учасників у публічно-правовій сфері і укладається на підставі закону для:

- розмежування компетенції чи визначення порядку взаємодії між суб'єктами владних повноважень;
- делегування публічно-владних управлінських функцій;
- перерозподілу або об'єднання бюджетних коштів у випадках, визначених законом;
- замість видання індивідуального акта;
- врегулювання питань надання адміністративних послуг¹.

На думку М.А. Бояринцевої, до адміністративних договорів не належать такі договори: про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти для власних потреб; щодо розпорядження майном, яке перебуває на їх балансі; контракти з керівниками підвідомчих підприємств, установ, організацій. Крім того, існують угоди подвійного значення, які укладаються для виконання владних функцій, але переважно мають господарський характер, як правило, вчиняються у сфері державного замовлення на закупівлю товарів, виконання робіт, надання послуг для державних потреб, державного оборонного замовлення, приватизації². Поділяємо думку А.Ю. Осадчого стосовно первинної приватноправової природи подібних угод³.

Як видно, має місце традиційне для адміністративних договорів обмеження свободи договору шляхом виключення свободи: вибору контрагента; визначення змісту договору; його розірвання або зміни.

Крім того, характерними для митної справи залишаються адміністративні договори про співробітництво, які можна характеризувати за суб'єктами на такі: 1) за вітчизняними суб'єктами владних

повноважень, наприклад, Угода про інформаційне співробітництво між Державною фіскальною службою України та Державною казначейською службою України від 12 листопада 2014 р. та Угода про міжвідомче та інформаційне співробітництво між Державною службою фінансового моніторингу України та Міністерством доходів і зборів України від 23 квітня 2014 р., якими передбачено спільне опрацювання пропозицій та шляхів вдосконалення законодавчої бази; 2) із закордонними суб'єктами владних повноважень – Протокол про взаємодію Міністерства доходів і зборів України та Державного митного комітету Республіки Білорусь у сфері митної статистики взаємної торгівлі від 07 жовтня 2013 р., яким передбачено щоквартальний та щорічний обмін даними митної статистики взаємної міждержавної торгівлі на рівні перших восьми знаків товарних номенклатур ЗЕД; можливість обміну результатами порівняльного аналізу даних; форму інформаційного запиту до іншої сторони та порядок його розгляду; проведення не рідше одного разу на рік робочих зустрічей уповноважених посадових осіб¹; 3) договори з громадськими об'єднаннями (у тому числі з міжнародним) та із суб'єктами господарювання, такі як: Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством доходів і зборів України, Американською Торговельною палатою в Україні, Європейською Бізнес Асоціацією від 16 квітня 2014 р., Меморандум про співпрацю між Міністерством доходів і зборів України та Національною спілкою журналістів України від 10 жовтня 2013 р. До основних напрямків співпраці у межах подібних угод належить вивчення та узагальнення практики застосування законодавства, проведення інформаційних заходів та роз'яснювальної роботи, передання офіційної інформації.

Як зазначалося вище, не традиційними формами наближення національного митного законодавства до європейських стандартів пропонуємо розглядати застосування принципів та практик ЄС та реалізацію публічно-приватного партнерства. Митні стандарти ЄС можуть бути реалізованими в Україні шляхом їх застосування

¹ Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–37. Ст. 446.

² Осика С.Г. Генеральна угода з тарифів та торгівлі як основа універсального міжнародно-правового регулювання світової торгівлі. *Система Світової організації торгівлі як основа регулювання глобальних торговельних процесів*. Київ : УАЗТ, 1999. С. 82–83.

³ Осадчий А. Щодо категорій публічно-правових спорів, віднесених до адміністративної юрисдикції. *Юридичний вісник*. 2013. № 1. С. 112.

¹ Філатов В.В. Імплементация міжнародних норм до митного законодавства України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2012. С. 3–19.

національними судами. А тому виконання рішень національних судів, які ґрунтуються на практиці Суду ЄС, також можуть стати формою впровадження та реалізації митних стандартів ЄС в Україні.

У порівнянні із судовою практикою, нормотворчий процес є тривалим та складнішим процесом. Так, реалізація митних стандартів ЄС в Україні шляхом виконання судових рішень, є формою наближення митного законодавства України до стандартів ЄС. Наприклад, М. Руфферт виокремлює три форми змін адміністративного права, обумовлених його європеїзацією, як тенденцією його розвитку, а саме: зміни, які виникли на підставі правових актів; зміни, обумовлені судовою практикою Європейського суду справедливості стосовно вимог ефективної імплементації права ЄС, та зміни, викликані трансфером правових концепцій з одного правопорядку до іншого через право ЄС¹.

Реалізація публічно-приватного партнерства, на нашу думку, може мати позитивні результати з огляду на можливість прийняття виважених рішень стосовно організації процесу наближення митного законодавства до стандартів ЄС та розробки Стратегії наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС. Суб'єкти публічно-приватного партнерства можуть брати участь в реалізації митних стандартів ЄС в Україні, пропонувати впровадження тих чи інших митних стандартів ЄС з огляду на їх практичну необхідність та вимоги ринку, пропонувати встановлення певних митних стандартів ЄС як обов'язкових або таких, що мають рекомендаційний характер.

Співпраця з недержавними (самоврядними) організаціями в Україні. Крім того, публічно-приватне партнерство органів ДФС є надзвичайно важливим у контексті реалізації партнерських відносин між митними органами ДФС, бізнесом та самоврядними організаціями у тому числі. Наприклад, делегування окремих контрольних повноважень стосовно дотримання митного законодавства Уповноваженим економічним операторам, утримувачам митних

¹ Schmitz T.A. Book Reviews on Matthias Ruffert (ed.). *The Transformation of Administrative Law in Europe/La mutation du droit administratif en Europe*. Munich : Sellier: *European Law Publishers*. 2007. P. 625–630. URL: <http://www.ejil.org/pdfs/19/3/1633.pdf> (дата звернення: 25.07.2018).

складів та складів тимчасового зберігання, асоціації імпортерів та експортерів тощо. Означене, на нашу думку, є позитивним не лише з точки зору саморегуляції ринку, але і з позиції оптимізації управління та державного втручання.

Слід сказати, що реалізація дискреційних повноважень певною мірою забезпечує зміну характеру впливу держави. Таким чином, прямий адміністративний вплив держави замінюється на опосередкований вплив, і в контексті наближення митного законодавства України до стандартів ЄС державне управління замінюється державним регулюванням.

Пункт 22 Міжінституційної угоди про краще нормотворення Європейського Парламенту, Ради Європейського Союзу та комісії Європейських Співтовариств 2003 року зазначає про «саморегулювання» як можливість для суб'єктів господарювання, соціальних партнерів, неурядових організацій або прийняти та серед них та для них спільних правил на європейському рівні (передусім кодекси практики або секторальні угоди)¹.

В.І. Муравйов виокремлює такі способи зближення національного права з правом ЄС: прийняття національних правових актів, які враховують тією чи іншою мірою положення права ЄС; приєднання країни – не члена ЄС до міжнародних угод, що є обов'язковими для ЄС та його держав-членів; інкорпорація у національне законодавство актів ЄС; взаємне визнання сторонами діючих у кожній із них стандартів; паралельне ухвалення країнами нормативних актів, які є ідентичними або схожими за своїм змістом з актами ЄС².

Частково погоджуємося з позицію В.І. Муравйова, за виключенням положення стосовно того, що способом зближення може бути взаємне визнання сторонами діючих у кожній із них стандартів з огляду на те, що означений процес визнання стандартів може бути, на нашу думку, лише одностороннім з огляду на таке. Україна стосовно ЄС є стороною, яка має на меті наближення до стандартів

¹ European parliament council commission interinstitutional agreement on better law-making. *Official Journal of the European Union*. 2003. P. 321/1–321/5. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003Q1231\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003Q1231(01)&from=EN) (дата звернення: 28.07.2018).

² Муравйов В.І. *Правові засади регулювання економічних відносин Європейського Союзу з третіми країнами* : дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2003. С. 242.

ЄС, а тому не може висувати жодних зобов'язань до ЄС стосовно впровадження національних стандартів в систему права ЄС.

З огляду на вищенаведене, доцільно розглядати реалізацію дискреційних повноважень за суб'єктивним складом: митні органи ДФС та недержавні (самоврядні) організації.

Митні органи ДФС, завдяки реалізації дискреційних повноважень можуть діяти з певною свободою, реалізуючи юридично допустимі рішення з огляду на фактичні обставини. Означене дає можливість стверджувати, що митні органи ДФС, як органи виконавчої влади, реалізуючи у тому числі дискреційні повноваження, можуть створювати, у рамках публічного адміністрування, процедурні норми.

Вважаємо за перспективне у контексті наближення митного законодавства України до стандартів ЄС реалізацію дискреційних повноважень не державними (самоврядними) організаціями в Україні. Видається, з метою обмеження втручання держави, як регулятора сфери економіки та торгівлі, держава може делегувати частину своїх нормотворчих та контрольних повноважень недержавним суб'єктам, залишаючи за собою лише повноваження з нагляду. Однак, за таких умов необхідним є створення ефективного механізму забезпечення контролю за дотриманням такими організаціями вимог закону.

Наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС, із точки зору інтенсивності практичної реалізації та в залежності від ступеня обов'язковості імплементації, на нашу думку, може бути реалізовано, за допомогою: методу безумовної реалізації стандартів ЄС, методу виняткових стандартів, методу селекційної стандартизації та методу найменшого стандарту.

Розглянемо детальніше запропоновану структуру методів. Вбачається, що реалізація того чи іншого методу буде залежати від конкретної мети та аспекту правовідносин, щодо яких розглядається співвідношення стандартів ЄС та національного митного законодавства.

Метод безумовної реалізації стандартів ЄС полягає в реалізації наближення до стандартів ЄС шляхом їх безпосереднього виконання, але не шляхом рецепції права, а шляхом заборони національним інститутам приймати законодавство, яке прямо або опосередковано

не узгоджується з нормами права ЄС. За цих умов національний законодавець, на нашу думку, нічим не обмежений у нормотворчості, окрім Основного закону держави та стандартів ЄС, які прагне реалізувати.

Означений метод, на нашу думку, має у своїй суті реалізацію двосторонньої регіональної співпраці (див. п. 2.2 та 2.3 роботи) у форматі максимального обмеження самостійної реалізації права та має наддержавний характер. Таким чином, держава не може самостійно реалізовувати відмінну від стандарту ЄС законодавчу ініціативу.

Метод виняткових стандартів полягає у тому, що національний законодавець може приймати національне законодавство, відмінне від стандарту ЄС, лише як виняток та за згодою ЄС. Значимо, що реалізація виняткових стандартів буде оптимальним варіантом, у контексті забезпечення національного суверенітету.

Метод селекційної стандартизації полягає у тому, що держава вибірково зобов'язана дотримуватися та реалізовувати митні стандарти ЄС. Так, наприклад, стосовно окремих товарів і послуг, хоча, на нашу думку, за умови реалізації такого методу щодо національного товаровиробника можуть залишатися чинними положення національного митного законодавства. Вважаємо, що за умов реалізації цього методу національний законодавець повинен мати право, а не обов'язок, стосовно повної стандартизації національного митного законодавства, наближаючи до стандартів ЄС лише вибіркові аспекти законодавства, які або є стратегічно важливими, або першочерговими. На нашу думку, означений метод є позитивним з позиції того, що на практиці допускає ситуацію, за якої відбувається вибір, залежно від цілей та аспектів співробітництва з усієї маси законодавства ЄС обрати те, що якомога точніше забезпечить виконання взятих зобов'язань та досягнення поставлених цілей.

Метод найменшого стандарту полягає у забезпеченні встановлення необхідного мінімуму відповідності стандартам законодавства ЄС або правового регулювання на його рівні, а національний законодавчий орган не обмежений у прийнятті норм, які можуть бути відмінними від стандартів ЄС.

Вбачається, що Кабінет Міністрів України у Стратегії наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС може визначити інтенсивність практичної реалізації в залежності від ступеня обов'язковості імплементації митних стандартів ЄС в національне митне законодавство. Зазначимо, що КМУ має право визначити пріоритетність митних стандартів ЄС для України відповідно до національних інтересів та з метою їх забезпечення.

Механізм захисту національних інтересів має спрямовуватися та координуватися Урядом України відповідно до визначеної ним Стратегії наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС і безпосередньо реалізовуватися профільним міністерством.

Захист національних інтересів може бути реалізовано шляхом здійснення оцінки відповідності митних стандартів ЄС інтересам України із наданням профільним міністерством, відповідно до повноважень, висновку щодо відповідності митних стандартів ЄС національним інтересам держави та їх відповідності національному законодавству з аналізом можливих результатів та мети впровадження стандартів ЄС, за умови їх реалізації в Україні.

3.3. Організація процесу реформування митного законодавства відповідно до положень Угоди про асоціацію

Актуальним для дослідження еволюції національної системи здійснення митної справи в Україні, у контексті наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС, є повноваження суб'єктів управління, які, на нашу думку, є основними інструментами та механізмами в побудові системи національного митного законодавства, яка відповідала б митним стандартам ЄС.

Видається, організацію процесу наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС відображено в існуючій системі органів державного управління, адже, як зазначалося вище, політика євроінтеграції визначена основним вектором державної політики України.

У контексті дослідження окремих аспектів діяльності системи органів державного управління досліджено повноваження національного митного законодавства до стандартів Європейського Союзу.

На нашу думку, доцільного говорити про політику наближення національного митного законодавства України до стандартів ЄС як про організовану систему діяльності державних органів в рамках наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС.

Вищим органом у системі органів виконавчої влади в Україні є Уряд, який здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, інші органи виконавчої влади. КМУ є основним суб'єктом (органом) публічного адміністрування державної митної справи. Відповідно до п. 4 ст. 2 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» до основних завдань Уряду належать організація і забезпечення провадження зовнішньоекономічної діяльності, митної справи. Стаття 20 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» встановлює основні повноваження КМУ¹.

Діяльність Кабінету Міністрів України, у тому числі у сфері управління державною митною справою, спрямована на забезпечення інтересів народу України у цілому шляхом виконання Основного Закону, законів України, актів Президента України, а також Програми діяльності Кабінету Міністрів України.

Кабінет Міністрів України, зокрема, спрямовує і координує роботу міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, які забезпечують проведення державної політики у сферах суспільного і державного життя, зокрема, економіка та фінанси, внутрішня і зовнішня митна політика. Уряд спрямовує і координує на практиці процес наближення митного законодавства України до стандартів ЄС у профільних підзвітних та підконтрольних йому міністерствах та інших органах виконавчої влади у цілому.

На нашу думку, актуальним для аналізу, у контексті наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС, є такі повноваження КМУ: організація та забезпечення здійснення митної

¹ Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 13. Ст. 222.

справи та забезпечення вирішення питань щодо укладення та виконання міжнародних договорів України.

Крім того, відповідно до ст. 27 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» Кабінету Міністрів України відповідно до Конституції України належить право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України¹, що, на нашу думку, може бути процедурним механізмом у контексті еволюції митного законодавства України до стандартів ЄС.

Актуальним у контексті дослідження є повноваження КМУ стосовно розробки і забезпечення виконання загальнодержавних програм. Так, відповідно до ст. 30 Закону України «Про Кабінет Міністрів України», Кабінет Міністрів України розробляє і вносить на розгляд Верховної Ради України проєкт загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку, охорони довкілля та з інших питань². Видається, елементи таких програм є невіддільною складовою політики наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС.

Необхідно зазначити, що відповідно до параграфу 81 розділу 9 Регламенту Кабінету Міністрів України, який затверджений Постановою КМУ від 18 липня 2007 р. № 950 «Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України» КМУ спрямовує і координує діяльність міністерств та інших центральних органів виконавчої влади³. З цією метою КМУ визначає стратегічні цілі, пріоритети і першочергові завдання щодо реалізації державної політики у митній сфері.

Слід зазначити, що КМУ визначає критерії оцінки ефективності діяльності центральних органів виконавчої влади та затверджує заходи, спрямовані на узгодження дій центральних органів виконавчої влади та об'єднання їх зусиль для виконання спільних завдань щодо реалізації державної політики у митній сфері.

Розділ 4 Регламенту КМУ встановлює процедурні механізми стосовно підготовки проєктів актів КМУ. Так, процедура підготовки

актів КМУ, окрім загальних питань розроблення проєкта акта, має бути опрацьована відповідно до зобов'язань України у сфері європейської інтеграції та права Європейського Союзу (acquis ЄС), що передбачено параграфом 35 Регламенту КМУ¹.

Відповідно до п. 1 Постанови КМУ від 24.02.2016 року № 160 «Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України щодо наближення законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС)» у назві параграфу 35 Регламенту КМУ було змінено слова «законодавству Європейського Союзу» на слова «зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції та праву Європейського Союзу (acquis ЄС)»². Так, відповідно до параграфу 35 указанного Регламенту проєкт постанови Кабінету Міністрів, а також проєкт розпорядження Кабінету Міністрів про схвалення концепції реалізації державної політики у відповідній сфері, концепції державної цільової програми та концепції закону підлягає опрацюванню на відповідність зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції, у тому числі міжнародно-правовим, та з урахуванням acquis ЄС.

Під час опрацювання проєкту акта Кабінету Міністрів розробником має бути визначено джерела права Європейського Союзу, що регулюють правовідносини, аналогічні тим, що планується врегулювати проєкт акта, виявлено наявність зобов'язань України у сфері європейської інтеграції, у тому числі міжнародно-правових, щодо предмета правового регулювання проєкту акта та встановлено наявність програмних документів у сфері європейської інтеграції з предмета, що регулюється проєктом акта. Пізніше проводиться порівняльний (порівняльно-правовий) аналіз та наводиться обґрунтування у разі невідповідності проєкту акта праву Європейського Союзу (acquis ЄС), міжнародним домовленостям у сфері європейської інтеграції.

Організаційне, експертно-аналітичне та інформаційне забезпечення опрацювання проєкту акта Кабінету Міністрів на відповідність

¹ Там само.

² Там само.

³ Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 р. № 950. *Офіційний вісник України*. 2007. № 54. Ст. 2180.

¹ Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 р. № 950. *Офіційний вісник України*. 2007. № 54. Ст. 2180.

² Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 385.

зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції, у тому числі міжнародно-правовим, та *acquis* ЄС здійснюється Урядовим офісом з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України.

Результати опрацювання проєкту акта Кабінету Міністрів на відповідність зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції та права Європейського Союзу відображаються розробником у відповідній довідці, встановленій Додатком 1 до пункту 3 параграфу 35 Регламенту КМУ¹.

Так, довідкою щодо відповідності зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції та праву ЄС, зокрема, визначаються назва проєкту акта та найменування органу виконавчої влади, яким розроблено цей проєкт, визначається належність проєкту акта до сфер, правовідносини в яких регулюються правом *acquis* ЄС, зазначається сфера або сфери правового регулювання, джерела права Європейського Союзу, що регулюють правовідносини, аналогічні тим, що планується врегулювати проєктом акта, визначаються наявність джерела міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції щодо предмета правового регулювання проєкту акту, а також строки впровадження відповідних зобов'язань. Крім того, наводиться інформація про відповідність положень проєкту акта відповідним положенням права ЄС та міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції.

Прем'єр-міністр України керує роботою Уряду, спрямовує його діяльність на забезпечення здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави, виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України, схваленої Верховною Радою України, та здійснення інших повноважень, покладених на Кабінет Міністрів України.

У контексті наближення національного митного законодавства України до Європейських стандартів у порядку ст. 42 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» Прем'єр-міністр України вступає у відносини з урядами іноземних держав, веде переговори і підписує міжнародні договори відповідно до закону, постанов Верховної

¹ Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 р. № 950. *Офіційний вісник України*. 2007. № 54. Ст. 2180.

Ради України та актів Президента України, прийнятих відповідно до Конституції України, вносить на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції щодо затвердження голів спільних міжурядових комісій із питань співробітництва, що утворюються на підставі міжнародних договорів, укладених від імені Кабінету Міністрів України¹.

Крім того, відповідно до пункту 2 параграфу 9 Регламенту КМУ Прем'єр-міністр, керуючи роботою Кабінету Міністрів, дає доручення, які є обов'язковими для виконання, членам Кабінету Міністрів, керівникам інших центральних органів виконавчої влади, крім тих, діяльність яких спрямовується і координується Кабінетом Міністрів через відповідних міністрів, Голові Ради міністрів Автономної Республіки Крим та головам місцевих держадміністрацій². Вважаємо за потрібне зазначити, що у разі, якщо питання, що потребує вирішення, належить до компетенції центрального органу виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Урядом через відповідного міністра, доручення Прем'єр-міністра надається такому міністрові.

Повноваження Прем'єр-міністра України, у разі відсутності Прем'єр-міністра України, за його дорученням виконує Перший віцепрем'єр-міністр України або віцепрем'єр-міністр України згідно з визначеним Кабінетом Міністрів України розподілом повноважень. Так, на теперішній час згідно із визначеним КМУ розподілом повноважень Першим віцепрем'єр-міністр України є Міністр економічного розвитку і торгівлі України та Віцепрем'єр-міністр із питань європейської та євроатлантичної інтеграції України.

У контексті дослідження актуальним є повноваження стосовно забезпечення виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України, виконання інших покладених на Кабінет Міністрів України завдань і повноважень; забезпечення підготовки питань для розгляду на засіданнях Кабінету Міністрів України; сприяння узгодженню позицій між членами Кабінету Міністрів України; забезпечення взаємодії Кабінету Міністрів України з Президентом

¹ Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 р. № 950. *Офіційний вісник України*. 2007. № 54. Ст. 2180.

² Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 385.

України та Верховною Радою України з питань діяльності Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади¹.

Відповідно до пункту 3 параграфу 9 Регламенту КМУ Перший віцепрем'єр-міністр України, віцепрем'єр-міністри України, здійснюючи надані законом повноваження, проводять за рішенням Кабінету Міністрів або за дорученням Прем'єр-міністра наради за участю керівників центральних органів виконавчої влади, Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим та голів місцевих держадміністрацій, а також робочі зустрічі та консультації із зазначеними особами, надсилають їм офіційні листи².

Як відомо, систему центральних органів виконавчої влади становлять міністерства України, які, як юридичні особи публічного права, забезпечують формування та реалізують державну політику в одній чи декількох сферах, та інші центральні органи виконавчої влади, які виконують окремі функції з реалізації державної політики.

Законодавець встановив, що міністерства та інші центральні органи виконавчої влади є юридичними особами публічного права. Відповідно до ст. 5 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» міністерства та інші центральні органи виконавчої влади утворюються, реорганізуються та ліквідовуються Урядом України за поданням Прем'єр-міністра України. Члени Кабінету Міністрів України можуть вносити Прем'єр-міністрові України пропозиції щодо утворення, реорганізації або ліквідації міністерств та інших центральних органів виконавчої влади. Утворення, реорганізація та ліквідація міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади здійснюються з урахуванням завдань Кабінету Міністрів України, а також з урахуванням необхідності забезпечення здійснення повноважень органів виконавчої влади і недопущення дублювання повноважень³.

¹ Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 13. Ст. 222.

² Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 р. № 950. *Офіційний вісник України*. 2007. № 54. Ст. 2180.

³ Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 385.

Так, ст. 6 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» визначає міністерство як центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізовує державну політику в одній чи декількох визначених Кабінетом Міністрів України сферах, проведення якої покладено на КМУ. Міністерство очолює міністр України (далі – міністр), який є членом Кабінету Міністрів України¹.

Законодавцем у ст. 7 вищезгаданого закону визначено основні завдання міністерства як органу, що забезпечує формування та реалізовує державну політику в одній чи декількох сферах, якими є: 1) забезпечення нормативно-правового регулювання; 2) визначення пріоритетних напрямів розвитку; 3) інформування та надання роз'яснень щодо здійснення державної політики; 4) узагальнення практики застосування законодавства, розроблення пропозицій щодо його удосконалення та внесення в установленому порядку проєктів законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України на розгляд Президентів України та Кабінету Міністрів України; 5) забезпечення здійснення соціального діалогу на галузевому рівні; 6) здійснення інших завдань, визначених законами України.

Щодо статусу міністра міністерства, законодавцем його поділено. Так, законодавцем міністр розглядається як член Уряду, який здійснює повноваження, визначені Законом України «Про Кабінет Міністрів України» щодо спрямування та координації діяльності центральних органів виконавчої влади та міністр як керівник міністерства.

Стаття 44 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» визначає повноваження Міністра України, як члена Уряду. Так, Міністр України: забезпечує виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України, формування та реалізацію державної політики, виконання інших, покладених на Кабінет Міністрів України завдань і повноважень у відповідній сфері, спрямовує та координує діяльність відповідних центральних органів виконавчої влади та вносить на розгляд Кабінету Міністрів України: пропозиції щодо вирішення

¹ Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 385.

питань, пов'язаних із виконанням своїх повноважень зі спрямування і координації діяльності центральних органів виконавчої влади. Міністр видає обов'язкові для виконання накази з питань, що належать до сфери діяльності міністерства та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується ним. Серед іншого, Міністр здійснює підготовку питань для розгляду Кабінетом Міністрів України, бере участь у їх розгляді на засіданнях Уряду та, за рішенням Кабінету Міністрів України, здійснює керівництво консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, що утворюються Кабінетом Міністрів України¹.

Стаття 8 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» визначає статус Міністра як керівника міністерства. Так, міністр, як керівник міністерств, серед іншого, визначає пріоритети роботи міністерства, контролює виконання міністерством законів України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України та взятих за міжнародними договорами України зобов'язань².

Сукупність структурних підрозділів і посад міністерства, що забезпечують діяльність міністра, а також виконання покладених на міністерство завдань становлять апарат міністерства, який очолює державний секретар міністерства. Апарат міністерства складається із секретаріату та самостійних структурних підрозділів. Структуру апарату міністерства затверджує міністр.

На нашу думку, одним із ключових моментів у процесі стандартизації митного законодавства України до рівня ЄС є організація та правовий статус суб'єктів публічного адміністрування державної митної справи.

Крім того, законодавець встановив право міністра формувати патронатну службу у межах не більше десяти державних службовців та працівників міністерства. Беручи до уваги те, що патронатна служба здійснює консультування міністра, підготовку необхідних для виконання завдань міністерства матеріалів, забезпечує зв'язок

¹ Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 13. Ст. 222.

² Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 385.

з посадовими особами інших органів державної влади, організацію зустрічей та зв'язків з громадськістю, засобами масової інформації, а також виконує інші доручення міністра. Організація діяльності та управління такою службою, на нашу думку, може бути дієвим інструментом наближення національного законодавства до стандартів ЄС.

Додамо, що для підготовки рекомендацій щодо виконання завдань міністерства може утворюватися колегія міністерства як консультативно-дорадчий орган. Відповідно до вимог чинного законодавства, до складу колегії входять міністр, як голова колегії, перший заступник міністра, заступники міністра, державний секретар міністерства, крім того, можуть входити керівники самостійних структурних підрозділів апарату міністерства, територіальних органів міністерства, а також за згодою – представники інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, наукових і навчальних закладів, громадських об'єднань, інші особи. Для розгляду наукових рекомендацій та проведення фахових консультацій з основних питань діяльності у міністерстві можуть утворюватися інші постійні або тимчасові консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи. Рішення про утворення чи ліквідацію колегії, інших постійних або тимчасових консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів приймає міністр.

Необхідно сказати, що рішення колегії, хоч і мають дорадчий (консультативний) характер, але можуть бути реалізованими шляхом видання відповідного наказу міністерства. А це, на наше переконання, може вважатися також досить дієвим механізмом у контексті реалізації сучасної митної політики.

У межах своїх повноважень міністерство на виконання Конституції та законів України, актів Президента України та постанов Верховної Ради України, актів Кабінету Міністрів України видає накази, які підписує міністр.

Накази міністерства, видані у межах його повноважень, є обов'язковими для виконання центральними органами виконавчої влади, їх територіальними органами, місцевими державними

адміністраціями, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами і організаціями всіх форм власності та громадянами. Накази міністерства нормативно-правового змісту підлягають державній реєстрації Міністерством юстиції України та включаються до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів. Накази, які відповідно до закону є регуляторними актами, розробляються, розглядаються, приймаються та оприлюднюються з урахуванням вимог Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності». Накази міністерства, які є нормативно-правовими актами і пройшли державну реєстрацію, набирають чинності з дня офіційного опублікування, якщо інше не передбачено самими актами, але не раніше дня офіційного опублікування. Накази міністерства можуть бути скасовані Кабінетом Міністрів України повністю чи в окремі частині. Скасування наказу міністерства Кабінетом Міністрів України має наслідком припинення вчинення будь-якими органами, особами дій, спрямованих на виконання скасованого наказу міністерства, здійснення повноважень, визначених цим наказом¹.

Важливою для аналізу у контексті дослідження є Постанова КМУ від 11 жовтня 2016 р. № 768 «Про утворення Офісу реформ», якою утворено Офіс реформ та затверджено його положення. Так, відповідно до пункту 1 Положення про Офіс реформ, Офіс реформ є постійним консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України, що утворюється з метою забезпечення на належному рівні організації та координації впровадження реформ, зокрема щодо планування відповідних заходів, проведення моніторингу та аналізу стану їх виконання². Офіс реформ очолює Міністр Кабінету Міністрів України та координує Прем'єр-міністр.

Основними завданнями Офісу реформ є: забезпечення на належному рівні організації та координації впровадження реформ; підготовка пропозицій щодо плану заходів із впровадження реформ

¹ Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 38. Ст. 385.

² Про утворення Офісу реформ : постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.2016 р. № 768. Офіційний вісник України. 2016. № 87. Ст. 2827.

на відповідний рік (далі – план заходів) та механізмів реалізації таких реформ; проведення моніторингу стану виконання міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади завдань, передбачених планом заходів; здійснення аналізу результатів виконання міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади завдань, передбачених планом заходів¹.

Відповідно до пункту 4 вказаного вище положення Офіс реформ, у рамках наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС: 1) готує пропозиції щодо планування реформ у митній сфері та подає їх на розгляд Прем'єр-міністра України; 2) бере участь у розробленні проєктів нормативно-правових актів із питань впровадження реформ, у тому числі стратегічних та програмних документів Кабінету Міністрів України із зазначених питань, а також планів заходів; 3) здійснює, у тому числі із залученням провідних вітчизняних та іноземних учених, фахівців, експертів, опрацювання проєктів планів заходів, проєктів актів законодавства та готує відповідні пропозиції і рекомендації; 4) забезпечує інформування міністерств та інших центральних органів виконавчої влади з питань розроблення проєктів галузевих планів заходів, надає таким органам консультативно-методичну допомогу; 5) готує пропозиції з питань організації підготовки та впровадження реформ, які подає Прем'єр-міністрові України, міністрам, керівникам центральних органів виконавчої влади; 6) здійснює моніторинг та аналіз стану здійснення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади заходів із впровадження реформ у відповідних сферах; 7) розробляє пропозиції та рекомендації з питань визначення механізмів здійснення заходів із впровадження реформ, які подає міністерствам та іншим центральним органам виконавчої влади; 8) готує пропозиції та рекомендації щодо актуалізації заходів із впровадження реформ, строків їх здійснення і механізмів проведення реформ у відповідних сферах, які подає міністерствам та іншим центральним органам виконавчої влади для опрацювання під час підготовки відповідних проєктів планів

¹ Про утворення Офісу реформ : постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.2016 р. № 768. Офіційний вісник України. 2016. № 87. Ст. 2827.

заходів; 9) бере участь у плануванні та проведенні моніторингу міжнародної допомоги, залученої для підтримки реформ у відповідних сферах; 10) здійснює на постійній основі співпрацю з Національною радою реформ шляхом обміну інформацією про хід підготовки та впровадження реформ, опрацьовує пропозиції Національної ради реформ щодо коригування напрямів та пріоритетів реформ, завдань і строків виконання, передбачених планами заходів; 11) взаємодіє на постійній основі з проєктними офісами реформ, утвореними міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, з метою забезпечення на належному рівні організації та координації впровадження реформ, зокрема щодо планування відповідних заходів, проведення моніторингу та аналізу стану їх виконання; 12) готує щомісяця та щокварталу доповіді про хід впровадження реформ і подає їх Прем'єр-міністрові України; 13) здійснює аналіз практики застосування законодавства, готує пропозиції щодо його удосконалення; 14) забезпечує інформування громадськості та міжнародної спільноти про стан організації підготовки та впровадження реформ та інші функції.

Як відомо, Уряд для забезпечення здійснення своїх повноважень утворює урядові комітети, а також тимчасові консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи. Законодавцем встановлена обов'язковість рішень урядового комітету, яких прийнято у межах його повноважень. Практичну цінність в аспекті покращання процесу наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС, на нашу думку, є й те, що урядовий комітет за пропозицією його голови утворює у разі потреби підкомітети, експертні комісії та робочі групи для розгляду окремих питань, що належать до компетенції такого комітету.

Відповідно до п. 1 Постанови КМУ від 11 травня 2016 р. № 330 «Про утворення урядових комітетів та затвердження їх посадового складу» КМУ постановлено утворити Урядовий комітет з питань європейської, євроатлантичної інтеграції, міжнародного співробітництва та регіонального розвитку. Робота комітету сприяє забезпеченню обговорення проєктів актів законодавства, врегулювання розбіжностей до них, розгляду інших питань, пов'язаних

із формуванням та реалізацією державної політики у різних сферах, у тому числі і в митній¹.

Так, відповідно до додатка 3 указаної вище постанови КМУ, затверджено такий посадовий склад урядового комітету з питань європейської, євроатлантичної інтеграції, міжнародного співробітництва та регіонального розвитку: Віцепрем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, який є головою Урядового комітету; Віцепрем'єр-міністр України – Міністр регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, є заступником голови комітету; Міністр закордонних справ; відповідно до розподілу функціональних повноважень до складу комітету входять заступники Міністра оборони, Міністра економічного розвитку і торгівлі, Міністра фінансів, Міністра юстиції, Міністра екології та природних ресурсів, Міністра аграрної політики та продовольства, Міністра енергетики та вугільної промисловості, Міністра освіти і науки, Міністра соціальної політики, Міністра інфраструктури, Міністра внутрішніх справ, Міністра культури, Міністра молоді та спорту, Міністра охорони здоров'я, Міністра з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб, Міністра Кабінету Міністрів України – директор Урядового офісу з питань європейської інтеграції та за згодою заступник Голови Національного банку України.

Так, відповідно до розділу 3¹ параграфу 28¹ Регламенту Кабінету Міністрів України урядовий комітет попередньо розглядає проєкти законів, актів Президента України та Кабінету Міністрів, щодо яких є неврегульовані розбіжності у позиціях зацікавлених органів та/або застереження Секретаріату Кабінету Міністрів та проєкти розпоряджень Кабінету Міністрів про схвалення концепцій реалізації державної політики у відповідній сфері, концепцій державних цільових програм та законів; врегульовує розбіжності у позиціях органів виконавчої влади, координує їх дії з метою пошуку взаємоузгоджених рішень, забезпечує узгодження з усіма зацікавленими

¹ Про утворення урядових комітетів та затвердження їх посадового складу : постанова Кабінету Міністрів України від 11.05.2016 р. № 330. Офіційний вісник України. 2016. № 39. Ст. 1486.

органами та доопрацювання проєктів актів; готує висновки та пропозиції Кабінетові Міністрів, які оформляються у вигляді протоколу засідання, щодо прийняття рішень стосовно розглянутих проєктів актів; розглядає проєктів експертних висновків Кабінету Міністрів до законопроєктів, ініційованих народними депутатами України, в разі наявності розбіжностей у позиціях зацікавлених органів¹.

Урядовий комітет за пропозицією його голови утворює у разі потреби підкомітети, експертні комісії та робочі групи для розгляду окремих питань, що належать до компетенції такого комітету. Урядовий комітет здійснює свої функції шляхом обговорення питань та прийняття рішень на засіданнях.

Постійним органом, що забезпечує діяльність Уряду, є його Секретаріат. Відповідно до пункту 5 Положення про Секретаріат Кабінету Міністрів України, затвердженого Постановою КМУ від 12 липня 2009 р. № 850, керівництво Секретаріатом здійснює Міністр Кабінету Міністрів².

Так, відповідно до параграфа 12 Регламенту КМУ Секретаріат Кабінету Міністрів, зокрема, забезпечує: підготовку проведення засідань Кабінету Міністрів; діяльність Прем'єр-міністра, Першого віцепрем'єр-міністра, віцепрем'єр-міністра, міністра, який не очолює міністерство; доведення до центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих держадміністрацій актів Кабінету Міністрів, протокольних рішень Кабінету Міністрів та доручень Прем'єр-міністра. Секретаріат Кабінету Міністрів готує плани організації підготовки проєктів актів, необхідних для забезпечення реалізації законів України та організації виконання указів Президента України, які подаються Державним секретарем Кабінету Міністрів Міністрові Кабінету Міністрів для включення до проєкту порядку денного засідання Кабінету Міністрів³.

¹ Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 р. № 950. *Офіційний вісник України*. 2007. № 54. Ст. 2180.

² Про затвердження Положення про Секретаріат Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.2009 р. № 850. *Офіційний вісник України*. 2009. № 61. Ст. 2164.

³ Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 р. № 950. *Офіційний вісник України*. 2007. № 54. Ст. 2180.

Параграфом 52 глави 6 Регламенту КМУ передбачено опрацювання проєктів актів КМУ у Секретаріаті Уряду, так Секретаріат Кабінету Міністрів проводить експертизу (фахову і юридичну) поданого до Кабінету Міністрів проєкту акта та здійснює його опрацювання (вносить поправки, пов'язані з приведенням у відповідність до правил нормопроектувальної техніки, редагує його та у разі потреби узгоджує поправки з головним розробником).

Під час опрацювання проєкту акта не лише не допускається внесення поправок, які змінюють суть проєкту або окремих його положень, але і під час проведення експертизи Секретаріат Кабінету Міністрів перевіряє проєкт акта на відповідність Конституції України та законам України, актам Президента України, чинним міжнародним договорам України, Програмі діяльності Кабінету Міністрів, державним цільовим програмам, а також на узгодженість з актами Кабінету Міністрів та відповідність вимогам, установленним Регламентом. Секретаріат Кабінету Міністрів здійснює також експертизу відповідності проєкту акта зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції, у тому числі міжнародно-правовим, та праву ЄС¹.

Так, на сучасному етапі до структури управління загальним євроінтеграційним процесом Секретаріату Кабінету Міністрів належать: Урядовий офіс з питань євроінтеграції та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, до якого, серед іншого належать: Управління з питань реалізації зобов'язання у сфері європейської інтеграції (до складу якого належать: відділ з питань політичного діалогу та співробітництва з ЄС у сфері юстиції, з соціальних та гуманітарних питань та відділ з питань співробітництва з ЄС у сферах митної і фінансової політики, оподаткування, підприємництва, фінансових послуг та конкуренції); Департамент з питань фінансового та економічного розвитку (до складу якого входить: Управління з питань бюджетно-податкової та митної політики, у складі якого є відділ податкової та митної політики та Управління економічного розвитку та регуляторної політики,

¹ Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 р. № 950. *Офіційний вісник України*. 2007. № 54. Ст. 2180.

у складі якого є відділ інвестиційної політики та підтримки експорту та відділ економічного розвитку); Департамент з питань стратегічного планування та координації державної політики, у складі якого є відділ моніторингу міжнародних зобов'язань та відділ з питань стратегічного планування.

Наступним елементом структури управління митною службою є створений з метою забезпечення належної організації реалізації завдань у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції та виконання Угоди про асоціацію, Урядовий офіс з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України.

Відповідно до пункту 3 Постанови КМУ від 13 серпня 2014 р. № 346 «Про Урядовий офіс з питань європейської та євроатлантичної інтеграції», встановлено, що відповідно до ст. 21 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» Кабінет Міністрів України здійснює спрямування, координацію та контроль у сфері європейської інтеграції з питань: розроблення та здійснення заходів з виконання Угоди про асоціацію, інших міжнародних договорів України у сфері європейської інтеграції та домовленостей між Україною та Європейським Союзом; співробітництва між Україною та Європейським Союзом, а також державами-членами Європейського Союзу у сфері європейської інтеграції; адаптації законодавства України до *acquis* ЄС; виконання міжнародних договорів України у сфері європейської інтеграції і домовленостей між Україною та Європейським Союзом; діяльності двосторонніх органів, передбачених Угодою про асоціацію та іншими міжнародними договорами України у сфері європейської інтеграції; цільового спрямування бюджетного фінансування у сфері європейської інтеграції; залучення та використання міжнародної допомоги Європейського Союзу та інших донорів, спрямованої на підтримку виконання завдань у сфері європейської інтеграції; інформування громадськості у сфері європейської інтеграції; залучення громадян до процесу прийняття Кабінетом Міністрів України, органами виконавчої влади рішень у сфері європейської інтеграції; кадрового забезпечення органів виконавчої влади у сфері європейської інтеграції, навчання, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців

і посадових осіб органів місцевого самоврядування з питань європейської інтеграції¹.

Аналізуючи Положення про Урядовий офіс з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, затверджене вказаною вище постановою КМУ, Урядовий офіс відповідно до покладених на нього завдань, серед іншого: проводить моніторинг та оцінювання ефективності виконання завдань у сфері європейської інтеграції, за результатами готує і подає Прем'єр-міністрові України, Віцепрем'єр-міністр України, до компетенції якого віднесено питання європейської інтеграції, висновки та рекомендації; проводить експертизу проєктів нормативно-правових актів, інших документів, внесених Кабінетові Міністрів України, на предмет їх відповідності програмним документам у сфері європейської інтеграції та цілям Угоди про асоціацію, за результатами готує висновки та рекомендації; бере участь у підготовці проєктів нормативно-правових актів з питань європейської інтеграції, зокрема щодо вдосконалення інституціонального механізму у зазначених сферах, що вносяться в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України; здійснює координацію підготовки проєктів програмних документів та планів заходів у сфері європейської інтеграції на предмет відповідності цілям Угоди про асоціацію та проводить їх експертну оцінку, за результатами готує висновки і рекомендації; здійснює аналіз пропозицій центральних органів виконавчої влади щодо визначення пріоритетності заходів, обсягів і цільового спрямування бюджетного фінансування у сферах європейської інтеграції; бере в межах своїх повноважень участь у підготовці та проведенні засідань Кабінету Міністрів України та засідань урядового комітету, до повноважень якого належать питання європейської інтеграції, зокрема розгляду питань імплементації Угоди про асоціацію, підготовки до спільних засідань відповідно Ради асоціації між Україною та ЄС і Комітету асоціації між Україною та ЄС, у тому числі Комітету асоці-

¹ Про Урядовий офіс з питань європейської та євроатлантичної інтеграції : постанова Кабінету Міністрів України від 13.08.2014 р. № 346. *Офіційний вісник України*. 2014. № 66. Ст. 1847.

ації у торговельному складі, виконання їх рішень та рекомендацій; забезпечує підготовку спільних засідань Ради асоціації між Україною та ЄС і Комітету асоціації між Україною та ЄС і засідань їх української частини, виконує функції секретаріатів української частини зазначених органів, а також бере участь в організації підготовки спільних засідань та засідань української частини інших двосторонніх органів, утворених відповідно до Угоди про асоціацію та інших міжнародних договорів України у сфері європейської інтеграції; готує і подає Прем'єр-міністрові України, Віцепрем'єр-міністр України, до компетенції якого віднесено питання європейської інтеграції, зокрема, пропозиції щодо: удосконалення механізму розроблення та здійснення заходів у сфері європейської інтеграції; залучення представників громадянського суспільства до процесу прийняття Кабінетом Міністрів України, органами виконавчої влади рішень у сфері європейської інтеграції; кадрового забезпечення органів виконавчої влади у сфері європейської та інтеграції, навчання, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування з питань європейської інтеграції; підвищення ефективності здійснення заходів з адаптації законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС); врегулювання розбіжностей, що виникають у процесі формування та здійснення заходів у сфері європейської інтеграції, зокрема тих, що спрямовані на виконання Угоди про асоціацію; удосконалення договірно-правової бази з питань відносин між Україною та ЄС; ініціювання підготовки проєктів нормативно-правових актів та програмних документів у сфері європейської інтеграції і визначення їх головного розробника¹.

Крім того, Урядовий офіс в установленому порядку здійснює експертизу відповідності проєктів нормативно-правових актів, які вносяться на розгляд Кабінету Міністрів України, міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції, а також врахування права Європейського Союзу (acquis ЄС); забезпечує здійснення перекладу acquis ЄС на українську мову, оновлення глосарія термінів acquis ЄС; готує і подає Прем'єр-міністрові України,

¹ Там само.

Віцепрем'єр-міністр України, до компетенції якого віднесено питання європейської та євроатлантичної інтеграції, та Міністрові Кабінету Міністрів України аналітичні та інформаційні матеріали з питань європейської інтеграції; забезпечує координацію роботи з підготовки звітів про виконання Угоди про асоціацію, які подаються Верховній Раді України, Кабінетові Міністрів України, надсилаються до Європейського Союзу та виносяться на розгляд громадськості; організовує взаємодію заступників міністрів з питань європейської інтеграції, а також заступників керівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, до компетенції яких віднесено питання європейської інтеграції, зокрема шляхом проведення регулярних нарад, зустрічей, утворення робочих груп¹.

Важливим у контексті дослідження є сучасний механізм взаємодії Кабінету Міністрів України, української частини Ради асоціації між Україною та Європейським Союзом та Комітету асоціації між Україною та Європейським Союзом, Урядового офісу з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, що відображена в додатку до Постанови КМУ від 13 серпня 2014 р. № 346.

Так, у системі взаємодії можна виокремити чотири основні елементи: 1) Прем'єр-міністр України, Віцепрем'єр-міністр України, до компетенції якого віднесено питання європейської інтеграції взаємодіють з Українською частиною Ради асоціації між Україною та ЄС та Українською частиною Комітету асоціації між Україною та ЄС в питаннях визначення пріоритетів, прийняття та обговорення рішень у сфері європейської інтеграції, зокрема рішень двосторонніх органів асоціації; 2) Українська частина Ради асоціації між Україною та ЄС (засідання КМУ у розширеному складі з урахуванням питань, що розглядаються) та Українська частина Комітету асоціації між Україною та ЄС (засідання відповідного урядового комітету); 3) Урядовий офіс з питань європейської та євроатлантичної

¹ Про Урядовий офіс з питань європейської та євроатлантичної інтеграції: постановою Кабінету Міністрів України від 13.08.2014 р. № 346. *Офіційний вісник України*. 2014. № 66. Ст. 1847.

інтеграції Секретаріату КМУ, який для Української частини Ради асоціації між Україною та ЄС та Української частини Комітету асоціації між Україною та ЄС готує експертні висновки проєктів нормативно-правових актів, розроблених міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади та проводить координацію роботи двосторонніх органів; 4) міністерства, інші центральні органи виконавчої влади (заступники міністрів з питань європейської інтеграції, заступники керівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, до компетенції яких віднесено питання європейської інтеграції) взаємодіє з Українською частиною Ради асоціації між Україною та ЄС та Українською частиною Комітету асоціації між Україною та ЄС в аспекті моніторингу виконання Угоди про асоціацію та плану заходів з її реалізації, взаємодіє в частині підготовки та моніторингу виконання рішень двосторонніх органів асоціації та обговорення проєктів нормативно-правових актів у сфері європейської інтеграції.

Процес наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС є неможливим без якісної роботи центральних органів влади. Так, вважаємо, що актуальною для дослідження є робота Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства закордонних справ України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України, які, як суб'єкти публічного адміністрування у державній митній справі, реалізують процес наближення митного законодавства України до європейських стандартів шляхом здійснення своїх повноважень. Указані міністерства забезпечують формування та реалізують державну політику в одній або декількох сферах, інші центральні органи виконавчої влади виконують окремі функції з реалізації державної митної політики.

Так, відповідно до пункту 4 Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі, яке затверджене постановою КМУ від 20 серпня 2014 р. № 459, Мінекономрозвитку з метою організації своєї діяльності та забезпечення процесу євроінтеграції та відповідно підпункту 2 та 3 вказаного Положення до покладених на нього завдань розробляє проєкти законів та інших нормативно-правових актів з питань, що належать до його компетенції, здійснює

нормативно-правове регулювання питань, що належать до Мін-економрозвитку¹. Мінекономрозвитку є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який, серед іншого, забезпечує: формування та реалізує державну політику економічного розвитку, торгівлі, державну зовнішньоекономічну політику, розвиток підприємництва, формування та реалізацію державної політики у сфері експортного контролю.

Відповідно до пп. 89 п. 4 вказаного Положення, Мінекономрозвитку вживає заходів щодо адаптації законодавства України у сфері стандартизації до законодавства ЄС. Відповідно до пп. 150–161 п. 4 Положення, Мінекономрозвитку розробляє в установленому порядку пропозиції щодо адаптації нормативно-правових актів до міжнародних, у тому числі європейських, правил, які визначають вимоги до торговельної діяльності та діяльності у сфері побутових послуг; забезпечує і координує у межах повноважень, передбачених законом, виконання Українською Стороною зобов'язань за міжнародними договорами України з ЄС, бере участь у переговорах, спрямованих на забезпечення розвитку довірливих відносин з ЄС; забезпечує координацію міжвідомчої роботи з питань імплементації торговельно-економічних положень Угоди про асоціацію; бере в установленому порядку участь у функціонуванні двосторонніх органів формату Україна – ЄС; забезпечує координацію роботи української частини спільних інституційних органів з питань торговельного та торговельно-економічного співробітництва Україна – ЄС, утворених в рамках міжнародних договорів; забезпечує взаємодію центральних органів виконавчої влади, пов'язану з виконанням Угоди про асоціацію в економічній, секторальній сфері, а також взаємодію таких органів з питань створення та функціонування зони вільної торгівлі і розвитку людського потенціалу, розробляє пропозиції щодо удосконалення механізму взаємодії центральних органів виконавчої влади з інституціями ЄС; сприяє місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування у налагодженні зв'язків з європейськими регіональними організаціями та їх участі

¹ Питання Міністерства економічного розвитку і торгівлі : постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 459. Офіційний вісник України. 2014. № 77. Ст. 2183.

в європейських регіональних програмах, залученню українських підприємств, установ та організацій до участі у галузевих програмах ЄС; забезпечує у межах повноважень, передбачених законом, адаптацію законодавства України до законодавства ЄС; здійснює постійний моніторинг розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, аналізує ефективність експорту та імпорту товарів (робіт, послуг), розробляє і забезпечує здійснення заходів щодо розвитку та вдосконалення структури експорту та імпорту товарів (робіт, послуг), розробляє рекомендації для відповідних галузей економіки з урахуванням кон'юнктурних змін на світовому ринку; координує роботу із запровадження та реалізації механізму державної підтримки експорту та розробляє пропозиції щодо запровадження нових форм економічного співробітництва з іноземними державами та поліпшення торговельно-економічних відносин з ними¹.

На теперішній час, Міністерство економічного розвитку очолює Перший віцепрем'єр-міністр – міністр економічного розвитку і торгівлі України. Очільник Мінекономрозвитку має заступників, серед яких заступник Міністра економічного розвитку і торгівлі України – Торговий представник України та Державний секретар Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. Крім того, Перший віцепрем'єр-міністр України – міністр економічного розвитку і торгівлі України станом на 02.02.2017 р. на громадських засадах роботи мав ряд радників, зокрема з питань міжнародного співробітництва та національної експортної стратегії. Необхідно зазначити, що і саме Мінекономрозвитку має ряд радників за напрямками реформування. Так станом на 02.02.2017 р. поза штатом, на громадських засадах Міністерство має радників, зокрема, з питань міжнародної торгівлі, з просування експорту, стратегічного маркетингу та логістики.

Стосовно структурних підрозділів Мінекономрозвитку, цікавими для предмета дослідження є: департамент міжнародного торговельно-економічного співробітництва та європейської інтеграції; департамент торговельного захисту, департамент доступу до ринків СОТ, департамент розвитку експорту, які знаходяться

¹ Там само.

у віданні заступника міністра – Торгового представника України. Важливим у контексті дослідження важливим є департамент регулювання зовнішньоекономічної діяльності, який знаходиться у віданні заступника Міністра.

Важливу роль у контексті наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС відіграє Міністерство закордонних справ України (МЗС) як головний орган у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері зовнішніх зносин. Так, п. 3 Положення про МЗС одним із основних завдань Міністерства визначає участь Міністерства у формуванні та реалізації державної політики, спрямованої на інтеграцію України до європейського політичного, економічного, правового простору з метою набуття членства в ЄС¹.

Серед передбачених Положенням про МЗС повноважень, на нашу думку, основними у контексті дослідження є такі: узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України та в установленому порядку вносить їх на розгляд Кабінету Міністрів України; розробляє проекти законів та інших нормативно-правових актів з питань, що належать до його компетенції; готує в межах повноважень, передбачених законом, зауваження і пропозиції до прийнятих Верховною Радою України законів, що надійшли на підпис Президента України; забезпечує підтримання дипломатичних зносин України з іноземними державами, представництво України у міжнародних організаціях, органах та спеціальних місіях; вносить пропозиції щодо ініціатив міжнародного характеру, здійснення заходів, спрямованих на підвищення ефективності співпраці України з іноземними державами і міжнародними організаціями; здійснює аналіз економічних процесів, які відбуваються в державах – основних партнерах України, та їх впливу на розвиток двостороннього торговельного та інвестиційного співробітництва, забезпечує проведення

¹ Про затвердження Положення про Міністерство закордонних справ України : постанова Кабінету Міністрів України від 30.03.2016 р. № 281. *Офіційний вісник України*. 2016. № 30. Ст. 1195.

моніторингу світових економічних процесів, основних тенденцій на світовому ринку, а також міжнародної практики регулювання зовнішньоекономічної діяльності; сприяє просуванню вітчизняної продукції на зовнішній ринок, пошуку потенційних партнерів для українських суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, проведенню в Україні та за кордоном відповідних заходів; бере у межах повноважень, передбачених законом, участь у координації діяльності української частини двосторонніх комісій, комітетів, координаційних рад та інших міжурядових органів з питань економічного співробітництва; забезпечує реалізацію в межах повноважень, передбачених законом, державної політики у сфері європейської інтеграції та євроатлантичного співробітництва.

Актуальним є аналіз сучасної моделі управління МЗС з точки зору організації євроінтеграційних перетворень. Так, очолює відомство Міністр закордонних справ. До керівного складу міністерства входить заступник Міністра закордонних справ України з питань європейської інтеграції.

Цікавою з точки зору предмета дослідження є робота таких департаментів та управлінь Міністерства, так у Міністерстві функціонують такі департаменти.

Перший європейський департамент який, відповідно до структури Центрального апарату МЗС України, містить: перший та другий західноєвропейський відділи, відділ країн Північної Європи та Балтії та відділ країн Центральної Європи. Другий європейський департамент містить відділ країн Південної Європи, відділ країн Балканського регіону, відділ країн Південного Кавказу та Туреччини, відділ Білорусі, Молдови, Румунії. Департамент Європейського Союзу, який містить відділ з питань співробітництва у політичній, безпековій і оборонній галузях, відділ торговельно-економічного та секторального співробітництва, відділ юстиції, свободи та безпеки, гуманітарного та транскордонного співробітництва, відділ аналізу та прогнозування.

Крім того, необхідно сказати, що до структури МЗС належать дипломатичні представництва Україні, які містять: Посольства України, консульські установи та почесні консульства України,

які розташовані в державах ЄС, та Представництва України при міжнародних організаціях, до яких належать Постійне представництво України при Раді Європи та Представництво України при Європейському Союзу та Європейському Співтоваристві з атомної енергії, яке на сьогоднішній час очолює Представник України при Європейському Союзу, Надзвичайний і Повноважний Посол України в Королівстві Бельгія та Великому Герцогстві Люксембург, який має ряд заступників, серед яких присутній радник з секторальних питань – радник з митних питань.

Ще одним органом центральної виконавчої влади, який здійснює державну митну політику, є Міністерство фінансів України, основними завданнями якого, у контексті наближення митного законодавства України до стандартів ЄС, відповідно до п. 3 Положення про Міністерство фінансів України, затвердженого Постановою КМУ від 20 серпня 2014 р. № 375 «Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України», одним із основних завдань Мінфіну є забезпечення формування та реалізація єдиної державної податкової і митної політики, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства, державної фінансової політики у сфері співробітництва з іноземними державами¹.

Одними з основних завдань Мінфіну, відповідно до пп. 3 п. 3 указанного Положення, є забезпечення формування та реалізація єдиної державної податкової і митної політики, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства. Так, відповідно до покладених на нього завдань Мінфін, у порядку пп. 5 п. 4 указанного Положення здійснює нормативно-правове регулювання у фінансовій, бюджетній, податковій, митній сферах, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства.

Актуальною для предмета дослідження є й одна із шести стратегічних цілей діяльності, спрямованих на досягнення виконання

¹ Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України : постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 375. *Офіційний вісник України*. 2014. № 69. Ст. 1936.

завдань відповідно до Положення про Міністерство фінансів України, Програми діяльності Кабінету Міністрів України, Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», відповідних рішень Уряду та інших нормативно-правових актів, а саме: підвищення рівня митної безпеки, що встановлено першим розділом Стратегічного плану діяльності Міністерства фінансів України на 2016 бюджетний рік та два бюджетних періоди, що настають за плановим (2017–2018 рр.). Відповідно до пп. 2 п. 2 другого розділу указанного стратегічного плану передбачено також запровадження інституційних змін Державної фіскальної служби. З метою перетворення Державної фіскальної служби з контролюючого органу на сервісну службу та забезпечення виконання зобов'язань у рамках співробітництва з МВФ, що передбачає покращання адміністрування податків за допомогою використання цифрового підпису, он-лайн системи «електронна митниця», запровадження системи автоматизованого обліку товарообігу та механізму медіації (альтернативного врегулювання податкових спорів)¹.

У контексті дослідження важливим є дослідження сучасної системи управління Мінфіном: Міністра фінансів України у віданні якого знаходиться Департамент митної політики (пряме підпорядкування міністру), який містить відділ політики митних формальностей, відділ політики митних платежів та митної безпеки, відділ моніторингу митних формальностей та ризиків, відділ інституційного розвитку митної справи.

Крім того, заступникові Міністра з питань європейської інтеграції підзвітне Управління європейської інтеграції, у складі якого присутній відділ європейської інтеграції та протокольний відділ. Заступникові Міністра також підпорядкований Сектор забезпечення діяльності заступника Міністра з питань європейської інтеграції. Важливим в аспекті апроксимації національного митного законодавства є Управління стратегічного планування та впровадження реформ, у складі якого є відділ стратегічного планування та відділ впровадження реформ.

¹ Стратегічний план діяльності Міністерства фінансів України на 2016 бюджетний рік та два бюджетних періоди, що настають за планом (2017–2018 роки). URL: <https://www.minfin.gov.ua/page/plani-robot> (дата звернення: 01.07.2017).

Виходячи з наведеного вище, запропонований у п. 1.2 роботи механізм захисту національних інтересів України при реалізації наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС вбачається у такому.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» до основних завдань КМУ належать забезпечення економічної самостійності України (п. 1 статті), забезпечення проведення бюджетної, фінансової та податкової політики (п. 3 статті), розробка і виконання загальнодержавних програм економічного розвитку, а також розроблення, затвердження і виконання інших державних цільових програм (пункт 4 статті), організація і забезпечення провадження зовнішньоекономічної діяльності, митної справи¹.

Як зазначалось у дослідженні, у процесі наближення національно митного законодавства до стандартів ЄС мають бути враховані та захищені національні інтереси з метою ефективного забезпечення стабільності основних принципів митного законодавства України, що має бути забезпечено Урядом у визначеній ним, відповідно до повноважень, Стратегії наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС.

Відповідно до п. 9 ст. 2 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» до основних завдань КМУ належать спрямування та координація роботи міністерств, інших органів виконавчої влади, здійснення контролю за їх діяльністю². Крім того, відповідно до п. 2 параграф 9 Регламенту КМУ Прем'єр-міністр, керуючи роботою Кабінету Міністрів, дає доручення, які є обов'язковими для виконання, членам Кабінету Міністрів, керівникам інших центральних органів виконавчої влади, крім тих, чия діяльність спрямовується і координується Кабінетом Міністрів через відповідних міністрів, Голові Ради міністрів Автономної Республіки Крим та головам місцевих держадміністрацій³, що й забезпечує можливість розробки Стратегії

¹ Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 13. Ст. 222.

² Там само.

³ Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 385.

наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС з її подальшою ефективною реалізацією.

У рамках розробки означеної Стратегії важливою буде робота Офісу реформ, адже забезпечення організації та координації впровадження реформ, зокрема щодо планування відповідних заходів, здійснення моніторингу та аналізу стану їх виконання є основним його завданням. Так, відповідно до п. 4 Положення про Офіс реформ підготовка та подання пропозицій Прем'єр-міністру України щодо планування реформ у митній сфері є одним із його завдань¹. Елементом структури управління митною службою є і Урядовий офіс з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату КМУ, який, серед іншого, має повноваження стосовно розроблення та здійснення заходів з виконання Угоди про асоціацію, інших міжнародних договорів України у сфері європейської інтеграції та домовленостей між Україною та ЄС². Як зазначалося вище, процес наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС має спрямовуватися та координуватися Кабінетом Міністрів України, відповідно до визначеної ним Стратегії наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС, і безпосередньо реалізовуватися профільним міністерством відповідно до компетенції та наданих повноважень.

Нині Департамент митної політики знаходиться у віданні Міністерства фінансів України (пряме підпорядкування Міністру), а до його складу належить Управління стратегічного планування та впровадження реформ, у складі якого є відділ впровадження реформ, які з метою захисту національних інтересів мають здійснювати оцінку відповідності пропонуваного до реалізації в Україні митних стандартів ЄС інтересам України та їх відповідності національному законодавству з аналізом мети їх впровадження та можливих результатів за умови їх реалізації в Україні.

Вбачається, що дієвим механізмом захисту національних інтересів при реалізації митних стандартів може стати проведення оцінки

¹ Про утворення Офісу реформ : постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.2016 р. № 768. *Офіційний вісник України*. 2016. № 87. Ст. 2827.

² Про Урядовий офіс з питань європейської та євроатлантичної інтеграції : постанова Кабінету Міністрів України від 13.08.2014 р. № 346. *Офіційний вісник України*. 2014. № 66. Ст. 1847.

відповідності стандартів ЄС національним інтересам України. Означена оцінка, з огляду на те, що Департамент митної політики знаходиться у віданні Міністерства фінансів України, має ним і проводитися. Оформлення результатів оцінки відповідності стандартів ЄС національним інтересам України має оформлюватися у висновку щодо відповідності митних стандартів ЄС національним інтересам України за умови їх реалізації.

У контексті викладеного вище, пропонується також розширення повноважень Міністерства фінансів України стосовно реалізації повноважень з проведення оцінки відповідності митних стандартів ЄС національним інтересам України та підготовки відповідного висновку щодо їх відповідності національним інтересам України. Таким чином, пропонується Положення про Міністерство фінансів України, затверджене Постановою КМУ від 20 серпня 2014 р. № 375 «Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України» доповнити пунктом 18¹ такого змісту: «Здійснює оцінку відповідності митних стандартів ЄС національним інтересам України та підготовку відповідного висновку з аналізом можливих результатів та мети наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС».

Спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу є Міністерство юстиції України. Серед іншого, Мін'юст України відповідно до покладених на нього завдань здійснює науково-експертне, аналітичне, інформаційне та методологічне забезпечення виконання першого етапу реалізації Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу¹. Крім того, одним із напрямків діяльності Міністерства є адаптація законодавства до норм ЄС та нормотворча діяльність, яка передбачає правову експертизу нормативно-правових актів, що серед іншого містить експертизу законопроектів на відповідність законодавству ЄС.

Станом на 2017 р. центральний апарат Міністерства становить: керівництво Міністерства – Міністр юстиції України, Перший

¹ Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України : Указ Президента України від 06.04.2011 р. № 395/2011. *Офіційний вісник України*. 2011. № 28. Ст. 1162.

заступник Міністра юстиції України, заступник Міністра з питань європейської інтеграції, координують та контролюють діяльність Департаменту міжнародного права. Основними завданнями Департаменту міжнародного права, як структурного елементу Міністерства, серед інших, є здійснення експертизи у частині відповідності зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції та праву Європейського Союзу відомчих нормативно-правових актів. У структурі Департаменту міжнародного права утворено Управління європейської інтеграції та правового співробітництва з міжнародними організаціями, у складі якого є два відділи: відділ європейської інтеграції та правового співробітництва з міжнародними організаціями та відділ експертизи та перекладу, до складу якого входить діловод Управління європейської інтеграції та правового співробітництва з міжнародними організаціями.

Станом на травень 2018 р., з урахуванням впливу євроінтеграційних процесів та управлінської волі, до центрального апарату міністерства належить ряд структурних підрозділів. У контексті дослідження актуальним є адміністративно-правовий статус відділу двостороннього співробітництва управління зовнішніх зв'язків і управління конституційного та адміністративного законодавства департаменту публічного права. До складу останнього належать відділ з питань діяльності органів державної влади та державного управління та відділ законопроекткування з питань конституційного законодавства та державного будівництва.

До центрального апарату міністерства, окрім структурних підрозділів, належать керівництво міністерства та служби міністра. До структури керівництва міністерства належить заступник міністра з питань європейської інтеграції, який бере участь у засіданнях Уряду та його комітетів, представляє міністерство у відносинах з органами ЄС та Ради Європи, іншими міжнародними та міждержавними організаціями у тому числі з питань, які прямо чи опосередковано впливають на вирішення питань наближення національного митного законодавства України до стандартів ЄС.

Самостійним структурним підрозділом апарату міністерства (як Міністерства юстиції України, так і Міністерства фінансів

України) є Директорат стратегічного планування та європейської інтеграції (далі – Директорат), який створено відповідно до Стратегії реформування державного управління України на 2016–2020 рр. Основними завданнями директорату є стратегічне планування та координація діяльності міністерства у сферах його компетенції, у тому числі щодо розробки Стратегії наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС. Відповідно до п. 1 Типового положення про директорат міністерства, що затверджено Постановою КМУ від 18 серпня 2017 р. № 644, директорат є самостійним структурним підрозділом апарату міністерства, що утворюється для виконання завдань, пов'язаних із забезпеченням формування державної політики в одній або декількох сферах компетенції міністерства. Основними завданнями директорату, відповідно до п. 3 указанного Типового положення є: забезпечення формування державної політики на основі постійного аналізу стану справ у сфері його компетенції, вироблення альтернативних варіантів розв'язання існуючих проблем; здійснення моніторингу та оцінювання результатів реалізації державної політики, розроблення пропозицій щодо її продовження або коригування; забезпечення нормативно-правового регулювання у сфері його компетенції¹. Директорат є самостійним структурним підрозділом апарату міністерства, що утворюється для виконання завдань, пов'язаних зі стратегічним плануванням діяльності міністерства та координацією роботи із забезпечення формування державної політики у сферах компетенції міністерства². У системі центральних органів виконавчої влади реалізує політику у сфері державної митної справи Державна фіскальна служба України (далі – ДФС), яка відповідно до Положення про Державну фіскальну службу України затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 21 травня 2014 р. № 236, є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів, і який, серед

¹ Типове положення про директорат міністерства : затверджено Постановою КМУ від 18 серпня 2017 р. № 644. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/644-2017-%D0%BF> (дата звернення: 01.07.2018).

² Там само.

іншого, реалізує державну політику у сфері державної митної справи, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування митного законодавства. ДФС відповідно до покладених на неї завдань, серед іншого та відповідно до пп. 92⁴ п. 4 Положення забезпечує виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та його державами-членами, з іншої сторони, з питань, що належать до компетенції ДФС. Основним завданням ДФС, серед іншого, є реалізація політики у сфері державної митної справи, контроль за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів, митних та інших платежів, внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері державної митної справи, здійснення контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів, митних та інших платежів¹.

Таким чином, склалася ситуація, за якої митні органи ДФС у переважній більшості виконують контрольні та фіскальні функції. На нашу думку, митні органи ДФС мають здійснювати свою роботу з реалізації митних стандартів ЄС відповідно до Стратегії наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС.

Означене, на нашу думку, позитивно сприятиме можливості ДФС реалізовувати діяльність у сфері захисту митних інтересів, забезпечення митної безпеки держави, регулювання зовнішньої торгівлі та захисту внутрішнього ринку у контексті наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС.

Беручи до уваги той факт, що діяльність ДФС координується КМУ, пропонується у складі Директорату стратегічного планування та європейської інтеграції Міністерства фінансів України створити експертну групу із зовнішньої торгівлі та державної митної політики. До складу експертної групи мають входити державні експерти. Виконання завдань за напрямом зовнішньої торгівлі та державної митної політики може бути покладено на одного державного

експерта або у складі директорату може бути введено окремі посади державних експертів. З урахуванням складності та об'єму покладених на експертну групу робіт штатну чисельність групи може бути змінено та встановлено державним секретарем міністерства.

До основних завдань експертної групи із зовнішньої торгівлі та державної митної політики вважаємо за потрібне віднести: реалізацію процесу стратегічного планування діяльності профільного міністерства стосовно стандартизації митного законодавства відповідно до вимог ЄС, розробку найбільш ефективних механізмів реалізації митних стандартів ЄС в Україні та удосконалення такого планування, координацію з іншими структурними підрозділами міністерства, оформлення пропозицій керівництву міністерства стосовно наближення митного законодавства до стандартів ЄС та їх внесення до проектів планів пріоритетних дій Уряду.

Створення означеної експертної групи, на нашу думку, сприятиме більш конкретному підходу до питань, пов'язаних зі стратегічним плануванням діяльності стосовно наближення митного законодавства України до стандартів ЄС та забезпеченням формуванням державної політики означеного питання.

Таким чином, сучасна система органів управління та їх повноваження є основними інструментами та механізмами у побудові системи національного митного законодавства, яка відповідає митним стандартам ЄС. Так, доцільного говорити про політику наближення національного митного законодавства України до стандартів ЄС як про організовану систему діяльності державних органів у контексті наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС.

3.4. Сучасні тенденції наближення митного законодавства України до стандартів ЄС

Реформування митної справи завжди було актуальним питанням порядку денного реформ в Україні. Новітня історія Державної митної служби формується відповідно до сформованих політикою євроінтеграції тенденцій розвитку. На нашу думку, ключовими аспектами адміністративно-правового регулювання реалізованими

¹ Деякі питання адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : постанова Кабінету Міністрів України від 15.10.2004 р. № 1365. *Офіційний вісник України*. 2004. № 42. Ст. 2763.

в національному митному законодавстві в контексті наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС є наступне: запуск єдиного митного рахунку, коригування процедур митного оформлення, запровадження режиму спільного транзиту, актуалізація питань захисту прав інтелектуальної власності, надана законодавцем можливість для імпортерів та експортерів набувати статусу авторизованого економічного оператора; відкриття даних про митну вартість та запуск інших онлайн-сервісів, оновлення номенклатури Митного тарифу України та порядку взаємодії між декларантами, їх представниками, іншими зацікавленими особами та митними органами, іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, з використанням механізму «єдиного вікна» та інше.

Вбачається, що зазначені вище питання найбільшим чином вплинули на останні тенденції розвитку митного законодавства України та адміністративно-правового аспекту його реалізації. Зазначене пропонуємо розглянути нижче більш детально.

Очевидно, що злиття митної та податкової служб у 2012 році не виправдало себе. Відмітимо, що позиціонування фіскальної системи у складі двох елементів (митного та податкового) є, на нашу думку, оптимальним з точки зору можливості реалізації контролю поставки товару від імпортера, в тому числі і виробника, до кінцевого користувача. Зазначений підхід забезпечував би одночасний контроль дотримання законодавства при ввезенні товарів та правильності нарахування та сплати податків.

Уряд, постановою КМУ від 25 вересня 2019 року № 846 «Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України», вніс зміни до постанови від 18 грудня 2018 року № 1200 «Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України» чим розпочав реорганізацію Державної фіскальної служби шляхом її поділу на Державну податкову та Державну митну служби.

Зазначене стало підставою подальшої зміни Схеми спрямування і координації діяльності центральних органів виконавчої влади

Кабінетом Міністрів України через відповідних членів Кабінету Міністрів України. Відповідно до пункту 2 зазначеної постанови КМУ¹ встановлено, що Державна податкова служба та Державна митна служба є правонаступниками майна, прав та обов'язків реорганізованої Державної фіскальної служби у відповідних сферах діяльності.

Дана постанова КМУ визначає Державну митну службу як центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну митну політику, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування митного законодавства, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів. Відмітимо, що новостворена Державна фіскальна служба продовжує здійснювати повноваження та виконувати функції у сфері реалізації державної податкової політики, державної політики у сфері державної митної справи, державної політики з адміністрування єдиного внеску, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску до завершення здійснення заходів з утворення Державної податкової служби, Державної митної служби та центрального органу виконавчої влади, на який покладається обов'язок забезпечення запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття кримінальних правопорушень, об'єктом яких є фінансові інтереси держави та/або місцевого самоврядування, що віднесені до його підслідності відповідно до Кримінального процесуального кодексу України.

Таким чином, до часу утворення зазначених вище центральних органів виконавчої влади ДФС продовжує адмініструвати та має повний доступ до Державного реєстру фізичних осіб-платників податків, інших реєстрів, банків і баз даних, ведення яких покладено законодавством на Державну податкову службу та Державну митну службу. Отже, обидві новоутворені служби є правонаступниками реорганізованої ДФС у відповідних сферах діяльності

¹ Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 25.09.2019 р. № 846. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1200-2018-%D0%BF#Text>

6 березня 2019 року постановою Кабінету Міністрів України № 227 «Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України» затверджено відповідне Положення про Державну митну службу України, відповідно до якого Державна митна служба України (Держмитслужба) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів. Держмитслужба реалізує державну митну політику, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань митної справи¹.

05 липня 2019 року Урядом затверджено План заходів щодо реалізації концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну податкову політику (постанова КМУ від 05.07.2019 р. за № 542-р). З аналізу зазначеного плану вбачається, що він покликаний на оптимізацію структури, удосконалення процедур адміністративного оскарження, розвиток використання інформаційних технологій, розвиток персоналу, антикорупційні заходи, заходи з погашення податкового боргу, протидію розмиванню податкової бази, посилення функції аналізу трансфертного ціноутворення.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про утворення територіальних органів Державної митної служби» від 02.10.2019 року за № 858 відбулось утворення територіальних органів митної служби як юридичних осіб публічного права утворено ряд територіальних органів Державної митної служби. Відмітимо, що деякі територіальні органи ДФС шляхом їх приєднання до відповідних територіальних органів Державної митної служби. Таким чином, нині до територіальних органів Держмитслужби належить 16 митниць (Азовська (реорганізована Донецька митниця ДФС), Буковинська (реорганізована Чернівецька митниця ДФС), Волинська (реорганізована Волинська митниця ДФС), Галицька (включає реорганізовані Івано-Франківську, Львівську, Тернопільську митниці

ДФС), Дніпровська (включає реорганізовані Дніпропетровську, Запорізьку, Кіровоградську, Полтавську митниці ДФС), Енергетична (реорганізована Енергетична митниця ДФС), Закарпатська (реорганізована Закарпатська митниця ДФС), Київська (включає реорганізовані Житомирську, Черкаську, Київську та Київську міську митниці ДФС), Одеська (реорганізована Одеська митниця ДФС), Північна (реорганізована Чернігівська митниця ДФС), Подільська (реорганізовані Вінницька та Хмельницька митниці ДФС), Поліська (реорганізована Рівненська митниця ДФС), Слобожанська (реорганізовані Сумська та Харківська митниці ДФС), Східна (реорганізована Луганська митниця ДФС), Чорноморська (реорганізовані Миколаївська митниця ДФС, Митниця ДФС у Херсонській області, Автономній Республіці Крим та м. Севастополі) та Координаційно-моніторингова митниця Держмитслужби (яка є новоствореною), і 2 спеціалізованих органи: Спеціалізована лабораторія з питань експертизи та досліджень Держмитслужби (створена в процесі реорганізації Департаменту податкових та митних експертиз ДФС) та Департамент спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Держмитслужби (створений в процесі реорганізації Департаменту спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення ДФС)¹.

26.11.2019 року Міністерство фінансів України наказом № 495 «Про затвердження Класифікатора Державної митної служби України, її територіальних органів та їх структурних підрозділів» затвердило відповідний класифікатор Держмитслужби та її територіальних органів і їх структурних підрозділів.

З наведеного вище можемо зробити висновок, що в основі формування структури органів Держмитслужби покладено принцип об'єднання митниць з урахуванням територіальної концентрації митних постів.

Певний вплив на організацію роботи Державної митної служби має розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. № 67-р «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки

¹ Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 06.06.2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#Text>

¹ Про утворення територіальних органів Державної митної служби : постанова Кабінету Міністрів України від 02.10.2019 р. № 858. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-2019-%D0%BF#Text>

та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації». Відповідно до положень зазначеної Концепції цифровізація реального сектору економіки, серед іншого, покликана створити високу додану вартість товарів і послуг, якісне управління виробничо-збутовими ланцюгами та ефективне використання ресурсів. В тому числі, але не виключно, Концепцією передбачена гармонізація з цифровими ініціативами за декількома напрямками: інтероперабельність (Interoperability) та електронні сервіси (eServices) (передбачає долучення України до Програми ЄС Interoperability Solutions for European Public Administrations 2, проєктів e-CODEX, e-Invoicing, а також ініціативи Single Digital Gateway); Електронна ідентифікація (eID) – передбачає імплементацію в Україні норм регламенту ЄС eIDAS (від 23 липня 2014 р. № 910/2014), зокрема запровадження трансграничної електронної ідентифікації, автентифікації та долучення до проєктів ЄС; відкриті дані¹. Нині першими результатами цифровізації Державної митної служби є вже доступні сервіси: Калькулятор митної вартості та платежів при митному оформленні автомобіля (електронний ресурс, режим доступу: <https://calc.customs.gov.ua/>); Сервіс показників зовнішньої торгівлі України (електронний ресурс, режим доступу: <https://bi.customs.gov.ua/trade/#/>); Онлайн-система скарг на роботу митниці (електронний ресурс, режим доступу: <https://cc.customs.gov.ua/>); Мапа митниць та їх оснащень (електронний ресурс, режим доступу: <https://map.customs.gov.ua/?locationTypes=1>).

Новації регулювання здійснення імпортерами митних платежів в рамках одного (єдиного) рахунку (через депозитний рахунок 3734, відкритий в Державній казначейській службі України, на ім'я Державної фіскальної служби України) суб'єкта ЗЕД мають своє нормативно-правове визначення в наказі Міністерства фінансів України від 01.11.2017 р. за № 898 «Про затвердження Порядку обліку та перерахування до державного бюджету митних та інших платежів, які вносяться до/або під час митного оформлення».

¹ Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>

Зауважимо, що переведення підприємств на єдиний рахунок для зарахування авансових платежів (передоплати) здійснювалося поетапно. Так, на період з 15 січня 2018 року – 15 квітня 2019 року добровільно (за рішенням підприємства), а з 16 квітня 2019 року – на постійній основі.

Відмітимо, що до 18 березня 2019 року кошти підприємств і громадян, які мають бути зараховані до державного бюджету, перераховуються з депозитного рахунку 3734, відкритого в Казначействі, на ім'я ДФС та з депозитного рахунку 3734, відкритого у Головному управлінні Державної казначейської служби України у м. Києві на ім'я митниць ДФС, відповідно до Порядку розрахунково-касового обслуговування через органи Державного казначейства України митних та інших платежів, які вносяться до/або під час митного оформлення, затвердженого наказом Міністерства фінансів України, Державної митної служби України від 24 січня 2006 року N25/44. З 18 березня 2019 року плата та зарахування коштів у вигляді авансових платежів (передоплати) підприємств на депозитні рахунки 3734, відкриті в Головному управлінні Казначейства у м. Києві на ім'я митниць ДФС, припинилися у порядку, описаному вище.

З 16 квітня 2019 р. Порядок розрахунково-касового обслуговування через органи Державного казначейства України митних та інших платежів, які вносяться до/або під час митного оформлення, затверджений наказом Міністерства фінансів України, Державної митної служби України від 24 січня 2006 року N25/44 застосовується виключно щодо операцій із перерахування до державного бюджету митних та інших передбачених законодавством платежів, сплачених у перехідний період, а також коштів, внесених підприємствами як грошова застава, у випадках, якщо така застава підлягає перерахуванню до державного бюджету; перерахування митницями ДФС залишків коштів підприємств, які обліковуються на депозитних рахунках 3734, відкритих у Головному управлінні Казначейства у м. Києві на ім'я митниць ДФС, на депозитний рахунок 3734, відкритий у Казначействі на ім'я ДФС, не допускається.

24 квітня 2019 року постановою № 344 Кабінету Міністрів України внесено зміни до Положення про митні декларації, яке затверджене

постановою Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 р. № 450 «Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій» (Офіційний вісник України, 2012 р., № 40, ст. 1545, № 91, ст. 3674; 2017 р., № 12, ст. 335, № 84, ст. 2567). Зазначена постанова певною мірою коригує процедуру митного оформлення. В контексті дослідження цікавими є зміни, що забезпечують можливість подання декларантом або уповноваженою ним особою додаткової декларації з метою сплати митних платежів у випадках, передбачених міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України та оформлення її митним органом.

12.09.2019 року набрав чинності Закон України «Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи» № 78-ІХ, який нині діє зі змінами та доповненнями внесеними Законом України «Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи» від 14.01.2020 року № 440-ІХ (останній діє зі змінами і доповненнями, внесеними Законом України «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор» від 14.07.2020 року № 768-ІХ) та Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 17.06.2020 року № 720-ІХ).

Закон України «Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи», окрім іншого, запроваджує електронну транзитну систему та електронну систему управління гарантіями; визначає митні формальності у митниці відправлення, митні формальності під час переміщення товарів, митні формальності у митниці призначення, фінансові гарантії, спеціальні транзитні спрощення та їх види; встановлює особливості переміщення товарів стаціонарними засобами транспортування. Розглядаючи зазначений закон в контексті теми дослідження, вбачається що він розроблений та прийнятий парламентом на в рамках виконання статей 76 та 84 та «Додатку № XV «Наближення

митного законодавства» Угоди про асоціацію в частині участі держави в спільній транзитній системі відповідно до Конвенції про процедуру спільного транзиту від 20 травня 1987 року. Закон покликаний залучити до національної правозастосовної практики сучасні європейські транзитні процедури, зокрема, використовувати єдину митну декларацію та єдину гарантію для переміщення товарів від країни-відправлення до країни-призначення через всі кордони Договірних сторін Конвенції про процедуру спільного транзиту без затримок.

Позитивним для підвищення рівня запобігання і протидії переміщенню через митний кордон України товарів, що порушують права інтелектуальної власності є набрання чинності Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України» від 17.10.2019 р. за № 202-ІХ, який, зокрема, визначив поняття «контрафактних товарів», «піратських товарів», об'єктів права інтелектуальної власності та товари, що підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності та інше.

Відмітимо, що прийняття зазначеного закону наближує чинне митне законодавство України у сфері захисту інтелектуальної власності до стандартів та практики ЄС, що загалом є позитивною практикою для підвищення рівня запобігання та протидії переміщенню через митний кордон України товарів, що порушують права інтелектуальної власності. Позитивним в перспективі є фактично очищенню внутрішнього ринку від контрафактної продукції.

На рівні правової системи ЄС, питання сфери захисту інтелектуальної власності при переміщенні через митний кордон товарів урегульовані Регламентом (ЄС) № 608/2013 Європейського Парламенту та Ради про митний контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності; Імплементативним Регламентом Комісії (ЄС) № 1352/2013, яким встановлюються форми документів, передбачені Регламентом (ЄС) № 608/2013; Регламентом (ЄС) № 1186/2009 від 16 листопада 2009 р. про товари, що знаходяться у ручному багажі подорожуючих, що приїхали з третьої країни.

Відповідно до пункту 17 та пункту 38¹ частини 1 статті 4 Митного кодексу України контрафактними товарами є¹:

а) товари, що є предметами порушення прав інтелектуальної власності на торговельну марку в Україні, на яких без дозволу міститься позначення, тотожне з охоронюваною в Україні торговельною маркою стосовно одного й того самого виду товарів, або яке є схожим настільки, що його можна сплутати з такою торговельною маркою;

б) товари, що є предметами порушення прав інтелектуальної власності на географічне зазначення в Україні й містять назву чи термін або описуються за допомогою назви чи терміну, які захищені таким географічним зазначенням;

в) будь-яка упаковка, етикетка, наліпка, брошура, інструкція з експлуатації, гарантія чи інший документ такого типу, навіть якщо вони представлені окремо, які є предметами порушення прав інтелектуальної власності на торговельну марку або географічне зазначення, які містять позначення, назву або термін, тотожні з охоронюваною в Україні торговельною маркою чи географічним зазначенням, або які є схожими настільки, що їх можна сплутати з такою торговельною маркою чи географічним зазначенням, та які можуть використовуватися стосовно одного й того самого виду товарів, щодо якого охороняється торговельна марка в Україні чи географічне зазначення.

Піратськими товарами є товари, що є предметами порушення авторського права та/або суміжних прав або права інтелектуальної власності на зареєстрований промисловий зразок в Україні та які являють собою або містять копії, зроблені без згоди правовласника авторського права і суміжних прав або права інтелектуальної власності на промисловий зразок чи особи, уповноваженої таким правовласником у країні виробництва.

Однак стаття 250 Угоди про асоціацію² визначає термін «товари, які порушують право інтелектуальної власності», до яких відносить:

¹ Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, 46–47, 48. Ст. 552.

² Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Ст. 2125.

контрафакті товари та піратські товари та товари, які згідно із законодавством Сторони, в якій подано заяву про вжиття заходів митними органами, порушують: патент; додатковий охоронний сертифікат; право на сорт рослини; промисловий зразок; географічне зазначення. Відповідно до положень зазначеної статті контрафактними товарами є:

«і) товари, зокрема упаковку, що містить без дозволу торговельну марку, ідентичну торговельній марці, зареєстрованій належним чином стосовно такої самої групи товарів, які за суттєвими ознаками не можуть бути відрізнені від товарів із зазначеною торговельною маркою, та таким чином порушують права власника торговельної марки;

ii) будь-який символ торговельної марки (логотип, маркування, наклейка, брошура, інструкція з користування або гарантійний документ), навіть при окремому представленні, за таких самих умов, як і товари, зазначені в підпункті (i);

iii) пакувальні матеріали, що містять торговельні марки контрафактних товарів, представлені окремо, за таких самих умов, як і товари, зазначені в підпункті (i)».

Стаття 250 Угоди про асоціацію піратські товари визначає як товари, які є копіями або містять копії, вироблені без згоди власника або особи, належним чином уповноваженої представляти власника в країні виробництва в питаннях авторського права та суміжних прав або права на промисловий зразок, незалежно від того, чи зареєстровані вони в національному законодавстві, чи ні.

В частині 1 статті 230 Угоди про асоціацію¹ зазначено, що Сторони підтверджують свої зобов'язання згідно з частиною 3 Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, та мають забезпечити подальші додаткові заходи, процедури та засоби захисту, необхідні для забезпечення дотримання охорони прав інтелектуальної власності. Ці заходи, процедури та засоби захисту мають бути добросовісними і справедливими та не повинні бути надмірно

¹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Ст. 2125.

складними чи дорогими або спричиняти необґрунтовані строки чи невинуваті затримки. Відмітимо, що в зазначеній частині згаданої вище статті поняття «права інтелектуальної власності» має принаймні охоплювати такі права: авторське право; суміжні права; право *sui generis* виробника бази даних; права розробника топографії напівпровідникового продукту; права торговельних марок; патентні права, зокрема права, що впливають з додаткового охоронного сертифіката; географічні зазначення; права на корисну модель; права на сорти рослин; фірмові найменування, наскільки вони охороняються як ексклюзивні права у відповідному національному законодавстві.

Таким чином, вважаємо за доцільне використовувати все ж таки поняття контрафактних та піратських товарів наведено в ст. 250 Угоди про асоціацію, адже, на наш погляд воно вбачається ширшим, крім того, така практика сприятиме наближенню митного законодавства України до стандартів ЄС. Аналізуючи положення п. 46 частини 1 статті 4 Митного кодексу України¹ у порівнянні зі статтею 420 Цивільного кодексу України, яка наводить перелік об'єктів права інтелектуальної власності можемо дійти висновку, що законодавець прямо передбачив захист об'єктів прав інтелектуальної власності, які переміщуються через митний кордон України та перебувають в цивільному обороті. Однак, актуальним вбачається здійснення митного контролю не лише переміщення об'єктів права інтелектуальної власності, а і переміщення через митний контроль прав на об'єкти права інтелектуальної власності.

Окремої уваги, на нашу думку, заслуговує надана законодавцем можливість для імпортерів та експортерів набувати статусу авторизованого економічного оператора (далі – АЕО). 07.11.2019 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань функціонування авторизованих економічних операторів» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 49, ст. 328), що є логічним еволюційним кроком митного законодавства в контексті положень Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства

Європейського Союзу» від 18 березня 2004 року. Прийняттям зазначеного закону національний законодавець запровадив в Україні функціонування інституту АЕО, який є аналогічний тому, що функціонує в ЄС.

В правовій системі ЄС питання правового регулювання аналогічного інституту передбачені Регламентом Комісії (ЄС) від 24 листопада 2015 року № 2015/2447 про встановлення положень для імплементації Регламенту Європейського Парламенту та Ради від 9 жовтня 2013 року № 952/2013 про встановлення Митного кодексу Європейського Союзу та Регламентом Європейського Парламенту та Ради від 9 жовтня 2013 року № 952/2013 про встановлення Митного кодексу Європейського Союзу.

Запропонована аналогія національного інституту АЕО європейському відкриває перспективи для подальшого взаємного визнання АЕО, що передбачено статтею 80 «Митне співробітництво» Угоди про асоціацію¹ та є одним із основних базисів митного співробітництва між Україною та ЄС.

При більш детальному аналізі положень зазначеного вище закону та положень законодавства ЄС можемо дійти висновку, що існують певні розбіжності в застосуванні окремих критеріїв щодо отримання статусу АЕО, а саме економічний оператор, що був заснований на митній території Союзу та відповідає критеріям, встановленим у статті 39 Регламенту Європейського Парламенту та Ради від 9 жовтня 2013 року № 952/2013, може претендувати на статус авторизованого економічного оператора. Відмітимо, що до числа встановлених критеріїв в ЄС відносять відсутність будь-якого грубого порушення або неодноразових порушень митного та податкового законодавства, в тому числі відсутність судимостей за серйозні кримінальні злочини, що стосуються сфери господарської діяльності заявника.

Відмітимо, що положення Регламенту Комісії (ЄС) від 24 листопада 2015 року № 2015/2447 про встановлення положень для імплементації Регламенту Європейського Парламенту та Ради від 9 жовтня

¹ Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, 46–47, 48. Ст. 552.

¹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Ст. 2125.

2013 року № 952/2013 про встановлення Митного кодексу Європейського Союзу також встановлюють заборону на отримання претендентом статусу авторизованого економічного оператора, якщо він скоїв будь-яке серйозне порушення або неодноразові порушення митного та податкового законодавства, в тому числі має судимості за серйозні кримінальні злочини, що стосуються сфери його господарської діяльності. Регламенту Комісії (ЄС) від 24 листопада 2015 року № 2015/2447 в статті 24 встановлює, що зазначені порушення мають бути відсутні у період останніх трьох років, а у випадку, якщо суб'єкт господарювання був заснований менш ніж три роки тому для відповідності критеріям застосовується, доступний для оцінки період часу. Стаття 25 Регламенту Комісії (ЄС) № 2015/2447 до критеріїв відносить наявність логістичної системи, яка ідентифікує товар як єдину одиницю або не одиницю товарів і указує, де це доречно, їх розташування (що не стосується заявника, який виконує роль економічного оператора авторизованого з безпеки) та включає вимогу мати працюючі процедури для обробки ліцензій і дозволів щодо торгівлі сільськогосподарською продукцією (у разі необхідності).

З аналізу положень ст. 39 (г) Регламенту Комісії (ЄС) № 2015/2447 випливає, що практичні стандарти компетентності або професійна кваліфікація, прямо пов'язана зі здійснюваною діяльністю. Однак обґрунтованим є те, що така професійна кваліфікація може бути належною, за умови якщо заявник є уповноваженим для здійснення митних справ, як це зазначено в статті 38 (2) (а) зазначеного Регламенту, тобто має дозвіл авторизованого економічного оператора щодо митних спрощень, який дає право його володільцю скористатися певними спрощеннями відповідно до митного законодавства.

Отже, можемо дійти висновку, що законодавство ЄС дозволяє користуватись певними спрощеннями не лише суб'єктам господарювання, які отримали статус АЕО. Комплексна гарантія надається виключно особам, що: постійно працюють на митній території Союзу; відповідають критеріям викладеним у пункті а) статті 39 зазначеного вище Регламенту; регулярно використовують відповідні митні процедури чи склади тимчасового зберігання, або відповідають критеріям викладеним у пункті d) статті 39 зазначеного

регламенту. Крім того, зазначене спрощення може бути формою самоконтролю суб'єкта господарювання, коли за правилами ЄС, за відповідною заявою митні органи можуть дозволити економічному оператору виконати певні митні формальності, що їх повинні виконувати митні органи, для визначення суми ввільного та вивільного мита, що підлягає сплаті, та здійснити певний контроль під митним наглядом. При цьому особою, що подає заяву на отримання такого дозволу, повинен бути авторизований економічний оператор щодо митних спрощень.

З вищезазначеного вбачається, що певні спрощення, передбачені законодавством ЄС надаються не лише авторизованим економічним операторам, а й іншим суб'єктам господарювання, які відповідають вимогам, встановленим для АЕО, але можуть не мати такого статусу.

Національний законодавець в статті 4 Митного кодексу України визначає АЕО як підприємство, якому митними органами надано авторизацію АЕО згідно з цим Кодексом. Зазначене визначення АЕО розширюється статтею 12 Митного кодексу України – АЕО є підприємство-резидент, що виконує будь-яку роль в міжнародному ланцюзі постачання товарів (виробник, експортер, імпортер, митний представник, перевізник, експедитор, утримувач складу) та отримало авторизацію відповідно до вимог глави 2 розділу I Митного кодексу України¹.

В Україні авторизація підприємства, як економічного оператора, може бути двох типів: про надання права на застосування спеціальних спрощень (АЕО-С) та про підтвердження безпеки та надійності (АЕО-Б). Для отримання статусу АЕО заявник має відповідати наступним критеріям, визначеними статтею 12 Митного кодексу України, а саме: дотримання вимог митного та податкового законодавства України, а також відсутність фактів притягнення до кримінальної відповідальності; належна система ведення бухгалтерського обліку, комерційної та транспортної документації; стійкий фінансовий стан; забезпечення практичних стандартів компетенції або професійної кваліфікації відповідальної посадової особи

¹ Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44–45, 46–47, 48. Ст. 552.

підприємства; дотримання стандартів безпеки та надійності. Крім того, відмітимо, що для авторизації як АЕО-С відбувається застосування перших чотирьох критеріїв із зазначених вище, а для авторизації як АЕО-Б – перших трьох та останнього. Тип авторизації заявник обирає добровільно, крім того, відмітимо, що підприємство може мати одночасно два типи авторизації.

Законодавець для підприємства, яке отримало авторизацію АЕО-С застосовує наступні спрощення (загальна фінансова гарантія, самостійне накладення пломб спеціального типу, процедура спрощеного декларування, процедура випуску за місцезнаходженням) та гарантує наступні переваги (виконання митних формальностей щодо товарів, транспортних засобів комерційного призначення в першочерговому порядку; зниження автоматизованою системою митного оформлення ступеня ризику для визначення переліку митних формальностей під час здійснення митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення; використання спеціально визначеної (за наявності) смуги руху в пункті пропуску через державний кордон України для переміщення автомобільних транспортних засобів комерційного призначення та використання національного логотипа АЕО). На відміну від підприємства, яке отримало авторизацію АЕО-С, підприємство, яке отримало авторизацію АЕО-Б має право застосовувати спеціальне спрощення, а саме: самостійне накладення пломб спеціального типу. До переваг, які передбачені законодавством для підприємства, яке отримало авторизацію АЕО-С належать: отримання повідомлення митного органу про те, що відповідні товари і транспортні засоби комерційного призначення на основі результатів аналізу ризиків за загальною декларацією прибуття обрано для проведення митного огляду в пункті пропуску (пункті контролю) через державний кордон України до моменту їх переміщення через митний кордон України; виконання митних формальностей щодо товарів, транспортних засобів комерційного призначення в першочерговому порядку; зниження автоматизованою системою митного оформлення ступеня ризику для визначення переліку митних формальностей під час здійснення митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного

призначення; використання спеціально визначеної (за наявності) смуги руху в пункті пропуску через державний кордон України для переміщення автомобільних транспортних засобів комерційного призначення; використання національного логотипа АЕО.

Територіально авторизація АЕО поширюється на всю територію України, а визнання національних АЕО митними адміністраціями інших держав здійснюється відповідно до міжнародних договорів. Авторизація надається безоплатно та діє безстроково (окрім випадків її зупинення або анулювання (ст. 17, 18 Митного кодексу України)). Відомості про АЕО заносяться до відповідного єдиного державного реєстру, який адмініструється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну митну політику.

На нашу думку, певною мірою критерії є досить загальним та потребують доопрацювання, однак у переважній більшості вони відповідають європейській практиці, що загалом є позитивною тенденцією в контексті наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС.

14.01.2020 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи», який продовжив реформу Держмитслужби та забезпечив відкриття даних про митну вартість шляхом створення інформаційної бази митної вартості товарів, що переміщуються через митний кордон України. Зазначені дані є публічними та доступні в знеособленому вигляді. На нашу думку, зазначений крок є позитивним в контексті прозорості та відкритості діяльності Держмитслужби.

Прийняття 04.06.2020 р. Закону України «Про Митний тариф України», який набирає чинності з 01.07.2020 року, є також одним із важливих етапів реформи національного митного законодавства. Зазначений Закон приводить товарну номенклатуру, в основу якого покладено версію Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД) у відповідність до вимог Гармонізованої системи опису та кодування товарів 2017 року (на рівні перших шести знаків (офіційне видання ВМО) та Комбінованої номенклатури Європейського Союзу (на рівні сьомого і восьмого знаків (Official Journal

of the European Communities, L 294 від 28.10.2016, vol. 59), що реалізується з урахуванням зобов'язань в рамках СОТ. Власне актуальність зазначених законодавчих змін була продиктована розбіжностями в товарних кодах країни-експортера та України під час митного оформлення продукції, що імпортується, що в свою чергу унеможливило коректне зіставлення митної статистики, наданої в рамках домовленостей про обмін статистичною інформацією тощо.

Відмітимо, що зазначений Закон не змінює ввізного мита на товари, змінюється лише класифікація, опис та додаткові одиниці виміру та обліку окремих товарів.

Оновлено номенклатуру Митного тарифу України на основі актуалізованої редакції Гармонізованої системи опису і кодування товарів версії 2017 року (загалом 233 зміни, в тому числі 85 – галузі сільського господарства, 45 – хімічної галузі, 13 – лісового господарства, 15 – текстильної промисловості, 6 – чорних та кольорових металів, 35 – машинобудівної галузі, 8 – транспорту, 26 – інших галузей).

На нашу думку, позитивно вбачається встановлена Законом можливість наближення статистичної системи України до міжнародних методів, стандартів та класифікації, в тому числі усунення розбіжностей у системах класифікації товарів України та торговельних партнерів, що, як наслідок, сприятиме спрощенню процедур митного оформлення товарів та здійснення зовнішньоторговельних операцій.

Кабінет Міністрів України постановою від 21 травня 2012 року за № 450 «Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій» затвердив Положення про митні декларації та форми митних декларацій, чим визначив вимоги до оформлення і використання митних декларацій окремих типів, змін зазнала і форма транзитного супровідного документа. Окрім іншого, зазначеною постановою встановлено бланки єдиного адміністративного документа форми МД-4, додаткового аркуша форми МД-5 та доповнення форми МД-7 не застосовуються до прийняття Кабінетом Міністрів України окремого рішення.

21.10.2020 року Кабінетом Міністрів України прийнято постанову № 971 «Про затвердження Порядку взаємодії між декларантами,

їх представниками, іншими зацікавленими особами та митними органами, іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, з використанням механізму «єдиного вікна» та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України», якою затверджено Порядок взаємодії між декларантами, їх представниками, іншими зацікавленими особами та митними органами, іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, з використанням механізму «єдиного вікна». Зазначений Порядок визначає процедуру взаємодії між декларантами, їх представниками, іншими зацікавленими особами (далі – декларанти або уповноважені ними особи), Держпродспоживслужбою та іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, які передають митним органам відповідно до статті 197 Митного кодексу України відповідні дозвільні документи та/або відомості про включення (виключення) товару до (з) відповідного реєстру, та митними органами з використанням механізму «єдиного вікна». Позитивним є те, що згаданий вище Порядок передбачає нові інструменти електронної взаємодії з використанням механізму «єдиного вікна» між бізнесом, митними та іншими державними органами. Основою такої взаємодії буде використання набору електронних даних сформованих в електронну справу, яка, окрім іншого, міститиме та накопичуватиме в собі дані та інформацію внесену підприємствами, контролюючими органами, митними органами та інформацію та дані що будуть внесені в автоматичному режимі автоматизованою системою митного оформлення включаючи електронні повідомлення підприємств, контролюючих та митних органів, дані автоматизованої системи

митного оформлення, документи та/або відомості, на підставі яких проводились заходи офіційного контролю та документи та/або відомості, на підставі яких проводився попередній документальний контроль та дані про осіб контролюючих та митних органів, які проводили заходи контролю.

Таким чином, ключовими аспектами адміністративно-правового регулювання реалізованими в національному митному законодавстві в контексті наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС є запуск єдиного митного рахунку, коригування процедур митного оформлення, запровадження режиму спільного транзиту, актуалізація питань захисту прав інтелектуальної власності, надана законодавцем можливість для імпортерів та експортерів набувати статусу авторизованого економічного оператора; відкриття даних про митну вартість та запуск інших онлайн-сервісів, оновлення номенклатури Митного тарифу України та порядку взаємодії між декларантами, їх представниками, іншими зацікавленими особами та митними органами, іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, з використанням механізму «єдиного вікна» та інше. Зазначені вище питання найбільшим чином вплинули на розвиток сучасного митного законодавства України та адміністративно-правового аспекту його реалізації.

ВИСНОВКИ

1. Запропоновано процес наближення митного законодавства України до стандартів ЄС поділяти на чотири історичні етапи: 1) 1990–1994 рр. – входження України до процесів міжнародного митного співробітництва; 2) 1994–1998 рр. – сприйняття європейських стандартів за власною ініціативою після підписання УПС; 3) 1998–2013 рр. – реалізація Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу та виконання умов для підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС; 4) з 2014 р. – реалізація вимог Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

2. Виокремлено два способи реформування законодавства України відповідно до міжнародних зобов'язань: «гармонізація» – вирівнювання національних митних процедур та формальностей відповідно до тих, яких визначено актами митного законодавства ЄС; «стандартизація» – безпосереднє застосування прийнятих у ЄС форматів для виконання митних формальностей, подання документів та обміну інформацією.

Встановлено, що поняття «наближення митного законодавства» має дуалістичну природу, одночасно характеризуючи цілеспрямований інтеграційний процес реформування законодавства України та результат такого процесу, що має вираження у підвищенні ступеня відповідності національного митного законодавства європейській практиці та стандартам.

3. Під поняттям «стандарт митного законодавства» слід розуміти загальноприйняте та універсальне правило, що формується та використовується в рамках міжнародної співпраці держав та міжнародних організацій із митних питань, безпосереднім об'єктом регулятивного впливу якого є правотворча та правозастосовча діяльність національних держав.

4. Запропоновано структуру стандарту митного законодавства України, яка затверджуватиметься центральним органом

виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної податкової та митної політики відповідно до Стратегії наближення митного законодавства України до стандартів ЄС, яка затверджується Кабінетом Міністрів України. Так, структуру стандарту митного законодавства України представлено розглядати як систему, що містить у собі такі елементи:

1) класифікація у залежності від інтенсивності практичної реалізації та ступеня обов'язковості імплементації в національне законодавство України:

– безумовне виконання – прийняття нормативно-правових актів, що повністю відповідають нормам митного права ЄС, обов'язковість яких передбачено Угодою про асоціацію між Україною та ЄС;

– селекційна стандартизація – вибіркоче дотримання митних стандартів ЄС, які, згідно з Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, не є обов'язковими;

– метод найменшого стандарту – застосування національного законодавства України з урахуванням митних стандартів ЄС, обов'язковість яких визначено Угодою про асоціацію між Україною та ЄС;

– виняткова реалізація – прийняття нормативно-правових актів, відмінних від стандартів ЄС, як засіб урахування національних інтересів України;

2) посилання на міжнародне зобов'язання, яке вирішує реалізація запропонованого стандарту ЄС в Україні;

3) спосіб наближення до стандартів ЄС з огляду на його мету, що визначається в залежності від інтенсивності практичної реалізації та залежить від ступеня обов'язковості імплементації в українське законодавство, реалізується шляхом прийняття нових нормативно-правових актів або зміною установлені практики регулювання предмета правовідносин;

4) строки реалізації;

5) суб'єкт або структурний підрозділ уповноваженого органу, відповідальний за підготовку, організаційне забезпечення та контроль імплементації стандарту ЄС.

5. Запропоновано класифікацію стандартів митного законодавства ЄС:

а) загальні митні стандарти ЄС – норми установчих договорів, цінності ЄС та принципи права ЄС, які визначають загальні вимоги до організації публічного адміністрування у країнах, що здійснюють наближення до *acquis communautaire* ЄС;

б) спеціальні митні стандарти ЄС – акти, що безпосередньо регулюють митні процедури та формальності ЄС у формі регламентів, директив, рішень, угод та актів окремих держав-членів;

в) кореляційні митні стандарти – акти інституцій ЄС рекомендаційного характеру у формі висновків, рекомендацій, кваліфікованих думок, рекомендаційні акти органів співробітництва, створені у рамках міжнародних договорів між ЄС та третіми країнами, рішення Суду ЄС та доктрина ЄС;

г) інструментальні митні стандарти – акти ЄС, що безпосередньо спрямовані на забезпечення процесу наближення митного законодавства третіх країн – Митні прототипи ЄС (*Customs Blueprints*), програми технічної допомоги тощо.

6. Запропоновано концепцію адміністративно-правових форм наближення митного законодавства України до стандартів ЄС як спосіб зовнішнього вираження владного та управлінського впливу у сфері наближення українського митного законодавства до стандартів ЄС. Такі форми класифіковано на традиційні (видання адміністративних актів, укладання адміністративних договорів) та нетрадиційні (застосування принципів та практик ЄС, реалізація публічно-правового партнерства).

7. Запропоновано типологію методів наближення митного законодавства України до стандартів ЄС у залежності від ступеня обов'язковості імплементації конкретних норм у національне законодавство:

– метод безумовної реалізації стандартів ЄС – полягає в реалізації наближення до стандартів ЄС шляхом їх безпосереднього виконання, але не шляхом рецепції права, а заборонаю національним інститутам приймати законодавство, яке прямо або опосередковано не узгоджується з нормами права ЄС;

– метод виняткових стандартів – полягає у тому, що законодавець може приймати національне законодавство, відмінне від стандарту ЄС, лише як виняток та за згодою ЄС;

– метод селекційної стандартизації – держава зобов'язана неухильно дотримуватися обраних нею митних стандартів ЄС та реалізовувати їх;

– метод найменшого стандарту – полягає у забезпеченні встановлення необхідного мінімуму відповідності стандартам законодавства ЄС або правового регулювання на його рівні, але національний законодавчий орган не обмежений у прийнятті норм, які можуть бути відмінними від стандартів ЄС.

8. Запропоновано у складі Директорату стратегічного планування та європейської інтеграції Міністерства фінансів України створити експертну групу із зовнішньої торгівлі та державної митної політики. Основними завданнями експертної групи визначено: реалізацію процесу стратегічного планування щодо стандартизації митного законодавства відповідно до вимог ЄС; розробку найбільш ефективних механізмів реалізації митних стандартів ЄС; розробку проєктів нормативно-правових актів; організацію експертного обговорення реформування митного законодавства України.

9. Встановлено, що адміністративно-правові механізми наближення митного законодавства України до стандартів ЄС мають реалізуватися з урахуванням та захистом національних інтересів з метою ефективного забезпечення стабільності основних принципів митного законодавства України.

Механізм захисту національних інтересів має спрямовуватися та координуватися Урядом України відповідно до визначеної ним Стратегії наближення митного законодавства України до стандартів ЄС, і безпосередньо реалізовуватися профільним міністерством.

Захист національних інтересів може бути реалізовано шляхом здійснення оцінки відповідності митних стандартів ЄС інтересам України з наданням профільним міністерством, відповідно до повноважень, висновку щодо відповідності митних стандартів ЄС національним інтересам держави та їх відповідності національному законодавству з аналізом можливих результатів та мети впровадження стандартів ЄС, за умови їх реалізації в Україні.

10. Запропоновано внести зміни до Митного кодексу України з метою унормування стандартизації митного законодавства:

– ст. 4 Митного кодексу України доповнити п. 53–1 такого змісту: «п. 53–1 стандарт митного законодавства – встановлений центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, стандарт, що використовується для розробки проєктів нормативно-правових актів та містить відомості щодо ступеня обов'язковості, посилання на відповідну норму міжнародно-правового акта або права ЄС, способу наближення, строку реалізації, структурного підрозділу, відповідального за підготовку, організаційне забезпечення та контроль імплементації»;

– доповнити Митний кодекс України ст. 7–1 такого змісту:

«Стаття 7–1. Наближення законодавства з питань державної митної справи до законодавства ЄС

1. Наближення законодавства України з питань державної митної справи до законодавства ЄС здійснюється відповідно до Стратегії наближення митного законодавства України до стандартів ЄС, яка затверджується Кабінетом Міністрів України з урахуванням міжнародних зобов'язань на основі висновку щодо відповідності національним інтересам України.

2. Висновок щодо відповідності наближення митного законодавства України до митного стандарту ЄС має ґрунтуватися на оцінці усіх інтересів, враховуючи інтереси національних виробників, імпортерів, експортерів, споживачів, економічні та політичні інтереси України.

Зацікавлені сторони під час розробки Стратегії наближення митного законодавства України до стандартів ЄС та змін до неї можуть подавати Кабінету Міністрів України свої пропозиції та коментарі щодо факторів національних інтересів України.

3. Стратегія наближення митного законодавства України до стандартів ЄС, виходячи з міжнародних зобов'язань та національних інтересів України, визначає пріоритетність та спосіб імплементації норм митного законодавства ЄС:

– безумовне виконання – прийняття нормативно-правових актів, що повністю відповідають нормам митного права ЄС, обов'язковість яких передбачено Угодою про асоціацію між Україною та ЄС;

– селекційна стандартизація – вибіркове дотримання митних стандартів ЄС, які не є обов’язковими згідно з Угодою про асоціацію між Україною та ЄС;

– метод найменшого стандарту – застосування національного митного законодавства України з урахуванням митних стандартів ЄС, обов’язковість яких визначено Угодою про асоціацію між Україною та ЄС;

– виняткова реалізація – прийняття нормативно-правових актів, відмінних від стандартів ЄС, як засіб урахування національних інтересів України.

4. Відповідно до Стратегії наближення митного законодавства України до стандартів ЄС центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізовує державну податкову і митну політику, розробляє стандарти митного законодавства, які використовуються при підготовці проектів нормативно-правових актів.

11. Запропоновано Положення про Міністерство фінансів України доповнити пунктом 18¹ такого змісту: «Здійснює оцінку відповідності митних стандартів ЄС національним інтересам України та підготовку відповідного висновку з аналізом можливих результатів та мети наближення митного законодавства України до стандартів ЄС».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер’янов В.Б., Андрійко О.Ф., Битяк Ю.П. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. У 2 т. Т. 1. Київ : Юрид. думка, 2007. 592 с.
2. Акініна Г.В. Юридичні наслідки смерті як юридичного факту у цивільному праві. *Університетські наукові записки*. 2012. № 3(43). С. 104–112.
3. Актуальні питання концепції наближення митного законодавства України до стандартів ЄС. *Evropský politický a právní diskurz*. 2018. № 4. С. 60–67.
4. Бекетов О.О. Поняття гармонізації як наукової категорії. *Український часопис міжнародного права*. 2002. № 3. С. 91–94.
5. Бережнюк І.Г. Митна енциклопедія. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2013. Т. 2. 536 с.
6. Бережнюк І.Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти : монографія. Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. 543 с.
7. Бершадська Т.В. Економічна та соціальна географія світу. Тернопіль : Підручники та посібники, 2003. 296 с.
8. Биков І.О. Апроксимація національного митного законодавства до стандартів ЄС. *Актуальні проблеми реформування системи законодавства України : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 27–28 січ. 2017 р.)*. Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. С. 33–35.
9. Биков І.О. Деякі питання імплементації європейських митних стандартів до законодавства України. *Право і суспільство*. 2017. № 1. С. 124–127.
10. Биков І.О. Деякі питання регіональної реалізації митних стандартів у Європейському Союзі. *Роль права та закону в громадянському суспільстві : міжнародна науково-практична конференція (м. Київ, 10–11 лют. 2017 р.)*. Київ : Центр правових наукових досліджень. 2017. С. 39–42.
11. Биков І.О. Етапи наближення митного законодавства до стандартів Європейського Союзу. *Право і держава: проблеми розвитку та взаємодії в XXI ст. : тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 27–28 січ. 2017 р.)*. Запоріжжя : ЗНУ, 2017 р. С. 96–99.
12. Биков І.О. Європейські митні стандарти. *Lex Portus*. 2017. № 1. С. 147–155.

13. Биков І.О. Історія наближення митного законодавства України до стандартів ЄС. *Прикарпатський юридичний вісник*. Івано-Франківськ, 2016. № 4(13). С. 48–54.
14. Биков І.О. Митні стандарти ЄС та Україна. *Право як ефективний суспільний регулятор* : матеріали міжнар. наук. конф. (м. Львів, 17–18 лют. 2017 р.). Львів, 2017. С. 59–62.
15. Биков І.О. Наближення митного законодавства України до стандартів Європейського Союзу. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 20 трав. 2016 р.). Одеса : Юрид. л-ра, 2016. У 2 т. Т. 1. С. 442 – 444.
16. Биков І.О. Система джерел наближення митного законодавства до стандартів ЄС. *Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України* : мат. міжнар. наук. конф. (м. Львів, 27–28 січ. 2017 р.). Львів : Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2016.
17. Биков І.О. Система європейських митних стандартів. *Законодавство України: недоліки, проблеми систематизації та перспективи розвитку* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Херсон, 10–11 лют. 2017 р.). Херсон : Видав. дім «Гельветика», 2017. С. 82–86.
18. Биков І.О. Україна – ЄС: особливості двосторонньої реалізації митних стандартів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. № 42. С. 158–162.
19. Биков І.О. Україна як суб'єкт правовідносин у сфері реалізації європейських митних стандартів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. Херсон, 2016. № 6. Т. 2. С. 35–38.
20. Бицюра Л.В. Методика гармонізації законодавства України та Європейського Союзу в контексті першочергових заходів зовнішньоекономічної політики. *Європейські перспективи*. 2012. № 4. С. 188–192.
21. Буткевич В.Г. Соотношение внутригосударственного и международного права. Київ : Вища школа, 1981. 311 с.
22. Віденська конвенція Організації Об'єднаних Націй про право міжнародних договорів від 23.05.1969 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_118 (дата звернення: 25.05.2017).
23. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23.05.1969 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_118 (дата звернення: 12.08.2016).
24. Волик О.Ф., Кашеева О.В., Дорда І.В. Митні інформаційні технології : навчальний посібник. Київ : Знання, 2011. 391 с.
25. Галунько В.В., Олефір В.І., Пихтін М.П. Адміністративне право України : навч. посіб. У 2 т. Т. 1. Херсон : Херсон. міськ. друкарня, 2011. 320 с.
26. Гердеген М. Європейське право / пер. з нім. Київ : К.І.С., 2008. 528 с.
27. Грищак С.В. Теоретичні основи адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. *Форум права*. 2012. № 4. С. 273–275.
28. Давиденко Л.М. Забезпечення прав і свобод громадян при здійсненні митних процедур (організаційно-правові аспекти) : дис. ... канд. юрид. наук. Дніпропетровськ, 2007. 209 с.
29. Денисенко С.І. Міжнародно-правові стандарти спрощення та гармонізації митних процедур у сфері торгівлі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2015. 23 с.
30. Деякі питання адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : постанова Кабінету Міністрів України від 15.10.2004 р. № 1365. Дата оновлення: 16.03.2013. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1365-2004-%D0%BF> (дата звернення: 03.03.2016).
31. Деякі питання адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : постанова Кабінету Міністрів України від 15.10.2004 р. № 1365. *Офіційний вісник України*. 2004. № 42. Ст. 2763.
32. Довгерт А.С. Система приватного права та структура проекту нового суспільного кодексу України. *Українське право*. 1992. № 1. С. 21–26.
33. Договір про Європейський Союз. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_029 (дата звернення: 10.07.2018).
34. Договір про заснування європейського співтовариства з атомної енергії (Євроатом). Міжнародний договір від 25.03.1957 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_027 (дата звернення: 11.10.2016).
35. Договір про створення Європейського економічного співтовариства від 25.03.1957 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1906-15> (дата звернення: 20.06.2016).
36. Додін Є.В. Виникнення та розвиток митного законодавства в Україні. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 65. С. 76–83.
37. Додін Є.В. Систематизація митного законодавства сучасної України. *Митна справа*. 2012. № 3. С. 11–21.
38. Додін Є.В. Виникнення та розвиток митного законодавства в Україні. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 65. С. 76–83.
39. Додін Є.В. Джерела митного права Європейського співтовариства. *Наук. праці Одеської нац. юрид. акад.* 2002. Т. 1. С. 236–249.

40. Додін Є.В. Правові основи митної справи в Україні. *Митна справа*. 2004. № 5. С. 6–18.
41. Додін Є.В. Систематизація митного законодавства сучасної України. *Митна справа*. 2012. № 3. С. 11–21.
42. Додін Є.В. Шляхи адаптації митного законодавства України до міжнародних митних правил, норм та стандартів. *Життя І.В. Шерешевського як духовна єдність між поколіннями юристів* : матеріали Міжнар. наук. конф., присвяченої 120-річчю від дня народження (м. Одеса, 13 грудня 2008 р.) Одеса : ОНЮА, 2008. С. 185–189.
43. Дубініна А.А. Митна справа : підручник. Київ : Центр учб. л-ри, 2010. 320 с.
44. Дудар С.К. Гармонізація законодавства: проблеми визначення поняття. *Держава і право. Серія: Юридичні і політичні науки*. 2002. Вип. 17. С. 11–16.
45. Дуженко С.А. Стадії провадження у справах про порушення митних правил. *Проблеми законності*. Харків, 2014. Вип. 125. С. 169–176.
46. Дутка Г.І. Закон в ієрархічній системі нормативно-правових актів. *Наук. вісн. Чернівець. ун-ту. Серія: Правознавство*. 1999. Вип. 70. С. 16–20.
47. Дьомін Ю.М. Еволюція митного законодавства України з урахуванням митної політики держави (методологічні аспекти). *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ*. 2007. Спецвип. № 3. Ідея права і держава: у 4 ч. Ч. 3. 2007. С. 46–58.
48. Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002–2011 роки : Послання Президента України від 30.04.2002 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-02> (дата звернення 01.05.2016).
49. Железняк Н.А. Проблеми гармонізації національного законодавства з міжнародним правом та нормотворча діяльність органів виконавчої влади. *Наукові записки*. Київ, 2002. Вип. 20. С. 19–21.
50. Жорин Ф.Л. Правові основи митної справи в Україні (конспект курсу лекцій з програмних тем) : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2001. 248 с.
51. Забігайло В.К. Право України в контексті його апроксимації до права Європейського Союзу. *Україно-європейський журнал міжнародного та порівняльного права*. 2000. Т. 1. С. 7–13.
52. Ігонін В.К. Джерела митного права України : монографія. Одеса : Астропринт, 2014. 172 с.
53. Ігонін В.К. Митний кодекс України в системі джерел митного права. *Проблеми законності* : респ. міжвідом. наук. зб. Харків : Нац. юрид. акад. України. 2003. Вип. 59. С. 84–89.

54. Калюжний Р.А., Тимченко С.М., Пархоменко Н.М., Легуша С.М. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. Київ : Паливода, 2007. 296 с.
55. Ківалов С.В. Джерела митного права. *Митна справа*. 2002. № 4. С. 3–10.
56. Ківалов С.В. Адміністративне право України : навч. посіб. Одеса : Фенікс, 2011. 399 с.
57. Ківалов С.В. Митна політика України : підручник. Одеса : Юрид. л-ра. 2001. 254 с.
58. Ківалов С.В. Митна політика України : підручник. Одеса : Юрид. л-ра. 2001. 256 с.
59. Кістанова Я.М. До питання про джерела митного права Європейського Союзу. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 71. С. 200–205.
60. Кістанова Я.М. Стан та перспективи адаптації митного законодавства України до митного законодавства ЄС. *Митна справа*. 2008. № 2. С. 24–28.
61. Клян Ф.Г. Проблемні питання адаптації митного законодавства України до європейських норм і стандартів. *Держава і право. Серія: Юридичні і політичні науки*. 2009. Вип. 43. С. 597–602.
62. Ковальська В.С. Класифікація юридичних фактів у сімейному праві України. *Університетські наукові записки*. 2010. № 3(35). С. 82–87.
63. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–37. Ст. 446.
64. Колесников К.М., Морозов О.В., Виноградов Г.М. Історія митної справи України / за ред. П.В. Пашка, В.В. Ченцова. Київ : Знання, 2006. 606 с.
65. Колодій А.М. Конституція і розвиток принципів права України (методологічні питання) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 1999. 36 с.
66. Коломоець Т.О. Адміністративний примус у публічному праві України: теорія, досвід та практика реалізації : монографія. Запоріжжя : Поліграф, 2004. 404 с.
67. Коляда С.П. Проблеми зміни митного законодавства в контексті євроінтеграції. *Вісник Академії митної служби України*. 2004. № 1(21). С. 18–23.
68. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_004 (дата звернення: 25.08.2016).
69. Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року : Міжнародний документ від 15.12.1950 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_184 (дата звернення: 11.11.2015).

70. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 30.09.2016. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 30.01.2016).
71. Кормич Б.А. Глобальне адміністративне право: ключові аспекти концептуалізації. *Lex portus*. 2018. № 1(9). С. 21–32.
72. Кормич Б.А. Митне право ЄС як основа європейської інтеграції. *Митна справа*. 2006. № 5(47). С. 11–17.
73. Кормич Б.А. Митне право ЄС як основа європейської інтеграції. *Митне право*. 2006. № 5(47). С. 11–17.
74. Кравчук І.А. Контроль правотворчого процесу з метою адаптації права України до права ЄС. *Право України*. Київ, 2005. № 4. С. 75–77.
75. Кравчук І.А. Управління процесом гармонізації національного права з правом Європейського Союзу у державах-кандидатах у члени ЄС. *Ефективність державного управління в контексті глобалізації та євроінтеграції*: матеріали наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 трав. 2003 р.). У 2 т. Київ : Вид-во НАДУ, 2003. Т. 1. С. 163–164.
76. Кравчук І.А. Адаптація права України до права Європейського Союзу: цілі, етапи, пріоритети. *Право України*. Київ, 2004. № 10. С. 132–135.
77. Латковська Т.А. Рішення Конституційного Суду України – джерела банківського права? *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 1. С. 70–74.
78. Щодо міжнародних договорів з питань співробітництва у митній сфері : Лист Державної митної служби України від 27.10.2009 № 22/1–1010. URL: <http://document.ua/shodo-mizhnarodnih-dogovoriv-z-pitan-sprivrobitnictva-u-mitni-doc4024.html> (дата звернення: 10.06.2017).
79. Луць Л. Формування правового механізму взаємодії України з Радою Європи та Євросоюзом. *Віче*. 2006. Вип. 7–8. С. 54–55.
80. Луць Л.А. Основні заходи та спроби європейської правової інтеграції. *Право України*. 2002. № 5. С. 146–148.
81. Луць Л.А. Правова інтеграція: загальнотеоретична характеристика. *Вісник Львівського університету. Серія: Юридична*. 2004. Вип. 39. С. 79–86.
82. Мазур А.В. Митне регулювання: Європейський вибір та новий міждержавний стандарт. *Митна справа*. 2006. № 5(47). С. 17–23.
83. Мазур А.В. Новітня ідеологія формування митного законодавства України. *Митна політика України в умовах інтеграції до світової спільноти*: матеріали Міжнар. наук.–практ. конф. курсантів, студ. та молодих науковців (м. Дніпропетровськ, 14 квіт. 2006 р.). Дніпропетровськ : Акад. митн. служби України, 2006. С. 132–133.

84. Мармазов В.Є., Друзенко Г.В. Адаптація законодавства України до аспису Європейського Союзу: підсумки п'ятирічного шляху. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. Київ, 2003. № 12. С. 21–30.
85. Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України, Урядом Республіки Молдова та Європейською комісією щодо місії Європейської комісії з надання допомоги в питаннях кордону в Україні та Республіці Молдова від 07.10.2005 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 16. Ст. 1248.
86. Митний кодекс України : Закон України від 11.07.2002 р. № 92-ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 38–39. Ст. 288.
87. Митний кодекс України : Закон України від 12.12.1991 р. № 1970-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 16. Ст. 203.
88. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, 46–47, 48. Ст. 552.
89. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, 46–47, 48. Ст. 552.
90. Мицик В.В. Поняття, місце і роль сучасного митного права та його складових: міжнародного, національного і позитивного митного права країни. *Український часопис міжнародного права*. 1994. № 1. С. 76–77.
91. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція) від 18.05.1973 р. *Офіційний вісник України*. 2011. № 71. / № 18. 2011. С. 727. / С. 244. Ст. 2711.
92. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція) від 18.05.1973 р. *Офіційний вісник України*. 2011. № 71. / № 18. 2011. С. 727. / С.244. Ст. 2711.
93. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція) від 18.05.1973 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_643 (дата звернення: 29.06.2016).
94. Монастирський О.П. Європейська національна нормативно-правова уніфікація. *Вісник Львів. ун-ту. Серія: Юридична*. 2012. Вип. 56. С. 38–43.
95. Муравйов В.І. Гармонізація внутрішнього права асоційованих країн з правом Європейського Союзу. *Вісник Київ. нац. ун-ту імені Т. Шевченка. Серія: Міжнародні відносини*. Київ, 2003. № 25–28. С. 272–277.
96. Муравйов В.І. Питання гармонізації права неасоційованих країн з правом Європейського Союзу. *Підприємництво, господарство і право*. Київ, 2003. № 4. С. 91–94.
97. Муравйов В.І. Правові засади регулювання економічних відносин Європейського Союзу з третіми країнами : дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2003. С. 242.

98. Наку А.А. Митне право ЄС : навч. посіб. Київ : ІМВ КНУ ім. Т. Шевченка, 2003. 189 с.
99. Настюк В.Я. Адміністративно-правові проблеми законодавчого регулювання митної справи в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2005. 36 с.
100. Настюк В.Я. Митний закон як основна форма митного законодавства. *Проблеми законності*. Харків : Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2000. Вип. 42. С. 131–136.
101. Настюк В.Я. Особливості методу правового регулювання митних відносин в умовах євроінтеграції. Митна політика України в контексті Європейського вибору. *Проблеми та шляхи їх вирішення* : матеріали наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 20–21 лист. 2003 р.). Дніпропетровськ, 2003. С. 109–111.
102. Обличчям до людей : Концепція реформування діяльності митної служби України від 29.10.2010 р. URL: http://www.mdoffice.com.ua/pls/mdoffice/aSNewsDic.getNews?dat=01112010&num_c=180732 (дата звернення: 27.07.2017).
103. Онищенко Н.М. Джерела права та правові системи сучасності. *Правова держава*. Київ, 2001. Вип. 12. С. 90–96.
104. Онищук І.І. Термінологія нормативно-правового акта. *Право і безпека*. 2010. № 5(37). С. 25–29.
105. Оніщик Ю.В. Митне законодавство як системоутворююча категорія правового регулювання митних відносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 7. С. 34–37.
106. Осадчий А. Щодо категорій публічно-правових спорів, віднесених до адміністративної юрисдикції. *Юридичний вісник*. 2013. № 1. С. 107–115.
107. Осика С.Г. Генеральна угода з тарифів та торгівлі як основа універсального міжнародно-правового регулювання світової торгівлі. Київ : УАЗТ, 1999. 204 с.
108. Основні напрямки зовнішньої політики України : постанова Верховної Ради України від 02.07.1993 р. № 3360–XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 37. Ст. 379.
109. Павленко Є.Б. Специфіка інтеграції норм митного права в країнах ЄС. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 8. С. 52–54.
110. Перепьолкін С.М. Адаптація митного законодавства України в контексті європейської інтеграції. *Митна справа*. 2009. № 3. С. 93–99.

111. Перепьолкін С.М. Міжнародні договори як складова законодавства України з питань державної митної справи. *Держава і право. Серія: Юридичні і політичні науки*. Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2012. Спецвип. С. 146–149.
112. Перепьолкін С.М. Міжнародно-правові аспекти митного співробітництва європейських держав : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2009. 23 с.
113. Перепьолкін С.М. Міжнародно-правові аспекти митного співробітництва європейських держав : монографія. Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2008. 180 с.
114. Питання Міністерства економічного розвитку і торгівлі : постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 459. *Офіційний вісник України*. 2014. № 77. Ст. 2183.
115. План дій «Україна – Європейський Союз» від 12.02.2005 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_693 (дата звернення: 30.05.2017).
116. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс : підручник. Київ, 2006. Т. 1. 544 с.
117. Порядок денний асоціації Україна – ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію від 20.11.2009 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/94990> (дата звернення: 03.06.2017).
118. Право Європейського Союзу : підручник. Одеса : Фенікс, 2013. 883 с.
119. Приймаченко Д.В. Міжнародний досвід реалізації митної політики: практика впровадження в Україні. *Митна справа*. 2006. № 5(47). С. 3–11.
120. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : проєкт Закону України від 03.02.2017 р. № 6016. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61045 (дата звернення: 20.06.2017).
121. Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей : Закон України від 21.09.1999 р. № 1068–XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 48. Ст. 405.
122. Про визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Президента України : Указ Президента України від 07.07.2015 р. № 398/2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/398/2015> (дата звернення: 10.02.2016).
123. Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 25.09.2019 р. № 846. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1200-2018-%D0%BF#Text>

124. Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 9 червня 1997 р. № 574 та від 1 березня 2002 р. № 243 : постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.2010 р. № 212. *Офіційний вісник України*. 2010. № 15. Ст. 707.
125. Про внесення змін до розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. № 847 : розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 р. № 217-р. *Офіційний вісник України*. 2016. № 26. Ст. 1044.
126. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України : проект Закону України від 06.05.2016 р. № 4614. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59005 (дата звернення: 22.06.2017).
127. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо оптимізації територіальних органів державної фіскальної служби : проект Закону України від 22.04.2016 р. № 4515. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=4515&skl=9 (дата звернення: 21.06.2017).
128. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо уповноваженого економічного оператора та спрощень митних формальностей : проект Закону України від 03.06.2016 р. № 4777. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59320 (дата звернення: 22.06.2017).
129. Про внесення змін до Митного кодексу України : проект Закону України від 06.05.2016 р. № 4615. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?Pf3511=59006 (дата звернення: 20.06.2017).
130. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій із ввезення на митну територію України товарів уповноваженими економічними операторами : проект Закону України від 03.06.2016 р. № 4776. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59318 (дата звернення: 23.06.2017).
131. Про державну фіскальну службу України : положення Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 р. № 236. *Офіційний вісник України*. 2014. № 55. Ст. 1507.
132. Про дію міжнародних договорів в Україні : Закон України від 10.12.1991 р. № 1953-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 10. Ст. 137.
133. Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22.05.2003 р. № 852-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст. 276.
134. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст. 275.
135. Про Єдиний митний тариф : Закон України від 05.02.1992 р. № 2097-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 19. Ст. 259.
136. Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV. Дата оновлення: 01.10.2011. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1629-15> (дата звернення: 03.03.2016).
137. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 40. Ст. 527.
138. Про затвердження Класифікатора галузей законодавства України : наказ Міністерства юстиції України від 02.06.2004 р. № 43/5. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v43_5323-04 (дата звернення: 15.07.2016).
139. Про затвердження Концепції створення, упровадження і розвитку системи електронного декларування товарів : наказ Державної митної служби України від 18.10.2006 р. № 907. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/МК061325.html (дата звернення: 22.07.2017).
140. Про затвердження Методики визначення критеріїв євроінтеграційної складової державних цільових програм : указ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 16.03.2005 р. № 62. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0438-05> (дата звернення: 20.03.2016).
141. Про затвердження Положення про Міністерство закордонних справ України : постанова Кабінету Міністрів України від 30.03.2016 р. № 281. *Офіційний вісник України*. 2016. № 30. Ст. 1195.
142. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України : постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 375. *Офіційний вісник України*. 2014. № 69. Ст. 1936.
143. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України : Указ Президента України від 06.04.2011 р. № 395/2011. *Офіційний вісник України*. 2011. № 28. Ст. 1162.
144. Про затвердження Положення про Секретаріат Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.2009 р. № 850. *Офіційний вісник України*. 2009. № 61. Ст. 2164.
145. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 06.06.2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.03.2021).

146. Про затвердження Правил застосування спрощеного порядку здійснення митного контролю предметів, що переміщуються громадянами, які прямують авіаційним транспортом : наказ ДМС України від 18.02.2006 р. № 137. *Офіційний вісник України*. 2006. № 9. Ст. 579.
147. Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 р. № 950. *Офіційний вісник України*. 2007. № 54. Ст. 2180.
148. Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік : розпорядження КМУ від 03.04.2017 р. № 275-р. *Урядовий кур'єр*. 2017. № 85.
149. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 11.06.1998 р. № 615/98. *Офіційний вісник України*. 1998. № 24. С. 3. Ст. 870.
150. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту : Закон України від 22.12.1998 р. № 330-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 9–10. Ст. 65.
151. Про заходи щодо підвищення ефективності діяльності митної служби України : Указ Президента України від 24.10.2003 р. № 1209/2003. *Урядовий кур'єр*. 2003. № 202.
152. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. Ст. 377.
153. Про імplementацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.09.2014 р. № 847-р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 77. Ст. 2197.
154. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 13. Ст. 222.
155. Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства ЄС : постанова Верховної Ради України від 16.08.1999 р. № 1496. Дата оновлення: 21.05.2003. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1496-99-%D0%BF> (дата звернення: 20.02.2016).
156. Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до Європейського Союзу : Закон України від 21.11.2002 р. № 228-IV. *Офіційний вісник України*. 2002. № 50. С. 8. Ст. 2233.

157. Про Концепцію трансформації митного тарифу України на 1996–2005 роки відповідно до системи ГАТТ/СОТ : Указ Президента України від 06.04.1996 р. № 255/96. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/255/96> (дата звернення: 10.02.2016).
158. Про Митний тариф України : Закон України від 19.09.2013 р. № 584-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 20–21. Ст. 740.
159. Про митну справу в Україні : Закон України від 25.06.1991 р. № 1262-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 44. Ст. 575.
160. Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 50. Ст. 540. Дата оновлення: 20.07.2014. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1906-15> (дата звернення: 20.04.2016).
161. Про основні напрями зовнішньої політики України : постанова Верховної Ради України від 02.07.1993 р. № 3360-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 37. Ст. 379.
162. Про підтвердження курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу та першочергові заходи у цьому напрямі від 13.03.2014 р. № 874-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 16. Ст. 584.
163. Про правонаступництво України : Закон України від 12.09.1991 р. № 1543-XII. Дата оновлення: 05.10.1991. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1543-12> (дата звернення: 10.12.2015).
164. Про приєднання України до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року : постанова Верховної Ради України від 19.06.1992 р. № 2479-XII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2479-12> (дата звернення: 11.11.2015).
165. Про приєднання України до Конвенції про тимчасове ввезення : Закон України від 24.03.2004 р. № 1661-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 29. Ст. 371.
166. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів : Указ Президента України від 17.05.2002 р. № 466/2002. *Офіційний вісник України*. 2002. № 21. Ст. 1010.
167. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур у зміненій редакції згідно з Додатком I до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур : Закон України від 05.10.2006 р. № 227-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 48. Ст. 476.

168. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах : Указ Президента України від 04.07.2002 р. № 616/2002. *Офіційний вісник України*. 2002. № 28. Ст. 1312.
169. Про проведення експерименту з використання електронної форми декларування : наказ Державної митної служби України від 15.09.2004 р. № 671. *Офіційний вісник України*. 2004. № 46. Ст. 3083.
170. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі : Закон України від 10.04.2008 р. № 250-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 23. Ст. 213.
171. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі : Закон України від 10.04.2008 р. № 250-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 23. Ст. 213.
172. Про серйозні недоліки в роботі Державної митної служби України : Указ Президента України від 24.10.2003 р. № 1208/2003. *Урядовий кур'єр*. 2003. № 202.
173. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. № 67–р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 20.03.2021).
174. Про схвалення Концепції створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця» України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.09.2008 р. № 1236–р. *Офіційний вісник України*. 2008. № 71. Ст. 2392.
175. Про транзит вантажів : Закон України від 20.10.1999 р. № 1172–XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 51. Ст. 446.
176. Про Урядовий офіс з питань європейської та євроатлантичної інтеграції : постанова Кабінету Міністрів України від 13.08.2014 р. № 346. *Офіційний вісник України*. 2014. № 66. Ст. 1847.
177. Про утворення Офісу реформ : постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.2016 р. № 768. *Офіційний вісник України*. 2016. № 87. Ст. 2827.
178. Про утворення територіальних органів Державної митної служби : постанова КМУ від 02.10.2019 р. № 858. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.03.2021).
179. Про утворення урядових комітетів та затвердження їх посадового складу : постанова Кабінету Міністрів України від 11.05.2016 р. № 330. *Офіційний вісник України*. 2016. № 39. Ст. 1486.
180. Про участь України у Митній конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП : Закон України від 15.07.1994 р. № 117/94–ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 33. Ст. 307.
181. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 р. № 3166–VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 385.
182. Програма інтеграції України до ЄС : Указ Президента України від 14.09.2000 р. № 1072/2000. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-00/page> (дата звернення: 10.02.2016).
183. Пронюк Н.В. Проблеми впровадження європейських стандартів у законодавство України шляхом демократичних реформ. *Український часопис міжнародного права*. 2002. № 4. С. 26–32.
184. Протокол між Державною митною службою України та Митною службою Республіки Молдова про організацію обміну попередньою інформацією про товари та транспортні засоби, переміщені через державний кордон України та Республіки Молдова від 21.11.2006 р. *Офіційний вісник України*. 2008. № 54. Ст. 1829.
185. Развадовський В.Й. Адміністративно-правове регулювання правових відносин у транспортній сфері України : моногр. Х. : НУВС, 2004. 283 с.
186. Регламент Ради (ЄЕС) № 2913/92, що засновує Митний кодекс співтовариства від 12.10.1992 р. № 2913/92. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_742 (дата звернення: 10.02.2017).
187. Рекомендація № 4 Центра ООН по упрощенню процедур торгівлі и електронным деловым операциям (СЕФАКТ ООН). URL: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/cefact/recommendations/rec04/ECE_TRADE_425_CFRec4.pdf.
188. Романенко Г.В. Митні прототипи (customs blueprints) як орієнтир для модернізації митної служби України. *Ученые записки Тавр. нац. ун-та им. В.И. Вернадского. Серия: Юрид. науки*. 2010. Том 23(62). № 1. С. 408–413.
189. Сандровский К.К. Международное таможенное право : учебник / К.К. Сандровский. 3–е изд., стер. Киев : Знання, КОО, 2002. 461 с.
190. Сандровский К.К. Международное таможенное право : учебник. 2–е изд. Київ : Знання, КОО, 2001. 461 с.
191. Сидор В.Д. Міжнародне економічне право : навч. посіб. Київ : Дакор, 2010. 248 с.
192. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підручник. 2-ге вид. Київ : Алерта, 2010. 520 с.
193. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підруч. Харків : Консум, 2001. 656 с.

194. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : підручник. Київ : Алерта, КНТ, ЦУЛ, 2010. 520 с.
195. Смолярова М.Л. Поняття та зміст адаптації законодавства про працю України до законодавства Європейського Союзу. *Право та державне управління*. 2011. № 2. С. 19–22.
196. Стратегічний план діяльності Міністерства фінансів України на 2016 бюджетний рік та два бюджетних періоди, що настають за планом (2017–2018 роки). URL: <https://www.minfin.gov.ua/page/plani-robit> (дата звернення: 01.07.2017).
197. Стрельцов Є.Л. Сучасні проблеми правової апроксимації. *Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку*. Одеса : Фенікс, 2013. 352 с.
198. Тимофеева Л.Р. Проблеми адаптації законодавства України до міжнародного права. *Міжнародне економічне співробітництво України (правові проблеми)* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 18 листоп. 2004 р.). Київ, 2004. С. 400–403.
199. Типове положення про директорат міністерства : затверджено постановою КМУ від 18 серпня 2017 р. № 644. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/644-2017-%D0%BF> (дата звернення: 01.07.2018).
200. Типове положення про директорат стратегічного планування та європейської інтеграції : затверджено постановою КМУ від 18 серпня 2017 р. № 644. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/644-2017-%D0%BF> (дата звернення: 01.07.2018).
201. Типовий закон ЮНСІТРАЛ про електронні підписи від 05.07.2001 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_937 (дата звернення: 20.07.2017).
202. Турченко О.Г. Правове регулювання державних закупівель товарів, робіт та послуг Європейського Союзу (зближення законодавства України з правом ЄС) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2008. 20 с.
203. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Т. 1. Ст. 2125.
204. Угода про взаємну адміністративну допомогу в митних справах між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Бельгія від 01.07.2002 р. *Офіційний вісник України*. 2009. № 57. Ст. 2020.

205. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейським Співтовариством та їх державами-членами : міжнародний документ від 14.06.1994 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 24. С. 203. Ст. 1794.
206. Фединяк Г.С., Фединяк Л.С. Міжнародне приватне право : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2000. 416 с.
207. Федотова І.О. Роль і місце митного права у системі права України. *Митна справа*. 2012. № 6. С. 43–50.
208. Філатов В.В. Імплементация міжнародних норм до митного законодавства України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2012. 19 с.
209. Філатов В.В. Правові форми співробітництва у галузі удосконалення митного законодавства України. *Митна справа*. 2009. № 6. С. 28–34.
210. Фулей Т.І. Сучасні загальнолюдські принципи права та проблеми їх впровадження в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2003. 20 с.
211. Харитоновна О.І. Адміністративно-правові відносини (проблеми теорії) : монографія. Одеса : Юрид. л-ра, 2004. 328 с.
212. Хомюк Н.С. Система джерел права: деякі теоретичні аспекти. *Вісник Львівського університету. Серія: Юридична*. 2013. Вип. 58. С. 27–33.
213. Чепель О.Д., Волощук О.Т., Чебан В.І. Міжнародне митне право : навч.-метод. пос. / за ред. О.Д. Чепеля. Чернівці, 2013. 204 с.
214. Чорна О.В. Гармонізація митного законодавства відповідно до міжнародних вимог та стандартів. *Вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2013. № 6–3. Т. 1. С. 113–115.
215. Чорна О.В. Гармонізація митного законодавства України до вимог міжнародних стандартів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2015. 20 с.
216. Шелудченко А.С. Наближення національного законодавства України до права ЄС. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. № 62. С. 512.
217. Шемшученко Ю.С. Теоретичні проблеми гармонізації законодавства України з європейським правом. *Проблеми гармонізації законодавства України та держав Європи*. Київ : Юрінком Інтер, 2003. С. 35–40.
218. Шульга А.М. Юридично значуща поведінка особистості: поняття, основні ознаки. *Форум права*. 2012. № 1. С. 1100–1103.
219. Шульга М.Г. Система джерел митного права України. *Проблеми законності*. Харків : Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 1999. Вип. 40. С. 118–125.
220. Яценко К.В. Місце гармонізації в процесі адаптації законодавства України до законодавства Європейських Співтовариств. *Український часопис міжнародного права*. 2003. № 1. С. 55–61.

221. Bykov I.O. Ukrainian customs legislation approximation to EU standards. *Legea si Viata*. 2017. № 5. P. 19–21.
222. Case Carbonati Apuani Srl v Comune di Carrara (Application no. 61986J0072) : Judgment of the Court, 09 September 2004. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62003CJ0072> (last accessed: 02.04.2017).
223. Case Commission of the European Communities v Italian Republic. (Application no. 61986J0024) : Judgment of the Court, 01 July 1969. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61968CJ0024> (last accessed: 04.04.2017).
224. Case Commission v. Italy (Application no. 61986J0007) : Judgment of the Court, 10 December 1968. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61968CJ0007> (last accessed: 30.03.2017).
225. Case Cooperativa Co-Frutta Srl v Amministrazione delle finanze dello Stato. (Application no. 61986J0193) : Judgment of the Court, 07 May 1987. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61985CJ0193> (last accessed: 12.04.2017).
226. Case Firma Fink-Frucht GmbH v Hauptzollamt München-Landsbergerstrasse. (Application no. 61986J0027) : Judgment of the Court, 04 April 1968. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61967CJ0027> (last accessed: 10.04.2017).
227. Case Meryem Demirel v Stadt Schwäbisch Gmünd (Application no. 61986J0012) : Judgment of the Court, 30 September 1987. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61986CJ0012> (last accessed: 21.06.2016).
228. Case NV Algemene Transport – en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v Netherlands Inland Revenue Administration. (Application no. 61986J0026) : Judgment of the Court, 05 February 1963. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61962CJ0026> (last accessed: 03.04.2017).
229. Case Riseria Luigi Geddo v Ente Nazionale Risi. (Application no. 61986J0002) : Judgment of the Court, 12 July 1973. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61973CJ0002> (Last accessed: 12.04.2017).
230. Case Sociaal Fonds voor de Diamantarbeiders v S.A. Ch. Brachfeld & Sons and Chougol Diamond Co. (Application no. 61986J0002) : Judgment of the Court, 01 July 1969. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:61969CJ0002> (last accessed: 05.04.2017).

231. Case W.J.G. Bauhuis v The Netherlands State. (Application no. 61986J0046) : Judgment of the Court, 25 January 1977. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A61976CJ0046> (last accessed: 05.04.2017).
232. Commission directive of 22 December 1969. 70/50 EEC. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31970L0050&from=en> (last accessed: 20.04.2017).
233. Consolidated version of the treaty on the function of the EU. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:41f89a28-1fc6-4c92-b1c803327d1b1ecc.0007.02/DOC_1&format=PDF (дата звернення: 20.07.2018).
234. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official journal of the European Union*. 2016. Vol. 59. P. 405. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=EN> (дата звернення: 11.11.2016).
235. European parliament council commission interinstitutional agreement on better law-making. *Official Journal of the European Union*. 2003. P. 321/1–321/5. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003Q1231\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003Q1231(01)&from=EN) (дата звернення: 28.07.2018).
236. Expression of consent by states to be bound by a treaty. Part I: Analytical report. Committee of Legal Advisers on Public International Law (CAHDI). Council of Europe. CAHDI (2001). 3. Strasbourg, 23 January 2001. P. 21.
237. Modernised Community Customs Code. Regulation (EC) 450/2008 of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008. *Official Journal of the European Union*. L 145. 04.06.2008. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:do0001> (дата звернення: 30.01.2017).
238. Partnership and cooperation agreement establishing a partnership between the European Communities and their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. *Official Journal*. 1998. № L 049 (19.02.1998). P. 3–46.
239. Preston C. Poland and EU Membership: Current issues and Future Prospects. *Journal of European integration*. 1998. V. 21. № 2. P. 153–159.
240. Regulation EU of the European Parliament and of the Council «Laying down the Union Customs Code» of 09.10.2013 № 952/2013. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?qid=1403326896039&uri=CELEX:32013R0952> (дата звернення: 10.03.2017).
241. Richard E. Baldwin. Central and Eastern Europe on the Way into the European Union. *European economic review*. 1995. Vol. 39. P. 474–481.

242. Schmitz T.A. Book Reviews on Matthias Ruffert (ed.). *The Transformation of Administrative Law in Europe/La mutation du droit administratif en Europe*. Munich : Sellier: European Law Publishers, 2007. P. 326. URL: <http://www.ejil.org/pdfs/19/3/1633.pdf> (дата звернення: 25.07.2018).
243. The Charter of Fundamental Rights of the European Union. *Official journal of the European Communities*. 18.12.2000. URL: http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf (дата звернення: 20.01.2017).

НОТАТКИ

Наукове видання

БИКОВ Ігор Олегович

**УКРАЇНЬСЬКА МИТНИЦЯ ТА СТАНДАРТИ ЄС
(АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ)**

Монографія

Технічне редагування
Дизайн обкладинки
Верстання

*Юлія Назарова
Валерія Савельєва
Ігор Стратій*

ЮРИДИКА
ВИДАВНИЦТВО

Підписано до друку 03.03.2023 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Merriweather. Цифровий друк.
Ум. друк. арк. 13,02. Наклад 300. Замовлення № 023м/0323.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавництво «Юридика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Тел.: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7653 від 18.08.2022 р.